

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

ABDÜLBAKİ GÖLPINARLI

NEDİM
DİVANI

INKILAP KİTAPevi

NEDİM DİVANI

ŞAKA MATBAASI
İSTANBUL — 1951

NEDİM DİVANI

Devrine, hayatına ve edebî şahsiyetiyle tesirine
ait önsöz, kasideler, kıt'a ve tarihler, gazeller,
terkipler, rubailer, beyit ve müfretler, sözlük

Hazırlayan:

Abdülbâki GÖLPINARLI

İNKILÂP KİTABEVİ

İstanbul, Ankara Caddesi No. 155

برنوس زند مضراب اور دینے طرس | سید سقّی حبیب ایدی داریا علی

انعام یافتہ ابن دیوان خوش ادا از دست

مفتی ارادہ محمد امین محمود افشار

بیتہ اندہ ایلے کل مال

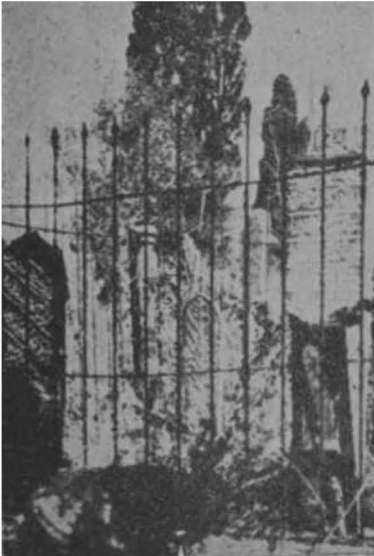
۱۱۶۶

1

2

3

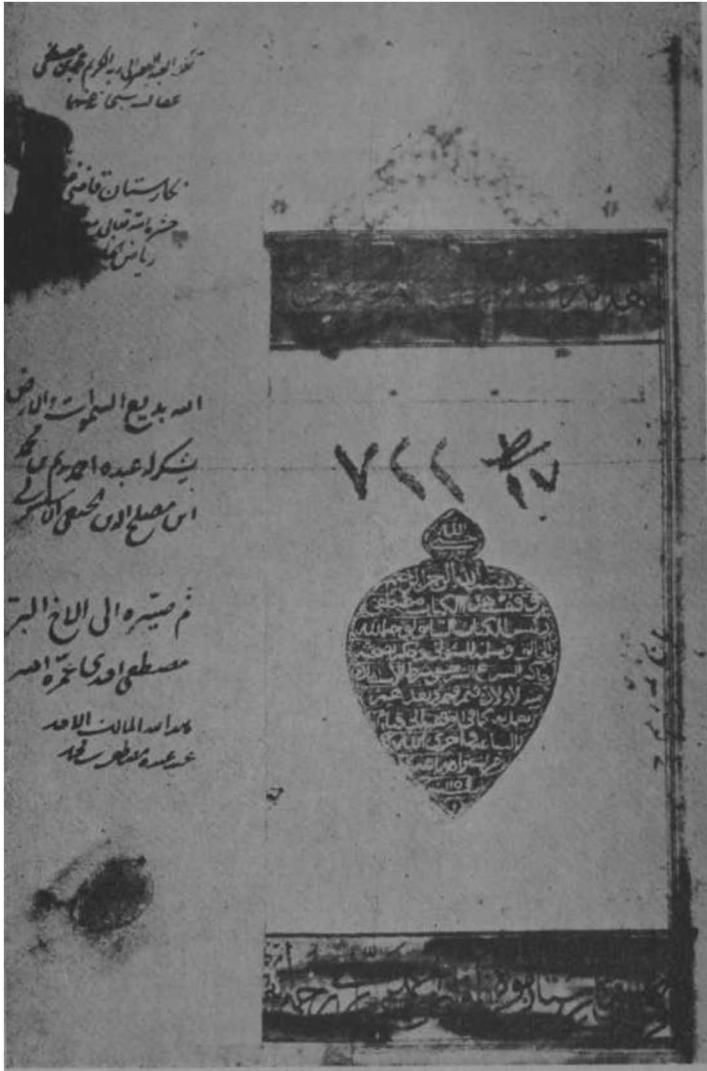
1. Nedim'in mezar taşı
2. Annesinin mezar taşı
3. Nedim'in ve annesinin mezarlarının umumî görünüşü.

Damat İbrahim Paşa'nın ilk mezar taşı

*Damat İbrahim Paşa camisi, sebili, imareti, medresesi
ve aile merkadi*

Nedim'in elyazısı

Ön Söz

I

NEDİM'in YAŞADIĞI DEVİR

XVIII. yüzyılda Osmanlı devleti, adım adım çekildiği Avrupa'da adım adım tutunmaya çalışmada, doğudaysa İran'la zaman zaman başgösteren lüzumsuz savaşa devam etmedeydi. Varadın'de Şehit Ali Paşa'nın verdiği bozgun, 1130 cemaziyelâhırasının sekizinci pazartesi günü (9. mayıs. 1718) sadrîâzam olan İbrahim Paşa'nın gayretiyle Pasarofça muahedesi imzalanarak unutulmuştu.

Ahmet III. devlet idaresiyle uğraşacak bir enerjiye malik olmadığından işleri, vezirine bırakmış, kendisini zevka vermişti. Bu bakımdan 1143 (1730) yılına kadar süren bu devre, Damat İbrahim Paşa devri demekte hiç bir mahzur yoktur. Aşağı yukarı on iki yıla yakın bir zaman süren bu devri, iç ve dıştaki en mühim vakalarıyla şöyle hülâsa edebiliriz:

Devlet, Nemse'yle sulhedildikten sonra İran'la baş başa kaldı. Şah Huseyn (1694—1722), İran'ın doğu ve batısındaki ihtilâlleri bastıramamış, Efgan Valisi Mir Veys, istiklâlini ilân etmişti. Mir Veys'in yeğeni Mir Mahmut, Veys'i öldürüp İsfahan'ı aldı ve Şah Huseyn'i sarayında hapsedti. Bu sırada Osmanlı devri, İran'a girdiler. Dağıstan'lı Davut Han, Şirvan'a han tayin edildi. 1135 te (1722) Tiflis alındı ve Şehnevaz Han, Tiflis'e han tayin olundu. Ruslar da Derbent'le Bâkü'yü almışlardı. Nihayet Fransa araya girdi. Her iki tarafın aldıkları yerler, kendilerinde kalmak üzere bir muahedename akdedildi. İran'ın, muahedeyi kabul etmemesi üzerine Osmanlı ordusu 1137 de (1724) Hemedan, Erivan ve Tebriz'i istilâ etti. İranlılarla barış konuşmaları sırasında, Mahmud'un ölümü üzerine yerine geçen Efgan'lı Eşref, Hemedan seraskeri Ahmet Paşa kumandasındaki altmış bin kişilik orduya hücum edip

I

bozdu. Bu zat, önce de şah tanınmak istemiş, fakat sünnî olduğundan her iki emir-ül mü'minin arasında Bahr-i Muhit-i Hindi kadar bir deniz olmadıkça isteğinin kabul edilmesi caiz görülmemişti. İran şahı Tahmasb II. Eşref'in hücumu sıralarında Horasan'a kaçmıştı. Nadir Kuli ile birleşip İsfahan'a yürüyen ve Eşref'i mağlûb eden Tahmasb, İstanbul'a bir elçi göndererek zaptedilen eyaletlerin geri verilmesini istedi. Aynı zamanda ordusuyla Tebriz'e yürüyüp şehri zaptetti. Tebriz'in zaptı, İstanbul'da büyük dedikodulara sebep olan isyanı patlatmak üzereydi.

Bütün bu hâdiseler olup biterken Anadolu'da eşkiya isyanları eksik değildi. 1131 de (1718) ulûfe yüzünden bir isyan çıkmıştı. Aynı yılda eksik para meselesi, esnafla halk arasında önemli bir düzensizlik çıkarmıştı. 1132 de (1719) Van'da bir ayaklanma oldu. Aynı yılda Burunsuz, Akdeniz'de korsanlık etmedeydi. 1139 da (1726) Susurluk'ta ayaklananlar, kendisine Karasi sancığı verilmiş olan Deli Ömer Paşa'yı öldürdüler ve hayli zahmetle tenkil edilebildiler. 1140 (1727) ta İzmir'de bir isyan başgösterdi. Aynı yılda Anadolu eşkiyasının yok edilmesi, mütesellimlerle kadırlara emredildi ki bu, isyanların ne kadar yaygın olduğunu göstermektedir.

Halka «İstanbul'un yangını, Anadolu'nun salgını» atalar sözünü söyleten yangınlar da birbiri ardınca İstanbul'u yakıp kavurmadaydı. İbrahim Paşa'nın vezaret makamına gelişinden tam iki ay, on gün sonra Cibali'den çıkan bir yangın, Unkapanına dayanıp kale içine girerek kol kol ayrıldı. Küçükpazar, Kantarcılar, Süleymaniye, Ağakapısı, Vefa, Şehzade, Lâleli, Küçüklânga, Akşaray, Altımermer, Zeyrek, Atpazarı havalisini, buralardaki büküklerin saraylarını, küçüklerin çıra evlerini, Yeniçeri ve Acemioğulları odalarını, mescitleri, camileri, tekkeleri yaktı. Yirmi yedi saat süren bu büyük yangın, ne suyla söndü, ne ev yıkmayla. Ne Hılye gösterilmekle durdu, ne dualarla. Nihayet Raşid'in kavlince «Ab-ı inâyet-i İlâhî birle muntafi oldu.» (c. v. s. 20) Ertesi yıl yine bir büyük yangın, İstanbul'un bir çok evlerini silip süpürdü. 1133 te (1720) Sultan Selim ve Balat yangınları, canlar yaktı, hanımanlar söndürdü, halkı kül öksüzü yaptı. Son yangına bir mesul bulundu: Büyük Vezneciler fırınının hamurkârı bir rekabet yüzünden başka bir fırına kundak sokmuş. Adam tutulup asıldı. Fakat yangınların arası kesilmedi. Ertesi yıl, Kasımpaşa'da ve İstanbul'da yine birer büyük yangın oldu. Nihayet 1137 de (1724) Geçek Davud Ağa adlı bir Fransız mühtedi, tulumbayı icad etti.

Tulumbacı ocağı kuruldu. Davud Ağa bu ocağa Ağa tayin edildi, fakat bir yıl sonra çıkan Nakilbent yangını, tulumbanın da ahşab evlerin çıra gibi yanmasını men'edemiyeceğini gösterdi.

Bu sıralarda ulema, «dâd» meselesiyle meşguldü. Arap alfabe-sinin on beşinci harfi olan bu harf, kalın dal gibi mi okunacak, yoksa zı'ya yakın bir tarzda mı? Bu çok mühim mesele ulemayı ikiye ayırmıştı. Münakaşalar pek ciddi idi.

Devlet ricaline, ekâbire gelince: Arada bir Üçambarlı kalyonun yapılması, Tophane'de Küçükocağın ihdası, su bentleri, Edirne'de Bostancılar ocağının nizama konması, Bababurnu'na bir kale yaptırılması, sarayda darphanenin kurulması gibi nizam ve bayındırlık işleriyle, bilhassa 1139 da (1726) ulemanın aleyhte bulunmasına ve kâğıtçı, mürekkepçi, kalemci, divitçi, kalemtırascı, makteci, hattat gibi esnafın, diğer halk sınıflarına da yayılan hoşnutsuzluğuna rağmen ve yine fetva alınarak matbaanın açılışı, Nedim'in de dahil olduğu bir heyetin, Aynı tarihinin tercemesine, şâir Nahifi'nin (1115 h. 1738) dahil olduğu başka bir heyetin Habîb-üs-siyer'in Türkçeye nakline memur oluşu, Yenicami kütüphanesiyle İbrahim Paşa kütüphanesinin kuruluşu gibi kültür işleriyle ve hattâ bazan siyasi bir tedbir olmasına rağmen İran esirlerinden tanınmış ve büyük kişilerin satılmasının men'i gibi insanî işlerle meşgul olunmuyor değil. Fakat yeşilliği bitmiyen, denizine, mehtabına, tulûuna ve gurubuna doyum olmıyan güzel-ler güzeli İstanbul'un, tok midelere verdiği şehvî ihtiras, şark müziğinin rehavet veren nağmeleri, şarap ve neşe, bu devirde, geçen devirleri gölgede bırakacak bir israf ve sefahet yaratmıştı. İnsana öyle geliyor ki faydalı işler, lüzumuna binaen olmakla beraber yine de can sıkıyor ve bunlarla, fırsat elverdikçe uğraşılıyor. Abdi'nin dediği gibi «Ehl-i mansıb olanların ekseri, leyl-ü nehâr zevk-u saîâ ve çeng-ü çagane ile meclis-ârâte idi. Memâlik-i Ât-i Osmân harâb olmak değil, cânib-i erbaasını düşmen, neüzü bil-lâh, zabteylemek sadedinde olsa belki biz zevkimizde olalım derlerdi.» (Faik Reşit Unat basması, s. 26) Padişah, Selim III. gibi sabah-tan akşama kadar teftişten teftişe koşan, devletin yarasını görüp tedavisini iş edinen ve bu enerjinin yorgunluğunu gecelerin zevki ile dinlendiren bir pâdişah değil. Onun sanata intisabı da Selim'le ölçülecek dereceden çok aşağı. Cidden güzel yazıları var ve bazı şiirleri yok değil. Fakat bunlar, zaten devrin icaplarından. O, daha ziyade kendisini zevka vermiş bir hükümdar. Onun bu temayülü, İbrahim Paşa'nın da tabiatine uygun gelmede. Hattâ hün-

III

kârı memnun etmek için zevka, sefahete ve israfa düşmesi kendisini de memnun etmede ve bu yüzden, bu devir, sahifeleri dolduracak kadar geniş, başları döndürecek kadar derin, gözleri kamaştıracak kadar parlak, içleri ezecek kadar ağdalı bir sefahet devri.

Şehzadeler hatim indiriyor, merasim yapılmada. Sünnet oluyorlar, sarayın debdebe ve israfı, halkın gözlerini boyuyor. Ekâbir, hattâ esnaf, hediyeler sunuyorlar, ihsanlar alıyorlar. Şehzade ve sultan doğumları, üç gün, üç gecelik şehráyinlerle kutlanıyor. Saraylardan saraylara, köşklerden köşklere, nakl-i hümayunlar, tarih sahifelerini doldurmada. Sultanların vezirlere verilışı münasebetiyle yapılan düğünler, masalları andırmada. Kâğıthane'de pek az bir zamanda yapılan Sa'd-âbâd, Alibeyköyünde Husrev-âbâd, Defterdarda Neşât-âbâd, Bebekte Hümâyûn-âbâd, Kuruçeşmede Tırnakçıyalısında üç günde kurulan Kasr-i hümayûn, Salıpazarı civarında Emn-âbâd, Cağalazade sarayı civarında Ferruh-Âbâd ve bugün yalnız adları kalan daha bir çok köşkler, Beşiktaş'ta Saray-ı Âsafi..... Buralardaki lâle bahçeleri, çerağan safaları, kadınların yaşmakları içine atılan altınlar, bayramlarda dâmen-bûsi törenleri, kışın helva sohbetleri, günlerce, gecelerce süren meclisler, padişahın, vezirine, vezirin padişahına çektiği ziyafetler, at koşulları, musiki bezimleri, zevk ve sefa... Asıl iş bunlar ve hemen her gün, nasıl eğlenilecek ve daha ne yapmalı düşüncesi, büyüklerin ilk ve en lüzumlu saydıkları düşünce.

Şairler de bu zevk seline kapılmışlardı. Seyyit Vehbi (1149 h. 1736) Sa'd-âbâd'da İbrahim Paşa'nın padişaha çektiği ziyafette, ikisi bir kayığa binince,

*Bindi bir zevraka dâmâdı ile Hazret-i Şâh
Burc-ı âbîde kırân eyledi san mihr ile mâh*

diyordu. Sultan Ahmet, İbrahim Paşa'nın Neşât-âbâd'da çektiği ziyafete gelmiş ve

*Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı kıldık çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer*

beytini söylemiş, Seyyit Vehbi, derhal bu beyti bir muhammes-i mütekerrir, Nedim de bir müseddes-i mütekerrir haline getirmişti. Alibeyköyünde yapılan kasra Husrev-âbâd adını veren şâir ve müverrih Raşit'ti (1148 h. 1735). 1139 şabanının yirmi dokuzuncu pazartesi gecesi (20-21. IV. 1727) Ferruh-âbâd'da şeyhülislâm,

vezirler ve daha bir çok dâvetliler, ehl-i tencime 'nanarak ertesi çünün ramazan olmayacağını sanıyorlar. Fakat Ayasofya kayyım-başısı, bir iki kişiyle hilâli görüyor. Bunlara uyan bir alay halk da gidip İstanbul kadısını sıkıştırıyor. Birden minarelerin kandilleri yanınca Nedim fırsat buluyor, Edirneli Kâmi (1136 h. 1724) nın yine böyle gelen bir ramazan için yazdığı

*Yevm-i şek deyü boğaz cengin ederken yârân
Zâhir oldu alem-i nusrat-i şeh-r-i ramazân*

kasidesini tanziren

*Bağteten sâbit olup gurre ferâşında imâm
Hâb için yatmış iken etti terâvihe kıyâm*

matla'lı kasidesini yazıyor ve bu vakayı tesbit ediyor.

Lâle çeşitleri arttıkça artmada. Bunlara ârâyış, işâret, âşûb-ı cihan, âşûb-ı çemen, âşûfte, âsaf-pesend, âftâb, elmâs-pâre, bârik, bâlâ-ter, bâlâ-kad, bahşende, bedr-i münir, birciş, bükalemun, bî-hemtâ, câm-ı Cem..... gibi adlar takılmada, bu adlar, beyitlerle, hattâ tarihlerle tespit edilmede. Hükûmetin lâleye narh koymıya mecbur oluşu, lâle merakının derecesini göstermede.

Maamafih devlet taassup şeklinde beliren hosnutsuzluğun ifadesine meydan vermemek için de arada bir tedbirler almayor değil. Medine-i münevvere kazası pâyesinin yüceltilmesi, afyonun yasak edilmesi, bir müslüman kadınının evinde oturan İranlı bir Ermeninin, Vezirhanı önünde idamı, Haremeyn'de tamirat, erkek ve kadınların süslü püslü gezmelerinin men'i, hattâ yine sefahete bir vesile olmakla beraber şehzadelerin ve bu arada yoksul çocuklarının sünnet edilmesi, yine şehzadelerin hatim cemiyetleri bu tedbirler arasındadır.

Fakat bütün bunlar halkı teskin etmekten pek uzaktı. İran'ın galibiyeti halkı pek üzmüş, hele muhafız Mustafa Paşa'nın, askeri bile haberdar etmeden Tebriz'i teslim edip kaçması, kadının ve sair âciz halkın, kaçarlarken yollarda ölmeleri üzüntüyü büsbütün arttırmıştı. İbrahim Paşa'nın Tebriz muhafızına şehri terketmesi için mektup yazmış olduğu, kulaktan kulağa yayılan haberlerdendi. Bu sıralarda devlet ricali İran'a harbe gitme hazırlığındaydı. Padişah, orduyla gitmek niyetinde değildi. İbrahim Paşa Üsküdar'a geçmiş, ordu karargâhı oraya kurulmuş, Alımet III. de zorla ve «Livâ-yi saâdet» le Üsküdar'a geçmiş, oradan sarayına dönmüştü. Vezir, gâh Halep'te, gâh Tokat'ta, gâh Amasya'da kış-

lamak istiyor, bazan saferin on sekizinde, bazan rebiülevvelin ilk günü, yahut mevlût kandilinden, yâni aynı ayın on ikisinden sonra gitmeyi kuruyor ve bütün bu kararlar, daha doğrusu kararsızlıklar, halk arasına yayılıyor, İstanbul için için kaynıyordu. Zaten Dâmat İbrahim Paşa'nın oğlu Genç Mehmet Paşa'yla yeğenleri Ali ve Mustafa Paşa'ların dâmad oluşları, büyük damadı Mustafa Paşa'nın Kapudan-ı deryalık mansabına tayin edilmiş, küçük damadı Mehmet Paşa'nın Rumeli Beylerbeyliği payesiyle Kethüdalık makamına getirilmiş olması, bütün ailesi efradiyle etbainin yüce mevkilere sahib oluşları, zeamet erbabının birer bahaneyle zeametlerinin ref'i ve etbaa tevcihi, nihayet sonsuz zevk ve sefa, herkesi Vezirden soğutmuştu. İşte tam bu sıralarda On yedinci bölükten Padrona Halil, Zağarcılardan Derviş Mehmet, Erzurumlu, Mehmet, Küçük Musli, Cebehaneden Kutucu Hacı Hüseyin, Manav İsmail ve daha bir kaç kişi, bir araya toplanıp ayaklanmayı kurdular. Rebiulevvelin on beşinci perşembe günü (28. IX. 1730), öğleden sonra her taraf tatildi. Büyükler zevk âlemlerindeydi. Sadaret Kaymakamı, Çubuklu'daki yalısının bahçesinde lâle diktirmekle meşguldü. O gün, önce on yedi kişiyle başlayan isyan, halkın dükkânlarını kapayıp evlerine sığınmalarıyla ciddi bir hal almak üzereydi. Asiler, otuz kişiyi bulmuş, bedestan kapanmış, orada bulunan silâhlar zaptedilmişti. Yeniçeri Ağası Hasan Ağa, adamlarıyla sokaklara düşüp «Ümmet-i Muhammed, dükkânlarınızı açın, bir şeycik yok. Eşkiya altı kişiydi, dördü tutuldu, ikisi de nerdeyse yakalanır» diye bağırıp çağırıyorsa da zaten ortada kimse kalmadığından faydası olmadı. Kendisi de kaçıp bir tarafa gizlenmekten başka çare bulamadı. Ayaklananlardan yirmi, otuz kişi, Üsküdar'a geçip orduyu haberdar etti. Zaten ordu da dağılmış bir haldeydi. İstanbul'da Saraçhane de kapandı. O gün akşama doğru isyan duyuldu. Vezirler sarayda toplandılar. Dışarda olup bitenleri lâıkiyle bilen yoktu. Asilerse birer ikişer dağılmışlardı. Patrona, meydanda pek azını tutabildi. Sabahleyin Orta camiine giden Yeniçerilerle görüşüldü. Birinci Ağa bölüğünün kazanı kaldırılıp meydana getirildi. İsyan umumi bir mahiyet alıyordu. Ulemeden Sultanselimli Deli İbrahim, İstanbul Kadısı tayin edildi. Yeniçeri Ağası, Kethüda ve saire de tayin edilmişti. Şer'i hükümlerle ve zorla ulemeden, bulunanlar meydana getiriliyordu. Saraydaki meşveret, Peygamber'in sancağıyla hırkasının çıkarılıp halkın sancak altına çağırılmasının kararlaştırılmasıyla son bulmuştu. Sancak çıkarılıp Saray önüne dikildi, fakat yollar kesilmiş ol-

duğundan münadilerin davetine kimse icabet edemedi. Nihayet Padişah, elçi gönderip isteklerini sordurdu. Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüda'nın, Şeyhülislâm'ın ve otuz yedi kişinin kendilerine teslimini istiyorlardı. Rebiulevvelin on sekizinci Pazar günü (1. X. 1730) İbrahim Paşa, Sadaret Kaymakamı Kaymak Mustafa Paşa ve Mehmet Kethüda boğdurulup cesedleri, üç öküz arabasıyla saraydan çıkarıldı. Arabalar meydana gelince âsiler, cesetleri alıp astılar. Bir müddet sonra bir şayia çıktı: Damat İbrahim Paşa'nın cesedi sünnetsizmiş. Ayaklananlar, Padişah, Vezirine kıyamadı, onun yerine Vezire benziyen Kürkçübaşı Manol'u boğdurdu diyorlardı. Cesedi bir ata bağlayıp saraya doğru götürmeye başladılar. Ceset bir iki kere attan düştüğü için boynuna bir ip takıp atın kuyruğuna bağladılar ve böylece yerde sürüye sürüye saray önüne getirdiler. Az bir müddet sonra Sultan Ahmed'in de tahttan indirilmesi kararlaştırıldı. Yerine yeğeni Mahmut I. tahta çıkarıldı. Önceleri, Padişahın ihsanını bile reddedip bu hareketi halk adına yaptığını söyleyen Patrona, az bir müddet sonra yağmalara karışmış, kendisini, devlet işlerinde ilk derecede söz sahibi sanmıya ve para biriktirmeye başlamıştı. Bu kargaşalık, Mahmut I. in, âsileri yok etmesine kadar sürdü. Bu suretle bir sefahe devresi, fakat biraz da intibah müddeti kapanmış, bir isyan parlayıp sönmüş, bilhassa Sa'd-âbâd, köşkleriyle yıkılmış, bir harabe yığınınna dönmüş, bir devir tarih sahifelerine intikal etmişti. Bu gülüstanın bülbülleri, bu lâlezarın nağme-seraları olan divan şâirleri, bu mutribin güftelerini örenler, bu nağmenin ilhamını verenler, bu zevki yaşıyanlar, bu neşeyi yaşatanlar, bu devrin mübdiine kasideler yazanlar, bu devirde çerağın sefalarını mahmur gözlerle süzenler, fakat halkı görmiyenler, fakat derdi dinlemeyenler, gömülmüş oldukları iç âleme biraz daha gömüldüler. Halkın pek de karışmadığı bu isyana, bir halk şâiri destan yazdı: İkbali, gerçekten Âsafâne olan İbrahim Paşa'nın âkibetine, yine içli saziyle o ağladı. Divan şâirleri tarafından İbrahim Paşa'nın ölümüne yazılan bir iki sönük tarih, Mahmut I. in cülûsuna yazılan parlak tarihler ve ona örülen ağıdalı kasideler arasında unutuldu gitti ve tarih, klişe hükmü bir kere daha tekrarladı: «Olacak olur, takdir yerini buldu!»

Bu isyan hürriyete ve ileri fikirlere taassubun ve geriliğin vurduğu bir darbe midir, yoksa yüksek zümrenin israf ve sefahe-

tine halkın verdiği bir cevap mıdır? Bunun izahını tarih münek-
kitlerine bırakalım. Ancak Mahmut I. in âsiler hakkındaki cezri
hareketi, Selim III. gibi hakıykatın içli, vatansever, hür ve ileri
fikirli bir padişahın Yeniçeri ocağı aleyhine giriştiğı ve hayatına
malolan hayırlı teşebbüs ve nihayet Mahmut II. nin ocağı ilgası ve
Abdölmecid'in Tanzimat fermanınımı imzalaması gibi millet ve dev-
let lehine yapılan hareketlerin sebepleri arasında şüphe yok ki bu
isyan da vardır ve eminiz ki Tanzimat devrine kadar birbiri ar-
dınca yürüyen ileri hareketlerin hemen hepsinde bu isyan düşün-
nölmiştir ve bu isyanda biz, bir atlayıcının bir kaç adım geri çe-
kilisini görüyoruz. Eundan dolayıdır ki günün birinde Patrona-
nın âkibetine de ağılayan bir halk destanı bulursak şaşmıyacağız.

Türk Divan Edebiyatının mümtaz şâirlerinden biri olan Nedim, bu devirde yetişmiş, bu devirde tanınmış bir şâirdir ve bu devrin şâiridir. Nedim, Anadolu'da kadılıklarda bulunan Muhammet adlı birisinin oğludur. Muhammed'in babası, Sultan İbrahim devri kazî-askerlerinden olup gayri tabii temayülleri yüzünden çirkin lâkaplarla anılan ve bu yüzden edebî yazılara Mülâkkab diye geçen Muslihüddin oğlu Merzifonlu Mustafa'dır ki İbrahim'in tahttan indirilmesinden sonra 1158 recebindeki (1745) isyanda halk ve ulema tarafından linç edilerek öldürülmüştür.. Annesi, Ravzat-ül-ebrâr sahibi Karaçelebi-zâde Abdülâziz Efendi ailesinden Saliha Hatun'dur. İstanbul'da doğmuştur. Zamanındaki tahsil mertebelerini aştıktan sonra Ebe-zâde Abdullah tarafından imtihan edilerek müderris olmuştur. Sadrazam Şehit Ali Paşa zamanında Nedim gibi zevke düşkün bir adamın, dilediği bir hayata kavuşması mümkün değildi. Önce Sadaret Kaymakamı. sonra da 1130 da Sadrazam olan Damat İbrahim Paşa zamanında dilediği hayata kavuştu. 1136 (1723) dan itibaren bilhassa ramazan aylarında takrir edilen tefsir derslerine kaari' olmuş, 1138 de (1725) Mahmud Paşa mahkemesine naip tayin edilmiş, 1139 zilkaidesinin yirmi sekizinci günü (1727) Molla Kırımı medresesi müderrisliğine nail olmuştur. Hele İbrahim Paşa kütüphanesine hâfız-ı kütüp tayin edilmesi, onu pek sevindirmişti. 1140 ramazanında da (1128) sadrazam huzurundaki tefsir dersinde kaari' sıfatıyla hazır bulunmuştu. O gün Nedim'in pâyesinin yüceltilmesi emredildi ve Sa'di Efendi medresesine müderris oldu. 1141 saferinin ondördüncü günü (1728) Nişancı Pâşâ-yi atıyk medresesine, 1142 recebinde (1730) Muhammed Âlim Efendi yerine Sahn-ı seman medreselerinden birine, 1143 te (1730) Sekban Alî Bey medresesine müderris tayin edildi. Aynı yılın rebiulevvelinin on beşinci günü başlıyan ihtilâl, Nedim'in de ölümüne sebep oldu. Nedim'in, bu ihtilâl yüzünden öldüğü muhakkaktır. Yalnız Ramiz, Tezkiresinde,

Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüdaha'ya intisabı olanların, türlü dertlere, yağmalara, hattâ ölüme uğradıklarını duyunca korkarak «giriştâr olduğu illet-i vâhmeden tahlis-i cân edemeyüp sene-i mezbûre cümâdelâhırasında» (1731. XII.) öldüğünü söylemekte ve

«*Rahmetmedi kimesne anın âh-u zârına
Âhır götürdü anı da miskin mezarına*»

beytini kaydederek Üsküdar'da Miskinler mezarlığına gömüldüğünü anlatmaktadır. Buna karşılık Müstakıym-zâde «Mecellet-ün-nisâb» adında Nedim'in ihtilâl esnasında evinin damından aşağı düşerek öldüğünü söyler. Nedim'in hayatını cidden kılı kırk yararcasına etüd eden Ali Canip Yöntem, Murat Molla kütüphanesinde 1115 numarada kayıtlı bir mecmuada Nedim'in ölümü dolayısıyla yazılmış olan bir tereke kararının suretini bulmuştur ki «Nâhiye-i İstanbul'da Mahmud Paşa mahkemesi nâibi olup mah-rûsa-i Galata muzâfâtından kasaba-i Beşiktaş'ta Tekerlek Mustafa Çelebi mahallesi ehâlisinden iken bundan akdem irtihâl-i dâr-ı bakaa eden merhum Nedim Ahmed Efendi...» cümlesini de ihtiva eden bu tereke kararının tarihi 15 rebiülâhır 1143 tür (28.X.1730). Bu suretle kesin olarak anlaşılmaktadır ki Nedim bu tarihten epeyce evvel, ya ihtilâlin ilk günlerinde, yahut da bir müddet sonra, fakat henüz ihtilâl yatışmadan ölmüştür. Belki onun evi de basılmış ve gelenlerden canını kurtarabilmek için evinin damına çıkmış, oradan düşerek, yahut da nasıl olursa olsun ellerinden kurtulabilmek için aşağıya atlıyarak, yani âdeta intihar ederek ölmüştür. Belki de Ramiz'in kaydettiği illet-i vâhime, Ali Canip Yöntem'in işaret ettiği gibi alkolden meydana gelen muvakkat bir cinnettir. Aynı zamanda bu tereke kararnamesi, Nedim'in evinin, Tekerlek Mustafa tarafından yaptırılmış olan camiin bulunduğu mahallede olduğunu, yâni Beşiktaş'tan Ortaköy'e giden yolda bulunduğunu, bu mahalle ehâlisinden İbrahim Çelebi'nin kızı Ümm-i Külsüm'ü aldığını, bu kadından Rebâbe adlı bir kızı olduğunu, Rukayye, Hamide ve Âyişe adlı baba bir, üç kız kardeşi olup bunlardan Âyişe'nin o tarihte nerede olduğunun bilinmediğini ve Nedim'in ölümünden sonra kaynatası İbrahim Çelebi'nin, henüz küçük olduğu anlaşılan Rebâbe'ye vasiy tayin edildiğini bildir mektedir.

Nedim'in mezarı, Ramiz'in de işaret ettiği gibi Üsküdar'da Karacaahmet mezarlığının Miskinler kısmındadır. Şimdi burası.

Tunusbağı denen mezarlık kısmından biraz aşağıda ve Miskinlerden bir hayli yukarıdaysa da o zamanlar, Miskinler kısmının bu sahayı da şamil olduğu anlaşılıyor. Nitekim Enderunlu Vâsîf'ın da Miskinler'de yattığı bazı kaynaklarda kayıtlıdır. Halbuki bundan bir hayli yıl önce Vâsîf'ın merkadini Duvarıdibi tramvay durağının arkasındaki caddenin ardında ve bu gün Harmanlık denen mezarlık kısmının medhalinde bulduk. Nedim'in merkadi, şimdiki Çiçekçi tramvay durağının tam karşısında ve mezarlığın dış duvarından biraz içerdedir. Değerli müdekkik Nail Tuman, Ayazpaşa'da gömülü olan Nedim'in, 1081 de (1670) ölen ve bugün Nedim-i Kadim diye anılan Muhammed Nedim olduğunu kaydederek İsmet'in, Şakayık zeylinde verdiği yanlış malûmatı doğrultuyor.

Nedim'in mezar taşındaki kitabe şudur:

*Nedim Ahmed Efendi kârı tedris idi rûz-u şeb
Ulûm içre kemâle ermiş idi ol safi-meşreb
Hitâb-ı İrcü erdikde sem'ine deyüb lebbeyk
Koyub cân-u cihânı kıldı kurb-i Bârî'yi matlab
Revâ ola düşerse fevtine işbu duâ târîh
Nedim ola nedim-i şâh-ı ceyş-i enbiyâ yâ Rab.*

1143

Tarih mısraı 1146 yılını göstermektedir. Bundan evvelki mısra da «Revâ ola düşerse» sözündeki «düşerse» kelimesi, câmiyeyi gösteriyor. «Se» yâni 3 düşünce ölüm yılı olan 1143 senesi çıkıyor. Tarihin kime aid olduğu belli değildir.

Bu merkadin, Nedim'e aidiyetinde hiç şüphe yoktur. Bu husustaki delillerin en mühimmi mezarın, annesi Saliha Hatun'un civarında bulunmasıdır ki sonradan mezar tamir edilirken Saliha Hatun da Nedim'in yanına nakledilmiş ve hattâ bir demir parmaklık içine alınan her iki mezara Nedim'in

*Ey Nedim ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft-ü gülar var idi*

beyti bir mermer levhaya hakkettirilip konmuştur ki bu gün mâalesef bu levha yoktur. Annesinin mezar taşındaki tarih de Nedim'indir (s. 234, tarih: LX). Diğer bir delil de tarih mısraında onun, peygamberler padişahına nedim olması hakkındaki duadır ki bu, hayatında padişaha nedim olduğunu telmih etmektedir. Biz bu çok kuvvetli delillere bir delil daha katacağız: Nedim'in taşı. Hamzavî taşıdır. Hamzaviler, tarikat erbabının ve bilhassa Mevle-

vilerin bildikleri veçhile «bi-şer-ü pâ» denen ve başı kesik, kolları ve ayakları kırık bir çeşit taş şekli kabul etmişler ve bu suretle hem Tanrı'ya teslim olduklarını, hem de pek çok şehit verdiklerini imâ eylemişlerdir. Bu meslek mensupları, ölümlerinden sonra taşlarının şeklinden, yahut kitabenin «Allah süphânehu ve taâlâ» yahut «Hak süphânehu ve taâlâ» diye başlamasından anlaşılır. Her iki tarzı, yani hem taşın şekli, hem kitâbenin yazısı bakımından Hamzavilik şiarını taşıyan taşlar olduğu gibi bu şekilde, Melâmilîği, yani Hamzavilîği tasrih edilen bir taş da rastladık. Sarı Abdullah, La'li-zâde Seyyid Abdülbâki, Seyyid Bekr-ür Reşad gibi Hamzavî büyüklerinin taşları hep böyle «bi-ser-ü pâ» dır. Bu yazıları okuyanlar Nedim gibi şüh ve zevkperest bir şâirin Hamzavî oluşuna belki şaşacaklar, belki de bu taşın şeklinden, Nedim'e aidiyeti nasıl istidlâl edilebilir? diyeceklerdir. Fakat acele hüküm vermeyelim. Hemen bütün tarihi kaynaklar ve bilhassa Melâmi - Hamzavî risale ve silsileleri, Şehit Ali Paşa'nın, zamanında Hamzaviler tarafından kutup tanındığında müttefiktir. Bu bakımdan Paşa'ya intisabı olanlar, onun mesleğine inanarak, yahut kalabalığa uyarak girmişlerdir. Nitekim Şehit Ali Paşa'nın emriyle Nahifî (1733), âlim ve şâir Arif Abdülbâki'nin (1713) kızını almıştır ki Nedim'le de münasebeti olan Arif Abdülbâki, yine Hamzavî kutuplarından Şeyhülislâm Başmakçı-zade Seyyid Alî Efendi'nin (1712) mezarının köşesinden Eyyub'a doğru inen yolun sol tarafında ve biraz aşağıda bulunan mezar taşından ve elimizdeki bir kaç mensur risalesinden açıkça anlaşıldığı gibi Hamzavîdir ve damadı Nahifî de aynı yola mensuptur. Hattâ Sadrazam Damat İbrahim Paşa'ya dikilen ve bu gün mezarının bulunduğu hâzirede, arka tarafta duvara dayalı olarak duran ilk taş da Hamzavî taşdır. Sonradan bu taşı tâlîkle yazılı olan kitabe, kallâvîli bir taş nesihle hakkettirilmiş ve bu taş dikilmiş, ilk taşı da zayi edilmemiş, duvara dayanıp bırakılmıştır. Anlaşıyor ki, İbrahim Paşa da Şehit Ali Paşa'nın ikbal devrinde bu mesleğe intisab edenlerdendi. Şimdi burada halledilecek bir mesele var: Gerek İbrahim Paşa'nın, gerek Nedim'in hiç bir vakit tasavvufu benimsemiş, Hamzavîliğe tam bir imanla bağlanmış oldukları tasavvur edilemez. Bunlar, Ali Paşa'nın ikbalinde ve herhalde ona hoş görünmek için bu yola girmişler, onun şehadetinden sonra belki de bu yolla hiç alâkaları olmamıştır. İş böyleyken ölümlerinden sonra neden taşları, Hamzavî taşı olarak dikilmiştir? Bu bir düşüncedir, fakat acaba tam doğru mudur? Hamzaviler içinde Bektaş Ağa gi-

bi para düşkünü adam da var ve hem de sâdık bir Hamzavi. Bir meslek, adamın temayülünü gösterirse de bir mesleğe sülûk eden herkesin o mesleği temsil etmesine imkân yoktur. Gerek İbrahim Paşa'nın, gerek Nedim'in, Ali Paşanın ölümünden sonra artık Hamzavilerle alâkalarını kestiklerine ait kesin bir söz söylememize de imkân yok. Hele o devirlerde taassuba hayatları pahasına da olsa karşı koyan, fikir ve vicdan hürriyetini koruyan ve insanî musamamahayı hudutsuz kabul eden en ileri cemiyetin Hamzavilik olduğu ve Nedim'in Şehit Ali Paşa'yı övdüğü meşhur kasidede

*Lâfi koy sen var iken ârada billâh Nedim
Baht-ı biçâreyi bihûdedir etmek mat'an
Dide-i ibretin aç bağla zebân-ı gileyi
Kabz-u bast-ı dü cihan çünkü bilürsün kimden
Kalem incâ çü resed bih ki heman ser şikoned
Sühan incâ çü resed nâtika bâyed eiken
Be heme hâl dü dest-i men-ü dâmân-ı rızâ
Der heme cây men-ü gerden-i teslim-ü kefen*

beyitleriyle (s. 8) onun iki âlemin kabz ve bastına sahip, yani kutb-ül aktâb olduğunu da söylediği nazarı dikkate alınırsa. Bu sözlerle Nedim'in bir sûfi olduğunu iddia etmiyoruz. Hattâ onun tasavvufu benimsemediğini de ileride söyleyeceğiz. Fakat ne olursa olsun, bir kere Hamzaviliğe intisab ettikten sonra ihvanının onu terketmesi imkânsızdır, meğer ki aleyhe geçe. Bu taşların, vefa ve mürüvveti şiar edinen Hamzavî ihvanı tarafından diktirildiği hakhında elimizde bir senet yok. Nihayet aileleri tarafından dikilse bile onların meslekleri düşünülerek, yahut ihvanın reyine uyularak dikildiği, yahut da ailelerinin o mesleğe mensub olduğu, taşların şekillerinden açıkça anlaşılmada. İşte bu bakımdan da mezar, kat'i olarak Nedim'indir.

Nedim'in san'atı nasıldır ve ne gibi orijinaliteyi ihtiva eder? Bu soruya hemencecik ve tek sözle cevap vermeye imkân yoktur. Nedim'i zamanındaki şâirlerle divan zihniyetine göre münekkitt sayabileceğimiz şuara tezkirecileri, takdir etmişler, övmüşler, onda bir yenilik bulmuşlardır. Meselâ Salim, onu «Nedim-i tâze-zebân» diye kaydeder ve fevkalâde över.

İzzet Ali Paşa (1147 h. 1734), Nedim'in bir gazelini tanzir ederken son beyitte

*Nev-zemîn-i tâzede eyle Nedim'e peyrevî
İzzetâ şîr'in biraz hâm olsa da mâni' değil.*

diyerek onun yeni bir cığır açtığını söyler (Divan, İstanbul Üniversitesi, Türkçe yazmalar, 432, 51. a - b).

Âtîf (1155 h. 1742),

*Yekke-tâz olmak Nedim-âsâ tekellüftür sana
Âtîfâ pey-revlik eyle sâha-i tanzirde*

beytiyle onun, vadisinde tek olduğunu, kabul eder (Aynı kütüphane, T. Y, 3154, 16. a).

Seyyit Vehbi (1149 h. 1736), onun gazetellerini tahmis ederek takdirini belirtir (1607, 185. a - b). Müverrih ve şâir Çelebi-zade Âsım (1173 h. 1759), bir naziresinde

*Kaabil-i tanzir olmazken Nedim'in nazmı hiç
Âsımâ bilmem neden fikr-i muhâl olmuş sana*

diğer bir naziresinde

*Âsımâ nâ-refte râh açmış Nedim'e âferin
Kûçe-i teng-i kalemden mülk-i isti'dâda dek*

diye vadisinin «nâ-refte» olduğunu bildirir (32. a).

Nedim'i hiç çekemiyen Osman-zade Tâib (1136 h. 1728) in, «melik-iş şuarâ» olunca zamanının şairlerinden bahseden meşhur kasidesinde, onun adını bile anmaması, bütün bu takdirlere karşısında hiç bir şey ifade etmez ve Nedim gerçekten hayal inceliği ve buluş yeniliği ile bu takdirlere lâyıktır.

Evvelce de söylediğimiz gibi Şehit Ali Paşa'nın sadareti zamanında Hamzaviliğe intisab ettiği anlaşılan Nedim tasavvufu hiç benimsememiştir. Paşa'nın kutupluğunu tasdik etmesine rağmen onu süfi bir şair saymamıza imkân yoktur. Bazan

*Tarıyk-ı ışkda pâ-mâl-i sâlikân ol kim
Bir iki nakş-ı kadem reh-güzâr olur giderek*
(Basmamız, s. 303)

❖❖
*Sine-i tengde bend et hele evvel nefesin
Sonra gör himmet-i vâlâsını feryâd-resin*
.
.
.
*Himmet ey kaafîle-sâldâr-ı tarikat tâ çend
Dûrdan gûşumu pür şûr ede bang-i ceresin*
(s. 304)

❖❖
*Târ-u pûdu terk-i târ-u pûd-ı hestidir anın
Şâl-i dervîşi dokunmaz sevdiğim Keşmir'de*
(s. 329)

❖❖
*Gördük olmaz şive-i devlet Nedimâ biz dahi
Rağbet ettik âkıbet bu vaz'-ı dervîşâneye*
(s. 329)

gibi mutasavvifane sayılabilecek, yahut

*Defter-keş-i maâyib-i nâs olma merd isen
Kıl zâtını nazarlara mecmûa-i edeb*
(s. 267)

❖❖
*Olur mu muhtarib deryâ-dilân mevc-i havâdisle
Zarar gelmez ruh-ı deryâya siyli-i şinâverden*
(s. 320)

gibi, hakiymâne denilebilecek beyitlere raslanırsa da bütün bunlar bize öyle gelir ki söylenmiş olmak için, yahut da rasgele söylenmiş sözlerdir. O, kendisini tamamiyle zevke vermiş bir şairdi.

*Bezm-i şarâbdan geçemem doğrusu Nedim
İşret tabiatimce tarab meşrebimcedir*

(s. 271)

*Aceb mi el ayak tutmazsa rindân-t kadeh-keşde
Teb-i endûh-ı hecr ol nâ-tüvânı çok zaman tutmuş*

(s. 298)

*Destîde kadehte doyamam görmeğe bârî
Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam*

(s. 312)

*Câm-ı şarâbı gör bize sen şimdilik Nedim
Fersûdedir dimâğ gazelden kasîdeden*

(s. 317)

gibi beyitleri, içkiye düşkünlüğünü göstermektedir. Filvaki divan edebiyatını bir içkidir boğmuştur. İçen de içkiden demurur, ağzına katresini koymıyan da. Bu bakımdan yukardaki beyitler, Nedim'in şaraba düşkünlüğünü gösterebilir mi? Biz Nedim'in samimiliğine eminiz. Ondaki hususiyetin en mühimmi de zaten bu. Sevgilerini, sevgililerini, gördüklerini, duyduklarını, divan edebiyatı tekniği dahilinde mümkün olabildiği kadar vakıa mutabık olarak kaydeden şair, şarap düşkünlüğünü bildirirken de aynı samimiliğe sahiptir. Kaldı ki onun içki düşkünlüğünü ve bu yüzden illet-i irtiaşe düşer olduğunu Safvet Tezkiresi haber veriyor. Safvet diyor ki:

«Bin yüz altmış bir târihinde mübâşiriyyet ile Siroz-ı firûzâ vürûd eden şuarâ-yı asrdan Musib Efendi ile bir iki meclis görtüş-düğümüzde rivâyet ederdi ki Nedim gaayet ayyâş olup bu mefhûm ile ki

*Hased evkaatına ol ârif-i âlem-şinâsın kim
Elinden câm düşmez gûşe-i mey-hâneden gelmez*

dâimâ mütekeyyif-i keyf-i arak olduğundan bedeninden tarâvet zâil ve illet-i irtiaş hâsıl olmuş idi, sübhânallâhil azim, bunun gibi sâhib-zihn-ü zekâ kimesneler kendülerin tâ bu rütbe mehlekeye ilkaa etmek ne hikmetdir.» (İst. Üniversitesi, T. yaz. Oğlu Reşid Hüseyn yazısıyla 1235 te yazılmış nüsha, 6189, 131. b)

Bu yazı, Nedim'in samimiliğini göstermektedir ve yukarıya aldığımız beyitlerin ikincisinde, ayrılık mihnetinin hararetini, sıtmasını çekmekte olan ve bu yüzden eli ayağı tutmaz bir hale gelen titrek «rindan-ı kadeh-keş» ten biri de şüphesiz kendisidir ve Nedim bu beyitle bize kendisini bildirirken Safvet'i de tasdik etmektedir.

*Neler çeker ramazân içre iyde dek göresin
Nedim terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek*

beytiyle (s. 302) ramazanda bile içkiyi ne zor bırakabildiğini söyleyen Nedim,

*Meftûn-i habb-ı hâli vü ser-hûş-i la'liyiz
Düşük belâ-yı keyfe gıdâmız budur bizim*

diyerek (s. 314) afyona da müptelâ olduğunu bildiriyor.

Divan edebiyatında tek bir sevgili vardır. Beli ince, zülfü aşkın bahtı ve hicran gecesi gibi siyah, vuslat endişesi gibi karışık ve büklüm büklüm, gerdanı kâfur gibi beyaz, gözleri siyahtır bu güzelin. Yanağında hindu bir ben vardır, gamzesi hançerdir, zenahtan kuyudur, boyu selvidir. Divan şairleri, yüzyıllar boyunca muhayyilelerinde yarattıkları bu tek sevgiliyi sevmişler, bunun aşkıyla, zülfü gibi incelmışlerdir, bu Leylâ'nın Mecnun'u olmuşlardır. Nedim'de de bunlar var, o da divan edebiyatı tekniğinden ayrılmamıştır, zaten ayrılamaz da. Fakat mümkün olduğu kadar sevdiği dilberlerin, meftun olduğu kızların hususiyetlerini tespitte muvaffak olmuştur.

*Şive-i güftârı hemşiren mi öğretti sana
Her sözün şirin-zebânım cânıma cân olu hep*
(s. 268)

derken hemşiresi gibi çıtı pıtı konuşan bir dilbere meylini,

*Kızoğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kız mısın oğlan mısın kâfir*
*Ne ma'ni gösterir düşündeki ol âteşin atlas
Ki ya'ni şu'le-i can-sûz-ı hüsn-ü an mısın kâfir*
(s. 382)

derken ateşi atlas elbise giyinmiş bir sevgiliyi,

*Hurşid pençesin mi takınmış cebinine
Ol zülf-i zerdden dökülen târler midir*

(s. 283)

beytinde sarı saçlı bir güzeli,

*Unutturdu bana serv-i revânı dün gülistanda
Efendim bir uzun boylu yeşil atlaslı âfet var*

*Henüz on ikiden on üç gün eksik yâşı ammâ kim
Aydın on dördünü yâd ettirir bir mâh-tal'at var*

(s. 149)

beyitlerinde yeşil atlas elbise giymiş on iki yaşına girmek üzere
olan bir başka güzeli,

*On beş yaşına girmiş o meh-pâreyi gördüm
Kim dedi ki âlemdede şeş-ü penç bulunmaz*

*Lîmûni hatâyide o piştâna nigâh et
Hiç böyle celi-şa'saa nârenc bulunmaz*

(s. 289-290)

beyitlerinde ihtimal aynı sevgiliyi,

*Peyveste ebruvânını yâd eyleyüp senin
Gizmez tanîn-i gûş kemân-ı keşideden*

(s. 317)

beytinde çatık kaşlı bir dil-pesendi,

*Kebud çeşm-i bî rahm etti nigâhın
Âşıkların göğze çıkardı âhın*

(s. 367)

beytinde bir mavi gözlüyü,

*Dırıyğ âyine âsâ bulmadım yüz ser-tırâşımın
Hurûş-ı âb-ı şemşir-i tegaafül aştı bâşımın*

(s. 319)

beytinde bir berber güzelini, müphem de olsa seyretmek imkânı
var

Zaten onu sevdiren ve beğendiren en mühim hususiyet de bu.
Sevgiliyle Hisara gittiğini söyler. Bir rubaisinde «taze - mazmun»
sahibi olduğu halde «bir beyte» bile sığınmadığını anlatıp, bir eve
sahip olamadığını bildirirken bir gazelinde, nihayet «Beşiktaş'a

XVIII

yakın bir hâne-i virân» edindiğini, sevgilisini davetinden anlarız. Göksu havasının artık hoş gitmiyeceğini, Çubuklu'nun da pek kalabalık olduğunu söyleyip Sa'd - âbâd'a gitmek niyetinde olduğunu bildirir. Sevgiliye diller dökerek onu bayramın üçüncü günü evine çağırır, hattâ gündüz olmasa akşama da olabileceğini anlatır.

*Eyvâh o üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde*

beytini okurken tarih sayfelerini karıştırmışsak Boğaziçinden, yahut Kâğıthane deresinden geçen hanımığnesi bir kayığın içinden dilkeş-i hâverân nağmelerini duyabiliriz.

*Ma'lûmdur benim sühanım mahlas istemez
Fark eyler anı şehrimizin nükte-danları*

beytiyle övündüğü gazelde (348) yine can, nakde benzetilmiş, feda, fedayi sözünü hatırlatmış, şevk atesi, gönüllü ve tutuşma sözlerini, güreş sözü, ateşle münasebetli tutuşma sözünü, nihayet perçem sümbülü söylemiştir. Fakat bütün bu daracık teknik ve klişeci estetik içinde sisle örtülü bir güreş seyri de var.

Ondaki bu hususiyet şarkılarında büsbütün vazıhtır ve biraz da ileridir. Sevgilisini Sa'd-âbâd'a çağırırken

*Anda idi dünkü gün hemşire-i sa'd-ahterin
Sen de gel gâhice hâli kalmasun cânâ yerin
Suç benim olsun beni döğsün duyarsa mâderin
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dağ üstü bağ*

demedi (365), pek sevdiği Sa'd-âbâd'ı överken

*O tıfl-ı nâzi gördüm rûyuna hurşid eser etmiş
Haber-dâr olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zâlim kaçıp tenhâca Sa'd-âbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş âlâyını şevketli Hünkârın*

*Gezermiş kasrın etrafında yer yer tâze meh-rûlar
Mükâhhal gözlü Şirin sözlü Leylâ yüzlü âhûlar
Heman alkış sadâsın andırırmış çağlayan sular
Ederlermiş duâsın pâdşâh-ı ma'delet-kârın*

gibi bentlerle (367) orayı oldukça canlandırır. Bu hususiyeti kasidelerinde de görmekteyiz. Meselâ Sultan Ahmed'i. Sa'd-âbâd'a davet ederken

*Müferrih gam-zedâ hâtır-güşâ dil-cü vü rûh-efzâ
Temâşâsı muhassal mest-ü hayrân eyler insânı*

*Biçinmiş bâğlar iydiyye cümle fıstıkıy atlas
Sarinmış başa nefti şâl her serv-i hırâmânı*

*Gümüş renginde bir dibâ biçinmiş Cedvel-i simin
Ve liykin hâre gibi mevci var şeffâf-ü rûhânî*

*O dibâ Âbşârın dahi eğninde heman farkı
Bunun mevci biraz sık anın ise kaddi tîlânî*

beyitleri (55 - 56), bize teşbihleriyle biraz tabii gelmede,

*Yine iydiyye bahşişler verüp fevvâre-i dil-cü
Demâdem etmede etrâf-ı havza sim-efsûnî*

beyti ise padişaha bir âdeti hatırlatmaktadır (56). Sa'd-âbâd'ı anlatan iki kasidesinde de oradaki muhtelif eserleri, mümkün olduğu kadar bize bildirmededir (XVI, s. 78-81, XVII, s. 82 - 88). Hatta

*Huzûr-ı İzzet'e yüz yerde arz-ı hâl etti
O serv-i dil-keşi dil der kinâr edinceye dek*

beytinde (302) İzzet Ali Paşa'nın elinden bir güzeli kapabilmek için katlandığı minnetleri işaret eder. Bazan

*Sürin üstündedir dik dik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var*

beytinde olduğu gibi zamanının bir modasını bile tespit eder (149).
Onda

*Giribân çâk olup hayretle sundum destine nâgâh
Dil-i sad pâremi ben şâne zannettim telâşımdan*

*Süvâr ol ey peri gerdışler et Gül-gün-ı çeşmimle
Ki ben ebrû-yı zîn âmâde ettim âna kaşımdan*

*Dahi gelmez kelâl ol neşter-i ser-tiz-i müjgâne
Felekler şîşe-i haccâma döndü kanlu yâşımdan
(s. 319)*

*Etti sefid dide-i uşşâkı bahr-i eşk
Ol kış levendi şûh meğher Akdenizlidir
(s. 271)*

Vâiz-i çeşm-i gürisne pîç-ü tâb-ı cû' ile
Mevsim-i iftârda Vettini vez-zeytûn okur
(s. 279)

Ser-i jûlidesin bulmazsa bidin ser-nigûn eyler
Komaz bâşın esen bu rûzgâr elbette Mecnûn'un

Gündâhı tevbe etmez şüst-ü şû eşk-i nedâmetsiz
Belî germiyyet-i âb iledir te'siri sâbûnun
(s. 298)

Topukların göricek mest olup safâsından
Papuç gibi açılıp kaldı ağızı haffâfın
(s. 301)

gibi soğuk ve ancak kelime oyunundan doğan beyitler, yahut gü-
zel bir gazel içinde

Zâhidâ ma'zûr tut cildinde sıklet var biraz
~~Çalışın~~ fehm olunur hacm-ı kitâbından senin
Gıfzetin

gibi (303) bayağı bir beyit de yok değildir. Fakat bunlar, kendi-
sinden evvelki, hattâ kendisinden sonraki şairlere nispetle pek az-
dır. O, lâfız ve mâna nezahatine pek ehemmiyet vermiştir.

Kasidelerin nesib ve teşbiplerinde bu nezahate riayet eden Ne-
dim, övüş kısımlarında pek yavan ve aşırı mübalâğacıdır. Meselâ:
Rüstem, eline geçse, Nedim'in övdüğü kişinin ayakkaplarına kir-
piklerini mih yapar. Şafak vâlâsı, onun köşküne örtüdür, gökyü-
zû atlası, ululuk ve debdebe kayığına yelken. Gök taşı, bir sipahi
kulunun başına demir bir miğfer olabilir. Gelin bezeyen kadına
benziyen adaleti, bir ovayı bezese doğanın tırnağı, nazlı ceylânın
gözüne sürme mili kesilir. Kahrının samyeli, dağa uğrasa dağdaki
gevher madenini kükürt haline sokar. Güvercin, onun vekar da-
ğının gölgesine sığınsa kanadı fırtınanın yolunu keser. Sinek, bir
kolayını bulup onun gül bahçesinden geçse kıyamete dek gül sa-
tanların şehbenderi olur. Nefs-i nebati, lûtuflarıyla ağzını tatlan-
dırsa Ebucehil karpuzu, gülbeşeker lezzetini elde eder. Kahır ve
siyaset nefirinin sesi dağları çınlatırsa tilki, arslanı yatağından ka-
çırır. Lûtfunun eteği gül bahçesine gölge salsa bülbül şahinin ka-
madını, yuvasına sayvan yapar. Köpürüp dalgalanan deniz, onun
vergili eline nispetle harita gibi kupkuru ve daracıktır. Bahar bu-
lutunun feyzi, onun tertemiz gönlüne karşı serap parıltısı gibi fay-
dasız bir şeydir. Kahır ateşi, denizleri kaplasa, denizler, zeytin ya-

ğı haline gelir, adalar fitil kesilirdi. Kolunda öyle bir kuvvet vardır ki yılana benziyen mızrağını Hind-i garbi'den, yani Amerika'dan yeryüzüne saplasa ucu Hind-i şarki'den yani Hindistan'dan çıkar, çıkarken de Hind şahının ayağını parçalar. Daha bunlar gibi neler de neler... Dârâ, Feridun, Nûşîrevân, İskender, Rüstem, Efrâsyâb, sûhrâb, Siyâvûş, Keykubâd, Behrâm, Kahramân-ı Kaatîl, Süleyman, Âsaf, Hârûnürresîd, Fazl, Hâtem... Gökler ay, güneş yıldızlar... İşte hep bunlar ve hep İran mitolojisi, Yunan masalları, Batlamyus mesleği, İsrâiliyat. Arada bir harita, Hind-i garbi gibi yeni şeyler. Fakat Mazmunlar aynı ve aynı derecede, belki de eskilerden, hele İran şairlerinden çok daha soğuk ve sevimsiz. İnsan, gerçekten onun kasidelerinin övüş kısımlarını güç okur, zamanının takdir ölçüsüne ve aynı zamanda divan edebiyatının aşladığı zevk düşkünlüğüne şaşar. Yalnız şunu da söyleyelim ki kasidelerinin girizgâhlarında cidden muvaffak olur. Esasen Necîm pek zekidir. Meselâ VII. kasidesi, XVII, XVIII. kasidelerin girizgâhları bu kuvvetli zekânın delilleridir.

Nedim, bazan:

*Olma cûyâ-yı kerem keff-i lââm-ı asrdan
Neşve-hâh olmak revâ mı kâse-i deryâüzedden*

*Menhec-i ilmin nice hasm olmasın erbâbına
Çerhı pâ-mâl etmedir kasd âsmânî müzeden*
(s. 323),

yahut

*Âdem bu kaht-ı sâl-i maârifde reşk eder
Tahsîl-i nan-behâ edene kisb-ü kâr ile*
(s. 343)

gibi beyitlerine rağmen medih ve sitayişle geçim yolunu da bilir. Bilmecede bile derdini açmanın, övdüğü kişiye çatmanın, mâzu-liyetten kurtulma yolunu aramanın çaresine başvurur (s. 257-258). Yukarıdaki beyitler, ancak dileğini elde edemediği yeis anlarının düşüncelerini tespitten ileri geçemez. Yoksa o, Şehit Ali Paşa'ya ve bilhassa ondan sonra Damat İbrahim Paşa'yla Mehmet Kethüda'ya ve tabii bu arada Ahmet III. e lüzumu oldukça, yahut başı sıkıldıkça başvurmaktan geri kalmamış ve bunu kisb-ü kâr ile tahsîl-i nan-behâ etmiye fi'len tercih etmiş, hattâ borcunun verilmesini bile İbrahim Paşa'ya bir kasıdeyle reca eylemiş (XXVII, s. 110 -

111), bazı gazetelerinde de bu yoldan gitmiş, memduhunu ihmâl etmemiştir. Fakat Nêdim,

Nef'i vâdi-i kasâidde sühan-perdâzır

mısraında kendisinin de itiraf ettiği gibi hiç bir vakit Nef'i gibi bir kaside-serâ olamamıştır. Bu mısraı tamamlıyan

Olamaz ammâ gazelde Bâkiy-u yahyâ gibi

mısraınıyse biz bir tevazu sayıyoruz. O, asıl gazelde ilerlemiş, hususiyetini gazelleriyle, şarkıları ile göstermiştir. Zaten bize öyle geliyor ki Nedim, kasidelerini ancak iktiza ettikçe yazmıştır. Nettekim tarihleri de öyledir. Onca kaside ve tarih yazmak bir külfettir. Fakat ne çare ki zamanı, ona bu külfeti yüklemiştir; söyleyecektir, söylemiştir de. Söylemiştir ama meselâ tarihlerinin bazılarında tarih mısraı seneyi tutmaz. Her halde, adam sen de, kim hesaplayacak diye yazıvermiştir. Hattâ «Tiflis» i bile «Y» siz yazmıştır da sonradan başka şairlerin tarihlerini görünce bir başka tarih düzerek özür dilemiştir (s. 163).

Bu müderris efendinin, bu şeriat mahkemesi naibinin, Peygamber'e bir tek na'tinin bile bulunmaması, ruhi haletini bize güzel gösterir. Damat İbrahim Paşa'dan lütuf istiyen Nedim, bu dünyada zevka medar olacağını duysaydı ve böyle bir ihtiyaç karşısında kalsaydı Peygamber'den de şefaât dilerdi. Hâsılı Nedim, kendini zevka vermiş, maddi zevki duymuş, bunu duyurmaya çalışmış bir şairdir.

Nedim,

Etmem endûlile-i gayre heves çün pervîz

Açtı Ferhâd-ı hayâlîm bana bir nev ma'den

diye (s. 4) şiirlerinin, kendisine has olduğunu söyler. Fakat bir çok divan şairlerinde, yersiz olarak mevcut bulunan bu iddia, onda da pek yerli sayılamaz. Divan edebiyatı, bir nazirler edebiyatıdır da ve bu edebiyatın şairi, şiirlerinin ilhamını, her şeyden önce eski şairlerden ve onların divanlarından alır. Divan edebiyatının bu hususiyetini Nedim'de de görmekteyiz. Meselâ

Tâ giribânına dek çeşmi şerâb-âlûde

Tâ kemer-gâhına dek gamzesi hâb-âlûde

gazelini (s. 341) okuyup da Hâfız-ı Şîrâzi'nin (792 h. 1389-1390)

*Düş reftem be der-i mey-kede hâb-âlûde
Hırka ter dâmen-ü seccâde şerâb-âlûde*

gazelini hatırlamamaya imkân yoktur (Muhammed Kazvini ve Dr. Kaasım Ganî bîsımı, 1320 hicrî şemsî, Çap-hâne-i Meclis, s. 293). Bu gazelin tercemesi, Abdülbâkî Gölpınarlı: Hâfız divanı tercemesi, Sark - İslâm klâsikleri: 4, Maarif Vekillîği, İst. 1944. Maarif Matbaası, s. 466 - 467). Ancak şunu da söyleyelim ki Nedim'in gazeli, Hâfız'ın bu gazelindeki eda, vezin, kafiye ve redif beğenildiği için yazılmıştır. Yoksa Şeyh'inin yaptığı gibi Hâfız'ın gazeli, aynı vezin ve kafiyeyle terceme edilmemiş, yahut Nedim, Şeyh ve Ahmet Paşa gibi mazmun yağmacılığı yapmamıştır (Aynı tercemenin mukaddimesine bakınız, s. 17 - 27). Zaten bu gazel, İzzet Ali Paşa'ya naziredir ve bu bakımdan Hâfız'ın gazeli, belki Nedim'den önce onu meftun etmiştir. Âtîf da ona, yahut Nedim'e bir nazire yazmıştır.

Nedim, eski ve yeni şairlerin yaptıkları gibi iyice okumus. beğendiklerine cevaplar yazmıştır. Meselâ

*Her turrasında bir şiken-i dil-riübâsı var
Her bir sikenc-i turrada bin mühtelâsı var*

gazeli (s. 277), Necati (914 h. 1508) nin

*Şol dil-riübâ ki âşika yüz bin cefâsı var
Hakkaa ki her cefâsına bin bir vefâsı var*

gazeline (İst. Ün. K. Türk. yaz. 3813, 70. b),

*Gamzen füsûn ile sühan eyler nezâketi
Çeşmin nigâh şekline kor nâz-u nahveti*

gazeli de (s. 247) yine Necati'nin

*Hâkileriz biz özleriz ol serv-kaameti
K-ehl-i kubûr can gibi ister kıyâmeti*

gazeline (152. b) naziredir. Bu gazeli Kâmî de

*Öldürse gam değil bizi âlâm-ı hasreti
Dünyâ göziyle gördük o kaddi kıyâmeti*

matla'lı gazeliyle tanzir etmiştir (Aynı k. 2888, 79. b).

Nedim'in

*Zerreves dil pençe-i mihr-i dirahşânındadır
Cân-u ten çün mevc dest-i kahr-ı ummânındadır*

gazeli (s. 274), Fuzûlî'nin

*Âşîyân-ı murg-ı dil zülf-i perişânındadır
Handa olsam iy perî gönlüm sening yânındadır*

gazeline (Abdûlbâki Gölpınarlı basımı, İst. İnkılâp Kitabevi, 1948. s. 109),

*Sen gülersin gül gibi ben bûlbûl-i nâlânınam
Mest-i medhûş-ı temâşâ-yı leb-i handânınam*

gazeli (s. 315),

*Ey kemân-ebrû şehid-i hancer-i müjgânınam
Bulmuşam feyz-i nazar senden senin kurbânınam*

gazeline (s. 216),

*Bûs-i la'lin şöyle siyrâb-ı züldl eyler beni
Kim gören âb-ı hayât içmiş hayâl eyler heni*

gazeli (s. 351),

*Hayret iy büt sûretin gördükde lâl eyler meni
Sûret-i hâlim gören sûret hayâl eyler meni*

gazeline (s. 284) naziredir. Hattâ bu son gazelde Fuzulî'nin

Ârzü ser-geşte-i fikr-i muhâl eyler meni

mısraını tazmin etmiştir. Fakat bu mısra, Nedim'in

Gerdişin gördükde sâkıy-i mülâyim-meşrebin

mısraiyle o kadar birleşmiş ve beyit o kadar Nedimâne bir şuhluk, bir çapkınlık edası almıştır ki artık Fuzulî'yle hiç bir ilgisi kalmamıştır. Kâmi'de bu gazele

*Hayret-i didârı yârin gerçi lâl eyler beni
Çeşm-i pür-^{gâ} mazhar-ı intâk-ı hâl eyler beni*

matlaiyle bir cevap yazmışsa da hiç bir şey becerememiştir (Ay-nı kütüphane, 2888, 79. b).

Nedim'in

*Vakt-i gül-geşt-i çemen seyr-i kenâr eyyâmıdır
Lâle faslı iyd hengâmı behâr eyyâmıdır*

beytiyle başlayan şarkısı, (s. 363), Kelim-i Eyyubi'nin (1098 h. 1686 - 1687)

*İydi adhâdır gelen ey meh safâ eyyâmıdır
Çık salın gel bezme kim ayş etmenin hengâmıdır*

gazeline (Aynı kütüphane, 5577, 16. b) pek benzer. İzzet Ali Paşa'nın da

*Başka âlem var bu mevsimde şitâ eyyâmıdır
Meclis-i sohbetde âheng-i nevâ eyyâmıdır*

beytiyle başlayan bir şarkısı vardır (Aynı kütüphane, 432, 71.b - 72. a).

Nedim'in

*O tıflı gör ne kıyâmet-kıyâm olur giderek
Hırâmı düşmen-i sabr-u karâr olur giderek*

beyti (s. 303), Kelim'in

*Görün o tıflı küçükten ne hoş kıyâfet olur
Kalursa böyle ol âfet-nigeh kıyâmet olur*

beytini hatırlatmadadır (18. a).

Nedim'in

*Sürin üstündedir dikkik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var*

beytini ihtiva eden kıt'asının, yahut tamamlanmamış gazelinin (s. 149), Kelim'in

*Ne kıldı kevkeb-i bahtım desem havf-ı işâet var
Yine ol rû-siyekten sen şeh-i hüsnâ şikâyet var*

gazeline (20. a - b) nazire olduğunu sanıyoruz.

*Bu imtidâd-ı çevre ki bahtın şitâbı var
Mihnet-medâr olan feleğe intisâbı var*

gazelinin (s. 278), Kelim'in

*Zülfünden ayrı Kays-ı dilin pîç-ü tâbı var
Mecnûnu gör ki silsilesiz ızdırâbı var*

Gazeline (23. a) nazire olduğunda şüphe yoktur.

Nedim, Şehit Ali Paşa'yı vasseden ve divanında ilk kasidesi teşkil eden kasidesi (s. 3 - 9), Ârif Abdülbâki'nin (1125 h. 1713)

**Nice zamân idi kılmaştı has-keşân-ı mihen
Gül-i ümidimi pejmürde-i hazân-ı hazen**

kasidesi vadisinde yazdığı gibi (Aynı kütüphane, Türkçe yazmalar, 5562, 14. b - 16. b) Medine payesinin yüceltilmesi dolayısıyla yazdığı kaside de (s. 62 - 65) yine aynı şairin

**Yine vakt-i tebâşir-i sûtû'-ı mihr-i şevkettir
O zer mancûk-ı devlet neyyir-i subh-ı saâdettir**

kasidesine nazireye benzer (12. a - 20. b). Nedim'in

**Bir cebinin bir dahi zülf-i siyeh-fâmın bilir
Dil ne subhun farkeder billâh ne ahşâmın bilir**

gazeli (s. 283), aynı şairin

**Kays-ü Ferhâd'ın ne kûh-u ne beyâbânın bilir
Vâdi-i ıskın gönül bir râh-ı âsânın bilir**

gazeline naziredir (34. a).

**Ey tıfl-ı nâz bir gece mihmânım ol benim
Gir câme-hâb-ı sineme gel cânım ol benim**

beytiyle başlayan tamamlanmamış gazel de (s. 311) yine Ârif Abdülbâki'nin

**Meclis-fürûz-ı külbe-i ahzânım olmadın
Ey mâh-pâre şem'-i şebistânım olmadın**

**Dil-hastene terahhum edüb ey tabib-i can
Tedbîr-sâz-ı mihnet-i hicrânım olmadın**

kıt'asının (39. a) tesiri altında yazıldığı apaçık görünmektedir. Fâizî'nin (1130 h. 1718)

**Doyunca sarılısam sana pirâhenin olsam
Yânınca sürünsem yürüsem dâmenin olsam**

matlaiyle başlayan noksan gazeli (Aynı kütüphane, 5562, 90. a), Nedim'e

**Ben kiniseye açılmaz idim dâmenin olsam
Kim görür idi sineni pirâhenin olsam**

XXVII

gazelini ilham etmiştir (s. 312).

Nedim'in İzzet Ali Paşa'ya ve İzzet Ali Paşa'nın Nedim'e oit çok nazireleri vardır. Nedim, Hâfız-ı Şîrâzî'nin

*Tenet be nâz-ı tabiban niyâz-mend mebâd
Vücûd-ı nâzûket âzûrde-i gezend mebâd*

matlâını (Muhammed Kazvîni ve Dr. Kaasım Gani basımı, s. '72, bizim tercememiz, s. 255 - 265), İzzet Ali Paşa'ya uyararak tesdis etmiş (s. 393 - 394) ve son bentte bunu açıklamıştır.

*Alessabah ki bânû-yı mihr-i ferruh-fâl
Kenâr-ı târem-i minâdan etti arz-ı cemâl*

matlâlı kasidesi de (s. 37 - 40), İzzet Ali Paşa'nın

*Sepide dem ki esüb sûy-ı bâga bâd-ı şînâl
Zemîn-i gülşeni güllerle etti mâlâmâl*

matlâlı kasidesine naziredir (6. a - 7. b).

Nedim'in IV. gazeli de İzzet Ali Paşa'ya naziredir (34. a). Mirza-zade Neyli de bu gazeli tanzir etmiştir (Aynı kütüphane, 1627, 27. a). Gazellerin matlâlarını yazmak hem uzun sürecek, hem yer kaplıyacak, hem de okuyanları sıkacaktır. Bundan dolayı Nedim'in gazellerinin basımımızdaki numara ve sahifelerini, diğer şairlerin divânlarının varak numaralarını yazıyoruz. Hangi şairin adını önce yazıyorsak diğerleri ona nazire söylemişlerdir. Merak erbabı, divanlara müracaat edebilir:

İzzet Ali Paşa: 34. a-b
Nedim: VIII, 268
Atıf: Aynı k. 1627, 3. a

≈

İzzet Ali Paşa: 40. a-b
Nedim: XXII, 276
Atıf: 5. a-b

≈

Kâmi: Aynı k. 2888, 64. a-b
Nedim: LXXXIV, 308
İzzet Ali Paşa: 51. a-b
Seyyid Vehbî: Aynı kütüphan-
ne, 1607, 156. a-b

≈

İzzet Ali Paşa: 54. a
Nedim: XCII, 318

≈

İzzet Ali Paşa: 56. b
Nedim: CXXIX, 314
Atıf: 16. b

≈

Kâmi: 71. b
İzzet Ali Paşa: 57. a-b
Nedim: CXXIII, 337-8
Seyyid Vehbî: 83. a - 84. b

≈

İzzet Ali Paşa: 60. b
Nedim: CXLIII, 348-9

≈

XXVIII

İzzet Ali Paşa: 60. a-b
Nedim: CXLIV, 349

≈
Kâmi: 42. a
Nedim: I, 263

≈
Kâmi: 56. b
Nedim: XLV, 289-90

≈
Kâmi: 61. b - 62. a
Nedim: LVII, 298

Kâmi: 62. b
Nedim: LXVI, 303

≈
Kâmi: 72. a-b
Nedim: CXXX, 342

≈
Kâmi: 75. a
Nedim: CXVII, 334

≈

Bu gazellerden başka Nedim'in IX. kasidesi de (s. 47 - 50) Kâmi'nin

*Yevm-i şek deyü boğaz cengin ederken yârân
Zâhir oldu alem-i nusrat-ı şehr-i ramazân*

beytiyle başhyan kasidesi vadisinde olduğu gibi (15. b - 16. a) meşhur Hammamiye'si de (VIII. 41 - 46) Kâmi'nin

*Sepide dem ki dil-i hâstâr-ı nâdire-kâr
Müicerrebât-ı eserden olurdu sebha-şümâr*

matlı kasidesine naziredir (12. a - b). Nedim'in Ahmet III. ün hastalıktan kurtulup iyileşmesi dolayısıyla yazdığı terki-i bent de (s. 249 - 252), yine Kâmi'nin bu vesileyle yazdığı terci-i bendine cevaptır (31. a - 32. a).

Seyyit Vehbi (1149 h. 1736), Nedim'i cidden takdir edenlerdendir. Nedim'in birden bire parlaması ve herkes tarafından beyenilişini bir türlü çekemiyen Osman-zade Taip, Melik-üş şua oluncaya yazdığı kaside de onun adını inadına anmamışken Seyyit Vehbi «Vekâlet-name» diye şöhret kazanan kasidesinde Nedim'i «Nedim-i nükte-perdâz» diye anar (26 a). Seyyit Vehbi, İran sulhu dolayısıyla Damat İbrahim Paşa'nın söylediği beyti bir terki-i bend-i muâşşer haline getirmiş (21. a - 23. a), Nedim de aynı yoldan yürümüştür (s. 228 - 232), Seyyit Vehbi, Padişahın tuğrasını övmüş (28. b - 29. a), Nedim de bu hususta bir kaside yazmıştır (s. 133 - 136). Nedim, Ahmet III. ün Neşât-âbâd'da söylediği beyti bir müseddes-i mütekerrir haline getirmiş (s. 239 - 241), Seyyit Vehbi de aynı beyti bir muhammes-i mütekerrir yapmıştır (40. b - 41. a). Nedim, yeni yıla bir kıt'a yazıp tarih düşürmüş (s. 195 - 197), Veh-

bi de adeta nazire denecek bir kıt'ayla yeni yılı kutlamıştır (43. a - b). Vehbi'nin

*Gurre-i rûzeyi gördüm feleğin bâmindâ
Bir kenârî güzele benzer oruç nâmında*

mutlalı bir kasidesi vardır (79. b - 80. b). Nedim'in de buna nazir de denecek bir gazeli vardır (CXXIV, 338 - 339). Bu iki şairin gazellerindeki nazirelerini de kaydedelim:

Nedim: LX, 300
S. Vehbi: 154. b

Nedim: CXIV, 332 - 333
S. Vehbi: 164. a - b

Görülüyor ki Nedim de bu kılışıcı ve mazmunlara bağlı, bu nazireci ve divanlardan ilham alan edebiyatın geleneklerinden kendisini kurtaramamış, bir çok şairler gibi o da bir çok şairlere nazireler yazmış, bazı mazmunları tasarruf etmiştir. Hattâ Necati'nin

*Ânın için kimseye vermez selâm ol nâzenîn
Lebleri nâzûkdürür zahmet verir dendân-ı sîn*

beytini (Sehi Tezkiresi, İst. Âmedi matbaası, 1325, s. 76) okuduktan sonra Nedim'in

*Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i büseden
La'lin öpdürmek bu hâletle muhâl olmuş sana*

beytine raslayınca bu eskiye bağlı ilhamın ne kadar köklü olduğu, fakat Necati'nin «selâm» ını «büse» ye çeviren Nedim'in bu köhne maznunu nasıl Nedimleştirep yenileştirdiği derhal anlaşılır. Bu kadar yeniliği az bulmamalıyız.

*Âhuvân-ı ma'ni-i nev saydına hep cümleden
Şimdi bir giysû-kemend ebrû-keman lâzım sana*

beytiyle (s. 266) yeni mâna ve mazmunlar bile ceylânlar benzetilip bunların avlanması için giysusu kement, ebrusu keman bir dilber istenmekte ve şimdi moda bir tabir haline gelen iç âleme gömüldükten, mazmunlar âleminde bir saltanat kurmaya niyet edildikten sonra artık bu edebiyat şairinden çok fazla bir şey beklemeye hiç hakkımız yok.

..

XXX

Onun canlı hususiyetlerinden biri de Arapça ve Farsça kelimeleri, Türkçede konuşulduğu gibi kullanmasıdır. Filvaki o, bu hususta ilk adımı atmış değildir. Buna Kâmi'de ve diğerlerinde de raslıyoruz. Fakat onda bu kaide kırıcılık biraz daha fazla. Meselâ

Bi câ tabibe varmağa hiç hâcet olmasın (s. 246)

Çünkü tîr-i hecr ile oldun zahımnâk ey gönül (s. 286)

Subuh sitâresi mi gerdende hâl midir (s. 277)

Türki nazımda böyle güşâyiş nedir Nedim (s. 283)

Kebik-rüübüdegi-i şâh-bâza çespondır (s. 288)

Görünen gûş-u çeşim meclis-i taklide gerek (s. 296)

Rûyun bezimde perde-keş-i haclet olmasın (s. 317)

Neyzen bezimde mutriba hemvâre geç bakar (s. 342)

Olmaz zahın-tırâz-ı çemen lâle olsa da (s. 343)

gibi teknik hataları onun divanında epeyce boldur. Divan tekniğine göre, örneklerde italik olarak yazılmıyan kelimeler. «hiç, zahımnâk, subh, nazımda, kebk, çeşim, bezimde, sahn» tarzında kullanılabilir. Yine

Kılıp hâk-i pâyine ben ferş yüzüm

mısraında «ferş» kelimesi çekilmeden kullanılamaz. (s. 253),

Ebkâr-ı gonce hayli çemenli çeyizlidir (s. 271)

mısraındaki çehiz, yahut çeyiz kelimesi, ancak cihâz olarak kullanılabilir. İhtimal aynı mısradaki «çemenli» yi de Nedim, halk gibi çimenli okuyordu. Anlaşıyor ki o devirde şairlere kaidecilikten bir usanç gelmiş, belki Nedim'in laübaliliği de bunu biraz daha arttırmıştır. Çünkü Galip'te bu kaidesizlik biraz daha fazla.

Nedim'in buluşları ve inceliği, gerçekten divan şairlerini im-
ve yaygın.

Nedim'in buluşları ve inceliği, gerçekten divan şairlerini im-
rendirecek bir derecededir.

*Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mu'tâdım
Seni ey gül sever cânım ki cânâna hitâbımsın (s. 75)*

beytini söyleyen, yahut

*Beççe-i muğ cûş-ı mey hâsiyyetin olmuş senin
Sen mey olmuşsun tarab hâsiyyetin olmuş senin*

*Nâzı âb etmiş de bir fevâre resmetmiş hayâl
İşte ol sûdur atılmış kaametinin olmuş senin (s. 297)*

* *

*Nâz olur dem-beste çeşm-i nim-hâbından senin
Şermeder reng-i tebessüm la'l-i nâbından senin (s. 392)*

* *

*Haddeden geçmiş nezâket yâd-ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş şîşeden ruhsâr-ı âl olmuş sana*

*Buy-ı gül taktir olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi destmâl olmuş sana (s. 263-264)*

beyitlerini ibda eden, yahut da

*Bir nağme olsa kâse-i tunbûra sığmayıp
Mevc ursa kasr önündeki şâd-ı revâna dek (s. 300)*

diyeabilen bir şair, bu edebiyatta şahsiyet ve hususiyet sahibi bi-
yük bir şairdir. Kendisi de bu büyüklüğü bilir, türki nazma gûşa-
yiş verdiğini iddia eder, taze mazmun kullandığını söyler, sözünün
mahlâssız bile belli olacağını bildirir, hattâ «şâir-i cihan» olduğu-
nu ilân eder.

Nedim'in değerli hususiyetlerinden biri de onun bir İstanbullu
şair oluşudur. Ona İstanbul şairi diyebilir miyiz? Buna bizce im-
kân yok. Çünkü Sa'd-âbâd'ı öven, boğazdan bahseden, İstanbul a
candan bağlı olan ve bunu bazı vesilelerle açıklıyan Nedim'de İs-
tanbul hususiyetini yalnız şivede, beyanda ve bazı mevki adlarıyla
onlara ait müphem tavsiflerde bulmadayız. Fakat bu kusur, on-

dar, ziyade onun mensub olduğu edebiyattadır. O, yine bu daracık ve kılışeci görüş ve anlatış dahilinde, bu harap ve yıkık havuzun durgun, yosunlu ve ölü suyuna gerçekten bazı intibaları müphem bile olsa aksettirebilmiştir. Halbuki ondan önceki şairlerde İstanbul'un adını bile bulmak güçtür. Bu bakımdan bir İstanbul şairi olamıyan Nedim, İstanbullu bir şairdir. Hele şarkılarını saran İstanbul havası, hiç olmazsa İstanbul saraylarında, İstanbul konaklarında esen ve esintisi mesirelere, kahvehanelere taşan bir havadır ve bu nağmenin dili, tam İstanbul dilidir. Terkipler ve uydurma türkçe, onda sadeliğe doğru bir gelişmeyle eştir. Kasidelerindeki ağıdalı dil, gazellerinde oldukça sade bir hale gelir, şarkılarında daha da güzeldir. Bu yüzden son zamanlarda onda halkçı bir hüviyet görenler bile olmuştur.

Nedim; Bâki, Yahya, Bahayî, Vecdi ve Tıflî ile gelişen ifade güzelliğini, beyan nezaretini ve hayâl inceliğini Neşatî ve Nailî ile beliren en muhayyel ve en güzel, tam bir ahenk, tam bir müzik halinde söyleyiş kabiliyetiyle birleştirmiş, hattâ İran'da başlayan ve sonradan Galip'le bizde ilk ve son kudretini gösteren «Sebk-i Hindî» nin ilk nümunelerini vermiştir. Aynı zamanda divan edebiyatı kadrosunu biraz aşarak insani aşkı ve şehvî ihtirası, oldukça beliren ve birer muayyeniyet kazanan sevgilileri ve beşerî zâfı, ilâhî bir tutsıyla bugulamadan ve olduğu gibi terennüm ederek hayata yaklaşmış, bu yüzden de hayaline biraz hakikat çeşnisi katmıştır ki bugün bize, divan edebiyatının kusurlarını unutturacak kadar sevimli ve yakın gelmesinin sebebi de budur ve bundan dolayı mensub olduğu edebiyatın, mübâlâğasız en yüksek şairidir.

Nedim'in bu hususiyetleri, yalnız zamanındaki şairlere değil, kendisinden sonra gelen şairlere de tesir etmiştir. Şeyh Galip'te onun tesiri pek açıktır. Enderonlu Vasıf'taysa bu tesir, adeta bağılaşmış, hattâ çirkin bir hale gelmiştir.

Nedim'in Farsçası hakkında da bir kaç söz söylemek icab eder mi, bilmem. O da divan şairleri gibi İran edebiyatını okumuş ve sevmiştir. Fakat İran şairlerinden ziyade Türk şairlerinin ve onlardan ziyade de kendi meşrebinin, kendi zevkinin ve kendi şuh, çapkın ve serazat ruhunun tesiri altındadır. Zaten farsçası da pek okadar düzgün, seyyal ve hatasız bir Farsça değildir. Türkçe düşünüş Farsça söyleyen ve ancak o dili de bildiğini göstermek davasıyla bu işe girişen Nedim'in Farsça şiirlerindeki ifade ve gramer hataları, vezin zaruretiyle geçirilemeyecek derecededir. Sayısı pek az olan Farsça gazelleri arasında, Halil Nihad basmasındaki

bir gazel (s. 218 - 219), «Ey Nâmi, Nedim beni kınarsa gam değil. Kabiliyet sahiplerinin kınamaları, söz zülfüne tarak vazifesini görür» mealindeki makta' beytinden de anlaşıldığı gibi Nedim'in değil Nami'nindir. Maamafih bu beytin ilk mısraı «Ey Nedim, Nami beni kınarsa gam değil» tarzında da anlaşılabilir. Zaten böyle anlaşıldığı içindir ki Nedim yazmalarına karışmış. Fakat bizce bu gazel Nami'nindir ve bundan dolayı divanımıza almadık. Arapça şiirleri ise o kadar azdır ki bu hususta bir fikir yürütmeye bile lüzum yoktur.

IV

Nedim'in divanını hazırlarken Halil Nihad'ın divanında gösterdiği nüshaların, şahıslara ait olanlar müstesna, hepsini ve bunlardan başka diğer bir kaç nüshayı gördük. Fakat basımımıza, bizdeki yazmayı esas ittihaz ettik. Bir mecmuadan koparılıp çıkarıldığı anlaşılan ve 19X13 eb'adında olup başlangıcı müzehhep ve iki sahifesi altın, öbür sahifeleri surh cetvelle çevrilmiş, başlıkları da surhla yazılmış olan ve 95 varaktan ibaret bulunan bizdeki nüsha «İtmâm yâft in divân-ı hoş-edâ ez dest-i fakıyr-i âzâde Muhammed Emin bi-Mahmûd Ağa-zâde yesserehullâhu ilâ külli mâ erâdeh, sene 1166» ketebesini taşımakta ve bu suretle Nedim'in ölüm yılından yirmi üç sene sonra yazılmış bulunmaktadır. 93. b de bir Türkçe, bir de Arapça kıt'anın başlığında «Ve lehu min hat-tihi» yazısı var ki bundan, yazanın, Nedim'in kendi el yazısı divanını, hiç olmazsa bazı şiirlerini gördüğü anlaşılmaktadır. Yazı eb'adı, cetveller dahil, 14X8 olan ve güzel bir talikle yazılmış bulunan bu nüshayla diğer nüshalar arasındaki farkları not olarak gösterdik. Fakat Nedim'deki nüsha farkları, zaten pek ehemmiyetsiz ve az olduğundan farkların hangi nüshalara aid olduğunu bildirmeye lüzum görmedik.

Kitabımızın basımı bitmeden Nedim hakkındaki bütün bilgimizi kendilerine borçlu olduğumuz değerli müdekkik ve aziz hocam Ali Cânîp Yöntem, bir mektupla Süleymaniye Kütüphanesine mülhak Hâlet Efendi kitapları arasında 763 No. da kayıtlı olan otantik bir mecmuayı haber vermek lûtfunda bulundular. Mıklâplı ve ortası şemseli güzel bir ciltle ciltlenmiş olan ve 26X14 eb'adında bulunan bu mecmua, ilk varaktaki «Cennet-mekân firdevs-âşîyân Sultân Ahmed Hân aleyhirrahmeti vel gufrân hazretlerine ve Vc-

zir-i a'zamı merhûm İbrâhim Paşa hazretlerine asırlarında olan şuarânın arzettikleri kasâid ve tevârihtir. Emrleriyle Faiz Efendi ve Şâkir Big-Efendiye cem' ve tahrîr ettirdikleri mecmûa-i nefise-üir» kaydından da anlaşıldığı veçhile Ahmed III. ve İbrâhim Paşa'ya sunulan kaside ve târihlerin mühim bir kısmını muhtevidir.. Baştaki fihrist XXIV sahifeyi kaplamaktadır. Asıl mecmua 635 varaktır. Her sahifede 17 satır vardır. Sahife kenarları altın cetvellidir, başlıklar surhla yazılmıştır. Yazı kısmı 19X9 dur. Bu mecmuada Nedim'in 25 kasidesi, 10 tarihi, 1 musammâtı, 1 tazn'in-i müseddesi, 1 terkibi, 1 de tahmisi ve bu suretle 39 şiiri var.

Bu mecmuadan, kitabımızın basımı sona ererken haberdar olduğumuzdan nüsha farklarını ancak burada kaydedebileceğiz:

1) Bizde IV. kaside (s. 22 - 26), mecmuaya iki kere yazılmıştır (84. a - 86. b, 222. b - 224. a). Bu kasidede «Sâye-i bezmin» diye başlayan beyit, mecmuada «Sâha-i bezmin» diye başlamaktadır (s. 23, ilk beyit).

2) V. kaside (s. 27 - 31), mecmuada 71. b - 73. a varakalarıdır. Bu kasidenin 3. beytinin 2. mısraı «Murabba' şakkurulsun», 4. beytin 2. mısraı «Alup vaz'eyliye» diye başlamaktadır ve 7. beyitten sonra

*Olup necm-i emânî munsarıf nahs-i mukaabilden
Yine pertev-feşân oldu zemîn-ü üsmân üzre*

beyti var (s. 27). 29. sahifede 10. beyitten sonraki

*Hudâvendâ hıdîvâ âsafâ lûtf-ı amiminden
Zemin âhdında fahreyler behîşt-i câvidân üzre*

beyti bizde yok. 30. sahifede 3. beyit, mecmuada «Edip» diye başlamakta.

3) VI. kaside (s. 32 - 36), bir kere 81. b - 83. a, bir kere de 204. b - 206. a da yazılıdır. Bu kasidede 32. sahifedeki 4. beyit, mecmuada «Ve lâkin» diye başlıyor.

4) VIII. kaside (s. 41 - 46), mecmuada 103. b de, başlar ve ilk mısraı

Bu şeb düşümde olup dider hâbdan bîdâr

dır. S. 42. deki son beyit, mecmuada yoktur. S. 45. te ilk beyitten sonra

**Sen ol hıdiv-i cihansın ki ahd-i lûtfunda
Nigâh-banlık eder âşiyân-ı bülbüle mâr**

.beyti var ki bizde bu beyit yok. S. 46. de

**O âftâb-ı mekârimsin âsafâ sen kim
Umûm-ı feyzin ile sîrdır kibâr-u sığaar**

beyti, bizde de olduğu halde yazmayı unutmuşuz.

5) IX. kaside (s. 47 - 50), mecmuada 313. a - 315. b varak-
larını kaplar.

6.) X. kaside (s. 51 - 56), 381. b - 384. a dadır. s. 52 nin 4.
beytini ilk mısraı mecmuada şöyledir:

Yemîninde vezîr-i a'zamın da izz-i devletle

7. beytinin ilk mısraı

Kafâsında şehenzah-ı cihânın satr-ı Kur'an veş

dir ve s. 55 te 6. beyit «Ve lâkin» diye başlamaktadır.

7) XI. kaside (57 - 61), 347. a - 349. a dadır. Bu kasidede,
s. 59 da ikinci beytin ilk mısraındaki «satar» kelimesi, mecmuada
«satup», altıncı beyitte «o ebruvânını», «o ebruvânı ki» dir.

8) XII. kaside, 280. b - 281. b dedir.

9) XIII. kaside, 262. b - 264. a ve 288. a - 289. b de ve iki ke-
re yazılmıştır. S. 66 da altıncı beyit «Koçulursun» diye başlar.

10) XIV. kaside, 632. b - 634. a dadır.

11) XV. kaside, 391. a - 392. a da,

12) XVI. kaside, 278. a - 279. a dadır. Bu kasidede, s. 80 de
son beyitten sonra

**Ya'ni dâmâd-ı güzînin ki cihanda oldu
Hüsni tedbiri nice derdlerin dermânı**

**Çok duâ aldırıyor pâdşehim hazretine
Devletinde edip erbâb-ı dile ihsânı**

**Hak bu kim Bermekiyan zümresinin destinden
Zûr-ı bâzûsu ile aldı bu gün meydânı**

beyitleri var ki bu üç beyit bizde yoktur.

13) XVII. kaside, 371. b - 373. b dedir. Bu kasidede, s. 84 te
ilk beyit olarak

**Zûr-ı bâzû-yı celâlet kuvvet-i kalb-i zafer
Kaaflar tâkat getirmez hamle-i şîrânına**

beyti var ki bu beyit, bizde de olduğu halde yanlışlıkla atlanmış.

14) XVIII. kaside, 336. b - 338. a dadır ve ikinci beyit «Bir gevher-i yektâdır» diye başlıyor. Üçüncü beytin ilk mısraı da

Bir kân-ı niamdır ki güher-pâresi ikbâl

altıncı beytin sonu «cefâdır», yedinci beytin başı «Her kişi erer» tarzındadır. S. 90 da ilk beytin ikinci mısraındaki «andaki» kelimesi, mecmuda «anlara», üçüncü beytin ikinci mısraındaki «câna» sözü «rûha» dır. Aynı sahifedeki son beyitten evvel

**Ser-pençesinin nâmı lisân-ı küremâda
Deryâ-yı himem kân-ı kerem bahr-i atâdır**

**Endişesinin künyesi tûmâr-ı nesebde
Nûr-ibn-i süheyl-ibn-i reşâd-ibn-i zekâdır**

beyitleri, s. 91 in dördüncü beytinden sonra da

**İhlâs ile bendendir eyâ sadr-ı kerem-kâr
Kulluktur anın pîşesi dâhi neye kaadır**

**Devrinde senin fırka-i erbâb-ı maârif
Âsûde-i cevri felek-i bî ser-ü pâder**

beyitleri var.

15) XIX. kaside, 317. a - 318. b dedir. S. 93 te altıncı beyit «Cihan - sadrâ», s. 94 te ikinci beyit «Ve lâkin» diye başlıyor. Aynı sahifede beşinci beyitten sonra

**Yeter ey hâme tasdi' etme ol zât-ı kerem-kârı
Duâ eyle heman bulmaz anın evsâfı pâyânı**

beyti var.

16) XX. kaside, 318. b - 319. b de,

17) XXI. kaside, 581. b - 582. b de,

18) XXII. kaside, 392. a - b de,

19) XXIV. kaside, 623. a - b de,

20) XXV. kaside, 576. a - b de,

21) XXVI. kaside, 298. a - 299. a dadır. Bu kasidenin dördüncü beyti, mecmuada «Mümkün mi» diye başlıyor.

- 22) XXVII. kaside, 507. a - b de,
23) XXVIII kaside, 462. a - 463. a da,
24) XXIX. kaside 512. b - 513. a da,
25) XXXIII. kaside 584. a dadır. .
Tarihlerden II. 7. a - 8. b dedir ve tarih mısraı

Rikâba yümñ-ii câh-u şânile kaaım-makaam oldu

tarzındadır ve bu tarzda da mısra, 1119 yılını gösterir. VII. tarih, 202. a - 203. a dadır. Bu tarihte, s. 158. de dördüncü mısra, mecmuada «Düst düşmen» diye başlıyor. XXIII. tarih, 448. b - 449. a da, XXIV. tarih, 449. a - b de, XXVI. tarih, 476. b de, XXXVII. tarih, 486. b de, XXIX. tarih, 479. b - 480. a da, XXXII. tarih, 480. a - b de, XLII. tarih, 368. a - b dedir. Bir terkip olan, fakat tarin olduğu için tarihler arasına kaydedilen LVII. tarihin, mecmuada yalnız son bendi var (s. 231 - 232, 473. b).

Bizdeki I. terkip (s. 237 - 239), mecmuada 425. b - 426. b dedir. Bu terkipte s. 238 de, ikinci bendin ilk mısraı, mecmuada «Bâb-ı himemin» diye başlıyor. Terkiplerin II ncisini teşkil eden tazmin-i müseddes, mecmuada 441. a - 442. a dadır. Ahmet III. ün bu beytini, daha bir çok şairlerin tazmin ettiğini mecmuadan anlıyoruz. III. terkip olan «Râzi'yi tahmis» mecmuanın 76. a - b yaprağında, «Sultan Ahmed'in iyileşmesi dolayısıyla terkip-i bend» başlığını taşıyan IX. terkip, «Sihat-nâme-i Nedim Çelebi» başlığıyla 147. a - 148. b yapraklarındadır.

Son olarak şunu söylememiz gerekir ki Nedim de nüsha farkları pek azdır. Esasen şairleri, Yunus gibi kısmen, yahut alelihlâk halk şairleri gibi umumi olarak şifahi bulunmayan ve ağızdan ağza intikal etmiyen divan şairlerinde, hele lehçe farkı da olmazsa pek az ve ehemmiyetsiz nüsha farkları vardır.

Abdülbâki GÖLPINARLI

**ÖNSÖZÜMÜZÜ YAZARKEN MÜRACAAT
ETTİĞİMİZ KİTAPLAR**

- Abdi** : **Abdi Tarihi** (Faik Reşit Unat basımı, Ankara, Tarih Kurumu yayınlarından, 1943),
- Ali Canip Yöntem** : **Nedim'in hayatı** (Türkiyat Mecmuası, c. I, 1925, İst - Matbaa-i Âmire, s. 173 - 184),
- » » » : **Reis-i şâiran Osman - zade Tâib Ef.** (Türkiyat Mec. c. II, 1926, İst.-Devlet Mat. s. 103 - 129),
- » » » : **Edebiyat meraklısı bir gence mektup.** (Hayat Mec. c. I, 5 mayıs, 1927, sayı: 23),
- » » » **Nedim Ahmed Efendiler** (Milli Mecmua, No: 53, 15 kânunusani, 1926, s. 854 - 855),
- Âsım (Çelebi-zade)** : **Tarih** (Raşid'in VI. cildi olarak basılmıştır. 1282 h. İst - Matbaa-i Âmire),
- Enise Akkan** **Nedim'in hayatına ait bilgiler ve çağdaşları üstündeki tesirleri** (Ali Canip Yöntem'in, Tarih K. a sunduğu tebliğ ve muhteviyatı. 1946 - 1947 Mezuniyet tezi. İst. Üniv. K. 1388),
- Huseyn (Ayvansarayi)** : **Hadikat-ül-cevâmi'** (c. II, İst. Matbaa-i Âmire, 1281, s. 94 - 95).
- Marki dö Vilnöv - Muvaaffak Menemencioğlu:** **Patrona Halil ihtilâli** (1949 yılında Zafer gazetesinde tefrika edilmiştir),
- Millî Mecmua** : **Nedim nüshası** (14. teşrinievvel, 1340. No: 23),
- » » **Mezarı hakkındaki makale** (sene: 2, 15. teşrinievvel. 1341, s. 772),
- Nail Tuman** : **Şuara tezkirelerini toplıyan ve hulâsa eden eserin müsveddesi** (İst. Üniv. K. s. 4258),

Râmiz	Tezkiret - üş - şuarâ (İst. Üniv. Türkçe yazmalar, 91, s. 260),
Rağî	Tarih (1282 h. İst. Mat. Âmire, c. V),
Safâyi	Tezkire (İst. Üniv. 3215, s. 305),
Safvet Mustafa	Tezkire (Oğlunun 1235 te yazdığı nüsha, Üniv. T. Y. 6189, 131. b),
Sâlim	: Tezkire (İkdam mat. İst. 1315, s. 664 - 65),
Samî, Şakir ve Subhî	: Tarih (1198, İst. Matbaa-i Âmire),
Süleyman Sadeddin	: Mecellet-ün-nisab (Süleymaniye, Halet Ef. K. 628).

Burada, Nedim'in hayatına ait kısmın kaynaklarını dahi Ali Canip Yöntem'e borçlu olduğumuzu, kendisinden, minnet ve şükranlarımızın kabulü recasıyla kaydetmeyi bir vazife bildiğimizi de arz ediyoruz. — A. G.

Kasîdeler

I

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilîn (fa'lîn)

Başlayıp cûşişe tab'ında mezâyâ-yı sühan
Mevc-hîz oldu yine lüccc-i deryâ-yı Aden

Hüsn-i matla'da edip çeşme-i mihri rîzân
Eyledi hükmünü icrâ yine tab'-ı rûşen

Safha bir lâhzada Hârût-sitân oldu yine
Turfa efsûn okudu bu kaleim-i câdû-fen

Oldu mi'mâr-ı hüner şâhid-i endîşem için
Böyle bir hânc-i âyineye bünyâd-feken

Nice şâhid ki hırâm eylese râhında durup
İşve vü nâz-ü niyâz ile çekerler gerden

Pâyine rîhte yüz şerm ile sad âb-ı hayât
Her ser-i mûyuna âvihte bin Çin-ü Hutun

Bârekâllâh yine hem-hâlet-i meh-tâb etti
Hüsn-i Leylî-i mezâmîni bu yek-reng peren

Reng reng etti çerâğındaki pertev bezmi
Mağz-ı tâvûstan almış gibi tab'ım revgan

Tûti-i nâtıkama nisbet ile bebgaanın
Nağme-i nazmı hein-âvâze-i feryâd-ı zagan

Şeh-i nev-sikke-i nazmım ki benim milkimde
Zer-i hurşîd ise de nâ-seredir nakd-i kühen

Benem ol hâce-i bahşende ki harcetsem olur
Encüm-i çarhı güher yîrine mahzûn mahzen

Etmem endûhte-i gayre heves çün pervîz
Açtı Ferhâd-ı hayâlim bana bir nev ma'den

Nice ma'den ki cihân oldu dem-i kâvişte
Bir şerer-pâre ser-i tîşe-i endişemden ¹

Açılıp tâb-ı temûz ile o gül pîrâhen
Gelmiş âguş-i girîbâne şikâf-i dâmen

Yaktı yandırdı bizi micmere-i sîm-âsâ
Mihr-i rûhsârı olup sînesine pertev-zen

Çehleri tâb-ı temûz eyledi bî âb ammâ
Oldu leb-rîz gül-âb-ı der ile çâh-ı zekan

Dökülüp rûy-i arak-nâkine şâdâb oldu
Tâze sünniül gibi ol kâkül-i pür çîn-ü şiken

Sâkıyâ pertevi câmından alurken hurşîd
Çeşmimiz târ ede lâyıkmı şeb-i derd-ü mihen

Yok mu bir handeye kurbânın olanı cây meğher
O kadar teng midir gonce-i nev-hîz-i dehen

Okşayıp gabgabın il sevdiğim insâf mıdır
Âşıkın dâğına der kâr ola nevk-i nâhen

Gâh ol şûhu gehî tab'ını vasfeylemeden
Bilürem kasdını billâh Nedûmâ'nın ben

Olmak ister yine bir tavr-ı nev-âyîn üzre
Vasf-ı Pâşâ-yi Ferîdun-haşeme tarh-efken

1) Bu şerer, Bu şerer-pâre-i ser-kıyne-i endişemden

Ma'den-i cûd-u kerem ya'ni Alî Pâşâ kim ¹
Harc-i yek-rûzesi mahsûl-i Bedahşân-ü Aden

Seyf-i meslûl-i celâlet ki düm-i şemşiri
Zafere âb-ı baka fitneye berk-ı hırmen

Saf-şikâf-ü sipeh-ârâ k'olamaz tâs-i sipihr
Bir sipâhî kulunun farkına hûd-i âhen

Sadr-i Cem-kevkebe kim na'lçe eyler bulsa
Mûze-i pâ yine ebrûlerini Rûyin-ten

Tâk-ı gerdûnuna vâlâ-yi şafak pûşide
Zevrak-ı haşmetine atlas-ı gerdun yelken

İbn-i Hâcib harem-i fazlına derbân-ı kemîn
Mir Sadr'ın serine mevkıf-i na'li me'men

Âsman bister-i ikbâline gûy-i micmer
Meh şebistânına bir şem'a-i pîrûze-leğen

Ümm-i ikbâle püser silmi-i câha şevher
Zâde-i mecde peder pâdşeh-i dine haten

Alıcak hükm-i kifâetle arûs-i dehri
Tâk-ı gerdûna yazıldı mesel-i vâfaka şen

Vâye-bahş olsa eğer tâb-ı süheyl-i cûdu
Keşti-i Nûh'a döner âb-ı akıyk üzre Yemen

Düşse feyz-i nazarı âyine-i fûlâda
Jeng-i sad-sâlesi bir demde olur tâze çemen

Hilmi sûret-dih-i ârâm-ı cihân olsa olur
Katre-i zeybaka mir'ât-ı kürî üzre vatan

Satvet-i kahrı eğer eylese fermân-ı mesîr
Mısır'ın ehrâmın eder kâğad-ı bâd-ı melten

1) Kâr-bend-i dihiş-ü dâd Ali Pâşâ kim

Bîve-i bâğa sudûr etse eğer zinhârı
Tâ ebed kalur idi nefs-i nebâtî erken

Beçe-i fâhte veş zâdesi tavk ile doğar
Görse fermânını hâb içre zen-i âbisten

Nehyi esbâb-ı melâhiye k'ola tefrika-sâz
Bulmaya haşre değin berbat-ı nâhid düzen

Darbe-i nîze vü kûpâline tâkat güçtür
Hud başı kaydını görsün gözün açsın cevşen

Düşse bir lem'ası ger bârika-i satvetinin
Âb olup yüz tuta sahrâlara kâh-i âhen

Sıfat-ı rezmini gûş edene suhriyye gelir
Harf-i Dârâ vü Sikender sühan-i Giv-ü Peşen

Cebhesi gülşen-i İslâma fûrûzende-i dîn
Bâğ-ı bed-hâhına şemşîri hilâl-i behmen

Nutkunun bir şekerin handesi âb-ı hayvân
Kahrının bir nefes-i serdi lehîb-i külhan

Pâydarî eser-i şestine pek müşkildir
Nîh felek cirmi kadar olsa siperlerde sihan

Meh-i nev sanma görüp satvetini behrâmın
Düştü destindeki zer-tûz kemân-ı behmen

Zihni çerh-i nühüme râh-nümâ-yi sür'at
Merkez-i hâke vekarı nesak-âmûz-ı seken

Gûşe-i çeşmi ki der kâr ola meknûnâta
Def'aten kisve-i tahkıyka girüp sûret-i zan

Geçmeden sâye-i müjgânını nûr-i nigeği
Teng olur cilve-i esrâr-ı merâyâ-yi alen

Oldu bî şâibe bürhân-ı lüzûm-i aklı
O yarâyayla berâat o lisân ile lesen

O eder harfini ecsânı-ı maânîye suver
Bu kılar lâfzını ervâh-ı maânîye beden

O verir âb-ı hayât içre perî-zâde makamı
Bu eder sath-ı hevâ üstüne tarh-ı gülşen

Gâvı inletti belin büktü basît-i arzın
Zîr-i rânındaki pûlâd bilekli tevsen

Habbezâ kûh-i hırâmân-ı felek-peyker kim
Bu kadar cism-i cesîminde salâbet var iken

Başka bir âleme reh-bürde olup gûy-i zemin
Gûşe-i sümmüne hasbîde kalur çün erzen

Durup amnâ ki yine raksa serâgaz edicek
Deşt-i hâmun¹ görünüir çeşmine nevk-i sûzen

O kadar şûh sebük-pây ki görmez âzâr
Na'l-ü mîh olsa eğer şebnem ile berk-i semen

Vasfı tahmîn iledir gerdişinin cümle heman
Var mı yohsa tek-ü tâz eyler iken ânı gören

Ser-ferâzâ alem-efrâz sipâh-endâzâ
Ey ki kâ'b-i himemin peyker-i keyvâne zekan

Serde bir dâğ yakıp nânını hurşîd kodu
İ'tirâf etti sana aczini gerdûn-i kühen

Mîhr kim cism-i münevver deyü ta'rif olunur
Sana yok nisbeti kim nûr-i mücessemsin sen

Şenis-i işrâka şebah tab'-ı müinirle zekâ
Güher-ü âba mesel zarf-ı zebânınla sühan

1) Deşt-ü hâmun

Şîr-ü şeker nesak-ı hükm-i sitârenle süüd
Âb-ü âteş hadak-ı dîde-i bahtınla vesen

Satvetin söyle zebûn eyledi ser-keşleri kim
Kalmadı kimsede endîşe-i mekr-i düşmen

Çıkıp âğuşuna nahvetle ederler şimdi
Mâder-i şîrden âhû-bereler mass-ı leben

Âsafâ girmedi hakka ki kef-i eyyâma
Zât-i pâkin gibi mecmûa-i ahlâk-ı hasen

Şuarâ-yi selef evsâfına hasret gideli
Etti pür meclis-i ervâhı sürûd-i şîven

Ne bilür perveriş-i ebr-i bahâr-ı feyzin
Gül-i vafân çemen-ârâ-yi bahâr eylemeyen

Nice ziyâ-efken olur yâ çemen-i medhinle
Etmeyen kilkini yek-pâre zebân-ı süsen

Yûsufistân-ı hayâl olmayıcak vafında
Neyle ma'mûr ola hâtır denilen beyt-i hazen

Lafı koy sen var iken ârada billâh Nedîm
Baht-ı bîçâreyi bîhûdedir etmek mat'an

Dîde-i ibretin aç bağla zebân-ı gileyi
Kabz-ı bast-ı dü cihan çünkü bilürsün kimden

Kalem incâ çü resed bih ki heman ser şikened
Sühan incâ çü resed nâtika bâyed elken

Be heme hâl dü dest-i men-ü dâmân-i rızâ
Der heme cây men-ü gerden-i teslîm-ü kefen

Gayri vakt oldu ki der-beste olup kâh-ı devât
Kasr-ı dilden ser-i bâlâya açılısın revzen

Ahteran tâ ki edip ceş-i zalâm içre hücûm
Geçüre kâhkeşan gerden-i gerdûna resen

Ola mâh-ı nev-i şemşîrine her bâr mutî'
Kal'a-i düşmen-i dîn üzre olan burc-i beden ¹

Ola ıklîm-i ademden dahi sad merhale dûr
Savt-i âvâze-i ikbâlin ile ceys-i fiten

Câme-i fethe verip kamet-i azmin revnak
Gerden-i hasından ayrılmaya hemvâre kefen

Levm-i hussâddan âsîb-i nazardan dâim
Eyleye zâtını mahfûz Hudâ-yi zül-men

Taak olup Kisri-i ikbâline kavs-i Rüstem
Ola tecvîf-i felek düşmene çâh-i Bîjen

Fark-ı hurşîd ile gül-perçem-i tûgun yek-tûy²
Evc-i ayyuk ile mancûk-ı otâğın yek-ten

1) burc-u beden

2) Fark-ı hurşîde gül-i perçem-i tûğun giysû

II

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âlemin gördüm ki ebr-i feyzi bârân üstüne
Şevk müstevli tamâm eczâ-yi ekvân üstüne

Mihr-i devlet baht-ı erbâb-ı dile âyînedir ¹
Perde-keş subh-i vatan şâm-ı gurîbân üstüne

Zir-i ran fersân-ı nazma tevsen-i tünd-i felek
Sâyeaban perr-i hü mâ erbâb-ı irfân üstüne

Şimdi sahbâ-hâne-i irfandadır rûh-i neşât
Can verir mug-beççeler telkıyn-i î mân üstüne

Nazm-ı rengindir gül-i rûy-i sebed bu meclise
Şimdi divanlar mey-i humdur gülistân üstüne

Can-fezâ geldi çü bûy-i pîrehan hâtırlara
Uğramış vâ r ise bâd-ı şevk Ken'ân üstüne

Germ edip yek-rengi-i ülfet gül-ü pervâneyi
Âşiyân-sâz oldu bülbiiller şema'dân üstüne

Sîr-i meh-tâbiz fîrûğ-ı bahttan bîhûde mihr
Etmesin tahmil-i minnet mâh-ı tâbân üstüne

Âsman nüh tûy çarhından siper der piş eder
Şeyh seng-endâz-ı ta'n oldukça rindân üstüne

1) âyinedâr

Sûk-ı isti'dâda şehr-âyîn edip yârân-ı nazm
Ettiler gül-rîzler âvîze dükkân üstüne

Her biri bir şeb-çerâğ-ı ârzûdan muktebes
Her biri pervâne bir şem'-i dırâşân üstüne

Hâsılı seyr ederek bu hirmen-i feyzi yine
Sabr bâr oldu dil-i âşüfte-sâmân üstüne

Ben dahi bir bezm-i nûşâ-nûş tertib eyleyip
Harf atardım gerdiş-i nâhîd-i rahşân üstüne

Şevk ile tarf-ı küleh ¹ eşkeste hâtırlar dürüst
Dideler hayran hat-ı câm-ı dırâşân üstüne

Elde mey divân-ı Câmiyy-ü Neşâtî der miyan
Beyt okurken şîve-i sâkî-i fettân üstüne

Râsîh'ın bu matlân tazmîn edip sâkî-i kilik
Nukl sundu çektiğim sahbâ-yı irfân üstüne

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahm-ı sineye peygân peygân üstüne

Nerkis-i gül-gûn beyâzın sanına surh etmiş remed
Gamze-i zâlim yine kan eylemiş kan üstüne

Tıyg-ı âteş-rengi arzemiş dil-i mecrûhunu
Müjdeler ey can-be kef nâr indi kurbân üstüne

Sünbülîstân-ı hatın fikriyle her şeb tâ seher
Göz döner bin kerre bir hâb-ı perîşân üstüne

Kişver-i hüsne aceb âşûblar düşmüş yine
Çekmiş ebrû hancerin ber-geşte müjgân üstüne

1) külâh

Halvet-i sâfi-zamîran hâne-i âyinedir
Siklet olmaz gelse de mihmân mihmân üstüne

Tarf-i hatta turesi bir ukde peydâ eylemiş
Gûyiyâ sah çekmiş âsaf pençe fermân üstüne

Âsaf-ı İskender-âyîn-ü hakîm-i hurde-bîn
Fâik olmuş zâtı Hâkanî vü hâkan üstüne

Sadr-ı milk-ârâ Alî Pâşâ-yı rûşen-re'y kim
Şem'inin pervâne veş hurşid lerzân üstüne

Şekl-i pervin sanma tevkîy'in yazar bircîs-i çerh
Lâciiverd-endûde bir levh-i zer-efşân üstüne

Çihresinden rengi pervâz eylemiş sanman şafak
Heybet-ü iclâli düşmüş mihr-i rahşân üstüne

Kevkeb-i âlisin idrâk eylemez erbâb-ı fen
Etseler vaz'-ı rasad tâ çerh-i Hâmân üstüne

Ol sipeh-sâlâr-ı Kisrî-şan ki istiksâr eder
Bir sipâhî bendesin taht-ı Sipâhân üstüne

Lerze düşmüş savlet-i kâh-i vekarından tamâin
Arz-ı Nîşâbûr veş iklim-i Îrân üstüne

Hâk-i pâyinden varıp båd-ı sabâ tarh eylemiş
Sürmesin gerd-i kesâd âsâ Sıfâhân üstüne

Kûr eder der ceng-i evvel dîdesin gerd-i haşem
Ât salsa hışm ile Sâni-ü Nerîmân üstüne

Hiç selâmet yâkasın görsün mü düşmen kim kodu
Kahrı bin ser-pençe her târ-ı girîbân üstüne

Nîzesin tîr-i seblîk-pervâza eyler pîş-rev
Rezmde gelse o rahş-ı berk-cevlân üstüne

Düşmeni hayretle hemçün rûbeh-i tasvîr eder
Şîr veş geldikçe ol kûh-i hırâmân üstüne

Rû-nümâ çîn-i cebîninden bile simâ-yi lûtf
Hiisn-i dîger bahş eder mevc âb-ı hayvân üstüne

Gül-nihâl âsâ mutarrâ berkler peydâ eder
Assalar ta'vîz-i lûtfun nahl-i mercân üstüne

Âsafâ deryâ-kefâ semmâh-ı Hâtem-masrafâ
Mübtenîdir tıynetin ifzâl-ü ihsân ¹ üstüne

Pây-müzd olmaz bürîd-i müjde-i eltâfına
Katsalar mahsûl-i bahri hâsıl-ı kân üstüne

Şeyh-ü şâbı eylemiş fermânına zir-i nigîn
Zâtını ta'yîn eden kürsî-i divân üstüne

Pür eser nîsân-ı lûtfun şöyle kim dür-puş olur
Çeşm-i âşık nem-çekân oldukça dâmân üstüne

Devr-i ikbâlinde yoktur bir harâb olmuş meğer
Mey-güsârânın süre gâhî kadeh-rân üstüne

Şu'le-i idrâk kim tab'ın güher-bâr etmede
Gûyiyâ berk-ı cehandır ebr-i nîsân üstüne

Tab'-ı gevher-bâra vermiş rağbetin feyz-i sühan
Mihrdîr kim pertevin salmış Bedahşân üstüne

Devletinde böyle bir şemşîr-peyker nazın ile
Şerha çektim sîne-i gül-berk-i handân üstüne

Ma'ni-i rengine her bir beyti gûyâ selsebil
Cesr her mîsrâi âb-ı lâ'l-i rümmân üstüne

1) ifzâl-i ihsân

**Gerçi teng oldu zemînin sen de ammâ kim Nedîm
Çerhi teng ettin ser-i hussâd-ı nâdân üstüne**

**Lâ'l-ü mirvârîd-i da'vâtın nisâr et ba'd-ezî
Nev-arûs-i tâlî'-i destûr-i zî şân üstüne**

**Tâ ki cedveller çeke hayt-üş-şuâ'-ı mîhrden
Münşi-i kudret bu nüh tûmâr-ı imkân üstüne**

**Mısra'-ı ¹ ber-ceste-i ikbâl ola ser-levhası ²
Ma'delet bâbında dâim taak-ı eyvân üstüne**

1) Matlâ'-ı.

2) ser-levha bend

III

Sadr-ı A'zam Şehid Ali Paşa'ya

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Gâhî sehâb-ı seyf ki hükmün revan verir
Ezhâr-ı bağ-ı mülke su yerine kan verir

Vermez şihâb sîne-i şeytân-ı mârîde
Ol bîmi kim adûya dırahş-ı sinan verir

Baht-ı cüvâna kadd-i dütâ-yı kemân-ı saht
Ebrû-yi çin-girifte kadar hüsn-ü ân verir

Gâhî ki böyle cûş-ü hurûş-i sipâh-ı kin
Pây-i zemîne zelzele-i nâgehan verir

Güft-ü şünûd-i düşmen için böyle kahr-ı Hak
Gâhî kemân-ü hancere gûş-i zeban verir

Ammâ ki sonra böyle serâpâ zebân olup
Kat'i cevâbı tıyğ cü âb-ı revan verir

Ecrâm-ı çerhi serlerine teng-ü târ eder
Gürz-i geran nüzûl-i kazâdan nişan verir

Mığferlerin lebâleb edip hûn-i germ ile
Deryâ-keşân-ı nusrate ritl-i geran verir

Hakka garîb rezm-i Tehemten-pesend kim
Her rûzu yâd-ı ma'reke-i Heft-han verir

**Ammâ ne gûne rezm ki yâdı zaman zaman
Cân-ı adûya lerziş-i berk-i hazan verir**

**Hakka garîb vak'a-i garrâ ki yazsalar
Her harfi dest-i âleme bin dâstan verir**

**Ammâ ne vak'a kim dile vâsf-ı bülendinin
Her âlfzı neş'e-i tarab-ı câvidan verir**

**Ammâ ne neş'e kim eseri fikr-ü zikrinin
Kalb-ü lisâna hâlet-i tiyğ-u sinan verir**

**Ammâ ne fikr-ü zikr kim âgâh olanlara
Yâdı atâ-yi Hâlik-ı kevn-ü mekân verir**

**Hakka ki hamdi vâcib o Feyyâz-ı mutlakım
Kim ni'meti ibâdına bî imtinan verir**

**Ta'mîm edip atıyye-i eltâfın âleme
Bir böyle pâdşâh-ı Sikender-tüvan verir**

**Te'yîdi ' eyledikte irâdet o şâha da
Bir böyle şîr-i nerre-i gîtî-sitan verir**

**Destûr-ı Cem-şukûh ki mancuk-ı râyeti
Rûy-ı zemîne kevkebe-i âsman verir**

**Sadr-i güzîn ki gaaşiye-dârân-ı mevkibi
Dehre gınâ-yı şevket-i Sâsânîyan verir**

**Hem-nâm-ı Murtazâ Ali Pâşa ki rûz-ı rezm
Şemşîri Züfekaar-ı Alî'den nişan verir**

**Şîr-i cihan-guşây ki çengâl-i satveti
Sîmurg-ı kaaf'a tefrika-i âşîyan verir**

**Sîmurug-ı ejder-efken-u şîr-i sipeh-şiken
Kim kûh-ı Kaaf heybetini görse yan verir**

1) Te'yîdin

Bûs-ı lebin piyâleye rûh-ı revan verir
Feyz-i tebessümün gül-i tasvîre can verir

Bir tâb verdi kaşlarına seng-i vesme kim
Ancak o tâbı deşneye seng-i fesan verir

Aksetti sanma sînesi sâkı nişân için
Rez duhterine bir gümüş âyine-dan verir

Sen eyledikçe kasd-ı tegaafül o çeşm-i mest
Her bir nigâh-ı şûhuna yüz bin zeban verir

Bâzû-yi dâğ-dârını seyr et o âfetin
Şâh-ı semen aceb ki gül-i ergavan verir

Âb-ı hayâta nâz ile çîn-i cebin satan
Can nakdini visâlin için şâdman verir

Ey sadr-ı muhterem ki mezâyâsı vaşfının
Her beyte ziyb-i mesned-i Nûşîrevan verir

Sana bu izz-ü câhı veren milk-i nazmda
Devrinde bir benim gibi sâhib-kıran verir

Tab'ım o hâğ-bân-ı giran-dest-ı mâyedir
Kim bir gül istesem bana bir gülsitan verir

Her harf-i şûhu bülbül-i şeydâya nazmımın
Bir gülsitan tebessüm-i gül armağan verir

Her kâle-i mezerkeşi nessâc-ı tab'ımın
Şehbender-i belâgata ziyb-i dükân verir

Tertîb-bend-i ziyç-i hayâlim çeh-i devât
Bâna kifâyet-i rasad-ı İlhan verir

Encüm değil felekte kazâ bîkr-i fikrime
Her şeb hediye bir tutuk-ı zer-nişan verir

Nazmımı görünce rûh-ı Zahîr-i Senâî'ye
Peyk-i neşât müjde-i râhat-resan verir

Nef'i dahi ademde işittikçe sözlerim
Sâpâş-u âferini cihan der cihan verir

Amnâ hemîşe baht-ı dağal-bâz neyleyim
Tab'-ı biilendime halecân-ı nihan verir

Agyâra câm sunsa sipihr-i sitîze-kâr
Ben zâra âb-ı tıyg-ı gam-ı hun-çekan verir

Yahşı sayan yamâna bu devr-i zamâneyi
Yahşı bilür ki yahşıya dâim yaman verir

Billâh koyma bildiğin elden felek heman
Bir gün senin de lâıykın âh-u figan verir

Sen öyle bil ki cûşîş-i deryâ-yı ıztırâb
Cân-ı hamûle lenger-i kûh-ı giran verir

Geldikçe cûşa ceyş-i şehenşâh-ı himmetim
Sabra esâs-ı kal'a-i Mâzenderan verir

Şekvâyı koy Nedîm ki elbet bu rûzgâr
Eşkeste fûlk-i kânına bir bâdban verir

Bir dem gelür ki lûtf-ı revan-bahş-ı âsafî
Dilde hezâr mürde-i' ümmide can verir

Va'd-i kerîmin eyleyip incâz âkıbet
Me'mûl odur ki matlabını râyegân verir

Sen gayri destin aç yürü bir âstâna kim
Şâh-u gedâya matlabı ol âstan verir

Tâ hükm-i ism-i pâk-i Muizz-ü Müzil müdâm
İmân-ü küfre hâlet-i mâh-u ketan verir

Tâ kim hemîşe şu'le-i şemşîr-ı âb-dâr
Hâşâk-i bagye sûziş-i berk-ı cehan verir

1) müjde-i

**Tertib-i mevkib etse ağâyân-ı hâsına
Şeînşîri mâh-ı nev kemeri kehkeşan verir**

**Ecrâm-ı çerha nîzesi ısbât-ı hark eder
Tıygı delîl-i cevher-i ferde ziyan verir**

**Nahcîre çıksa satveti her nîm hatvede
Dest-i kemende bir iki şîr-i jıyan verir**

**İmdâd-ı âcizânı murâd etse kudreti
Tasvîr-i mûra heybet-i pîl-i diiman verir**

**Kim reşha-i inâyeti ummâna haşre dek
Tâb-ı hurûş-u cûş-ı miyân-u geran verir¹**

**Bir gûşe-i nigâh ile mi'mâr-ı himmeti
Sûrâh-ı mûra vüs'at-ı kevn-ü mekân verir**

**Bir bî nevâya bir nîgeh-i iltifât ile
Cemşid-ü Keykubâd kadar hânuman verir**

**İsterse feyz-i ebr-i bahâr-ı müriüvveti
Bir çûb-i huşke cünbüş-i serv-i² çeman verir**

**Efkârının bedihisini akl-i âşire
Kilk-i kazâ yazıp sebak-ı imtihan verir**

**Mülk-i yakıyne azm eden efkâr-ı sâibe
Re'y-i müinîri meş'ale-i kârvan³ verir**

**Gül nahl-i çâr-bâğ-ı mekârim ki bir gülün
Gaafil sekiz behište veren râyegân verir**

**Bahşende-i yegâne ki bir mûrun istese
Dest-ü diline havsala-i bahr-ü kân verir**

1) Tâb-ı hücûm-i cûş-ı mevc-i geran verir

2) nahl-i

3) kârban

**Ey saf-der-i cihan ki felek rahş-i azmine ¹
Mehden rikâb-ü berk-ı cehandan inan verir**

**Ammâ ne rahş rahş-i tirâzende-tarz kim
Na'lin hilâl mîhın ise ahteran verir**

**Kopsa yerinden ermek için gerd-i râhına
Vehm-ü hayâle bahs ile bin yıl zaman verir**

**İklim-i Rûm'a istese bir demde râkibi
Ahhâr-ı Çin-ü Tübbet-ü Hindûstan verir**

**Şâhin-i saht-ı pençe-i bâzû-yi kahrının
Her rûz ta'masın ciğer-i Kahraman verir**

**Bir kerre tıygın üzre konan peşşe-i nahif
Dehre peyâm-ı satvet-i Cengiz Han verir**

**Bir kez zıh-ı kemânın öpen tîr-i mürde-dil ²
Tâ haşr vahşe râtibe-i kuut-ı can verir**

**Vermek kefi felekde meh-i nev ne ihtimâl
Destinde ol fûrûgu ki tûz-i keman verir**

**Devrin bu feyz-i neş'e-i cân-ı neşât ile
Zâl-i sipihre mâye-i ömr-i cüvan verir**

**Âhır bu ıktidâr ile pâs-ı mehâbetin
Çengâl-i gürke kisvet-i çûb-ı şuban verir**

**Hâk-i der-i refiîn ile etse iktihâl
Çeşmân-ı mûra şa'saa-i ferkadan verir**

**Gâhi ki cûş-i ma'ni-i rengin-i midhatin
Deşt-i hayâle ziyb-i gül-ü gülsitan verir**

**Filhâl berk-ü şâh salıp gülbün-i kalem
Bir böyle dil-güştâ gazel-i gül-feşan verir**

1) avnine

2) mürdeden

Sâye-i bezmîn celâl-iî câhın asâyiş-gehi
Râyet-i azmîn hümâ-yı devletin bâl-ü peri
Böyle tahrîr etti levh-i mihre vâsf-ı pâkini
Kâtib-i çerhin ser-i kilik-i inaânî-perveri
Hırz-i cân-ı saltanat nîrû-yi bâzû-yi zafer
Rûkn-i savlet unsur-ı haşmet esâs-ı saf-derî
Hânuman-zıyb-i celâl ârâyîş-i mecd-iî şeref
Seyf-i sârim bîşe-zâr-ı satvetin şîr-i neri
Sûret-i akl-i müşehhas peyker-i zihn-i selin
Akl-ı kül burc-ı kemâlin âftâb-ı enveri
Ya'ni Sultan Ahmed-i gaazî ki dûş-ı kadrine
Atlas-ı gerdun mezerkeş düğmeli bir anteri
Şehriyârâ âsman-kadrâ hıdivâ' dâverâ
Ey eden keın-kadr hâk-i pâyi müşk-i ezferi
Cüst-ü cûy-i ma'ni-i vâsfınla akl-ü fikr-ü fehın
Geşt ederken zîr-ü bâlâ-yı sipihri serseri
Râst geldi peyk-i endişem bu garra matlaa
Cerh-i çârümden öte arş-i inuallâdan beri
Dest-i kahrından ruh-i çerh-i kühen niylûferi
Bâg-ı lûtfundan behîşt-i heşt bir verd-i tarî
Âb eder te'sîr-i kahrın kûhsâr-ı âheni
Ebr eder lûtfun duhân-ı kûre-i âhen-geri
Şöyledir merdânegî zâtında kim hâb içre ger
Bir gece görse hayâlin zâl-i çerhin gözleri
Erte meydâna recûliyyette bayrak-bend olur
Nîze-i behram'a nâhîd-i sipihrin mî'ceri

1) hıdiv-i

Kabza-i teshîrine mevhûb kavs-i Rüstemi
Bâzu-yı ikbâline inevrûs zûr-i Hayderî
Mükteseb âdet değil hûy-ı cibillidir sana
Kâm-bahşî mekrûmet-kârî merâhim-güsterî
Sensin ol sultân-ı âlî şan k' olur bezminde cem'
Zührenin çengi mehin ibrikî mihrin micmeri
Sensin ol dâver k' olur rezminde dâim kâr-ger
Kahramân'ın tıygı Sâm'ın gürzü Zâl'in hanceri
Olmasa eyyâm nâm-ı âlem-ârâna karîn
Zahmururdu sîne-i eyyâma bîm-i hanceri
Saltanat bâş urmayaydı dergeh-i ikbâline
Tıyg veş âzâr ederdi re'si lafz-ı efserî
Cebhe-i pâkindeki berk-ı necâbetten eğer
Meş'al-efrûz-ı cemâl olsaydı inihri-hâveri
Hyleyip dünyâyı cûş-ı lücce-i ummâna gark
Arz olurdu mevce-i deryâ-yı nûrun anberi
Verse bir sahrâya fer meşşâta-i adlin olur
Çengel-i şehbâz mîl-i sürme-i kebk-i derî
Etse bir kûha güzer bâd-ı semûm-ı satvetin
Ma'den-i gûgird eder te'sîri kân-ı gevheri
Re'fetinden perveriş-yâb olsa bir gülşen biter
Lâle veş hâkinde feyz-i reng-i tâb-ı dilberî
Etse zîr-i sâye-i kûh-ı vekaarın mültecâ
Bend eder bâl-i piristû-beççe râh-ı sarsari
Gülşeninden geçse bir takrîb ile tâ haşr olur
Çârsû-yı gül-fürûşânın meges şehbenderi
Olsa eltâfınla ger nefsi nebâtî şehd-kân
İktisâb eylerdi hanzal lezzet-i gül-şekkeri

**Menivâre pâydâr ola ey sadr-ı kâm kâr
Zâtın ki sadr-i ma'delete izz-ü şan verir**

**Ôûr olmasın elinden o tiyg-ı cihan-güşây
Kim ferr-ü tâbî âleme emn-ü aman verir**

**Olsun ser-i benânına münkaad o hâme kim
Her harfi mülke dâniş-i Nûşirevan verir**

IV

Ahmed III. e Kasîde

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

Habbezâ ey tâc-u tahtın mâye-i ziyb-ü ferî
Âlemin ârâyîşi mülkün tırâz-u zîveri

Habbezâ ey tâc-bahşâ-yı Ferîdûn-u Kubâd
Habbezâ ey müttekâ-pîrâ-yı milk-i kayserî

Habbezâ ey şu'le-i şemşîr-i dest-i saltanat
Ey fûrûg-ı rûy-ı hurşîd-i sipîhr-i serverî

Rahşın olmasa felek olmazdı böyle pür şitâb
Peykin olmasa kamer giymez idi tâc-ı zeri

Afve muhtâcım bu ta'bîrînde taksîr eyledim
Belki ey yektâ-neverd-i ser-zemîn-i dâverî

La'l-i zerdîr mûze-i pâyinde mâhın gurresi
Gûydur çevgân-ı pâ-yi rahşine çerhin seri

Secde-ber mihrâb-ı na'l-i esbine mâh-ı felek
Müftehir bûs-ı süm-i rahşinle mihr-i hâverî

Mükteseb yelmân-ı tıygından dırahş-i âftâb
Müntehab fass-ı nigîninden fûrûg-ı müşteri

Şehriyârâ sensin ol ferman-revâ-yi dehr kim
Âsman dergâhının bir bende-i ferman-beri

V

İbrahim Paşa'ya Kasîde

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

**Bihamdillâh yine feyz-i safâ şâmil cihân üzre
Cihan âsâr-ı hükm-i sulh ile emn-ü amân üzre**

**Zamân-ı rezm geçti şimdi vakt-i bezmdir söylen
Çemen nakşeylesün nakkaşlar püşt-i kemân üzre**

**Dem-i nev bâve-çînî-i tarabdır geçti vakt-i rezm
Murabba' vefk urulsun ba'd-ezin nevk-i sinân üzre**

**Bu ol demdir ki bâlîn-i siperden penbeyi sâki
Çıkarıp vaz'ede ser-şîşe-i sahbâ-keşân üzre**

**Bu ol demdir ki esbân-ı neberdin perçemin muṭrīb
Koparıp bend ede destindeki çûb-ı kemân üzre**

**Olup necm-i emânî munsarîf naht-i mukabilden
Yine pertev-feşân oldu zemîn-ü âsmân üzre**

**Bihamdillah yine nûr-ı safâdan muzmahill oldu
Zalâm-efşân olan ebr-i kesâfet ins-ü cân üzre**

**Bihamdillâh yine geldi dem-i gül-geşt-i kûh-u deşt
Yine mânend-i cû aktı gönüller gülsitân üzre**

**Edip bayrak ferâz-ı nîzede pîçide şehbâlin
Güşâd etti perin kumrî ser-i serv-i çemân üzre**

Seher gördüm hezâr-ı zârı leb-rîz-i neşât olmuş
Gülün yâd eyleyip feryâd ederdi âşîyan üzre

Bu şevka ben de bir tâze gazel tarh edeyim¹ bârî
Bu seyri ettiğim² ol nâz-perver nev-cüvân üzre

Gören pîç-ü ham-ı giysû-yi zerdin ebrüvân üzre
Sanur zer hal ile zencîredir püşt-i kemân üzre

O la'l-i leb o gabgab sende kim vardır adîl olmaz
Felek Rûn'un kirâsın koysa sîb-i İsfahân üzre

Hudâ gûyâ ki cism-i nâzükün etmiş senin icâd
Katıp bûy-ı gülü reng-i şarâb-ı ergavân üzre

Bakıp bir bâga bir de ol ruh-ı zibâyâ reşkinden
Gülün her berki bir hâr oldu çeşm-i bâğ-bân üzre

Neden tâ böyle dil-keştir o giysû bilmezem yoksa
Meges-ranlık mı eyler bezm-i sadr-ı kâm-rân üzre

Cihan-sadr-ı muallâ-kadr kim bezm-i celâlinde
Döner gûy-i felek fevvâre veş şâd-ı revân üzre

Tırâz-ı mesned-i izz-ü şeref kim bezm-i hâsında
Gezer hayl-i melek zünbûr veş üşkûfe-dân üzre

Nigeh-bân-ı cihan kim istese mi'mâr-ı tedbîri
Yapar bârûta mahzen şu'leden âb-ı revân üzre

Vezîr-i muhterem dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Felek der-bânına yer verdi fark-ı farkadân üzre

Göreliden ferr-i mancuk-ı otâğın bî karâr oldu
Dıraş-ı nûr hurşîd üzre hurşîd âsmân üzre

1) eyleyim

2) Bu gün seyrettiğim

Olsa bir şâir eğer makrûn-ı lûtf-ı re'fetin
Böyle eyler kilki îcâd-ı perend-i şeşteri¹

Pâdşâhın iki şâirdir veren nazma revâc
Merzbûm-ı Hind'de Örfî Acem'de Enveri

Âlemi leb-rîz-i âvâz eylemişler vasfedip
Birisi Şâh Ekber'i birisi Sultan Sencer'i

Ben kulun da işte mülk-i Rûm'da vasfeyleyip
Bir senin gibi şehensâh-ı Feridun-efseri

Yâ nice vasfetmeyim ki dergah-i cûdunda ben
Olmuşumdur böyle bir lûtf-ı amîmin mazharı

Ya'ni kıldın medreseyle abd-i nâçizin² çerâğ
Oldu câ nâm-ı Nedîm'e bendegânın defteri

Husrevâne lûtfedip şâhâne in'âm eyledin
Dest-i lûtfun sildi ağlarken bu çeşmân-ı teri

Fahr iken ecdâdına ol âstânın hidmeti
Hazret-i Sultan Ebü-l-feth'in zamânından beri

Pâdşâhân-ı seleften bunca ihsanlar görüp
Her biri olmuşken ol bâb-ı refîin çâkeri

Ben kulun bî-kes muhakkar şöyle kalmışken yetîm
Mihnet-ü endûh ile ağlar gezerdim serseri

Ne rikâb-ı devlete arz-ı merâma bir mesâğ
Ne bu bâr-ı mihnete sabr etmeğe tâb-âverî

Hak müeyyed eylesün dâmâd-ı âli-şânını
Âsman durdukça olsun ziyb-i sadr-ı dâveri

Kim bu bî-kes bendeni Hünkârıma ta'rif edip
Eyledi bu derd-mendi mihnet-ü gamdan berî

1) Tiri eyler kilki kâlâ-yı mediha müşteri

2) na-kâmın

**Hak budur kim pâdşâhım böyle bir dâna vezîr
Etmedi bu âne dek zibende hiç bir kişveri**

**Hak taâlâ devlet-ü ıkbâlin efzûn eylesün
Tâbi'-i fermânın olsun devr-i çerh-i çenberi**

**Mülkten dür olmasun zıll-i hüma-yi re'fetin
Dâimâ kılsın himâyet şefkatın bi-kesleri**

**Arş ile hem-dûş ola tâk-ı ruvâk-ı haşmetin
Tâ ki ber-câdır bu âlî kubbe-i niylûferî**

**Sâna temlik eylesün Hak bir yere cem'eyleyip
Milk-i dehri ömr-i Hızr'ı devlet-i İskender'i**

**Zamân-ı devletinde ben hele bilmem sen insâf et
Sipîhr olmak sezâ mı ehl-i tab'a imtinân üzre**

**Süzüm gevher dizerken sîne-i havrâya lâyük mı
Ekem elmâs ben sînemde zahm-ı hun-çekân üzre**

**Senin gibi hırîdâr-ı metâ'-ı ma'rifet varken
Kala kâlâ-yi nazmım dûş-ı dellâl-i zebân üzre**

**Kalam bir böyle vakt-i sûdda ümmîd-i hâcetle
Zer-i hâric gibi dâim tasavvurdan ziyân üzre**

**Nesîn-i re'fetin olsun meded-res kalmasın lûtfet
Gül-i kâım perîşan pençe-i bâd-ı hazân üzre**

**Yeter ey hâme verdin tâb-u fer nazmınla âfâka
Duâ gevherlerin diz gayri var silk-i beyân üzre**

**Heinîşe tâ ki seyf-ü hânîenin ibrâm-u nakzından
Ola ahvâl-i âlem muntazam enîn-ü âmân üzre**

**Bakıp destindeki şemşîre bîn-i cân ile Behrâm
Dolaşsun âyağı dâmâna râh-ı kehkeşân üzre**

**Görüp iki benânın ârasında hâmeni olsun
Utârid şerm ile dem-beste burc-ı tev'einân üzre**

VI

Medreseye teşekkür zımında Dâmâd İbrahim Paşa'ya

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Hoşâ ey feyz-i cûdun eyleyip zîbende dünyâyı
Kemâl-i lûtfun etti hisse-mend a'lâ vu ednâyı

Hoşâ ey mesned-ârâ-yi himem kim hüsn-i tedbirin
Edip mülk-i cihandan ber taraf âşûb-ı gavgaayı

O gavgaanın yerine kıldı dest-i bezl-i¹ ihsânın
Cihanda her kese bir gûne lûtf-ı râhat efzâyı

Budur hakk-ı kelâm ey sadr-ı zî-şan kim kıyâs olmaz
Senin eltâfına bezl-ü-atâ-yi Hâtem-i Tâyi

Niçün derlerse cümle müddet-i ömründe ol etmiş
Verip mâlin biraz eşhâs-ı nâsa bezl-ü i'tâyı

Sen ammâ ey hıdîv-i muhterem evvel zuhûrunda
Bütün bir memleket halkına kıldın kâm-bahşâyı

Edip halkı yeniden mülk-ü mâl-ü câhına mâlik
Cihâna eylemişken böyle lûtf-i âlem-ârâyı

Bu lûtf-i şâmil ile eylemişken gamdan âzâde
Kemâl-i re'fetin bâ-yü gedâyı pîr-ü bernâyı

1) ü

Süvâr olsa eğer âlâya ta'n eyler süreyyâya
Gümüşten peller şeperr-i fark-ı çâvuşân üzre

Otursa kürsi-i dîvâna¹ yer vermez Nerîmân'a
Nîgeh-dârân-ı dîvan-hâne seng-i nerdibân üzre

Ne mümkün pâ yine sâyide etmek cebhesin Behrâm
Bir iki inâh-ı nev nakş etmedikçe âstân üzre

Ne kaadir bakmağa fermân-ı âlî-şânına bircîs
Öpüp bir iki def'a koymadıkça çeşin-i cân üzre

Zuhûr-ı mihrinin bir zerresin gösterdi âfâka
Hücûm ettikte feyz-i pertev-i hurşîd kân üzre

Hurûş-ı kîninin bir katresin bildirdi dînyâyâ
Hücûm ettikte pûr-ı Zâl-i zer Mâzenderân üzre

Dilinde feyz-i cûd ol denlüdür kim olsa müstevli
Eğer bil-farz inûhr-i keffi bir cüz'-i kırân üzre

Olunca ol kırânın devri âhır her gece tâ subh
Yağar şebnem yerine necm-i rahşan gül-sitân üzre

Kemâl-i siir'at-i zihn öyledir kim kilki kasd etse
Edince zam felek bir ân-ı mevhumu zamân üzre

Miâta darbedip edvâr-ı çerhi hâsıl-ı darbın
Bilâ kesrin kılar kısmet ruûs-ı ahterân üzre

Olur feyz-i cedîd-i rûha kaabil zeybak-ı maktûl²
Nîgâh-ı iltifâtın düşse bir âyîne-dân üzre

Eğer bang-i nefir-i satvetin inletse kühsârı
Ve ger³ dâmân-ı lûtfun sâye salsa gül-sitân üzre

1) vâlâya

2) mürde

3) Eğer

Künâmından eder rüm-horde şîr-i şerzeyi rûbâh
Per-i şâhîni eyler çetr bûlbûl âşiyân üzre
Hıdîvâ sen ki ettin böyle hidmet devlet-ü dîne
Duâ-yi devletin farzoldu el-hak ins-ü cân üzre
K' edip hummâ-yi harb-u fitne kabl-ennadc buhrânın
Karîb olmuştu kim kasdeyleye cân-ı cihân üzre
Kılıp ahlâtı fasd-ı bî mahal tahrîk olmuştu
Halel târî ınizâc-ı devlet-i islâmiyân üzre
Bihamdillâh hele sebbâhe-i Bukrât-tedbîrin
Aceb vaktinde dûş oldu o nabz-ı nâ-tüvân üzre
Aceb kaanûn-ı makbûl üzre tertîb-i ilâc ettin
Aceb merhem kodun dillerdeki zahm-ı nihân üzre
Yine kıldı Hudâ zıll-i zalîl-i re'fetin memdûd
Ser-i ıkbâl-i yâr-ı husrev-i Cemşîd-şân üzre
Ki bir sen gibi destûr-ı güzîne eyleyip tevfiyk
Înâyet eyledi Hak ol şeh-i vâlâ-mekân üzre
Tırâz-ı efser-i şâhiyle şernende eder mâhı
Nişân-i hâk-i dergâhın cebîn-i husrevân üzre
Cenâb-ı Hak hemîşe hıfzede zât-ı hümayûnun
Cihan durdukça dursun mesned-i Osmâniyân üzre
Hıdîvâ bir sözüm var anı dahi söyleyim bârî
Çü Hârût eylemişken ser-nigûn kilki benân üzre
Ki oldu bir vesik-uttarh gûyâ bu kasîdem kim
Eder ısbât-ı fazlını Enverî-i nükte-dân üzre
Ye sen de ey hıdîv-i muhterem etmez misin ısbât
Kemâl-i fazlını Şeh Sencer-i huld-âşiyân üzre
O etmiş Enverî'ye sâyesin memdûd düşmez mi
Senin de sâye-i lûtfun Nedîm-i nükte-dân üzre

Yine her birine mahsûs edip in'âm haddince
Nevâzişlerle memnûn eyledin a'lâ vu ednâyı

Aceb tevfiyka makrûn¹ oldun ey sadr-ı kerem-güster
Ki sana Hak müyesser kıldı böyle nâm-ı vâlâyı

Cihan nâmınla doldu halk ihsânınla sîr oldu
Tarâvet buldu eltâfınla bu mülkün serâpâyı

Zainân-ı devletinde Hazret-i Allâh'a şükrolsun
Belâsın buldu baht-ı bî-vefâ gerdûn-ı her-câyı

Hele elhamdülillâh baht-ı ser-keş bildi yâ haddin
Hele kâfir felek de çekti yâ dâmânına pâyı

Demiştin ben kulun tenhâca bir kaç def'a gerdûna
Behey zâlim nedir bu hâtır-âzârî vü hud-râyı

Neden böyle tutuşmuşsun sen erbâb-ı maârifle
Biraz da etsene der-pîş âyîn-i müdârâyı

Tutâlım sende şefkat yoğımış kaadirmisin men'e
Gürûh-ı ehl-i dânişten zuhûr-ı lûtf-ı Mevlâ'yı

Ye havfetmezmisin kim eyleye Hak âleme destûr
Kemâl-ü ma'rifet kadrin bilür bir sadr-i dânnâyı

Hudâvendâ bana şimdi peyâmı geldi gerdûnun
Demiş kim ey çerâğ-ı dûdmân-ı nükte-pîrâyı

O sözler kim demiştin bana oldu cümlesi zâhir
Vezîr ettikte Sultân Ahmed İbrâhîm Pâşâ'yı

Cenâb-ı âsaf-ı âlî-himem kim âşiyân etmiş
Hümâ-yi baht dergâhındaki tâk-ı felek-sâyı

Bilir kim bir keşîde rahşır ıstabl-ı hâsında
Meh-i nevden gören çerhin nişan-gâhında tamgaayı

1) mazhar

Bilir kim bir çekide katredir deryâ-yi cûdundan
Gören enfâs-ı bâd-ı subh ile cûşende deryâyı
Mükerrerem sıhr-ı Sultân-ı cihan kim vakt-i sûrunda
Sipihr-i atlas ihdâ eyledi bir tûp dârâyî
Edip ammâ ki sonra şerm-i vâfir i'tizâr etti
Görüp çâvûşunun dûşundaki zîbende kemhâyı
Gelip bir gûne rû-mâl eylemişken seyreden âdem
Süm-i esbinde mîh-i zer kıyâs eyler süreyyâyı
Varıp bir tarz ile vaz'-ı cebîn etmiş ki râhında
Nişân-ı na'l zannettim hilâl-i mâh-ı garrâyı
Ne bulmuş Rüstem-i Kâvûs'tan Firdevsi-i Tûsî
Ne görmüştür bir iki Türkten Vassâf-ı sevdâyî
Der-i vâlâsına varsın da görsün haşmet-ü câhı
Gelip âlâyine görsün de seyretsin temâşâyı
Hudâvendâ mekârim-perverâ sadr-ı cihân-ârâ
Hudâ sensiz bize göstermesin¹ ol sadr-ı a'lâyı
Cenâb-ı hazretin devletle ol sadrı edip teşrîf
Edelden emn ile âsûde tedbîrin reâyâyı²
Duâ-yi izz-ü câhın zimmetimde farz bilmiştim
Ederdim rûz-ü şeb medhinle meclislerde gûyâyî
Bu def'a bir kerem de eyledin kim âcizim el-hak
Ne denlü eylesem ihsânının vafında ıtrâyı
Beni ihyâ kılıp feyz-i dem-i can-bahş-i lûtfunla
Nümâyân eyledin âsâr-ı enfâs-ı Mesihâ'yı
Çerâğ ettin beni dâim senin de ey kerîm-üşşân
Çerâğın rûşen etsin dîde-i mihr-i mücellâyî

1) göstermesin sensiz bize

2) berâyâyı

Hele ol dergeh-i iclâline bir hidmetiñ geçse
Bu lûtfun böyle hayrân eylemezdi cân-ı şeydâyı

Diyâr-i âhara gittikte hattâ ben kulun her dem
Ederdim dilde pinhan kendi za'ınımca bu da'vâyı

Ki gerçi matlabın va'detti ol sadr-ı kerem-güster
Husûl-i kâma kıldı gûşe-i ebrûsu îmâyı

Ve liykin bunca eşgaal-i umûr-ı saltanat varken
Nice der hâtır eyler ben gibi bir bî ser-ü pâyi

Pes ettim azın kim ol dergeh-i cûda edip rû-mâl
Kılam peyvend-i dâmân-ı kerem dest-i temennâyı

Kaçan geldim der-i ıkbâle ol dem dest-i ihsânın
Kef-i nâ-kâmıma sundu ruûs-ı sîm-sîmâyı

Alıp bûs eyleyip bâş üzre koydum şükredip bin kez
Tamâm oldu işim bahtımdan etmem gayri şekvâyı

Budur dergâha şimdi arz-ı hâl-i bende-i nâcîz
Ki ey sadr-ı güzîn ey müttekâ-pîrâ-yi Dârâyî

Çerâğ oldukta yine gitmek üzere eylemiştim ahd
Der-i ıkbîâline ettikte kasd-ı çihre - fersâyî

Bihamdillâh ki oldum devletinde matlaba nâil
Çerâğ ettin inâyetle Nedîm-i zâr-ı şeydâyı

Ne vech üzre sudûr eyler efendim şimdi fermânın
Derinden dûr olup kılsın mı benden râh-peymâyî

Veliyy-i ni'metim ümmîd-gâhımsın efendimsin
Nedir emrin buyur ey ziyb-i sadr-ı kâr-fermâyî

Hemîşe tâ kumâş-ı zer-keş-i vasf-ı kerem-kârın'
Ede leb-rîz-i revnak dest-gâh-ı şî'r-ü inşâyı

1) kârân

**Yazıp vasf-ı şerîfin zer kalemle mihr-i ferruh-fer
Kıla pür ziyb-ü ziver safha-i çerh-ı muallâyı**

**Kılıp zât-ı şerîfin mesned-i devlette Hak dâim
Müsaahhar eyleye fermânına etraf-u enhâyı**

**Süreyyâ menziline mihr-i âlem-tâb zannetsin
Gören mektûb-ı ıkbâlindeki mühr ile imzâyı**

VII

Dâmâd İbrahim Paşa'nın Sadr-ı A'zam oluşunu tebrik ve Enverî'nin bir beytini tazmin

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

**Alessabâh ki bânû-yı mihr-i ferruh-fâl
Kenâr-ı târem-i mînâdan etti arz-ı cemâl**

**Çekip vesâdemi kıldım kütâh-güşemi ham
Garîm-i gamdan edip nîm lâhza istimhâl**

**Bir iki cüz'-i perâkende vâr idi der pîş
Alıp birin ele verdim kümeýt-i tab'a mecâl**

**Bir iki mebhase ta'lîyk edince enzârım
Uzandı zeyl-i-mebâhis çoğaldı kıyl ile kaal**

**Biraz zaman dahi idmân-i hattâ meyletti
Hayâl-i hatt-ı cüvân ile hâtır-ı meyyâl**

**Bir iki safhayı hem-reng-i rûy-i baht edicek
Elimdeki kalem-i Vâsîtiye geldi kelâl**

**Dedim biraz dahi âsâyiş eyleyin çünkü¹
Tamâm mertebe künd oldu akl-u vehm-ü hayâl**

1) çünkü

**Bu ârzû olıcak nakş levh-i hâtırda
Heman o lâhzada fırsat bulup bilâ-imhâl**

**Kümeýt sürdü hücûm etti kişver-i tab'a
O gam dedikleri dirine düşmen-i muhtâl**

**Hurûşa başladı nâgâh künc-i hâtırdan
Hezâr vesvese sad gûne ârzû-yi muhâl**

**Gehî telâtum-ı efkâr-ı derd-i ziyk-ı maâş
Gehî tezâhum-ı ekdâr-ı gayret-i emsâl**

**Münâvebeyle gelip cümle merzibûm-ı dile
Tamâm eylediler akl-u fikrim istîsâl**

**Ben ise derd ile kaldım arada zâr-ü zebûn
Ne sabr-u tâkata kudret ne hud girîze mecâl**

**Bu hâlde anı gördüm şikâf-ı revzenden
Şitâb ile yetişip geldi peyk-i bâd-ı şimâl**

**Gam ile cünbişe hud tâb yoğidi bende
Hele hamîyyet edip bu dil-i perîşan-hâl**

**Gel ey nesim-i sabâ hatt-ı yârden ne haber
Terânesiyle kudûmunu kıldı istikbâl**

**Esenleşip dil ile güft-ü gûya başladılar
Kulak tutunca işittim k'ider fakıyri suâl**

**Alıp o dem haberim geldi yânıma gülerek
Görünce çilre-i zerdim dedi ne hâl bu hâl**

**Dedim ki nolsa gerek hud değil mi ma'lûmun
Sipihri-i zâlim ile mâcerâ-yi ehl-i kemâl**

**Hele bu gûne sitem çerhin eski âdetidir
Veli düşer mi sana ey enis-i hûb-hısâl**

Sanâ¹ bu mertebe bî-mihr-ü bî-vefâlık edip
Ziyâretim edesin tâ bu vakte dek ihmâl

Sühan bu gaayete erdâkte bir tebessüm edip
Dedi ki ey sühanından nümûne sihr-i halâl

Biraz inânını çek böyle germ-tâz olma
Semend-i cevre ıneded kılma bendeni pâ-mâl

Ki sâna bir haberim var ki gûş edersen eğer
Ola o mertebe gûşun güherle mâlâmâl

Ki tâ be haşr huliy-bestegân-ı huld-i berin
Ede kılâdelerin hazretinden istikmâl

Kucâst kûy-i Nedîmâ terânesiyle bu dem
Gelür cihâna gül-efşân olup o tâze nihâl

Henûz bu sühanın olmamıştı lâfzı tamâm
Henûz cevher-i ma'nâsı bulmamıştı kemâl

Erişti gûş-ı dil-ü câna dûrdan nâ-gâh
Terâne-i ceres-i kârbân-ı ganc-u delâl

Pür etti kûçeyi sıyt-ı feşâfiş-i dâmân
Erişti zirve-i nâhîde çın çın-ı halhâl

Aceb nedir deyicek kıldı peyk-i sâmiayı
Sadâ-yı zemzem-i halka-i der² istikbâl

Heman şitâb ile câyımdan eyleyip per-tâb
Gûşâde eyledim âguuşunu derin filhâl

Ne gördüm ol büt-i nâzende nîm mest olmuş
Kolunda dâmen-i kerrâke elde bir gül-i âl

Küleğ şikeste vü ser tâ be pâý nahvet-ü nâz
Kemer gûsiste zenah tâ be nâf hüsn-ü cemâl

1) Ki tâ

2) zer

Görüp o hâleti akl-ü şuûrum oldu tebâh
Düşüp ayâğına çün sâye eyledim rû-mâl

Dedim ki ey ham-i zülfünde fitne der fitrâk
Kenâr-ı nevk-i müjende kirişme der çengâl

Fedâ bu ni'met-ü ihsânına çi cân-u çi dil
Fedâ bu lûtf-i firâvânına çi câh-u çi mâl

Pes ez merâsim-i nâz-u niyâz el-kıssa
Firâz-ı mesnede saldıktâ sâye-i iclâl

Biraz bu tarz ile güftü şinîdden sonra
Biraz da sohbet-i eş'âra gösterip ıkbâl

Alıp o şevk ile dîvân-ı Enverî'yi ele
Güşâde eyledi niyyet tutup o dem bir fâl

Garîb fâtiha kim oldu nâ-gehan lâyih
Firâz-i safhada bu matla'-ı huceste-meâl

Be sa'd ahter-i meymun zaman-u' hurrem-fâl
Be nîk tâli'-i ferhunde rûz-ı ferruh-fâl

Be bârigâh-ı vezâret be ferruhî binişest
Hudâyegân-ı vezîrân-u kible-i âmâl²

1) -i

2) ıkbâl

VIII

İbrahim Paşa'ya medhiyye zımında Hammâmiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Sepîde-dem ki olup dîde hâbdan bîdâr
Hurûşa başladı nâ-gâh serde dürd-i humâr

Hezâr za'f ile hammâma doğru azmettim
Kemer giisiste perâgende gûşe-i destâr

Varıp o hâl ile hammâma üft-ü hîz ederek
Edince gûşe-i halvette cây-gâh-ı karâr

Ne gördüm âh aman el-aman bir âfet-i can
Gelip yanımda güneş gîbi oldu şu'le¹-nisâr

Saçı fütâdesinin hâbı gibi pejmürde
Nigâhı âşıkının hâtırı gibi efgâr²

Vücûdu hâm gümüştan beyâz gülden nerm
Boyu henûz yetişmiş nihâlden hemvâr

Kamer hamîresi yâhud güneş mürebbâsı
Bilûr şâh mı yâ nahl-i lü'lü'-i şehvâr

O kadd-ü had o tenâsüb o gabgab ol pistan
O yâl-ü bâl o temâyül o şîve-i reftâr

1) lem'a

2) bîmâr

Tamâm reng-ü bahâ mû be mû kirişme vü nâz
Tamâm hüsn-ü serâ-pây şu'le-i dîdâr

Ve liyk hissolunur ki¹ o nâz-perverdin
Derûnu içre bir endîşe vü bir âteş var

Ben ise derd ile kıldım figan ki âh aceb
Nedir eden dilin ol nâz-perverin âzâr

Dedi o dem dil-i dîvâne her çi bâd-âbâd
Bu hâletin ederim andan aslın istifsâr

Cevâb-ı lûtf verirse eğer zihî devlet
Zihî saâdet eğer kim ederse de âzâr

Heman hitâb edip ey âftâb-ı nâz dedim
Ki ey fedâ o siyeh zülfe nâfe-i Tâtâr

Gümüşten âyineler gibi sâf iken sinen
Sezâ mıdır ki ola böyle pâ-y-mâl-i gubâr

Cihânı etmiş iken hayretin zebun ya seni
Kim etti böyle ser-endâz-ı hayret-ü efkâr

Nedir aceb sebep-i hayretin nedir derdin
Kemâl-i lûtfun ile kıl kemîncene ihbâr

İşitti çünki sözüm ol gül-i hadika-i nâz
Derûn-i sîneden âh eyleyip çü bülbül-i zâr

Dedi ki âh suâl etme derd-i pinhânım
Dil-i figârıma zahm urma sen de dîger bâr

Dilimle uğradım kayde ben bu âlemde
Ne bülbül uğradı ne tûti-i şeker-güftâr

Karârın aldı dilin bir garîb dağdağa kim
Îlacı güç gamı müşkil tegaafülû düşvâr

1) kim

Bu şeb bir âfetin ibrâmı ile mecliste
Çekilmiş idi bir iki piyâle-i ser-şâr

Tamâm neş'eler ettikte mihr gibi tulû'¹
Kinâr²-ı meclise nakl oldu sohbet-i eş'âr

Nedîm nâmına bir şâir-i cihan var imiş
Kenînd-i zülfüme düşsün ilâhi ol ayyâr

Bir iki beytin anın keyfe mettafak nâ-gâh
Bir ehl-i dil okuyup etti bir dahi tekrâr

Şu rûtbe etti eser bana ol edâ-yi selîs
Ki tab'-ı şühüm olup çâk-sâz-ı ceyb-i karâr

Yemîn edip kılıcım kabzasına nezrettim
Bulup Nedîm'i iki bûse eyleyim îsâr

Bu kerre şimdi belâ bunda hânesin bilmem
Ki azmedip olam îfâ-yi nezri hâhiş-kâr

Tutalım arayarak bulmuşum anı amunâ
Kabûl kılmayıp eylerse nezrim istihkaar

Hicâb mâni' olursa ye nâz ederse eğer³
Ederse zühhd satıp sûret-i riya ızhâr

Nice çıkam acabâ uhdesinden ol nezrin
Kalur nı âh benim gerdenimde yohsa bu bâr

Kaçan ki bu sözü gûş etti dil kalıp bî-hûş
Kemâl-i hayret ile hemçü sûret-i divâr

Dedim ki ey gül-i nev-hîz-i nâz-ü işve sana
Fedâ Nedîm gibi bendeler hezâr hezâr

Nc gûne sihr idi âyâ o beyt-i pür-te'sîr
Ki bir senin gibi ser-keş perîyi etti şikâr

1) zuhûr

2) Miyân

3) yahud

Dedi ki bir iki beyt-ül-kasîde kim olmuş
Anınla hazret-i Sadr-ı güzîne midhat-kâr

Cenâb-ı hazret-i destûr-i âsman-mesned
Ki mihr-i zâtına bir gerd bâliş-i zer-târ

Semiyy-i cedd-i Rasûl-i Hudâ ki lûtfundan
Cihanda âteş-i endûh-u gam olur gül-zâr

Yegâne sıhr-ı¹ güzîn-i Halîfet-ül-İslâm
Vezîr-i a'zam-u ekrem müşîr-i pâk-tebâr

Alîl-i mihnete cûd-ü sehâsı habb-ı zeheb
Marîz-i ye'se atâyâsı şerbet-i dînâr

Dokunsa çeşmi eğer jeng-beste mir'âta
Yeşil çemen gibi neşv-ü nemâ bulur jengâr

Harîta resmi gibi huşk-ü teng-sûrettir
Kef-i kerîmine nisbetle kulzüm-i zehhâr

Serâb lem'ası veş nef'den muarrâdır
Nihâd-i pâkine nisbetle ebr-i feyz-i bahâr

Edeydi âteş-i kahri bîhârı istîlâ
Fetîl-ü revgan olurdu cezîrelerle bîhâr

Harem-serâyine Kâfûr-i zer-kemer hâdim
Derinde Cingiz-ü Kaplan Girây bir tâtâr

Zihî o kuvvet-i bâzû ki Hind-i garbîden
Zemîne etse eğer nîzesin halîde çü mâr

Çıkıp o demde ser-i nîze Hind-i şarkîden
Ederdi sadme-i yelmânı pâ-yi râyı figâr

1) sadr-ı

Cihan-penâh hıdîvâ kerem-verâ sadrâ
Eyâ vezîr-i felek-bâr-gâh-ı mihr-âsâr

Sen ol yegâne-i devr-i zemânesin ki senin
Nazîrîn olmadı meşhûd-ı dîde-i edvâr

Cihânı lûtf-u mürüvvetle kâm-rân ettîm
Cihanda kâm alâsın ber-sebîl-i istimrâr

Bu hüsn-ü¹ hulku ki etmiş Hudâ sana ihsan
Bu baht-u tâlii k'etmiş felek sana îsâr

Mübeşşer ol ki senin izz-ü devlet-iî câhın
Olur ziyâde bülend-ü medîd leyl-ü nehâr

Budur delîl bu da'vâyâ kim senin ancak
Budur murâd-ı şerîfin ki cümle ehl-i diyâr

Olup zamân-ı şerîfinde emn-ü râhatte
Cihanda olmaya bir ferde zulm ile âzâr

Felâcerem bu cihân içre çün² mücerrebdîr
Ki böyle şefkat-ü rahmî olan sudûr-ı kibâr

Olup o mesned-i vâlâda çok zaman mümted
Eder makam-ı refîinde devlet ile karâr

Bu bahs-i³ pâki debistân-ı fazl-ü dânişte
Bu sûret ile ki⁴ takrîr eder ül-il ebsâr

K'olur zamân-ı kalîl içre muzmahil elbet
Delâlet ettiğîçün şerre necm-i giysû-dâr

Ve liyk⁵ olduğîçün hayr-ı âleme sâî
Cihanda dâim olur âftâb-ı feyz-âsâr

1) -i

2) çok

3) baht-i (yanlış)

4) de

5) Delili, delil

**Alel husûs ki bu bende-i kerem - dîden
Bu çâkerin bu kemînen bu abd-i zâr-ü nizâr**

**O denlû lûtf-u kerem gördü hazretinden kim
O lûtfu görmedi ebr-i bahârdan gül-zâr**

**Nedîm kendi kulun kendi müst-mendindir
Unutma zerreni ey.âftâb-ı feyz-âsâr**

**Himâyet et ki senin bir yanar çerâğındır
Taarruz eylesin rûzgâr-ı bed-girdâr**

**Cihanda sen gibi müşfik efendisi var iken
Yazık değil mi kala böyle bî-kes-ü bî-kâr**

**Mukayyed olmaya bir kâr ile bu âlemde
Ede derûnunu sevdâ-yi hâm ile âzâr**

**Bu sözde liyk efendim kalem yalan söyler
Ben eyliyeyim anın¹ bâri kizbini ızhâr**

**Derin güşâde iken cümle ehl-i irfâna
Kalur mı bî-kes o pâkîze-tab'-ı sihr-asâr**

**Eğërçi hidmeti yok liyk ana yeter bu şeref
Ki ede hidmet-i rıkkıyyetinde ömrü güzâr**

**Heman efendisini eylesin Hudâ dâim
Kerem eder komaz elbette bendesin bî-kâr**

**Hemişe tâ ki ola kâr-gâh-ı âlemde
Bu heft âmire münkaad bu tabâyi'-i çar²**

**Mutî-i emrin olup çâr gûşe heft iklim
Ola müsahhar-ı kilkin bu kubbe-i devvâr**

**Înâyet-i ezeli feyz-bahş-ü feyz-resan
Sipîhr bende-i ferman sitâre hidmet-kâr**

1) Ben anın eyliyeyim

2) Bu heft âmire münkad tabâyi'-i nüh-ü çâr (yanlış)

IX

İbrahim Paşa'yı medih zımında Ramazâniyye

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'liin)

Bağteten sâbit olup gurre firâşında imâm

Hâb içün yatmış iken etti terâvîha kıyâm

Bâş kaldırmadılar öğleye dek uyhûdan

Yevm-i şek zevkına hâzırlanan ahhâb-ı kirâm

' Serdi-i fasl-ı bahâr etmiş iken tab'a eser

Ataş-ı rûze ana kıldı mükâfât tamâm

Şu soğuk günlere bir pâre ısındırdı bizi

Bir gün evvel erişip geldi hele mâh-ı sıyâm

Pâs-ban verdi kudûmiyle cevâb eyleyene

Ramazan geldi mi âyâ diyerek istifhâm

Çeşm-i Zerkaa-i Yemâne'yle mi baktı bilmem

Nazar-i şâhide ahsentü zihî dikkat-i tâm

Bilemem ben de ki' şâhidde mi takvîmde mi

Hele bir kizb var ortada budur sıdk-ı kelâm

Ehl-i keyfin birisi der ki behey sultânım

Aydın ay bellü hisâb olmadı şa'bân tamâm

1) bende mi

Bir iki meblağ-ı berş ile urup öldürecek²
Geldiler eylediler böyle cihânı sersâm

Olacak oldu heman çâre ne şimden sonra
Edelim hükm-i kazâ destine teslim-i zimâm

Şevkımız şimdi ana düştü ki inşâallâh
Ola sihhatle selâmetle meh-i rûze tamâm

Kıla erbâb-ı dili âb-ı hayâta sir-âb
Erişip Hızr gibi âh mübârek bayrâm

İbtidâ iyd gün icrâ-yi merâsimle geçip
Gecesi dâhi olup maslahat-ı hâb tamâm

Çün ikinci gün ola böylece ahdeylemişim
Ki ne sabreleyim ol gün ne direng-ü ârâm

Çektirip pek seherî doğruca Sa'd-âbâd'a
Tutayım zinde iken cennet-i a'lâda makaân

Varayım hâk-i tarab-nâkine yüzler süreyim
Bir gün olsun alayım bâri felekten bir kâm

Havzdan kevser-i pâkîzeyi nûşeyleyeyim
Kasrdan bûy-i cinânı edeyim istişmâm

İyd ola fasl-ı bahâr ola da Sa'd-âbâd'ın
Zevkını eylemeyim sihhat olur bâna harâm

Hurrem-âbâd'a varınca gideyim zevrak ile
Bî kusûr eyliyeyim seyr-i kusûru itmâm

Bir münasibce refîyk ile girersek kayığa
Şevk ile kullanuruz gayri bizimdir eyyâm

Sonra havzın öte yânına çıkıp zevraktan
Bir dirahht altına ferş eyliyeyim bir ihrâm

2) öldüricek

Geç edip gûşe-i destârımı rindâne geçip
Oturup eyliyeyim bir iki sâat ârâm

Sonra âlîp elime ney-şeker-i kilik-i teri
Olayım vasf-ı cihan-dâver ile şîrîn-kâm

Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yi Halîl İbrâhîm
Ki cihan buldu onun lûtfu ile ziynet-i tâm

Âsmân-pâye hümâ-sâye vezîr-i a'zam
Sâhib-i seyf-ü kalem mâlik-i nakz-u ibrâm

Seyfidir bârîka-i hîrmen-i âşûb-u fiten
Kalemi ebr-i bahâr-ı çemenistân-ı merâm

Addeder beççe-i sîmurgu şikâr-i lâgar
Hîrmen-i sâha-i tedbîrde neşrettiği dâm

Çerhten pençe-i hurşîd adını mahvetti
Pençe buyrultusunun şeş cihete saldığı nâm

Olsa ger bâd-ı semûm-ı sahatından pertâb
Ser-i bed-bâhına tâ haşr yağırdı samsâm

Olsa ger nâmiye feyz-i nazarından sîr-âb
Çeşm-i âhû bitirir bâğda nahl-i bâdâm

Çerhi kim himmet-i vâlâsı temâşaya çıkar
Tâ varır fark-ı simâk üzre eder darb-ı hıyâm

Âhd-i lûtfunda kemâl ehline göstermede çerh
Sûret-i mihr-ü vefâyı felek-i âyine-fâm

Hışdur erbâb-ı dilin serleri mânende-i Cem
Sâfdir sineleri şevk ile mânende-i câm

Şöyledir şöhet-i ihsânı ki şimdi etfâl
İbtidâ lûtfunu vasf ile eder feth-i kelâm

Dîdesi dehşet ile hîrelenir çün huffâş
Peyker-i hancerinin görse dırahşin Behrâm

Âsaf-ı Cem-menişâ dâver-i gerdun-kadrâ
Ey ki devrin sebep-i tevbe-i çerh-i hud-kâm
Sensin ol cûd-ı müşehhas ki zuhûrunla senin
Buldu tûmâr-ı neseb-nâme-i himmet encâm
Derinin beste-kemer çâkeridir heft ahter
Şem'inin sûhte pervânesidir nüh ecrâm

İşte geldi der-i iclâline rû-mâl ederek
Ramazâniyye kasîdeyle Nedîm-i nâ-kâm
Ger kusûru var ise afv kıl ey kân-ı kerem
Tâzedir nazmı eğer olsa da bî reng-ü nizâm
Hoş gelir tab'a husûsâ ramazân âyında
Bâde-i nev ne kadar olsa da nâ puhte vü hâm
Hak taâlâ ede ıkbâl-ü celâlin efzûn
Emrine râm ola dâim felek-i bî ârâm
Gece gündüz geçe âsâyiş ile evkaatın
Her şebîn kadr senin her günün olsun bayrâm

X

Bayram törenini anlatan ve Sultan Ahmed. III ü ögen kasîde

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Sabâh-ı iyd kim âlem olup feyziyle nûrânî
Sadâ-yi kûs-ı şevket eyledi pîr çerh-i devrânî¹

Sarây-i şehriyâr-i âlem oldu meşrik-ı ıkbâl
Gelip hep hâk-bûsa devlet-i ulyânın erkânî

Kuruldu taht-ı âli-baht tarz-ı dil-pesend üzre
Döşendi pîş-gâha ol murassa' ferş-i hâkaanî

Hezârân ziyb-ü ziynet sad hezâzan ferr-ü şevketle
Cülûs etti çıkıp dehrin şehenşâh-ı cihan-bânı

Yesârında durup şehzâdegân izz-ü saâdetle
Sipîhr-i haşmetin her biri oldu mihr-i tâbânı

Denir sâhib-kırânın çârdır yanında şemşîri
Görüp şehzâdegânı anladım bu râz-ı pinhânı

Muammer eylesin yavuz nazardan saklasın Mevlâ
Ki anlardır binâ-yi izz-ü şânın çâr erkânı

Yemîninde dururdu hâtem âsâ âsaf-ı ekrem
Oluþ rûh-ı² mücessem âlemin gûyâ nigeþ-bânı

1) nûr-ı

2) gerdânı

Vezîr-i pîr himem dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Eder İbn-ül-Amîd'i dergeh-i cûdunda der-bânî

Cenâb-ı sadr-ı a'zam gûyiyâ tefsîridir anın
Şehenşâh-ı cihan bir mushaf ammâ resm-i Osmânî

Erişmiş olsa bu vakte Alî Şîr-i Nevâyî ger
Olurdu ol hıdîv-i ekremin bî şübhe sek-bânı

Vezîr-i a'zamın da izz-ü devletle yemîninde
Dururlardı şehenşâh-ı cihan-bânın vezîrânı

Durup ol çâr destûr-ı gîran temkîn-i vâlâ-câh
Ederler hıfz içün vefk-ı murabba' şâh-ı devrânı

Birisi mesned-ârâ-yi Kapûdânî saâdetle
Üçü ol şehriyâr-ı âlemin dâînâd-ı zî-şânı

Sutûr-ı nüsha-i devlet gibi şâhın kafâsında
Durur cümle ağâyân-i harîm-i hâs-ı sultânî

Bu dârâtı temâşâ kıldı çünkim bende-i nâ-çiz
Celâlet pertevinden hîrelendi çeşm-i hayrânı

Mehâbet bir taraftan bir taraftan şerm ile haclet
Gelip dem-beste vü lâl eylediler tab'-ı nâlânı

Sürüp yüz hâk-i pâye yek be yek erkân-ı izz-ü câh
Kuruldu haşmet-ü şevketle dîvân-ı Süleymânî

Durup tertîb ile yerli yerinde ehl-i mansıb hep
Tamâm oldukta dîvân-ı felek-invânın erkânı

Cenâb-ı Şeyh-ül-islâm-ı şerîf-atvâr-ı sa'd-âsar
Ki şâgird etineğe etmez tenezzül Mîrzâ Cân'ı

Ulûm-i Bû-Hanîfe'yle derûn-ı sînesi memlû
Vera'le vech-i pâki subh-ı sâdık gibi nûrânî

Anın ardınca bil-cümle sudûr-ı âsman-pâye
Ki ilm-ü fazl-ü takvâ gevherinin her biri kânı

**Gürûh-ı dâiyan bir bir öpüp dâmân-ı iclâli
Hele ol devlet-i ulyânın oldum ben de şâyânı**

**Şehenşâhâ hıdîvâ şehriyârâ âsman-kadrâ
Bu devletle bu abd-i kemterin sabk etti akrânı**

**Saâdetle hitâb ettin ki¹ geldin cümleden sonra
Efendim kıldı ihyâ nutk-ı can-bahşın dil-ü cânı**

**Cemâl-i pâkini sâirden artık görmek ister dil
Aceb mi cümlesinden sonra bûs etsem o dâmânı**

**Ne mümkündür kasideyle teşekkür böyle eltâfa
Yerin bulsun deyü hünkârımın ammâ ki fermânı**

**Bu güne bir kasîde söyledi vâsf-ı şerîfinde
Nedimâ benden alıp destine kilik-i dür-efşânı**

**Eyâ iklim-i pür tekrîm-i islâmın nîgeh-bânı
Bu kişver görmemiştir sen gibi sultân-ı zî-şânı**

**Bu dünyâda sen ana sâlis oldun cünkü lâyıktır
Bununla fahrede ukbâda Sultân Ahmed-i sâni**

**Nesîm âsâ çü fermânın iki deryâyâ şâmindir
Denilsin zât-ı âlî-şânına İskender-i sâni**

**Nizâmın buldu zât-i akdesinle milket-ü millet
Misâl-i rûh ihyâ kıldı re'yin çâr erkânı**

**Serâpây-i cihânı şöyle tezyîn etti eltâfın
Ki etmez böyle tezyîn nev-bahâran bir gülîstânı**

**Tasavvur etmedi bu câhı hulyâsında İskender
Ferîdun görmedi ru'yâda bu tertib-i divânı**

1) ettikte

Nola hurşide teşbih eylesem zât-ı hümayûnun
 Ki anın da senin gibi cihanda yoktur akrâm
 Süheylin çeşmini ferr-i nigâhın¹ kıldı nûrânî
 Mehin ruhsârını tâb-ı nigâhın¹ kıldı nûrânî
 Felekte izz-ü resm-i câh-u haşmet² nidüğün bilmez
 Senin dârâtına teşbih eden Dârâ vu hâkaanî³
 Cihanda vâdi-i âdâb-ı hizmet görmemiştir hiç
 Derinde hidmete lâyık görenler şâh-ı îrân'ı
 Adûlar rütbe-i ıkbâlini bir hoşca farketsin
 Cilâ versin çekip çeşmânına kühl-i sıfâhân'ı
 Sen ol hâkaan-ı mansûr-ül-alem sultân-ı âlemsin
 Ki hem-demdir senin her kârına tevfiyk-ı Rabbânî
 Hilâfet zât-ı âli-şânına mahsûstur şimdi
 Sana nisbet mülûkûn muzmahildir rif'at-ü şânı
 Sana Hak kıble-gâh-ı dîn-i Hakk'ı eylemiş ihsân
 Sana muhtâcdır cümle cihânın ehl-i imânı
 Münevver meşhed-i kuds-âşiyân-ı Mefhar-i âlem
 Senin mülkünde olmak sana Hakk'ın mahz-ı ihsânı
 Husûsâ hırka-i pâk-i Rasûl-ullâh kim anın
 Melekler bûs-ı dâmâniyle fahreylerse erzânî
 Der-âguuş eyleyip ol cism-i pâki nûr ile dolmuş
 Misâl-i perde-i fânûs dâmân-ü giribânı
 Ne devlet ne saâdetdir hezâran hamd-ü şükr olsun
 Cenâb-ı hazret-i Hak şana ihsân eylemiş anı

1) rikâbın

2) Felekte resm-i izz-ü câh-u haşmet

3) Senin dârâtına teşbih eden dârât-ı hâkaanî

**Ye ol vâlâ alem kim kaamet-i dil-cûsu olmuştur
Riyâz-ı cennetin gûyâ ki bir serv-i hırâmânı**

**Nihâl-i haddinin üftâdesidir sidre vü tûbâ
Esîr-i şukkası rûhâniyân-ı arş-ı Rahmânî**

**Rasûl-i kibriyâ'nın ol mübârek râyeti şimdi
Muhayyem-gâh-ı nusrat-şânının olmuştur invânı**

**Alem-dâr-ı Rasûl-ullâh'sın ıkbâl ile çünküm
Sana tâbi'dir elbette cihânın pâdşâhânı**

**Şehensâhâ eğerçi âlemin eyyân-i adlînde
Sabâh-ı iyd ile hem-pâyedir her vakt-ü her ânı**

**Ve liykin bu mübârek iyd vakti eyleyip teşrîf
Sitanbûl'un ferahla iyd ber iyd oldu her yânı**

**Binip sad izz-ü nâz ile semend-i şûh-reftâre
Güzeller Ât meydanında alır şimdi meydânı**

**Husûsa hazret-i Eyyûb ile meydân-ı Top-hâne
Birer takrîb ile elbette cezb eyler cüvânânı**

**Firâz-ı Üsküdâr'ın bu'du vardır gerçi ammâ kim
Yine inkâr olunmaz Hak bu kim anın da seyrânı**

**Ye Sa'd-âbâd-ı dil-cûnun efendim sorma hiç vasfın
Kulun bir vech ile ta'bîre kaadir olamaz¹ anı**

**Müferrih gam-zedâ hâtır-güşâ dil-cû vü rûh-efzâ
Temâşâsı muhassal mest-ü hayrân eyler insânı**

**Biçinmiş bağlar iydiyye cümle fıstıkıy atlas
Sarınmış başa neftî şâlini serv-i hırâmânı²**

**Gümüş renginde bir dîbâ biçinmiş cedvel-i sîmîn
Ve lâkin³ hâre gibi mevci var şeffâf-u nûrânî**

1) olmazam

2) Sarınmış başa nefti şâl her serv-i hırâmânı

3) Ve livkin

**O dîbâ âb-şârın dahı eĝninde heman farkı
Bunun mevci biraz sık anın ise kaddi tûlânî**

**Yine iydiyye bahşişler verip fevvâre-i dil-cû
Demâdem etmede etrâf-ı havza sîm-efşânî**

**Şehenşâhâ bu iyd eyyâmı cümle kulların çünkim
Şeref-yâb oldu pâ-bûsunla buldu izzet-ü şânı**

**Ya Sa'd-âbâd dahi çekmede hasret o pâ-bûsa
Anın hakkında da icrâ kıl¹ ol lûtf-ı firâvânı**

**Buyur ol cây-i dil-cûyu ser-efrâz eyle lûtfunla
Hemîşe hem-rikâb olsun sana te'yid-i Rabbânî**

**Hudâ hemvâre mahfûz eyleyip zât-ı hümayûnunun
Musahhar eylesin fermânına îrânî² Tûrânî**

1) Anın hakkında icrâ kıl sen

2) îrân-u

XI

Sultan Ahmed'le İbrahim Paşa'yı medih zımında Şitâiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O rütbe etti bu keskin soğuk zemîne eser
Kenâr-ı cûyda gomgök kesildi niylûfer

Başında kar saçığı sarık arkada sâde
Nice gezer bu soğuklarda bilmezem ar'ar

Şitânın ettiği bîdâdı mülk-i gülşende
Efendi binde birin söylesem dolar defter

Ayâğı donmadı mı cûyun evvelâ baştan
Ya düşmedi mi çenârın eli çemende meğer

Hazan yeli eser etmiş misâl-i rîh-i merak¹
Bu hastelik beden-i servi korkarım sarsar

Kanı çemendeki geriniyyet-i tarab şimdi
Aceb ne hâlde bûlbûl dedikleri kaşmer

Komaz getirmeğe² bûy-ı bahârı bâd-ı sabâ
Kenâr-ı bâmda yalılar durup yalın hancer

1) firak (yanlış)

2) götürmeğe (yanlış)

Uçar soğuktan efendi semender âteşte
Bir iki gün dahi böyle eserse bu sarsar

Bürrûdet öyle ki buzlanmasın deyü lâyıık
Konulsa penbeye yâkut-pâre veş ahker

Açılmaz oldu çemenlerde çeşm-i şehlâsı
Değirdi nerkise de çeşm-i rûzgâr nazar

Görüp bu hâli gülistanda dondu cedvel-i âb
Bahâra dek duramaz korkarım kenâr çizer

Kılıç gibi esiyor sarsar-i zemistânı
Nihâl giyse nola yahtan âhenin mığfer

Kesâdı yok hele kış günleri akaar-ı gamın
Harâb hâneler akmazsa da hele damlar

Düşüp bu gice tevârihe fikr-i gülle hezâr
Ayâz kıssasın etti sabâha dek ezber

Şikeste beste hele ben de bir gazel yaptım
Düşüp hayâlime ol şûh ile geçen demler

Şu sırma saçlara birden sarıldı sevdâlar
Emîn-i sîm-keşâna bu yıl göründü zarar

Pesend muhtesib-i asra etti şeyhi¹ bu gün
Usûl ile fıçının tâ dibinde der çenber

Süzüldüğüince çakır keyf çeşm-i şeh-bâzın
Hamâme-beççe gibi dil sakır sakır titrer

Efendim âh hevâlar bu gün soğuk diyerek
Sokuldu konuna ol mâlı-pârenin micmer

1) şeyhi etti

O tıflı duhter-i rezle biraz alıştırdık
Atar kapağı aman duymasın peder mâder
Mürâyî hamrî müselles deyü¹ satar zâlim
Şarâbın üstüne hürmet biraz da hîle katar
Yiğit mi oldun a cânım nedir bu kırmızı şâl
Başında dün dahi bağlıydı kırmızı çenber
Nedir bu sürhi-i rû bezme varmadın çünkü
Ya Ka'beden mi gelirsin bu şekl ile kâfer
Görem ne vakt ki gerdişte çeşm-i gül-gûnun
Düşer hayâlîme mecliste devr eden sâgar
O ebruvânını seyreylese gelir yâda
Miyân-ı pâdşeh-i dîne bend olan hancer
Cenâb-ı hazret-i Sultân Ahmed-i gaazî
Derinde mihr-ü kamer bende âsman çâker
Hisâb olunsa eğer mukbilân-ı dergâhı
Kalır utârid-ü bircîs hâric ez defter
Ne geldi âleme anın gibi şeh-i zî şan
~~Ne geldi âleme anın gibi şeh-i zî şan~~
Ne hud' verîri gibi safder-i zafek-yaver
Semiyy-i cedd-i Nebiyy-i kerîm² İbrâhîm
Yemîn-i devlet-ü din âsaf-ı cihan-dâver
Karâr-gâhıdır ol kasr-ı âsman-mesned
Ki izz-ü devlet ana oldu bâliş-ü bister
Şehâb-ı lûtfu eğer bahre etmese imdâd
Meşîme-i sadef olmazdı mesken-i gevher
Eğer ki mîskale-i re'yi olmasa der dest
Mehin cebînine mihr olmaz idi rûşen-ger

1) deyip

2) Halil (yanlış)

Ederse âteşi ger terbiyet nem-i lûtfu
Duhânı sünbül olur¹ tuhm olur içinde şerer

Nesîm-i hulku vezân olsa bir çemen-zâra
Edip türâbını reşk-i şemâme-i anber

Olurdu reng-i tebessüm şükûfte gülbünden
Henûz olmadan evvel resîde gonce-i ter

Der-i saâdetinin geldi oldu cârûbu
Hümâya mâye-i ıkbâl-ü câh olan şeh-per

Zeminde hükmiine gerden-nihâde heft iklim
Felekte hidmetine dest beste heft ahter

Ne böyle âsaf-ı zî-şânı buldu bir iklim
Ne böyle sadr-ı cihan-bânı gördü bir kişver

Hemişe istediği halk-ı âlemi tatyîb
Müdâm zevk-u safâsı cihâna bahşîş-i zer

Müşîr-i şîr-dilâ sadr-ı âsman-kadrâ
Eyâ vezîr-i mekârim-semîr-ü ferruh-fer

Sen ol hıdîv-i cihansın ki oldu ıkbâlin
Sipihre mâye-i ziynet zemine mâye-i fer

Felekte kaldı mı nâmın yazılmadık bir taak
Zeminde kaldı mı medhin okunmadık bir yer

Zihî şüyû'-ı mekârim ki beççe-i bülbül
Eder terânedenden evvel medâyihin ezber

Rehîn-i minnet-ü ihsânın oldu bâ-yu gedâ
Cihanda lûufuna kim kaldı olmadık mazhar

Cihan-penâh hıdîvâ unutmadık anı kim
Gam eylemişti siyeh rûy-ı âlemi yekser

1) olup

**Hudâ o günleri göstermesin ki etmiş idi
Cihânı zâr peyâ-pey gelen kederli haber**

**Olup hücûm-ı eleminden şikeste hâtırlar
Derûna dolmuş idi kasvet-i hümûm-u keder**

**Hudâ'ya hamd ki ol sadra eyleyip teşrîf
Yeni nızâm ile verdin cihâna ziynet-ü fer**

**Senin zamân-ı şerîfinde Hakk'a şükr olsun
Taâkub etmede her gün peyân-ı feth-u zafer**

**Çü mihr maşrık-ı iclâlden edince tulû'
Açıldı nûr-ı zuhûrunda milket-i hâver**

**Yürü heman sana kimler inukaabil olsa gerek
Cihâna milk-sitanlık merâsimin göster**

**Bu sıdk-ı niyyet-ü ihlâs sende kim vardır
Olur inâyet-i tevfiyk-ı Hak sana yâver¹**

**Hücûm-ı satvetin eyler olursa fermânın
Ferâz-ı Kaafı değil âsmânı zîr-ü zeber**

**Heman hemîşe olup Hak sanâ muîn-ü zahîr
Ola merâtib-i ikbâl gün be gün² berter**

**Bu Rûm milketine olduğun gibi olasın
Bütün memâlik-i Îrân'a da ser-ü server**

**Nedim benden elinden düşürmeyip kalemi
Dola hisâb-ı tevârih-i feth ile defter**

1) asker

2) dem-be dem

XII

Medîne-i Münevvere rütbesinin yüceltilmesi dolayısıyla Sultan Ahmed'e kasîde

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Cihan kim mazhar-i işrâk-ı envâr-ı hakıykattir
Aceb âyîne-i hayret aceb mir'ât'ı ibrettir

Aceb esrâr-ı hayrettir bu eczâ-yi cihan el-hak
Aceb terkîb olunmuştur aceb ma'cûn-ı hikmettir

Zemîn-ü âsmânı mihr-ü mâhı bilmeden geçtik
Kişi öz nefsinı bir hoşca bilmek câna minnettir

Aristolar Felâtunlar ki nâmın yâd ederler halk
Budur zannım ki anlar dahi mahrûm-ı basîrettir

Katı çok dinledim ben ol gürûhun sözlerin âhır
Şunu fehmeyledim ki' cümlesi medhûş-ı hayrettir

Ki zirâ sözlerinde bir meâl-ü bir mahassal yok
Netîce kıyl-ü kaal-ü zann-u tahmîn-ü şemâttir

Efendi neylerim ben öyle kıyl-ü kaali kim anın
Ne bir burhânı var ber-câ ne bir da'vâsı müsbettir

Bana ol huccet-i vâzıh yeter kim ana hatın urmuş
O zât-ı muhterem kim hatm-i tûmâr-ı nübüvvettir

1) kim

**Felekler dergeh-i câhında gerden-beste-i hidmet
Melekler ravza-i pâkinde meşguul-i ibâdetdir**

**Ne ravza arş-i a'lâ âstânından kinâyettir
Ne ravza ravza-i cennet fezâsından ibâdetdir**

**Menârât-i refii mehbat-i envâr-ı Yezdânî
Leb-i bâm-ı bülendi maşrık-ı mihr-i hidâyettir**

**Mülûk-i Âl-i Osman hizmetiyle fahrederlerken
Kazâsı rütbesin dûn eylemişler bu¹ ne hikmettir**

**Bihamdillah ki şimdi pâdşâh-ı âsman-mesned
Anı hem-rütbe kıldı Mekke'ye hakka kerâmettir**

**Hudâ'nın beyti ile hâne-i Mahbûb-ı zî-şânı
Ola hem-pâye vü hem-sâye hakka kim isâbetdir**

**İsâbet lâfzı bunda kafiye olmakladır yoksa
Hakıykatte bu ma'nâ yâ kerâmet yâ vilâyettir**

**Bu hayr-i pâke mülhem olduğu sultân-ı zî-şânın
Değildir gayri şey illâ ki mahz-ı sıdk-ı niyyettir²**

**O şâhenşâh-ı âli-himmetin ecdâd-ı zî-şânı
Ki her birisi bir sultân-ı İskender-kiyâsettir**

**Bu hayrı anların kalbine ilhâm etmeyip bârî
Cenâb-ı şehriyâra saklamak mahz-ı inâyettir**

**Anı ref'eylemekten niyyet-i pâk-i hümayûnu
Heman ancak Rasûl-i ekrem'e ikrâm-ü hürmettir**

**Çün olmuştur ameller dînimizde niyyete râci'
Bu pâkîze amel de şübhesiz hayre delâletdir³**

**Bu gûne hayr-i pâke mülhem olmak pâdşâh-ı dîn
Dahi çok nusrat-u tevfiyka çok hayra alâmettir**

1) eylemişlerdi

2) feyz-i sıdk-u niyyettir

3) hayr-i ibâdetdir

Bunu fâl eyledim ben bende kim bî şekk-ü bî şübh'e
Bu ma'nî gaybdan bir nasr-ı a'lâya işârettir

Değildir yalınız ehl-i tarîk-ı ilme bu ihsan'
Bakılса cümle ehl-i dîn-i islâma ziyâfettir

Rasûl-ullâh'ın etmek merkad-i pür nûruna ikrâm
Kulûb-ı müslimîne mahz-ı ilkaa-yi meserrettir

Heman Allah taâlâ dâim etsin izz-ü ıkbâlin
Ki zât-ı bî nazîri revnak-ı taht-ı saâdetdir

Şehensâh-ı hümayun-pâye kim tâk-ı felek anın
Muhayyem-gâh-ı ıkbâlinde bir kasr-i adâlettir

Cihân içre nazîri gelmemiştir nükte-danlıkta
Hüner kadrin bilir bir şehriyâr-ı pür semâhattir

Bu elfâz ile tahrîr eylemiş çerh üzre evsâfın
Utârid kim cihan-sâlâr-i iklim-i fasâhattir

Magaaî-pîşe adl-endîşe Sultan Ahmed-i sâlis
Ki Rüstem hancerinden lerze-nâk-i bîm-ü dehşettir

Fenâ-yi sâye-bân-ı ser-bülend-i lûtf-u cûdunda
Serâpây-i cihan der hâb-ı emn-ü istirâhattir

Anın bezm-i hümayûnunda gûyâ kim duran saf saf
Celâl-ü câh-ü izz-ü devlet-ü ıkbâl-ü şevkettir

Süvâr oldukça rahşa san yemininde yesârında
Olan pûyan vekar-u satvet-ü iclâl-ü heybettir

Ne âlâyîştir âlâyındaki âlâyîş-ü tertîb
Ye divân-ı hümayûnundaki haşmet ne haşmettir

Ye ol divân-ı âlinin ferâz-ı sadrına el-hak
Cenâb-ı sadr-ı a'zam verdiği ziynet ne ziynettir

1) in'âm

Cenâb-ı âsaf-ı Cem-câh İbrâhîm Pâşâ kim
Vücûdu mâye-bahş-ı intizâm-ı dîn-ü devlettir

Hıdiv-i muhterem dâmâd-ı ekrem dâver-i efham
Ki Hâtem yâd olunmak cûduna nisbet kabâhattır¹

Cihanda Hâtem-i Tay kıssası tahkıkı budur kim
Heman şâirlerin beyninde çıkmış bir hikâyettir

Hakıykatte bu Hâtem çölde bir beğdir ki ol yerler
Kemâl-i kaht ile ma'rûftur bî nân-ü ni'mettir

Pes ol yerlerde bir beğ lûtf ederse âç urbâna²
Birine bir çanak kısrağ südü vermek seînâhattır

O destûrun ise bir bendesine ettiği ihsan
Hezâran Hâtem'ti Mu'n'e vefâ eyler bızâattır

Hudâ sadrında dâim kılsın İbrâhîm Pâşâ'yı
İşi sultân-ı dîni dâimâ hayra delâlettir

Şehenşâhâ senin kendi çerâğın abd-i nâçizin
Nedim-i³ bende kim bir şâir-i nâzûk-tabîattır

Değildir öyle pek üstâd şâir gerçi ammâ kim
Yine eş'ârı tab'a hoş gelir bilmem ne hâlettir

Efendim söyleten anı kemâl-i i'tibârındır
Kalem lûtfunla gûyâ bülbül-i bâğ-ı belâgattır

Cenâb-ı Hak hatâdan saklasın zât-ı hûmâyûnun
Bihamdillâh cihan ahdinde cümle emn-ü râhattır

Nice hayre muvaffak eylesin Bârî seni dâim
Senin zât-ı şerîfin âleme mahz-ı inâyettir

1) hamâkattır (Hamâkattir)
2) urbandan
3) Nedimâ

XIII

Damad İbrahim Paşa'ya bahâriyye

Feilâtün (fâilâtüm) feilâtün feilâtün feilât

Nâz-u şiveyle ki âguşuma cânâne gelir
Sineyi kalbi geçip tâ harem-i cânê gelir

O bütün hânemi¹ teşrifini guuş etti meğer
Şevk-ı şûrideyi gördüm gelir ammâ ne gelir

Çekse bir câm eğer ol gonce-dehen hem çün gül
Çâki dâmânının âguuş-ı giribâne gelir

Dâd bilmezmin ey düşmen-i îmân ki tabîb
Kâfir olursa da bir hasta müselmâna gelir

Gelmedin görmedin ahvâlimi dâd eylemedin
Görse kâfir benim ahvâlimi îmâna gelir

Açılırsın güzelim sen dahi sabreyle hele
Şimdicek şerm gidip meclise peymâne gelir

Âşkın ağzına bir gün düşer ey gonce lebin
La'ldir elbet o âguuş-ı nigin-dâna gelir

Fasl-ı gül geldi mi âyâ deyü pürsân olarak
Bülbüilti kûçede gördüm ki gilstâna gelir

1) hâneme (yanlış)

**Fasl-ı gül dahi heman bir iki günden sonra
Hâk-bûs-ı der-i destûr-ı cihan-bâna gelir**

**Ya'ni hem-nâm-ı şeref-zâ-yı Halil İbrâhîm
Geldi ne âleme anın gibi dâna ne gelir**

**Sadr-ı Cem-mertebe kim zât-ı şerîfiyle anın
Zümre-i Bermekiyan kıssası pâyâna gelir**

**Âsaf-ı ahd ki ıkbâl-ü celâlin görene
Cem-ü Dârâ sözü Şehnâme veş efsâne gelir**

**O kerem-kâr ki gördükçe keş-i dür-pâşın
Harf-i tahsin gibi gevher leb-i ummâna gelir**

**Zer-ü gevher gibi tâ bûs ede dest-i cûdun
Mîhr inip evc-i felekten harem-i kâna gelir**

**Yapışıp el ele ilhâm ile te'yîd ikisi
Âsmandan harem-i kalbine yan yâna gelir**

**Bulup elbette öper pâyini her gün ıkbâl
Odada kasrda bulmaz ise dîvâna gelir**

**Ebr-i cûdunda var ol feyz ki reşhinden anın
Gül olup küre-i haddâd gülistâna gelir**

**Dest-i kahrında var ol tâb-ü tüvan kim çerhi
Etse efşîrde hamel noktası mîzâna gelir**

**Lûtfu bir bâğçedir k'ânda hayât-ı ebedî
Çün tebessüm dehen-i gonçe-i handâna gelir**

**Vardır ol bâğda bir neş'e-i câvîd meğr
Lâlenin tohumunu eksen dolu peymâne gelir**

**Kimsele yaklaşamaz yanına illâ nusrat
Berk-ı şemşîri ki bir arsada cevlnâna gelir**

Berde şâgirdi bulunmağla ne yapsın mirrîh
San'at öğrenmeğe lerzan ser-i meydâna gelir

Hâme-i pâki alem-dârıdır ol ceyşin kim
Kal'a-i mihbereden arsa-i meydâna gelir

Âsafâ bâb-ı refiinde duran der-bânın
Ayağı küngüre-i efser-i keyvâna gelir

Zihn-i vekkaadının evsâfını yazdıkça senin
Geceler kilkinin etrâfına pervâne gelir

Şâdınân ol ki adûnun dil-i sad çâkinden
Piş-keş yâl-ü düm-i rahşın içün şâne gelir

Âsman meclisine gelse öpünce pâyin
Bir iki def'a cebini ser-i dâmâna gelir

Sensin ol nûr-ı mülâhhas ki eğer bulsa cevâz
Şem'-i hurşîd senin bezmine pervâne gelir

Sensin ol akl-ı müşehhas ki Felâtûn-ı hired
Piş-gâh-ı dil-i âgâhına tıflâne gelir

Zer-i hurşîdini mizân ile sarf eyler çerh
Nice yânında anın bahşîşi meydâna gelir

Liyk sen âleme ey ma'den-i ifzâl zeri
Şöyle verdin ki ne kantâra ne mizâna gelir

Sen gibi kân-ı kerem bir dahi billâhi kasem
Hele benden diyemem âlem-i inîkâna gelir

Mislinin geldiği yok şimdiye dek sonra dahi
Zannım oldur ki ne Îrân'a ne Tîrân'a gelir

Sadr-ı dîvan ne görür mislini bir dâhi ne hud
Sühanım gibi sühan defter-ü dîvâna gelir

Âsafâ hak bu ki baktıkça Nedîmâ kulunun
Bana her bir sözü bir gevher-i yek-dâne gelir

Her sadeft e dÛr-i yek-dâne bulunmaz el-hak
Gerçi kim her biri deryûze-i nîsâna gelir

Her sadeft e dÛr-i yek-dâne bulunmaz el-hak
Ne demek istediğim hâtır-ı yârâna gelir

Benim ol gÛy-rübâ kim ser-i meydânımda
Ser-i Örfiy-yü Nazîrî ham-i çevgâna gelir

Her sözüm gülşen-i ma'nâya gönÛl bezminden
GÛl gibi rengli nerkis gibi mestâne gelir

Kad-i güftârıma evvel biçilip câme-i reng
Sonra fersûdesi bâzâr-ı bahârâna gelir

Tab'ım ol nâdire -zâdır ki cihân-ı dilden
Cümle bircîs-ü utârid gibi ferzân e gelir

Var beyânımda o hâlet ki sarîr-i kalemim
Güş-ı idrâke sarîr-i der-i mey-hâne gelir

Yeter ey hâme yeter gayri duâ demleridir
Ki çoğ oldukça güher kıymeti noksâna gelir

Cemreler her sene tâ birbirinin ardınca
Nev-bahâr erdiği müjdeyle gülistâna gelir

Göreyim şöyle kef-i cûdunu kim ebr-i bahâr
Ana yüz şerm ile deryûze-i bârâna gelir

İzz-ü devlet ola tâ nâme-i kadrinle fahûr
İzz-ü devlet sözü tâ nâmede unvâna gelir

Her günün îyd-i' bahârân ola tâ kim a'yâd
Geh bahârâna gehî fasl-i zemistâna gelir

1) ü

XIV

Ahmed III. ve Damad İbrahim Paşa'ya

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Söyle ey kıl-k-i sühan-ver bülbiil-i gûyâ gibi
Böyle hâmûş olma nakş-ı gonçe-i zîbâ gibi

İyd vaktinde şeker bahşâyışı inu'tâddır
Nazmın olsun lezzet-âver kand-i inüstesfâ gibi

Oldu inu yoksa meğser tanbûr veş târın şikest
Lüknetin mi var zebânında yahud Bebgaa gibi

Sûk-ı isti'dâd gerinâ-germ iken böyle neden
Tutmak¹ enbân-ı sadeft e gevherin yektâ² gibi

Gül-fürûşan bûsitânından gül ister sen yine³
Böyle istiğnâ satarsın dilber-i ra'nâ gibi

Bâri dūş olsan yine bir ıřka zîrâ kim henûz⁴
Nûkhetin sūzişle hoştur anber-i sârâ gibi

Gâh düşsen firkate gâhî ümid-i vuslate
Dem-be dem cûşeylese sinen huın-ı sahbâ gibi

1) Donmak

2) gevher-i yektâ

3) ise

4) senin

Ebr-i nîsan veş ser-i evrâka ol gevher-nisâr
Tâ ki kad çeksin nihâlân-ı hüner tûbâ gibi

Şöyle kim versin tarâvet Rûm'a şî'r-i dil-keşin
Kışver-i Tebrîz'e revnak-bahş olan kâlâ gibi

Bezmi-i ehl-i tab'da devr eylesün elden ele
Nazm-ı şûhun' tuhm-ı pâk-i lâle-i hamrâ gibi

Kiinc-i uzlette çü ankaa âşîyan tuttunsa ger
Bârî tiyg-ı zer birun kıl beyzadan tuğrâ gibi

Bir iki gün dideden oldunsa pinhan bâri gel
Bir neşât-âver haberle hüdhiid-i bînâ gibi

Söyle kim milk-i Sebâ'nın var mı bir pîrâyesi
Kasr-ı zerrin-tâk-ı Sa'd-âbâd-ı nev-peydâ gibi

Bâ husûs ârâm ede sadrında bir mihr-i kemâl
Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı milk-ârâ gibi

Hem anın dahi ola pîşinde bir bedr-i tamâm
Âsaf İbrâhîm Pâşâ-yi cihân-ârâ gibi

Sadr-i dâna kim anın her nûkte-i sencîdesi
Lâyık-ı tâc-ı şehandır gevher-i yektâ gibi

Pençe-i fermân-ı âli-şânının her zülfesi²
Ziyb-i evc-i ma'delette gurre-i garrâ gibi

Sadr-ı İskender-haşem kim dergehinde bir nice
Nâme-ber tâtarlar var Toli vü Öktâ gibi

Âsaf-ı Nûşîrevan-mesned ki bezminde hezâr
Mûbid-i hüşyârlar var Hâce-i dâna gibi

Kaametın ham-keşte kılmakta Direfş-i Gâviyan
Râyet-i mansûrunun pîşinde dâim râ gibi

1) şevkîn

2) nûktesi

**Peşşeye nîrû-yi bâzû verse te'yîdi alır
Deste gü rz-i gâv-sâr-ı Rüstem'i elmâ gibi**

**Bahtı verse takvîyet nahlin müseddes hânesi
Ma'den-i elmâs olurdu sîne-i hârâ gibi**

**Şekl-i evvelden bu devlet bir kıyâs olsa anın
Re'y-i pâki şartıdır külliyyet-i kübrâ gibi**

**Mülke nâfi' nice kanun ihtirâ' etti nola
Tıbda Kanun yazmadıysa Bû-Alî Sînâ gibi**

**Bir vezîr olmaz Nızâm-ül mülk veş derdim eğer
Dergehi açılmasa illâ-yi istisnâ gibi**

**Nazra-i hışmı¹ dokunsa âhenîn âyîneye
Gird-i bâd eylerdi peydâ dâmen-i sahrâ gibi**

**Feyz-i eltâfiyle bulsa terbiyet azm-ı remîm
Hurrem-ü ser-sebz olur şâh-ı gül-i zîbâ gibi**

**Âsafâ sadrâ felek-kadrâ hümmâyün-mesnedâ
Ey ki zâtın lafz-ı lûtf-u cûdda ma'nâ gibi**

**Râsıdan fark edemezler irtifâ'-ı kevkebin
Kılsalar bir kaç rasad bünyâd Uluğ Mirzâ gibi**

**Çûb-ı tîrin nesr-i tâirle bakılsa görünür
Hem-tulû'-u hem-cenâh-u hem-ser-ü hem-pâ gibi**

**Destine alsan tûfengin cây eder her mühresi²
Tâ ser-i³ mirrîhde endîşe-i sevdâ gibi**

**Yağdırır levh-i beyâna hûşe hûşe dürr-i nâb
Hâmeni engüşte alsan ebr-i gevher-zâ gibi**

**İlabbezâ nevk-i kalem kim şûhdur her cünbişi
Tarf-ı ebrû-yi cüvânandan geçen îmâ gibi**

1) çeşmi,

2) Destine alsan tûfengin cây olmaz ber-karâr

3) Hem ser-i

Bendene dersin bıraktın safha-i eş'ârı sen
Tâk-ı nişyân üzre ser-meşk-ı elif bâ tâ gibi

Âsafâ meşhûrdur kim söylemez üstâd liyk
Söyleyince böyle söyler gevher-i yektâ gibi

Bâ husûs ol şâirim ki nazmımı bircis-i çerh
Nâme-i sihr-ü beyâna sebt eder imzâ gibi

Tâ Cihân-âbâd'a vardı Isfahan mülkün geçip
Rûm'dan pervâz eden nazm-ı terim ankaa gibi

Nef'i vâdi-i kasâidde sühan-perdâzdır
Olamaz ammâ gazelde Bâkıy-ü Yahyâ gibi

Mesnevî semtinde geçmiştir Atâyî cümlesin
Hâletî evc-i rubâide uçar verkaa¹ gibi

Hâsılı her biri bir vâdide bulmuş imtiyâz
Müstezâd-u şarkıy-ü tahmîs-i şevk-efzâ gibi

Hâme-i mu'ciz-beyânım anların her birine
Bir cevâb ibrâz edip vâzih yed-i beyzâ gibi

Hem dahi Tâzî lisân üzre eder icâd-ı nazm
Buhteriy-yü Ahtal-ü Bû-Tayyib-ü Bebgaa gibi

Lehce-i Tâtârda kalmaz Nevâyî'den pesin
Fârisî söylerse söyler Sâib-ü Rûknâ gibi

Himmet olursa eğer mümkindir inşâ-yi sühan
Uthiy-ü Vassâf'ı meşhûr eyleyen inşâ gibi

Lâf derlerse eğer işte kalem işte devât
Her söziim ısbât müünkin hendesî da'vâ gibi

Hasma huccetler nümâyân eyleyim kim her biri
Hatf-ı ebsâr eylesin berk-ı felek-peymâ gibi

1) ankaa (yanlış)

Âsafâ bu kilki çok söyletmeyim zîra anın
Gaalibâ maksûdu çerh-i dûn ile gavgaa gibi

Liyk ümmîdim budur kim lûtf-u ihsânın heman
Erişür ihyâ-yi âmâle dem-i Îsâ gibi

Şöyle leb-rîz-i sürûr eyler dil-i pür cûşu kim
Hâletinden raksa başlar sâgar-ı sahbâ gibi

Saklayım gevherlerim gayri teşekkür vaktidir¹
Tâ kasîdem ola ıkd-i lü' lü'-i lâlâ gibi

Var ise bir günde icâd eyleyen gelsin beri
Bir kasîde bu müselleme nazm-ı bî-pervâ gibi

Gaayete erdi Nedîmâ söz duâ hengâmıdır
Destin aç rûhâniyân-ı âlem-i bâlâ gibi

Tâ ki her sâl eyleye iydin neşât-ı makdemi
Sahn-ı Sa'd-âbâd'ı leb-rîz-i ferah me'vâ gibi

Şehriyâr-ı âlemin teşrîfi Sadr-ı a'zama
Mâye-i ıkbâl ola iyd-i sürûr-efzâ gibi

1) vaktine

XV

Tazmin-i “Kelâm-ül mülûk mülûk-ül-kelâm,, Sultan Ahmed’in sözünü tazmîn

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Gel ey fasl-ı bahâran mâye-i ârâm-u hâbımsın
Enis-i hâtırım kâm-ı dil-i pür ıztırâbımsın

Dehân-ı gonceyi bâz et zebân-ı sûseni ter kıl
Şikest-i tevbe dahl edene hâzır-cevâbımsın

Gülistandan nümâyân ol çii ma’nâ-yi bülend ey serv
Bu mevzun kadd ile hakkaa ki beyt-i intihâbımsın

Açıl ey fasl-ı dey sen gül-sitanlardan açılsın gül
Terennüm eyle bülbül nutrıbım çengim rebâbımsın

Salındır şöyle kim yıktın beni ey ar’ar-ı âzâd
Seni gördükte sandım dilber-i âlî-cenâbımsın

Gülüm şöyle gülüm böyle demektir yâre mu’tâdım
Seni ey gül sever cânım ki cânâna hitâbımsın

Müdâm ey lâle-i hâtır-güşâ dûr olma gülşenden
Seninle neş’e tahsîl eylerim câm-ı şarâbımsın

Ne hâlettir sanâ baktıkça ey cû ömrüm eksilmez
Meğer zencir-bend-i pâ-yi ömr-i pür şitâbımsın

**Bu gün gülşende gördüm kim oturmuş pâdşâh-ı gül
Durup hidmette bülbül der ki şâh-ı kâm-yâbımsın**

**Zemin bûs eyleyip Destûr-ı ekrem izz-ü devletle
Der ol Şâhenşeh-i zî-şâna kim mâlik-rıkaabımsın**

**Senin lûtfun senin feyzinledir hep cümle ıkbâlîm
Ki ben bir zerreyim sen devlet ile âftâbımsın**

**Nola kıst-i ümîdim olsa reşk-i hırmî-i pervîn
Ki ihsânınla sır-âb eyledin anı sehâbımsın**

**Cenâb-ı Hân Ahmed kim anın tûğuna der nusrat
Ki tûğ-ı şâhi-i bâğ-ı duâ-yi müstecâbımsın**

**Hitâb edip anın eltâfına fasl-ı bahâran der
Veliyy-i ni'metim sermâye-bahş-ı reng-ü tâbımsın**

**Gil-i râhın alıp söyler arûs-ı devlet-ü ıkbâl
Benim giysûlarım sen dil-keş eylesin hıdâbımsın**

**Gubâr-ı pâyini dahi sürüp ruhsârına der kim
Seni ben penbelerde saklarım kim müşk-i nâbımsın**

**Tınâb-ı sâye-bânına işâret eyleyip der hem
Senin zirinde pinhandır ruhum bend-i nikaabımsın**

**Görüp eyyâm-ı izz-ü câhını der rûh-ı İskender
Ki ben pîr olmuşumdur sen benim ahd-ı şebâbımsın**

**O Sultân-ı kerem-ver kim der İbrâhîm Pâşâ'ya
Ki dâmâdım vezîr-i a'zam-ı vâlâ-cenâbımsın**

**Nızâm-ı tâze buldu memleket sa'y-i belîğînle
Tırâz-ı haşmetim ziyb-i der-i devlet-meâbımsın**

**Cihân içre Melikşâh'ın Nızâm-ül mülk'ü vâir ise
Benim de sen Nızâm-ı devlet-i nusrat-meâbımsın**

Cilâ vermiş ise âyîne-i İskender'e Rastu
Benim sen saykal-i âyîne-i re'y-i savâbımsın

O Sadr-ı muhterem kim izz-ü şânı âftâba der
Nola rif'atte olsan hayme-i zerrin-tınâbımsın

Kef-i zer-pâşı dest-i Ca'fer'e söyler ve hak söyler
Ki ben sahrâ-yi bî pâyân-ı cûdum sen serâbımsın

Edip her bendesin memnûn el-hak zerreye der kim
Seni yanında tutmam mazhar-i tard-u itâbımsın

Der anın âb-ı şâdırvân-ı kasrına gül-i hurşîd
Seni ben sînem içre perveriş kıldım gül-âbımsın

Hıdîv-i Baykarâ-meclis ki târ-ı zülf-i nâhîde
Kemîne mutrıbı der sen benim târ-ı rebâbımsın

O destûr-ı cihan dedikçe ol Sultân¹-ı devrâna
Bu izz-ü câh-ü ıkbâle medâr-ı iktisâbımsın

O Şâhenşâh-ı âlî-şan dahi der kim benim de sen
Tırâz-ı râyet-i zer-peyker-i hurşîd-tâbımsın

Yine Sadr-ı mükerrem pâ-yi tahtın bûs edip söyler
Efendimsin veliyy-i ni'metim gerdun-cenâbımsın

Cihan durdukça dur ıkbâl ile taht-i saâdette
Senin lûtfunla dîl-şâdım her işte feth-i bâbımsın

Hudâ ayırmasın biri-birinden izz ile dâim
Duâma sûz-bahş ol ey kalem çeşm-i pür âbımsın

Gelip ıkbâl ile devlet desin dergâhına her gâh
Penâhım melceim ümmîd-gâhımsın meâbımsın

Zihî devlet o Sadr-ı muhterem derse eğer bir kez
Muammer ol Nedîmâ şâir-i mu'ciz-hitâbımsın

1) Hâkan

XVI

Sa'd-âbâd'ı vasfeden kasîde

feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Seherî dünkü gün oldukta cihan nûrânî

Rûşen etti seherin hâleti cem-ü¹ cânı

çem

Bir aceb neş'e tulû' etti derûnumdan kim

Bülbül-i şevk-u neşât etti dil-i nâlânı

Vardım ol şevk ile bir meclis-i âlî-şâna

Nice meclis ki anın mecd-ü ulâ erkânı

Nâgehan eyledi bu bende-i nâ-çîze hitâb

Meclisin sâhibi ol cûd-ü mekârim kânı

Dedi kim ey hüner-âmûz-ı Zahîr-ü Örfî

Ne durursun ele al hâme-i sihr-efşânı

Tatlu sözlerle yazıp vasfını Sa'd-âbâd'ın

Eyle şîrin yine gel zâika-i irfânı

Anda icâd olan âsâr-ı cemîlin yek yek

Nâmını yâd kılıp şevka getir yârânı

Ben de ol emr-i şerîf üzre alıp deste kalem

Böyle vasfeyledim ol nev-eser-i zî-şânı

1) i

Ne münâsib yere durmuş o tavanlı köprü
Cümle gözden geçirir seyre gelen hûbânı

Pek safâ kesbedecek tekve hele Hayr-âbâd
Cümle zevk ehli anın zümre-i dervîşânı

Görmeyen âdeme el-hak ne kaûar vafsetsem
Nice ta'bîr olunur çağlağanın seyrânı

Yok bu dünyâda hele Kasr-ı Cinân'ın misli
Bilmezem var mı cinân içre dahi akrânı

Çeşme-i Nûr ise Nûr âyetin eyler tefsîr
Cedvel-i Sîm ile bulsa nola ziyb-ü şânı

Gûyiyâ zevk-u safâ dahmesine oldu tılısm
Şâh-ı mârânı aceb ol cesed-i nûrânı

Pek güzel mevkiine düştü hele Kasr-ı Neşât
Gerçi kendi küçük ammâ ki büyüktür şânı

Ye o cesrin ki adı kendi gibi Nev-peydâ
Şübhesiz yoktur ana mülk-i cihanda sâni

Ferkadan'dır adı üstünde olan kasrların
Ki ederler ikisi âleme nûr-efşânı

Hurrem-âbâd'a karîb olduğîçün Cesr-i Sürûr
Etmede hurrem-ü mesrûr dil-i nâlânı

Kadd-i hûban mıdır âyâ o sûtûn-ı bâlâ
Ki temâşâsının olmakta cihan hayrânı

Gör ki başındaki zer tâs ile andırmaz mı
Peyk-i mevzûn-reviş-i Pâdşeh-i devrânı

Husrev-i rûy-ı zemin Hazret-i Sultân Ahmed
Âlemin pâdşehi bahr-ü berin hâkaanı

**Şehriyâr-ı azamet-güster-i âli-himmet
Ki sipihrin başı üstünde yürür fermânı**

**Arsa-i haşmetinin cûd-ü hinem ferrâşı
Dergeh-i devletinin lûtf-u kerem der-bânı**

**Var nice bendeleri Argun-u Cengiz gibi
Biri ez cümle Kırım milkinin olmuş hânı**

**Nice ser-askeri var Îrec-ü Tûr emsâli
Zabtederler kimi Îrân'ı kimi Tûrân'ı**

**Ahd-i adlinde anın hancer-i biüran görünür
Çeşm-i şîr-i nere âhû-berenin müjgânı**

**Her ne müşkil işi bitsin deyü fermân etse
Feleğin yok demeğe var mı meğer kim cânı**

**Pâdşâhım seni Hak âleme sultân etmiş
Eylemiş emrine münkaad cihan-dârânı**

**Âlemin şâhları bende-i fermânındır
Cümlesi dergeh-i cûdundan umar îhsânı**

**Nerede buldu Feridun bu celâl-iî câhı
Nerede gördü ya Kısra bu büilend eyvânı**

**Düşte görmüş mi ya Dârâ bu kadar dârâtı
Husrev etmiş mi tasavvur bu kadar unvânı**

**Kurabilmiş mi Sikender bu kadar dîvânı
Sürbilmiş mi yahud Cem bu kadar devrânı**

**Sana İskender'i teşbih edenin akli mı var
Olabilmez o senin dergehinin der-bânı**

**Gerçi İskender olunmaz sana teşbih am mâ
Yine bir vech ile temsil ederim ben anı
Ki o etmişti Arıstu'yu zamânında vezîr
Eyledin sen de vezîr âsâf-ı âli-şânı**

**Görücek rûh-ı Sikender hele Sa'd-âbâdı
Oldu parmak ısırıp himmetinin hayrânı**

**Çend mâh içre bu denlü eser-i vâlânın
Hele bilmem nice tecvîz olunur imkânı**

**Pâdşâhım olasın taht-ı saâdette mukıym
Olmaya haşre değin devletinin pââyânı**

**Sen buyur izz-ü saâdet ile Sa'd-âbâda
Künc-i endûh ola düşmenlerinin zındânı**

**Budur âhır sözü her lahza Nedîmâ kulunun
Âh îyd olsa da öpsem yine ol dâmânı**

XVII

Sa'd-âbâd'ı vasıf zımında Ahmed III. e kasîde

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bak Sitanbûl'un şu Sa'd-âbâd-ı nev-bünyânına
Âdemin canlar katar âb-u hevâsı cânına

Ey sabâ gördün mü mislin bunca demdir âlemin
Püşt-ü pâ urmaktasın Îrân'ına Tûrân'ına

Ey felek insâf ey mihr-i cihân-ârâ aman
Bir nazîri vâ r ise söylen konulsun yânına

Ben de bilmem böyle rûh-efzâlığın aslın meğ er
Hız r tuhm-ı ömr-i câvîd ekti nahlistânına

Hey ne feyz-i câvidandır kim olur serv-i sehî
Sürseler bir katre âbın nâvekin peykânına

Şöyledir sahnındaki' cûş-u hurûş-ı nev-bahâr
Kim erişmiştir telâtum âsman eyvânına

Hey ne hâlettir ki dûdun sünbül-i sır-âb eder
Uğ rasan bâd-ı sabâsı dûzahın nîrânına

Turfa rengâ-reng âheng eylemiş sahrâyı pür
Kûh ses verdikçe şeydâ bülbülün efğanına

1) Şöyle feyzâ-feyzdir

**Sabr-u tâkatsız çıkıp bir gül dahi peydâ eder
Hande sığmaz goncenin zîra leb-i handânına**

**Arşa dek çıkmakta mânend-i duâ-yi müstecâb
Uğrayan âb-ı musaffâ râh-ı şâdirvânına**

**Sizde böyle müşk olur mu deyü hâkinden biraz
Âh göndersem sabâyile Hutun hâkaanına**

**Cedvel-i sîm içre âdem binse bir zevrakçeye
İstese miimkin varılmak cennetin tâ yânına**

**Olsa Kisriler¹ zamânında ya Firdevsî anı
Eylemez miydi şeref Şeh-nâme'nin unvânına**

**Olsa ger kasrındaki nakş-u nigâra bir şebîh
Anı yazmazmiydi Gaffârî Nigâristân'ına**

**Güş kıl ey rûh-ı Kâvûs² ey revân-ı Cem işit
Ben kapılmam ehl-i târihin sühan-sencânına**

**İkiniz de olmamış mâlik ana aldım haber
Çerh-i pîrin and verdim dinine îmânına**

**Dersiniz kim çerh-i pîre yok yere verdin kase
Kim o bî-îmandır anın kim bakar eymânına**

**Vaktinizde çerh âmennâ ki bî îmân idi
Ehl-i dil makrûn idi endûh-i bî pâyânına**

**Şimdi amnâ ehl-perverdir müselmandır tamâm
Olalı mahkûm Sultân Ahmed'in fermânına**

**Şehriyâr-i şer'-perver pâdşâh-ı din-penâh
Kim erişmez dest-i Husrev dâmen-i der-bânına**

1) Kisrâlar

2) Kisrâ

**Şüphesiz Nûşîrevân'ın tâcî bâşından düşer
Baksa tâk-ı ser-bülend-i kasr-ı izz-ü şânına**

**Âstân üzre yüzün bir iki def'a fers edip
Sonra ruhsat-yâb olur Cem girneğe dîvânına**

**Rûy-ı pâk-i enverin gördükçe rûh-ı Enveri
Medh-i Sencer'den utanmaz mı bakıp dîvânına**

**Haşre dek olurdu ser-gerdan Hülâgû'nun seri
Düşse pây-i rahşının bir kerrecik çevgânına**

**Oldu devrinde cihan âsûde âlem şâd-kâm
Verdi istihkâm dîn-ü devletin erkânına**

**Pençe-i hurşîd ile müjgânın eyler pençe-zen
Hâk-i pâyin kûhl edenler dîde-i giryânına**

**Cümle târîh-i selef mazbût nâdirdir hele
Böyle düşmek taht-u efser ehline şâyânına**

**Müddet-i Osmâniyân içre zaîfân-ı devleti
Benzemiştir nev-bahârın mevsim-i nîsânına**

**Şest-ü destinden ne mümkün düşmene cây-i girîz
Feth-u nusrat bâl-ü perdîr nâvek-i perrânına**

**Şânına nisbet mülûkûn şevketi benzer heman
Peşşenin sîmurga nisbetle ser-ü sâinânına**

**Şehriyârâ na'l-i esbinden çıkan berk-ı cehan
Dâğ yakmıştır sipirhrin cebhe-i keyvânına**

**Nâvek-i perrânın olsa nola ser-germ-i şitâb
Nâme-berdir rây-ı Hind'in sine-i uryânına**

**Re'y-i pâkin gibi gevher-pâre-i şeffâf-u sâf
Gelmemiştir âlemin âğuş-ı bahr-ül kânına**

**Saltanat hayrânıdır dâim cemâl-i pâkinin
Âşık-ı bî dil nice hayrân ise cânânına**

Hânedân-ı saltanat ancak seninle fahreder
Gevher-i şeh-vârdır reynak verir ummânına

Bin ser-i düşmen fedâ bir peyk-i mevzun-kaddinin
Düş-ı ikbalindeki gaddâre-i bürrânına

Sâye-i lûtfunda vardı halk kâb-ı râhata
Ser-keşân-ı dehr çekti pâların dâmânına

Çok zamandır olmamıştır düş çeşm-i mihr-ü mâh
Böyle çerhin vefk-ı dil-hâh üzre bir devrânına

Şehriyârâ devlet-ü ikbâle reşk olsun ki ol
İntisâb etmiş senin gibi şehin der-bânına

Sahn-ı Sa'd-âbâda da sad el-hased sad el-hased
Oldu çün makbûl dehrin husrev-i zî şânına

Lûtf ile nutk-ı hüimâyûnun anı vafsetti çün
Kim bakar gayri Nedîm'in nazm-ı nâ-çespânına

Hiç ne müimkindir efendim anı vafsetmek kulun
Tûp-ı ineh düşsün mü bir ınûrun hain-i çevgânına

Anı vafsetmek senin eltâfını vafsetmedir
Anın içün kaail olmam ben anın imkânına

Elde hânem zabtolunmaz yoksa mümkün mi vusûl
Lâyıkınca vaf-ı zât-i pâkinin pâyânına

Bir gazel tarheyleyim bârî ki kalsun yâdgâr
Sahn-ı Sa'd-âbâd'da İstanbul'un hûbânına

El yusun candan düşenler pençe-i müjgânına
Tel takınsın düş olanlar kâkül-i pîçânına

Bir behâneyle şikest olmakta pek benzer hele
Tevbe-i bî-vakt-i âşık dilberin peymânına

Dil-rübâyâ bî vefâlık hak bu kim pek aybdır
Neyleyim güçtür bunu tefhîm şehîr oğlânına
Aldı bir sevdâ-ger-i dil-cûy aklım kim henüz
Şâh-bender nasbolunmuş nâz şehristânına
Mey tamâm oldu diriyga sâki-i gül-çihrenin
Doymadık sîb-ü turunc-u gabgab-u pistânına
Âh kim her-câyidir bigâne-meşrebdır biraz
Ol perînin söz mü vardır yoksa hüsn-ü ânına
Olnada hâmem gibi gevher-nisâr ebr-i bahâr
Kiin kerem kılmış bu nev sermâyeyi dükkânına
Şübhe yoktur kim bu günlerde o dahi ben gibi
Dâmen açmıştır veliyy-i ni'metin ihsânına
Ca'fer-i Hâtem-şiyem kim bî-dil-ü bî-hûşdur
Benzeden bâd-ı bahârı dest-i sîm efşânına
Dest-i cûdundan eğer bir gülşen olsa feyz-yâb
Nev-bahârın bir dahi etmez heves bârânına
Zûr-ı satvet şöyledir eyler giribâniyle bir
Girse kûhun dâmeni ser-pençe-i fermânına

Ya'ni İbrâhîm Pâşâ-yı Felâtun-re'y kim
Hızr erişti lûtfu çok bî-çâreler¹ dermânına
Hayr-hâh-ı milket-ü millet vekil-i saltanat
Fâik olmuştur hezâran vech ile akrânına
Bûy-ı hulkıyle dolup oldu müselleme destine
Çerh döndü hâsılı koynunda anber-dânına

1) bî-çârenin

Cânına minnettir olmak kâtibi İbn-ül Anîd
Mazhar olsaydı eğer bir nîm istihsânına

Mihr-i nev-rûzun yüzü yoktur mukaabil olmağa
Kasrı divârındaki âyine-i rahşânına

Vâr iken destindeki şemşir-i tiz-ü âb-dâr
Kim bakar âyâ o mâhın gurre-i tâbânına

Dûr-bîn-i fikr ile hakka ki çeşm-i fîtnatı
Vâsıl oldu âlemin her nükte-i pinhânına

Safha-i âyine içre hatt-ı rûşen-veş olur
Sinenin esrârı zâhir dîde-i itkaanına

Devlete verdi nızâm-ı tâze re'y-i enveri
Herkesi irgürdü lûtfu rütbe-i şâyânına

Âsaf-ı pür-haşmet-i¹ pür-cûd kim ana nazar
Hâtem-i Tay benzemiştir bir arab heccânına

Hak hatâsız eyleyip bağışlasın ıkbâl ile
Ol vezir-i a'zamı Hâkaan-ı âli-şânına

Sahn-ı Sa'd-âbâd'a lûtfu verdiği pîrâyeyi
Vermedi fasl-ı bahâran gülşenin meydânına

Şehriyârâ şübhe yoktur böyle bir dâna vezîr
Olmadı dehrin müyesser husrev-ü hâkaanına

Ey şehenşâh-ı cihan lûtfunla Sa'd-âbâd'-ı² çün
Eyleyip teşrîf verdin tâze revnak şânına

Lâle-zâr'ın da acâyib şevkı var hasrettedir
Ol da yüz sürmek diler Hünkârımın dâmânına

1) ü

2) Sa'd-âbâd'a

**Çünkü Sa'd-âbâd'ı seyrettin şehenşâhâ buyur
İzz-ü devletle Çerâğân'ın dahi seyrânına**

**Şâd-kâm olsun safâlarla hemîşe hâtırın
Bin sürûr âmâde olsun vaktinin her ânına**

**Gâh sâhil-hânelerde gâh Sa'd-âbâd'da
Sen safâ kıl düşmenin endûh geçsin cânına**

**Sen otur ıkbâl ile taht-ı şehenşâhide şâd
Mülkler olsun müsehhar askerin şîrânına**

XVIII

İstanbul'u vasıf zımında İbrahim Paşa'ya kasîde

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün

Bu şehir-i Sitanbûl ki bi-misl-ü bahâdır
Bir sengine yekpâre Acem mülkü fedâdır

Bir gevher-i yekpâre iki bahr arasında
Hurşid-i cihan-tâb ile tartılsa sezâdır

Bir kân-ı niamdır ki anın gevheri ıkbâl
Bir bâg-ı İremdir ki gülü izz-u ulâdır

Altında mı üstünde midir cennet-i a'lâ
El-hak bu ne hâlet bu ne hoş âb-u hevâdır

Her bâğçesi bir çemenistân-ı letâfet
Her gûşesi bir meclis-i pür feyz-ü safâdır

İnsâf değildir anı dünyâya değiştirmek
Gülzârların cennete teşbih hatâdır

Herkes erişir anda murâdına anınçün
Dergâhları melce'-i erbâb-ı recâdır

Kâlâ-yi maârif satılır suklarında
Bâzâr-ı hüner ma'den-i ilm-ü ulemâdır

Câmi'lerinin her biri bir kûh-ı tecellî
Ebrû-yı melek andaki mihrâb-ı duâdır

Mescidlerinin her biri bir lücce-i envâr
Kindilleri nieh gibi leb-rîz-i ziyâdır

Ser-çeşmeleri olmada insâna revan-bahş
Germâbeleri câna safa cisme şifâdır

Hep halkının atvârı pesendîde vü makbûl
Derler ki biraz dilberi bi-mihr-ü vefâdır

Şimdi yapılan âlem-i nev-resm-i safânın
Evsâfı hele başka kitâb olsa sezâdır

Nâmı gibi olmuştur o hem Sa'd hem âbâd
İstanbul'a sermâye-i fahr olsa revâdır

Kühsârları bâğları kasrları hep
Gûyâ ki bütün şevk¹-u tarab zevk²-u safâdır

İstanbul'un evsâfını mümkün mi beyan hiç³
Maksûd heman Sadr-ı kerem-kâra senâdır

Dâmâd-ı güzîn-i şeh-i zî-şân-ı felek-câh
Fahr-ül vüzerâ âsaf-ı ferhunde-likaadır

Hem-nâm-ı Halil olmağıla zât-ı şerifi
Ahdında cihan pür niam-i cûd-ü sehâdır

Devşirmededir saçtığı ihsânı şeb-ü rûz
Pîr-i feleğin anın içün kaddi dûtâdır

Bim-i ser-i şemşîr-i dirahşan güherinden
Simâ-yi ehâlî-i sitem kâh- rübâdır

1) zevk

2) şevk

3) İstanbul'a mümkün midir evsâf-ı beyan hiç

Hâtem-sıfatâ tab'-ı dil-ü dest-i kerîmin
Deryâ-yi himem kân-ı kerem ebr-i atâdır

Feyz-i eser-i sâgar-ı dest-i kereminden
Şahs-ı feleğin çihresi yâkut-nümâdır

Ey Sadr-ı kerem-kâr ki dergâh-ı refiîn
Erbâb-ı dile kible-i ümmîd-ü recâdır

Sensin o cihan-sadr felek-pâye ki dâim
Dergâhına ıkbâl-ü şeref perde-güşâdır

İydin ola ıkbâl-ü saâdetle mübârek
Günden güne ıkbâlin ola gün gibi zâhir¹

Sadrında seni eyleye Hak dâim-ü sâbit
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır

Ey Sadr-ı cihan-bân ede Hak`devletin efzûn
Kim devletin erbâb-ı dile lûtf-ı Hudâdır

Ez-cümle Nedîmâ kulun ey âsaf-ı devrân
Müstagrak-ı lûtf-u kerem-ü cûd-ü atâdır

1) Günden güne ıkbâl-ü saâdet ki ulâdır

XIX

İbrahim Paşa'ya

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Hoşâ ey burc-ı izz-ü devletin hurşid-i tâbânı
Yine lûtfunla pür-nûr eyledin çeşm-idil-ü cânı

Eğerçi sûretâ kıldın itâb ammâ ki ma'nâda
Nüvâzişlerle memnûn eyledin bu tab'-ı nâlânı

İtâb ammâ ki şâmildir hezâran himmet-ü cûda
Sitem ammâ ki olmuş müştênîl bin lûtf-u ihsânı

Ki ya'ni bendene lûtf-ı hitâb edip buyurdun kim
Gel ey bigâne-meşreb bi-vefa İstanbul oğlanı

Murâdın hâsıl oldu gayri istiğnâya çektin sen
Gelip hiç etmez oldun arz-ı kâlâ-yi sühan-dânî

Meğer kim kesret-i şuğl-i hükûmetten elin değmez
Kalem alıp ele zeyn etmeğe evrâk-ı divânı

Hudâvendâ aceb seyr idi ol esnâda görseydin
Meserretle gamın beyninde tab'-ı zâr-ü hayrânı

Meserret bir yanında gerçi almış destine destin
Gam ammâ kim beri yanında devşirmiş giribânı

Nizâ' etmekte ^{dir} kim der gam' benimdir şimdilik nevbet
Garez ^{ki} ^{zîr} idi bildim murâd-ı Sadr-ı zî şânı

92 ^{tu} ^{kiz}

Meserret ise feryâd eyleyip der yok benimdir vakt
Sözü fehinetmedi yoktur gamın idrâk-ü iz'ânı

O sözlerden heman destûr-ı zî şân-ı kerem-kârın
Murâdı bendesin tatyîb idi ben anladım anı

Terahhum eyle sultânım meserret âciz oldu pek
Gamın ser-pençe-i kahrında kaldı ceyb-ü dâmânı

Gelip bî-çâre şimdi arz-ı hâl etmiş recâ eyler
Huzûrunda mürâfî' etmek için emr-ü fermânı

Efendim lûtfedip da'vâların gör hakk-u adl üzre
Bu da'vâda kiminse hak karîn et lûtfına anı

Hudâvendâ meserret arz-ı hâl ettikçe dergâha
Bu gûne bir kasîdeyle müveşşah kıldı unvânı

Eyâ ser-mesned-i câh-ü celâlin sadr-ı zî şânı
Güneşle çerhe benzettim seninle sadr-ı dîvânı

O yektâ kahramân-ı cûdsun kim dest-i pür zûrun
Katar bir birine mahsûl-i bahri mâye-i kânı

O dâna feylesûf-ı hikmet-ârâsın ki âlemde
Eğer var ise ancak akl-ı evveldir sana sâni

Kerem-ver bende-perver dâd-güster memleket-pîrâ
Ne gelmiştir cihâna ne gelir emsâl-ü akrânı

Hıdîvâ her ne dem kim kilik alam vasfın için deste
Düşer elbette bir beyt-i dil-ârâ yâda erzânı

Metâ'-ı ma'rifet geldi revâcın bulduğu demler
Zer-efşân eylesin nerkisler evrâk-ı gülistânı

1) Nizâ' etmektedir gam kim
2) ta'riz

**Banâ mîrâs kalmıştır benimdir şi'ri Bâkıy'nin
Aceb mi beytini tazmîn edip hiç anmasam anı**

**Ve liykin devletinde ihtiyâcım yok o mîrâsa
Dür-i nazmımla pürdür hâmenin ceyb-ü giribânı**

**Senin gibi veliyy-i ni'metim varken cihân içre
Gelip Nef'iyy-ü Bâkıy benden umsun lûtf-u ihsânı**

**Zamân ahdinde hoş-demdir zemin lûtfunla hurremdir
Sanırlar meclis-i Cem'dir görenler her gülistânı**

**Ehâlî izz-ü devlette reâyâ emn-ü râhatta
Hüner erbâbı rif'atte cihan yek-pâre nûrânî**

**İlâhî dâim et Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'yı
Hemîşe eylesin devlet derinde vaz'-ı pişânî**

**Hudâ hıfzeylesin zât-ı şerîfin sadr-ı dîvanda
Müsehhar eylesin fermânına Îrân-u Tûrân'ı**

**Celâl-ü câh ile sadrında Mevlâ ber-devâm etsin
Nedîmâ bendesi olsun hemîşe menkabet-hânı**

XX

İbrahim Paşa'ya İydiyye

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

İydin mübârek olsun eyâ âsaf-ı cihan
Gelsin edeble pâyni bûs etsin âsman

Tutsun cihânı debdebe-i tabl-ı haşmetin
Olsun felekte devlet-ü câhın cihan cihan

Tebrik eylemek sana iydi mecâzdır
Sen iyde ol mübârek eyâ Ca'fer-i zaman

Teshîr edip cihânı kul ettin kapında hep
İkbâl-ü azm'-ü devlet-ü câhı yegân yegân

Aldın o rütbe lûtf-u keremle cihanda nâm
Medhinde gayri söz bulamaz oldu şâiran

Lûtf-u mürüvvet eyle biraz dahi bizlere
Mazmun bağışla bâri efendim aman aman

Feyzinle oldu bezm-i cihan sicn iken behişt
Lûtfunla oldu çerh-i felek pîr iken cüvan

Bir çetr kurdu himmet-i cûdun cihanda kim
Kâm aldı sâyesinde cihân-u cihâniyan

1) izz

Bir dahme açtı dest-i zuhûrun felekde kinı
Nâmın işitmemişti ne Sâm-u ne Kahraman

Devletle sen o sadra ki teşrif eyledin
Bir yana durdu fitne cihandan heman o an
Âhır bilirdi kendiyi ma'zûl çerh-i dun
Devletle ibtidâda vezîr olduğun zaman

Vasfın müzeyyel eyledi bu nev kumâş ile
Nessâc-ı kilik-i nâdire-perdâz-ı nükte-dan

İydiyye câmelerle çıkıp seyre dilberan
Uşşâkın ettiler yeniden hâlini yaman

Bir bûse verdi bana ağız miskidir deyü
Bir tatlı dilli câna yakın tıfl-ı dil-sitan

Kasr-ı Cinân'a azmedelim sevdiğim dedim
Ol hûr veş dedi ne durursun aman heman

Görmüş mü kimse Cedvel-i Sîm'in nazîrini
Dilberler atsa seyrine anın aceb mi can

Havzın safâsını edemem hiç sana beyan
Düştük bu gün o şûh ile zevrakte yan be yan

Bestir ki geçti cânımıza rûzenin gamı
Cesr-i Sürûr'dan geçelim bâri bir zaman

Ey Sadr-ı muhterem ede Hak iyd her günün
Vasfında ola böyle Nedîmâ şeker-feşan

XXI

İbrahim Paşa'nın Kapudan Paşa'nın evine gelmesine dair Nev-rûziyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Hoşâ mübârek-i mes'ûd rûz-ı ferruh-dem
Zihî güşâde vü dil-keş zamâne-i hurrem

Bu rûz odur ki revâdır makaam-ı hidmette
Sipîhr-i pîr-i kühen-sâlin ola kaameti ham

Bu rûz odur ki sabâhında sad safâ muziner
Bu rûz odur ki mesâsında bin ferah müdgam

Bu rûz odur ki sezâdır olursa bir demine
Fidâ zamâne-i sad Baykarâ vü müddet-i Cem

Bu rûz odur ki bu sâlin içinde rif'atle
Bakılsa şöyle nümâyan durur misâl-i alem

Bu rûz odur k'anı takvîm-i âsmân içre
Nişanladı yine bircis alıp eline kalem

Bu rûz odur ki yazıp nâmını felek ıkbâl
Dü nokta veş kodu kaaf üzre ferkadâna he hem

Bu rûz odur ki onun subhu tal'at-i cânan
Şebi o tal'at-i zîbâda zülf-i ham der ham

Bu rûz odur ki revâdır anı muhâsib-i çerh
Celâle mebde-i târîh edip kıla inu'lem

**Bu rûz odur ki bu sâl içre Sadr-ı zî şâna
Keremle eyledi teşrîf Âsaf-ı a'zam**

**Tılsım-ı mîlk-ü milel hırz-ı cân-ı heft iklim
Penâh-ı devlet-ü ıkbâl âsaf-ı ekrem**

**Semiyy-i pâk-i Nebiyy-i kerîm İbrâhîm
Ki dest-i cûduna dil-dâde cümle-i âlem**

**Vezîr-i devr-i zaman kim hameldeki hurşîd
Celâl-ü câhına nisbetle bir emîn-i ganem**

**Nızâm-ı mülk değil bak hele Melikşâh'ın
Derinde oldu mu peydâ bu rûtbe hayl-ü haşem**

**Yahud ki haşmeti yanında İbn-i Abbâd'ı
Anarmısın ki fakat mülkü bir Irâk-ı Acem**

**Bilâ mübâlaga isterse ol hıdîv elyevm
O denlü mülk ile bir bendesin eder mükrem**

**Nüfûz-ı emri cihân içre şöyle şâmindir
Ki bezl-ü men'ine vâbestedir vücûd-u adem**

**Düşerse pertev-i ıkbâlî bir gülistâna
Dür-i yetîm ola ceybinde goncenin şebnem**

**Yanında hâib-ü makhûr yok meğer ki bahîl
Derinde hâsir-ü matrûd yok meğer ki direm**

**Felekte dikti alemler ki her biri meşhûr
Cihanda koydu eserler ki her biri mu'zam**

**Bu mesned olsa nola âsmân ile hem-dûş
O mihr-i burc-ı vezâret çü bastı ana kadem**

**Aceb mi buldu ise sıhr-ı hâsı feyz-i hayât
Değil mi sineye can gelme gibi bu makdem**

Eyâ vezîr-i kerem-pîşe sadr-ı âlî-şan
Ki zât-ı pâkine mahsûstur sunûf-ı himem

Înâyetin ile âsûdedir yedi iklim
Himâyetin ile manzûmdur umûr-ı ehem

Aceb midir kefine dense burc-ı zû-cesedeyn
Ki zâhir olmadadır anda hükm-i seyf-ü kalem

Umûr-ı memleket-i Rûm'u şöyle nazm ettin
Ki oldu mısraının mütezâdı mülk-i Acem

Sen ol vezîr-i kerem-kârsın ki âlemde
Kemâl-i cûd ile zât-ı kerîmin oldu alem

Nigîn halkası âsâ güşâde kalmıştır
Kef-i kerîmine nisbetle dîde-i Hâtem

Sen ol hıdîv-i cihansın ki iftihâr eyler
Kapında olmağıla lûtf-u cûd müstahdem

Nüvâziş-i kereminle zamâne olmuştur
Misâl-i hâtır-ı gülşen güşâde vü hurrem

Gürûh-ı ehl-i hüner re'fetinle sır oldu
Kemâl-i lûtfun olup cümleye veliyy-i niam

Bu abd-i kemteri hud fart-ı lûtf-u ihsânın
Miyân-ı ehl-i sühan içre eyledi âdem

Karîn-i re'fet-ü eltâfın olmada her rûz
Rehîn-i minnet-ü ihsânın olmada her dem

Tamâm tâb-u cilâ verdi feyz-i mekrûmetin
Ki kalmadı ser-i mû hâtırında gird-i elem

O rütbe garka-i bahr-i mekârim ettin kim
Hücûm-ı şerm ile dem-besteyim beyân edemem

Meğer ki arzede hâk-i der-i inâyetine
Nühüfte râzımı ihsân edip bir ehl-i himem

**Nedîm çîin niamin rîze-çînidir dâim
Sezâ budur ki efendim cevâbı ola naain**

**Heman saâdet-ü devletle şâd-ü handân ol
Hemîşe feyz ola tab'-ı şerîfine mahrem**

**Hemîşe devlet-ü haşmetle ber-devâm olasın
Celâl-ü câh ola bâb-ı saâdetinde hadem**

XXII

İbrahim Paşa'ya İydiyye

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât (fa'lün)

Sabâh-ı îyd ufukda yine bedîd oldu
İzâr-i şâhid-i baht-ı cihan saîd oldu

Zihî neşât ki esbâb-ı ayş-ı bâ-yü gedâ
Misâl-i câme-i kadd-i bütan sefid oldu

Güm oldu encüm-i tâbende âsmanda sipihr
O dem ki cılve-geh-i âftâb-ı îyd oldu

Zamân-ı habbe-i habb-i mürevvak oldu tamâm
Revâc-ı gerdişi câm-ı Cem'in mezîd oldu

Açıldı kufl-i der-i ârzû-yi rûze-keşan
Hilâl-i îyd ana sîmden kilîd oldu

Olup atâsına mazhar o Sadr-ı zî şânın
Bu îyd her kese şevk-âver-ü saîd oldu

Zanân-ı devlet-i adlinde ol kerem-kârın
Kulûb-ı halk-ı cihan gussadan baîd oldu

Hudâ vücûdunu hıfzeylesin hatâlardan
Ki zâtı âleme sermâye-i ümîd oldu (1)

(1) Bu kasîde noksan olacak

XXIII

Revan fethi dolayısıyla ve Ahmed III. ün Helvâ sohbetine gelmesi üzerine

Mef'ûlî mefâîlû mefâîlû fe'ûlûn

Mansûr ede Allâh şehenşâh-ı zamânı
Râm eyleye fermânına ser cümle cihânı

Ol şeh ki sözün Husrev'e îâm ile söyler
Bir yekke sipâhîsinin ebrû-yı kemânı

Perverde-i ihsânı olan kişver-i mülkûn
Hâkinde biter lâle veş eyyâm-ı cüvânı

Dursun der-i vâlâsı eğer gelse olur lâl
Bir âsafının bezmine Kâvûs-ı Keyânî

Ez cümle o destûr-ı dırahşende-alem kim
Sahbân olamaz meclisinin menkabe-hânı

Demdir ki yine kilk-i bedîim kıla unvân
Evsâfına bu matla'-ı hurşîd-nişânı

Hoş geldin eyâ milkin ümîd-i dil-ü cânı
Ey sîne-i dâd-ü dihişin hırz-i amânı

Hoş geldin eyâ peyker-i hurşîd-i mefâhir
Mahsûd-ı sipihr etti nişestin bu mekânı

Hoş geldin eyâ bâis-i ârâyiş-i âlem
 Ey lûtf-u kerem gülşeninin lâle zamânı
 Bir şekl ile geldin ki gelir maşrıka hurşîd
 Yahud ki seher-geh çemenin bâd-ı vezânı
 Pâ-bûsun ile şâd gönüller o kadar kim
 Gül faslına döndürdü senâ taraf-ı zamânı
 Şîrîn o kadar vafân ile kâm-ı temennâ¹⁾
 Kim söz açamaz bahsine kannâd dükânı
 Bu meclis-i pür meymenetin verdiği feyzi
 Bahş eyleyemez âleme sa'deyn kırânı
 Tezkîr için feth-i Revan ni'meti şükrün
 Mecliste gerek kim gele helvâ-yı revânî
 Bir vakt-ü zamandır bu zaman kim değişilmez
 Bin Bâýkarâ bezmine ^{ber²⁾} lâhza vü ânı
 Bir bezm-i tarabdır ki eğer vafına gelse
 Firdevsi-i Tûsî'nin olur lâl zebânı
 Ey Âsaf-ı Cem-rütbe eden hep keremindir
 Ziybende meserretler ile böyle cihânı
 Hep lûtfun ile tâze-edâdır bu kalemler
 Hep cûdun ile nağme-serâdır bu mesânî
 Ber-kâm olasin mesned-i devlette heinîşe
 Münkâad ola fermânına çerhin deverânı
 Hemvâre olup hîş-ü tebârınla müeyyed
 Ahdın ola zâtın gibi bî mîsl-ü medânî

1) temennâ

2) bir

XXIV

İbrahim Paşa'nın Helvâ sohbetine gelmesi dolayısıyla

feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hamdû lillâh yine ıkbâl ile destûr-ı güzin
Geldi bu meclise mânend-i' meh-i ferverdin

Makdem-i meymenet-âmîzi şitâ faslında
Nev bahâran gibi bu sâhayı kıldı tezyin

Geldi bir debdebe vü haşmet-ü unvân ile kim
Kıldı bircis-i felek yolda durup sad tahsin

Bezm-i âlisi için kurta-i meh rûy-nümâ
Müjde-i makdemine ıkd-ı süreyyâ pîşîn

Sadr-ı pür kevkebe kim bâğçe-i lûtfunda
Pençe-i mihr gibi ser-zede tuhm-ı zerrin

Perveriş bulmağışün çerh-i şefak lâlesini
Bâğına dikmeği çoktan beri eyler tahmîn

Lâleyi bir iki gün anmayalım şimdi hele
Kâmlar sohbet-i helvâ ile olsun şîrin

Hâk-i iclâl-i veliyy-ünniame yüz sürelim
Bir iki beyt ile çün girdi ele böyle zemin

Habbezâ meclis-i pür feyz ki huddâmından
Cem-ü Kâvûs gerek öğrenme resm-ü âyin

**Habbezâ bezm-i safâ-bahş ki lââyık kılsa
Baykarâ saff-ı niâlinde anın vaz'-ı cebin**

**Tâ ki her sâlde sad meymenet-ü devlet ile
Ede kânûnu felek pey-rev-i mâh-ı teşrin**

**Kande azm eyler ise Sadr-ı cihan-dârin ola
Pey-revi yüm-ü şeref hem-rehi izz-ü temkîn**

**Baht pâyende felek bende vü tevfiyk refiyyk
Kevkeb-i tâlii mes'ûd-ü seâdâta karîn (1)**

(1) Noksan bir kasideye benzer

XXV

İbrahim Paşa'nın Kapudan Mustafa Paşa'nın konağındaki helva sohbetine gelmesi dolayısıyla

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Eyâ vezîr-i kerem-pîşe sadr-ı âli-şan
Müşerref oldu kudûmunla bu bülend eyvân

Bu burca eyledi tahvil mihr-i âtîfetin
Bu menzili yine meh gibi eyledin tâban

Nüzûl edip yine bu âşiyâna ankaa veş
Derûnu şevk ile sâyende oldu âbâdan

Görünce revzeninin çeşmi tal'at-i pâkin
Sürûr-ı nûr ile oldu sitâre veş rahşan¹

O rütbe feyz-ii² safâ verdi makdemin ana kim
Verir o gûne safâyı girince sîneye can

Ne gûne şûkr edelim Hakk'a kim bu vakte erip
Yine nasîbimiz oldu o bûse-i dâman

Nice beyân edelim vafânı bu lûtfun kim
Kapıda her birimiz oldu fâik-ul akrân

1) hayran

2) -i

Gelip bu meclise fasl-ı bahâr veş kıldın
Misâl-i gül dil-i sıhr-ı güzînini handan

Kudûmun ile anı şâd-ü ber-murâd ettin
Hemîşe şâd ol eyâ mâye-i sürûr-ı cihan

Ne câya varsan edersin anı sürûr-âbâd
Cenâb-ı Hak sana bir hâlet eylemiş ihsan

Olur fezâsı medâr-ı saâdet-i câvîd
O bezm-gâha ki teşrifin ola feyz-resan

Şitâ zamânı da olursa açılır ezhâr
Nesîm-i âtîfet-ü cûdun olduğunca vezan

Ferâz-i çerhe eğer mihr veş güzâr etsen
Sezâ budur hamel-ü cedyin eyleye kurban

Hudâ hemîşe edip ömr-ü devletin efzun
Celâl-ü câhına eyyâm-ı haşr ola pâyân

Bu gûne sad şeb-i helvâya edesin teşrîf
Hemîşe vefk-ı murâdınca devr ede devran

Cihanda devlet-ü izzetle pâydâr olasin
Bula devâmın ile rûzgâr emn-ü aman (1)

(1) Eksik bir kâsideye benzer.

XXVI

İbrahim Paşa'ya helva sohbetine gelişi dolayısıyla

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Hoş geldin eyâ âsaf-ı zî şân-ı kerem-ver
Her semte ki azmeyleyesin Hakk ola yâver

Nâmınla ola nâme-i ıkbâl müşerref
Zâtınla bula sadr-ı şeref ziynet-ii zîver

Teşrifin ile hâne-i iclâl müzeyyen
Eltâfın ile çihre-i âmâl münevver

Mümkün ki senin reşh-ı sehâb-ı kereminden
Gül-gonce-i sır-âb ola mankaldaki ahker

Bir¹ bezme ki teşrifin ola mâye-i ıkbâl
Tâ küngüre-i çerhe olur mesnedi hem-ser

Bir çeşmi ki didâr-ı şerifin kıla pür nûr
Müjgânı olur pençe-i hurşide berâber

Sensin o cihan-bahş ki imdâdın olursa
Deryâlara sermâye verir mûr-ı muhakkar

1) Bu

Fenn-i keremin fâzıl-ı allâmesi sensin
Billâh sana şâgird olamaz Fazl ile Ca'fer
İhsânın unar râh-güzârında durup çerh
Mâh-ı nevi mânende-i keçkûl-ı kalender
Behrâna olur mâye-i teb-lerze-i dehşet
Destindeki şemşîr miyânındaki hancer
Havrânın eder ceyb-ü giribânını ta'tîr
Bâğındaki gül meclis-i hâsındaki micmer
Bir tâze gazel zeyl edip evsâfına Sadrâ
Bir vâdi-i nev buldu yine kilik-i sühan-ver

Hattın gelicek âşıkına bûse mukarrer
Helvâ gecesidir hatın ey lebleri sükker
Helvâlara söz yok hepisi nâzûk-ü şîrîn
Hoş cümlesi anmâ ki efendim leb-i dilber
Yüz dürreye aldım gece ol dürr-i yetimi
Havfım bu ki yâran karışırsa dahi artar
Köy göçtüde destârın alıp destine kasdâ
Öldürdü beni dâl arak-çîn ile kâfer
Sen beğ gibi sadrında otur nâz ile cânâ
Hâcib ola kapında Nedîmâ-yı muhakkar

XXVII

**İbrahim Paşa'nın, dâmâdı Muhammed
Kethuda'nın sarayına, helvâ
sohbetine gelmesi dolayısıyla**

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

**Safâ geldin eyâ destûr-ı zî şân-ı kerem-perver
Hemîşe hazret-i Hak izz-ü şânın eylesin ber-ter**

**Kadîmî âşiyân-ı devlet-ü iclâline hâlâ
Konup sîmurg âsâ eyledin güsterde bâl-ü per**

**Aceb hâlet verir insâna¹ ol kasr-ı muallâ kim¹
Gelir² yâda geçen ferhunde demler eski âlemler**

**Kıyâs eyler tabîat kim anın her bir leb-i bâmı
Duâ edip lisân-i hâl ile arz-ı hukuk eyler**

**Husûsâ ola anda bir cerâğ-ı hâs-ı mukbil kim
Hulûs-ı niyyet-ü sıdk-ı derûnı mihirden enver**

**Cenâb-ı sıhr-ı hâs-ı muhterem kim yümn ile oldu
Veliyy-i³ ni'metinin re'fet-i teşrîfine mazhar**

**Sezâdır her ne rütbe iftihâr-ü ibtihâc etse
Ki kıldın hânesin teşrîf-i eltâfınla pür zîver**

1-1) el-hak mesned-i dirîn

2) gelip

3) ün

Sen ol Sadr-ı muazzamsın ki vasfın kılmağa tahrîr
Çeker ser-safha-i gerdûna râh-ı kehkeşan mîstar

Vezîrân-ı selef bil-cümle etbâ'-ı kirâmındır
Senin zât-ı kerîmin cümleye serdâr-u ser-defter

Efendim hak bu kim bu meclis-i a'lâya hiç söz yok
Nişestinle husûsâ sadr-ı meclis buldu ziyb-ü fer

Zamân-ı devletinde kulların hep hurrem-ü handan
Hakıykat böyle mecliste gönüller pür sürûr ister

Kulun dahi zarûrî ba'zı ahbâb-ı kirâmından
Biraz nakd-i ferah karz aldım ey sadr-ı kerem¹-güster

Ki ya'ni ben dahi mesrûrum ahbâbın sürûriyle
Çerâğ olsun hemîşe hidmetinde var ise kimler

Unutma bende-i nâ-kâmı da vakt-ü zamâniyle
Kemâl-i lûtf-u ihsânınla kadrin eyle bâlâ-ter

Efendim âsmâna hiç behane bulma ihsân et
Senin lûtfun olursa âsman dahi olur yâver

Heman Hak dâimâ mahfûz edip zât-ı kerem-kârın
Açılsın böyle meclislerde dâim hâtır-ı enver

1) himem

XXVIII

Helva sohbeti dolayısıyla

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şâd geldin ey vezîr-i a'zam-ı mihr-iştihâr
Yümn-i teşrifin ile oldu bu mesned kâm-kâr

Şöyle pür ziyb eyledin bu bezmi kim ancak eder
Gülsitan bezmin kudûm-ı hurreni-i fasl-ı bahâr

Hamdü lillâh kim yine oldu bu devlet-hâneye
Sâye-i ıkbâl-ü câhın tâc-ı fark-ı ıftihâr

Hamdü lillâh kim yine çün ebr-i nîsân-ı kerem
Sâha-i ümmîde oldu dâmenin gevher-nisâr

Hamdü lillâh kim yine ey âftâb-ı ma'delet
Ferr-i tâbın saldı bu me'vâya nûr-ı i'tibâr

Şöyle mesrûr eyledin dâmâd-ı âli-şânını
Kim safâdan oldu tab'ı tâb-dâr âyine-vâr

Oldu teşrifin onâ sermâye-i izz-ü şeref
İltifâtın kıldı kadrin mihr-i burc-ı iştihâr

Her ne rütbe şâd olursa hak bu kim şâyestedir
Her ne gûne fahr ederse hak bu kim ol rütbe vâr

Kim olup mihman müşerref eyledin kâşânesin
Sen gibi bir âsaf-ı pür haşmet-i gerdun-vekaar

Bir hıdîv-i muhterem bir dâver-i âlî-himem
Bir cihan-dâr-ı muazzam bir vezîr-i nâm-dâr

Bir vezîr-i kâm-ran kim pâs-bân-ı dergehi
Aşinâlık etmeğe keyvân-ı çerhe eyler âr

Sadr-ı âlî gevher-i sîr-âb kân-ı izz-ü câh
Mihr-i gerdûn-ı maâlî iftihâr-ı rûzgâr

Kâr-ı milk-ü millete her re'yi bir sedd-i sedîd
Her sözü tâc-ı isâbet üzre dürr-i şâh-vâr

Âsaf-ı gerdun-haşem kim câme-i ıkbâline
Dest-i eyyâm eylemiş medh-ü senâdan pûd-ü târ

Ya'ni İbrâhîm Pâşâ kim nigâh-ı re'feti
Jeng-dâr âyîne-yi eyler dokunsa sebze-zâr

Âsafâ sen sohbet-i helvâda şîrîn-kâm olup
Her şebîn kılsın nice şevk-u meserretle güzâr

Düşmenin helvâsı da burnunda koktu gaalibâ
Zannım oldur kim zamân-ı sayfe dek etmez karâr

Hak taâlâ devlet-i ıkbâlin efzûn eyleyip
Olasın sadr-ı saâdette hemîşe ber-karâr

Böyle her'sâl eyleyip teşrif izz-ü şân ile
Vasfına olsun Nedîm'in hâmesi gevher-nisâr

XXIX

Helvâ sohbeti dolayısıyla

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Saâdetle gelip ey âlemin destûr-ı zî şânı
Nişestin dûş-ber dûş-ı sipihr etti bu eyvânı

Bezendi makdeminçün sâha ezhâr-ü fevâkihle
Unuttu hâtır-ı âzâde büstân-ü gülîstânı

Hayât-ı câvidansın sen¹ ki geldin cism-i bîmâra
Bahâransın ki kıldın gülşene teşrîf² erzânî

Tabîb-i illet-i âlemsin ey destûr-ı milk-ârâ
Bulur her kande varsan illet-ü endûh pâyânı

Açıldı hâtır-ı eyyâm tefrîh³-i kudûmunla
Bahâr ettin eyâ ebr-i kerem fasl-ı zemîstânı

Heman âmâdedir kim cedye tahvîl eyleyip hurşîd
Bu dem şükrâne-i teşrîfine kurbân ede anı

Bu helvâ bezminin hakkaa ki olmaz vafına kaadir
Nice garrâ kasîdeyle sitâyîş kılsa hâkaanı

Sen ol sadr-ı muazzamsın ki görse haşmetin Örfi
Ederdi çün girîban çâk vâsf-ı hân-u hâkaanı

1) Hâyât-ı câvidânîsin

2) teşrîfin

3) teşrîf

**Gelip iclâl ile sıhr-ı güzînin eyledin ihyâ
Terakkıy buldu yümn-i makdeminle devlet-ü şânı**

**Bu lûtfun ana verdi ol kadar feyz-i meserret kim
Pür oldu handeden manend-i gül ceyb-ü girîbânı**

**Sürûr-u şevk ile buldu güşâyış şöyle kim hâlâ
Derûnu subh-ı îyde bahşeder envar-ı pîşânî**

**Efendim iltifatında aceb te'sîr vardır kim
Eder sîr-âb-ı şevk âb-ı hayât içmişce insânı**

**Aceb âb-ı hayât-ı ehl-perverdir müdâm olsun
Ki ihyâ eyledi bir reşhasiyet bu dil-ü cânı**

**Ubûdiyyette ibkaa eyleyip bu bendeni ya'nî
Yine şevku tarabla eyledin pür tab'-ı nâlânı**

**Efendim ol kadar memnûn-ı lûtfundur tabîat kim
Hezâran beyt ile arzeylemek mümkün değil anı**

**Hudâ hemvâre kılsın ömrünü iclâlini efzun
Şerf-yâb eyleye sad sâl zâtın sadr-ı dîvânı**

**Hemişe böyle sâir kullarınla sıhr-ı zî-şanın
Göre sâyende mu'tâd olduğu eltâf-u ihsânı**

XXX

**Kapudan Mustafa Paşa'ya yalısını
tavsif zımında kasîde**

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Kasr-ı rûh-efzâ değil hüsn-ü bahâ me'vâsıdır
Cennet-i a'lâ bunun ferş-i cihan-ârâsıdır

Seyredip tarh-ı cedîd-i sakf-ı âlisin dedim
Vâr ise bu rûy-ı arzın âlem-i bâlâsıdır

Rûh-ı Eflâtun dedi yok yok hatâ ettin hatâ
Âlem-i câh-u celâlin bu yeni dünyâsıdır

Dâr-i huldün bir musanna' beytidir yâhud dedim
Dedi Rıdvan yok bu beyt-i cennetin ma'nâsıdır

Dâr-i mihnettir cihan ammâ bunun hâk-i deri
Ol kıyâsın sûret-i illâ-yı istisnâsıdır

Tâk-ı Kisrî kasr-ı Şîrin'dir peder mâder ana
Bu ikisinin dahi bu tılf-ı nev-peydâsıdır

Kûh-u deryâ iki cânibden derâguş eylemiş
Sanki deryâ dâyesi kühsâr ise lâlâsıdır

Kûh sakınmakta ruhsârın doğar günden anın
Bahr ise âyîne-dâr-ı tal'at-ı zîbâsıdır

Habhezâ sâhil-serâ kim reng-ü bûy-ı nev-bahâr
Gülşen-i pür feyzinin bir gonce-i ra'nâsıdır

Tıynet-i hâkindeki dil-cûy bûy-ı âşinâ
Milket-i bâğ-u bahârın hazret-i îsâ'sıdır

Habbezâ gül-zâr-ı pür feyz-i temâşâ-yi garîb
Kim behişt-i heşt anın bir gûşe-i tenhâsıdır

Ana tenhâ gûşe ta'bîr etmek ey kill-i sakıym
Hak bu kim gaayet hatânın zirve-i a'lâsıdır

Hîç tenhâ yer kalır mı ol celâlet-hânede
Kim cenâb-ı âsafın menzil-geh-ü me'vâsıdır

Öyle âsaf kim muhît-i çerh ile mahdûddur
Ol mesâfet kim sarây-ı câhının pehnâsıdır

Âsaf-ı ferman-revâ kim heft ahter nüh felek
Gûşe-i ebrûsunun âvâre-i îmâsıdır

Mustafâ Pâşâ-yi Tevkîy'î o gerdun-pâye kim
Mâh-ı nev seng-i fesân-ı hancer-i tuğrâsıdır

Bahr-i zehhâr-ı mürüvvet kim kefi dür-pâşının
Her benânı neyl-i ifzâl-ü atâ mîkyâsıdır

Yekke-tâz-ı arsa-i haşmet ki mihrin pençesi
Şâne-i yâl-ü düm-i rahş-ı cihan-peymâsıdır

Ana rif'at kâbiren an kâbirin mevsûldur
Nüh felek gûyâ misâl-i nisbet-i âbâsıdır

Hazret-i derr-ibn-i gays-ibnis-sahâb-ibn-il bahir
Kim cenâb-ı âsafın menzil-geh-ü me'vâsıdır

Mâh hâcib mihr micmer-dâr keyvan pâs-ban
Cündü behrâm olmak el-hak elyak-u ahrâsıdır

Neyleyim ammâ ki keyvânın buhul mâhın nifak
Âftâbın gamz mirrîhin sefeh evlâsıdır¹

1) Lâlâsıdır, levlâsıdır (yanlış)

Âsafâ âlî-cenâbâ Cem-şükûhâ dâverâ
Ey ki gerdun kaddinin bir câme-i yektâsıdır

Maskat-ı re's-i himemdir dûdmân-ı devletin
Dergehın ehl-i kemâlin melce'-ü me'vâsıdır

Maşrık-ı ıkbâle fass-ı hâtemin bedr-i tamâm
Hancerin burc-ı celâlin gurre-i garrâsıdır

Ol cihân-ı mekrûmetsin kim senin dest-ü dilin
Lûtf-u ihsan kânıdır cud-u himem deryâsıdır

Mekrûmet sende nüvâziş sende himmet sendedir
Zâtın ifzâlin heman dünyâ vü mâ fihâsıdır

Şekl-i evvelde bu devlet bir delil-i muntazam
Re'y-i pür nûrun anın külliyyet-i kübrâsıdır

Âsafâ çâker-nüvâzâ abd-i nâ-kâmın Nedîm
Gerçi kim nazm-ı kemâlin beyt-i müstesnâsıdır

Sekte-dâr olmak ve liykin azl-i bî-hengâm ile
Rûzgâr-ı süfle-tab'ın vaz'-ı nâ-bercâsıdır

Liyk lûtfun şöyle magrûr eylemiştir anı kim
Lekke-i ineh zahm-ı dest-i redd-i istiğnâsıdır

Gittiğince perde-bîrûn oldu nâz-u nahveti
Milk-i ma'nî sanki hâs-ı hâme-i gûyâsıdır

Kilkinin da'vâsı tâ ol haddedir kim gûyiya
Sine-i bircis anın müsvedde-i inşâsıdır

Gayri sen ey hâme meşgul ol duâ-yi devlete
Kim duâsı ehl-i tab'ın gaaye-i kusvâsıdır

Tâ ki mi'mâr-ı hüner-pîrâ-yi feyz-i nâmiye
Kasr-ı la'lîn-i dil-ârâ-yi gülün bennâsıdır

**Kasr-ı câh-ı haşmetin hemvâre olsun ber-karâr
Kim sabâh-ı îyd o kasrın perde-i dibâsıdır
Milk-i cûd olsun müsellemler kabza-i teshirine
Zerre mihrin tâ zebûn-ı pençe-i kübrâsıdır**

XXXI

Defter-i Hâkaanî emini Muhammed Efendi'nin kasrına

Mef'ûlû fâilâtün mef'ûlû fâilâtün

Ey âlem-i misâlin seyyâh-ı hûş-yârı
Hiç kasr sûretinde gördün mü nev-bahârı

Gel görmedinse seyret ammâ sakın galetten
Tâbende gurre sanma ol cüft-i zer-nigârı

Ebrûların zer-endûd etmiş arûs-ı feyzin
Meşşâta-i kemâlin kîlk-i huceste-kârı

Bak ol zemîn-i hûb-u dil-cûy-ü müşk-bûya
Seyret o sakf-ı pâk-i pür nakş-u pür nigârı

Gûyâ edip tabîat gûy-ı zemîni tastîh
Tübbet aşağı düşmüş Çîn-ü Hutten yukarı

Ol denlü sâhasında feyz-ü neşât var kim
Olsaydı ger zamânın âsâyiş-ü karârı

Derdim ki gelmiş anda tarh-ı ikaamet etmiş
Cemşîd-i kâm-kârın eyyâm-ı hoş-güvârı

Dîvâr-ı tâb-dârın zanneyleme munakkaş
Düşmüş behiştin ana aks-i şükûfe-zârı

Oldu aceb aceb kim terkîb-i hulde kaabil
Biz böyle bilmez idik bu unsur-ı çihârı

Bir yana lâle-zârı keşt-i piyâle-i Cem
Bir yana gül-sitânı kânın hazîne-dârı

Bir yana çeşme-sârı etmiş beyâna âgâz
Evsâf-ı tab'-ı sâf-ı vassâf-ı rûzgârı

Ol hâce-i cihan kim zâtiyle oldu pür ziyb
Menşûr-ı izz-ü câhın unvân-ı iftihârı

Hem-nâm-ı Fahr-ı âlem kim nâmı ile oldu
Mihrin felekte mensûh İncîl-i iştihârı

Gûyâ gelir utârid teslîs-i müşteriye
Aldıkça geh benâna kilik-i sühan-güzârı

Ol kilik-i ter-zeban kim güftârı bahşış eyler
Dünyâya hûşe hûşe lû'lû-yi şâh-vârı

Tîrin zeban-şinâsı mahdûmu ûstâdı
Bircîsin akl-u fikri hem-râzı müsteşârı

Hemvâre tâ ki kasr-ı çerhîn ola müzeyyen
Hışt-ı zer-i mihirden dîvâr-ı üstüvârı

Nazm-ı Nedîm gibi yümn-ü saâdet ile
Mısrâ-ı bâbın ede dâim güşâde Bârî

Cârûbu zülf-i havrâ ferrâşı bâd-ı cennet
Derbânı izz-ü devlet ıkbâl perde-dârı

XXXII

Şükâniyye

Fâilâtün fâilâtün fâilât

**Ey himem-perver vezîr-i Cem-haşem
Vey bülend-ahter hıdîv-i muhterem**

**Devletinde himmetin kadri bülend
Hidmetinde âsmânın kaddi ham**

**Rûzgâr-ı pîri kıldın nev-cüvân
Nâ-tüvân etmişken a'zâsın hirem**

**Âlemi bil-cümle terfih eyledin
Gitti dillerden bütün efkâr-ı hem**

**Şimdi hep halkın duâsı böyledir
Kim eyâ Hallaak-ı ervâh-u nesem¹**

**Eyle Sadr-ı a'zamı sen ber-karâr
Devletin te'yîde makrûn eyle hem**

**Âsafâ sadrâ mekârim-perverâ
Ey vezîr-i a'zam-ı gerdun-alem
Dergehindir melce'-i erbâb-ı câh
Hidmetindir mefhar-i ehl-i niam
Âstânındır bize ancak penâh
Senden olur cümleye cûd-u kerem**

1) cisem

**Re'fetindir mâye-i fevz-ü felâh
Himmetindir asl-ı eltâf-u himem**

**Lûtfuna niagrûr iken hâtır müdâm
Câduna me'lûf iken dil dem-be dem**

**Âhır ayda gelmemek mümkün değil
Tab'ına nâiblerin endûh-u gam**

**Hak taâlâ ömrün efzûn eyleyip
Görmeye tab'-ı şerifin hiç elem**

**Dâima mesrûr-u handân olasın
Şöyle kim mensî kala eyyâm-ı Cem**

XXXIII

Ahmed. III ün binişi dolayısıyla

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Efendim dâimâ ıkbâl-ü câhın pâ-y-dâr olsun
Değil ukkaab-u âhû sâna ankaalar şikâr olsun

O rütbe şâh-bâz-ı himmetin evc üzre çıksın kim
Herâsından felekte nesr-i tâir bî-karâr olsun

Künâmında yatup sen şîr-âsâ şark-u gab içre
Adûlar tilkilensin heybetinden hâr-u zâr olsun

Nigâhın düştüğü yerlerde açılsın gül-i şâdî
Saâdetle hırâmân olduğun yer nev-bahâr olsun

Binersen zevraka deryâda cûş etsin dür-ii gevher
Süvâr olursan esbe deşt-ü sahrâ lâle-zâr olsun

Efendim hak budur kim devletinde âlem ettik pek
Neşât-u şevk-u şâdî böyle dâim bî-şümâr olsun

Edip hem seyr-i deryâ geşt-i sahrâ hoş hevâlarla
Safâ kesbettin âlem re'fetinle kâm-kâr olsun

Hele Allâha şükrolsun güzel sayd-ü şikâr oldu
Hemişe bendenin böyle hulûsu âşikâr olsun

Efendim hidmetinden cümleyi dür etmesin bârî
Celâl-ü haşmetin ârâyış-i hîş-ü tebâr olsun

XXXIV

Dâmâd İbrâhim Paşa'ya

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sadr-ı eyvâna ki ol sadr-ı cihan-ban geldi
Meclisin sînesine sanki heman can geldi

Mevc mevc olsa nola lücc gibi nûr-ı sürûr
Bezme ıkbâl ile ol mihr-i dırâhşan geldi

Andelîbânını kıldı yine leb-rîz-i neşât
Gülerek devlet ile gül gibi handan geldi

Dîdeler muntazır-ı devlet-i dîdârı idi
Şükr kim îyd veş ol âsaf-ı devran geldi

Câme-i fasl-ı bahârânı alıp âriyetî
Dest-büsuna o şekl ile zemistan geldi

Ya'ni kim öyle şitâ oldu ki gûyâ nevrûz
Geriye avdet edip bezme şitâban geldi

Zeyn olup tâze şükûfeyle sarây-ı âlî
Hak bu kim hâtıra eyyâm-ı bahâran geldi

Gül-sitan seyrine evvel gidilirdi ammâ
Şimdi ol debdebeyi seyre gülistan geldi

İşidip makdem-i âlisini pûyân olarak
İzz-ü ıkbâl der-i devlete şâdan geldi

Rahşden kıldığı dem izz-ü saâdetle nüzûl
Dâmenin tutmak için haşmet-ü unvan geldi

Hak taalâ kıla ıkbâlini efzun ki anın
Devlete himmeti ile ser-ü sâmar geldi

XXXV

**AhmedIII ün şehzâdeleri
vasfında kasîde**

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Mes'ûd ola iydin eyâ şâhenşeh-i gerdun-haşem
Dergâhın olsun dâimâ şâhân-ı dehre mültesem

Her sâatin olsun saîd ıkbâl-ü iclâlin medid
Her bir günün eyyâm-ı iyd her bir demin ferhunde-dem

Ëy husrev-i gîtî-sitan nâmın da Ahmeddir ıyan
Devrinde oldu bî-güman şer'-i Muhammed muhterem

Adlin ile âlem dola milk-ü milel revnak bula
Enciim gibi tâbân ola nâmınla ruhsâr-ı direm

Mutrıbların her rûz-u şeb kılsınlar âheng-i tarab
Ammâ usûli feth-u zarb olsun makamı hem Acem

Sensin o sultân-ı cihan rahşın önünde her zaman
Mânend-i peyk olur devan İskender-ü Dârâ vu Cem

Lûtf-u mekârim hemdemin ıkbâl-ü şevket mahremin
Devrinde oldu âlemin her gûşesi bâğ-ı İrem

Sıdk ile kârın dâimâ dergâh-ı Hakk'a ilticâ
Pes ol cenâb-ı kibriyâ elbet eder lûtf-u kerem

Bu müjde-i feth-u zafer bir kaç gün eğlendiyse ger
Hiç vermesin ey şîr-i ner tab'-ı hümayûna elem

Ey şehriyâr-ı bâ vekaar bu nükte hud pek âşikâr
Cüz'î çekilse intizâr hub anlanır kadr-i niam

Nâz etmese bir dil-rübâ bî-kadr olur hüsn-ü bahâ
Meyl eylemez hâtır ana bî-lezzet olur vaslı hem

Kişver ki bir mahbûbdur vaslı anın matlûbdur
Nâz etse dahi hûbdur vuslat mukarrerdir ne gam

Zâtın cihânın zîveri kân-ı mekârim perveri
Ol kânın olmuş gevheri şehzâdegân-ı pür-haşem

Sultan Süleymân-ı cihan izz-ü şerefle kâm-ran
Nev-nahl-i bâğ-ı izz-ü şan gül-gonce-i nahl-i himem

Şekl-ü şemâilde heman gûyâ pederdir bî-güman
Ol sâni-i sâhib-kıran ol beççe-i şîri ücem

Bârî haterden saklasın yavuz nazardan saklasın
Dâim kederden saklasın kılsın tebessüm dem-be dem

Sultan Muhammed'dir biri gûyâ melektir peykeri
Ol taht-u tâcın zîveri ol dürr-ı yektâ-yi kerem

Zât-ı güzînin seyreden vech-i metnin seyreden
Nûr-ı cebînin seyreden Mehdî deyü eyler kasem

Mânend-i mihr-i tâb-dâr devletle bulsun iştihâr
Haşmetle olsun ber-karâr izzetle olsun muhterem

Şehzâde Sultan Mustafâ gül-gonce-i bâğ-ı ulâ
Hâmem olur bülbül-nevâ evsâfın ettikçe rakam

Ol gevher-i pür-tâb-u fer kim rûyuna etse nazar
Şerm ile ruhsâr-ı kamer gül-gûn olur hemçün bakam

Devletle olup kâm-bîn izz-ü saâdetle karîn
Olsun hatâlardan emîn mânend-i âhû-yı harem

**Mâh-ı nev-i îyd-i saîd nev-nahl-i gül-zâr-ı ümîd
Ya'nî ki Sultan Bâyezîd ârâyîş-i hayl-ü haşem**

**Fass-ı nigîn-i saltanat nûr-i cebîn-i ma'delet
Hurşîd-i âlî-menzilet şehzâde-i nîkû-şiyem**

**Dâim ferâg-ı bâl ile handân olup ıkbâl ile
Cemşîd veş iclâl ile ede cihanda ayş-ü dem**

**Sultân No'mân-ı cihan şehzâde-i vâlâ-mekân
Hurşîd ile hem-âşîyan mâh-ı münevverle behem**

**İkbâl-ü şevket dâyesi izz-ü saâdet vâyesi
Mecd-ü şeref pîrâyesi nâzende âhû-yı harem**

**İclâl-ü devletle müdâm olsun karîn-i nâm-u kâm
Mânende-i bedr-i tamâm olsun şerefle muhterem**

**Dâmâd-ı vâlâ-menkabet destûr-ı Rastû-menzilet
Ya'nî vekîl-i saltanat ol dâver-i vâlâ himem**

**Hem-nâm-ı nîkû-yı Halîl sadr-ı kerem-kâr-ı celîl
Pîrâye-i zîkr-i cemîl ârâyîş-i seyf-ü kalem**

**Ol şâh-ı İskender-gulâm olup saâdetle be-kâm
Olsun rızâsında müdâm ol sadr-ı Eflâtun-şiyem**

**İkbâl-ü şevket pâydâr iclâl-ü haşmet ber-karâr
Bünyân-ı devlet üstüvâr iclâli efdun dem-be dem**

**İkbâl-ü izz-ü i'tilâ olsun çü gülşen pür-nemâ
Anda çü bülbül dâimâ kîlk-i Nedîm etsin negam**

XXXVI

Ahmed III. ün İbrahim Paşa'nın sarayına gelişi dolayısıyla

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Hey ne şâdîdir ki dil bâgın gülistân eyledi
Tab'ı mânend-i gül-i şâd-âb handân eyledi

Hey ne şevk-ı dil-güşâdır kim kemâl-i feyz ile
Bu şitâ eyyâmını fasl-ı bahârân eyledi

Habbezâ hurrem bahâr-ı zevk-u şâdî vü tarab
Kim bu helvâ bezimini reşk-i çerâgaan eyledi

Habbezâ şâdî ki bu rûz-ı tarabla sümbülü
Zülf-i anber-riz-i cânân ile yeksân eyledi

Böyle bir rûz-ı saîdin mislini az gördü çerh
Gerçi kim çoktan zemîn üstünde cevân eyledi

Az erişti hak budur kim böyle nûrânî şebe
Gerçi kim gerdun hezâran mâhı tâbân eyledi

Böyle bir vakt-i mübârektir bu kim bu sâlde
Hak anı eyyâm-ı îyd âsâ nümâyân eyledi

Böyle bir rûz-ı hümayundur kim ikbâlî anı
Nûr-bahş-ı cebhe-i mihr-i dırâhşân eyledi
Âftâb âmâde-i tahvîl iken döndü geri
Şehriyâr andan mukaddem azm-i cevân eyledi

**Ya'ni ikbâl-ü saâdetle vezîr-i a'zamın
Sohbet-i helvâsına teşrîfin erzân eyledi**

**Şehriyâr-ı balır-ü ber ferman-revâ-yi şark-u garb
Kim yedi iklimde dek hükmün nîgeh-bân eyledi**

**Hak taâlâ zât-ı âlî-şânın edip intihâb
Çün Sikender heft iklim içre sultân eyledi**

**Sürre-i Bathâ'dan ol dem kim doğup mihr-i kemâl
Kâinâtı garka-i envâr-ı imân eyledi**

**Ehl-i islâma nasîb etti Hudâ çok memleket
Nice şehler geldi bast-ı adl-ü ihsân eyledi**

**Vâkıf olduk cümlelerin ahvâline bildik ki Hak
Vûs'at-i mülkü rehîn-i Âl-i Osmân eyledi**

**Hak bu kim ancak bu rütbe imtidâd-ı vûs'atı
Bu hümayun devlet-i ulyâya ihsân eyledi**

**Devlet-i ulyâda üç hâlet ki vardır anları
Hak fakat bir fırka-i vâlâya erzân eyledi**

**Biri istiklâl-ü biri mülk-ü biri imtidâd
Bu üçü bu devleti mümtâz-ı akrân eyledi**

**Âl-i Abbâs-u Ümeyye öyledir kim her birin
Berk-i bîd âsâ rakıyban bîmi lerzân eyledi**

**Âl-i Sâsân-u Keyan'la anlara emsâl olan
Bir nice devlet ki milke tarh-ı bünyân eyledi**

**Müstakıl olmadı kimi kiminin vakti kalıl
Kimisi âzâdelikten sarf-ı sâmân eyledi**

**Gerçi Cengîziyye hayli memleket zabtetti liyk
Anları az demde Hak makrûn-ı hızlân eyledi**

**Hâsılı hakk-ı sühan budur ki devlet denmeğe
Hak heman bu devlet-i ulyâyı şâyân eyledi**

Bâ husus kim içlerinde asrımız şâhenşehin
Husrev-i Rûm-u Arab hâkaan-ı Îrân eyledi

Memleketler kıldı ihsan ana kim her birinin
Hasreti çok şehirleri nâlân-ü giryân eyledi

Mülk-i Pûristân-ü Gürcistân-ü Âzerbâycan
Her biri sad şehriyârı sâhib-i şân eyledi

Şîrvân-ü Erdebîl-ü dahi Îrân-u Irak
Dehr her birini taht-ı şehriyârân eyledi

Şimdi ammâ cümlesin baht-i saâdet cem'edip
Hutbe-i Sultân Ahmed ile şâdân eyledi

Her birin zabtettirip bir bendesine anları
Mâye-i tedînîr-i ehl-i rafz-u tугyân eyledi

Ol şehi Bârî kılıp hurşîd-i evc-i ma'delet
Heft evlâdın çü keft ahter fûrûzân eyledi

Saltanat tâcında mânend-i güher her birisin
Mâye-i ârâyîş-ü ziyb-i firâvân eyledi

Sadr-ı a'zamla kılıp te'yîd izz-ü şevketin
Anı milk-ü millete ta'vîz-i bâ cân eyledi

Dîn-ü devlet hidmetinde bezl edip maktûrunu
Mülkünü ziynet ile reşk-i gülistân eyledi

Pâdşâhım Hak taâlâ haşmetin kılsın füzun
Hâne-i destûru teşrîfin bahârân eyledi

Her ne rûtbe iftihâr eyleser lâyıktır ki baht
Sen gibi bir şehriyârı ana mihmân eyledi

Meclis-i helvâsına teşrîf edip ıkbâl ile
Lûtfun anın şem'-i ümmîdin dırahşân eyledi

**Böyle bir şebdir bu kim te'sîr-i yümnn-ü behceti
Şevk ile böyle Nedîm'i menkabet-hân eyledi**

**Şem'a karşı kilki nazm-ı tâzeye bünyâd urup
Nagmesin reşk-i nevâ-yı andelîbân eyledi**

**Dâimâ böyle efendim şevk-u şâdilerle ol
Nazmı bu sözle kalem makrûn-ı pââyân eyledi**

XXXVII

Ahmed III. ün tuğrâsını medih

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî pâkîze tuğrâ-yı hümâyûn-ı mülûkâne
Ki vâcib mücebince âmil olmak cümle şâhâne

Zihî vâlâ hümâ-yı evc-pervâz-ı celâlet kim
Düşer bâl açtığıınca sâyesi îrân-u Tûrân'e

Zihî sîmurg-ı zerrin-pençe-i kaaf-ı mehâbet kim
Gelir hemçün piristû heybetinden lerze hâkaane

O perçem zülfeler kim dönmüş anın pîş-gâhında
Ser-i Kisrî ham-ı çevgâna düşmüş gûy-ı galtâne

Ya ol âlî sütunlar kim anın her birisi gûyâ
Birin vâlâ alemdir leşker-i te'yîd-i sübhâne

O dil-keş beyzayı arzetseler tâvûs-ı kudsiye
Gelirdi sad meserret ile etrâfında cevâne

O hancer şeklini göstereceler Sührâb'a başlardı
Aman şevketlü hünkârım deyü feryâd-ü efgaane

Değil tuğrâ bu bir sâhib-kırân-ı milk-i satvettir
Ki cây etmiş miyân-bendin iki şemşîr-i bürrâne

Taâlallâh ne tavr-ı hûb-u şekl-i dil-güşâdır bu
Ki her bir şîvesi hayret verir baktıkça insâne
Nedir bu resm-i hâs-ul-hâs kim hîç olmadı manzûr
Nazîri dîde-i müşkil-pesend-i ehl-i irfâne

Bu gûne bir hüner arzylemiş sultân-ı âlî-şân
Cihanda var sanır vâr ise gelsin işte meydâne

Cenâb-ı hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı sâlis kim
Olur ser-pençe-i hurşîd yâl-i esbine şâne

Şehensâh-ı cihân-ârâ ki tâc-u tahtı yanında
Serîr-i husrev-ü taht-ı Ferîdun köhne efsâne

Bu tuğrası olaydı Îrec'in bâzûsuna ta'viz
Elinden hancerin Tû'run alıp atardı yâbâne

Eğer İsfendiyâr etmiş olaydı hâk-i pâyn kûhl
Ururdu dest-i red müjgânı tîr-i pûr-ı Destan'e

Ser-i râha ederdi çihresin güsterde çün hurşîd
Düçâr olsa Minûçihr ol şehensâh-ı cihan-bâne

Anın hattına lâyıktır demek hatt-ı şerîf ancak
Mecâzen derler idi anı evvel hatt-ı şâhâne

Sülûs olmuş müyesser Şeyh'e ancak sonra amnâ kim
Anın sülsânın ihsan kıldı Hak Sultân-ı zî-şâne

Ki bir âlî murakka' yazdı kim ger bulsa hattâtan
Midâd-i müşk-bûyun kûhl ederler dîde-i câne

Anın bir harf-i âlî-şânına olmaz bahâ ancak
Eğer îrâd-ı Hind'i katsalar mahsûl-i Îrân'e

Ele aldıkça kilik-i anber-efşân-ı hümâyûnun
Döner ser-safha gûyâ nev-bahâr ermiş gülistâne

Eğer zer hall ile çün şem' kilki bir elif çekse
Döner rûh-ı Dede üstünde anın hemçü pervâne

O şehit kim cihânın şehirleri bâb-ı refiinde
Ederler çün gedâ arz-ı niyâz-ü acz der-bâne
Eğer kim müceb-i fermânı ile âmil olmazsa
Ferîdûn ise de tahtından eyler çerh bigâne

**Murâdı hükm-i şer'-i Ahmed'i tatbika saidir
Pes anın ittibâi farzdır hep ehl-i îmâne**

**Cenâb-ı Hakk'a sıdk-ı kalbinin âsârıdır ancak
Ki kahretmektedir a'dâyı seyf-i kahramânâne**

**Çekip tîg-ı cihâdı hanıdü lillâh kıldı efkende
Adûnun tenlerin hâk-i siyâha serlerin kaane**

**Edip islâmiyan mülkünde adl âyînini icrâ
Yeniden verdi revnak hânedân-ı Âl-i Osmân'e**

**Sitanbûl'u kılıp envâ'-ı şehr-âyîn ile tezyîn
Meserretler ile döndürdü her sûkun gülistâne**

**Eder İran-zemîni tâ hudûd-ı Belh'a dek teshîr
Eğer bir kerre ruhsat verse tîg-ı tîz-i uryâne**

**Alıp İran-zemîni kabza-i teshîrine hâlâ
Ferîdun gibi oldu şehriyâr Îrân-u Tûrân'e**

**Nihâvend-i Irak âhengi oldu bâis-i şâdî
Bu günden sonra nevbet geldi bir fasl-ı Sıfâhân'e**

**Kılar tâ sâhil-i Ceyhûn'a dek eknâfı gark-ı hûn
Eğer fermân ederse satveti şîrân-ı meydâne**

**Îtâat etmeden gayri(1)
Heman aklı var ise tavk kılsın gerden-i cânê**

**Ne gûne kâra âgâz etse avn-i Hak'la mümkindir
Heman azıneylesin ikbâl ile her yana merdâne**

**Bu gûne kuvvet-i tâli'ki vâr anda baîd olmaz
Felek ta'lıyk ederse na'l-i esbin gûş-ı hâkaane**

(1) Halil Nihad basmasında boş, başka nüshalarda da bu kasıdeyi bulamadık.

**Nedîmâ destini gayri duâya eyle âmâde
Ne mümkün ermek ol şâhenşehin evsâfı pââyâne**

**Heman Hak dâimâ ol şehriyârı eyleyip mansûr
Ede a'dâsını üftâde dâim çâh-ı hızlâne**

**Olup nâin-ı şerîfiyle müzeyyen sikke vü hutbe
Vere tuğrâsı ârâyış berât-ı izzet-ii şâne**

XXXVIII

Noksan bir kasîde

Feilâtûn (fâilâtûn) feilâtîin feilâtûn feilât (fa'lûn)

Ya'ni Sultân-ı felek-mertebe Hân Ahmed kim
Çerh meçhûlünü re'yinden eder isti'lâm

Âleme gelmedi hiç zât-ı hümayûnu gibi¹
Ma'rifet kadri bilir böyle şeh-i zî-in'âm

Dâimâ âdetidir dîn-i mübîni² i'zâz
Her zaman pîşesidir şer'-i metîni³ ikrâm

Saydeder beççe-i sîmurg-ı celâl-i câhı
Tuğunun mâhçesi bî meded-i dâne-i dâm

Gül-sitân olsa sehâb-ı kereminden sîr-âb
Çemen-i ter bitirir havzdaki ferş-i ruhâm

Âsmân olsa lehîb-i sühanından pür-tâb
Âb olur damlar idi âhen-i tig-ı Behrâm

Kuvvet-i kaahire-i hıfzı mühim-sâz olsa
Çihre-i duht-ı rezin olur idi perdesi câm

Zîver-i hutbesine ancak olurdu lâyık
Olsa bir minber-i nüh-pâye eğer nüh ecrâm

1) Gelmedi âleme gelmek dahi olmaz mümkün

2) mübîne

3) metine

Revna-k-ı sikkesine ancak olurdu şâyan
Leke-dâr olmamış olsaydı eğer bedr-i tamâm

Mehçe-i tûguna mümkün idi teşbîh etmek
Ârız olmasa gehî cebhe-i hurşîde gamâm

Rahş-i iclâline kaabil idi tanzîr etmek
Şîr-i gerdunda eğer olsa idi zeyn-ü licâm

Şehriyârâ sen o sultân-ı muazzamsın kim
Fahreder bûs-ı rikâbınla senin Rüstem-ü Sâni

Sensin ol şeh ki Sikender der-i iclâlinde
Kabiliyyetlice bir hizmete şâyeste gulâm

Sensin ol nûkte-i lafz-ı kerem-i ma'nî kim
Sana bezminde Felâtûn edemez redd-i kelâm

Sıdk-ı niyyetle duâmız budur Allâh alim
Her dem-ü her nefes-ü her seher-ü her akşâm

Câvidan arsa-i haşmette tek-ü tâz edesin
Şöyle kim gûy ola çevgânına çerh-i hud-kâm

Baht pâyende vü ıkhâl-ü saâdet câvid
Düşmen efkende felek bende vü hurşîd gulâm

KIT'ALAR
ve
TARİHLER

I

**İbrahim Paşa Kütüb-hânesine Hâfız-ı
kütüb tayini dolayısıyla
şükranıyye**

Mef'ûlû fâilâtü mefâilü fâilât

**Ey kudsiyan aman bana imdâd vaktidir
Bir hayret aldı nâtıkamın tâb-u tâkatin**

**Billâh kıl-k-i şûhuma imdâd edin biraz
Vasfeyleyim efendimin ihsân-ü himmetin**

**Lûtfun ne gûne vasfedeyim ben ne söyleyim
Bilmem nice edâ edeyim şükr-ü ni'metin**

**İhsân edip kerem buyurup himmet eyleyip
Lûtf etti bendesine kütüb-hâne hidmetin**

**Ol hidmet-i celîlin efendim Hudâ bilir
Çoktan çekerci hâtır-ı âzâde hasretin**

**Fikri hemîşe bu idi kim cümle sarfede
İlm-i şerîf hidmetine kaabiliyyetin**

**Anmâ kitâbsız nice mümkün deyü müdâm
Derd ile çâk ederdi giribân-ı mihnetin**

**Yanlış bir iki cüz'-i perâkende cem' edip
Anlarla evler idi ızâat tabîatın**

Girmezdi pâk nüsha ele âriyet dahi
Her kes bilir kitâbının elbette kıymetin

Allah bilir ki etmiş idim hâk-i pâ yine
Bir iki def'a arz-ı merâm etme niyyetin

Lâkin yine teeddüb ederdim ki denmeye
Küstâh imiş Nedîm ki artırdı sıkletin

Vaktâ ki erdi gûşuma bu müjde eyledim
İmzâ efendimin keremin hem kerâmetin

Ma'lûmun olsun imdi efendim ki bendene
Lûtfun mürüvetin keremin buldu gaayetin

Oldu zülâl-i mekrümetin bana rûh-bahş
Lûtfunda buldum âb-ı hayâtın halâvetin

Benden Nedîm bir güher-i kem-revâc idi
Artardı i'tibârın anın kadr-ü kıymetin

Çün böyle bir defineye kıldın anı emîn
Seyreyle gayri tâb-ü tüvan-ı tabîatın

Allâh nahl-i devletini ber-karâr edip
Dünyâdan eksik etmeye zıll-i himâyetin

Zât-i şerîfin eyleye efzûn ilel ebed
Sadr-ı vezâretin şerefîni ziyb-ü ziynetin

Hurşîd-i zâtın eyleye reşk-i felek müdâm
Dîvân-hâne-i şerefîni sadr-ı rif'atın

II

Selsebîl için

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Nice reşk-i behîşt oldu demez âdem gel insâf et
Nazar kıl Selsebîl-i sâfa bak kasr-ı dil-ârâya
Revâdır âb-ı can-bahşine dense çeşme-i Tesnîm
Ki oldu mâ sadak «Aynen tûsem mâ selsebîlâ» ya

III

Kuru gözağrısından şikâyet

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Hıdîvâ âsafâ Hâtem-nihâdâ serverâ sadrâ
Ki zâtın gibi âsaf bir dahi gelmez bu dünyâye
Mürüvvet ^{he-nâde} ~~kasn~~ sâhib-~~keremsin~~ dâd-perversin¹
Kulak tut ^{kâfir} bir nefes feryâd-ü efgaan-ı Nedîmâyê

Benim bir düşmenim vardır ki elbet yılda bir kerre
Gelip eyler hezârân cevır cân-ı nâ-şekibâyê

Ne verdi âlamaz bilmem o kâfir-mâcerâ benden
Ki habs ile eder âzâr tab'-ı nâ-tüvânâyê

Temâşâ-yı cemâl-i yâra mâni' olduğu dursun
Komaz rû-mâle ruhsat hâk-i dergâh-i muallâyê

1) bende-perversin

Yine geldi bu dem kıldı efendimden beni mehcûr
Elinden çektiğim derd-ü meşakkat sığmaz imlâye

Karîr-ül ayn ede dâim seni Allâh sultânım
Gamından görmeye sihhat yüzün hasm-ı fûrû--ınâye

Fûtûhât ile mesrûr eyleyip kalbin cenâb-ı Hak
Çerâgan'dan heman nakledesin seyr-i donanmâye

Hudâvendâ remed dedikleri zâlimdir ol düşmen
Sığındım bir dahi görmekten anı Hak taâlâye

Zamân-ı devletinde sürdüğüm zevk-u safânın hep
Alır benden hisâbın bir bir ol hasm-ı sitem-inâye

Hele el-hamdü lillâh kurtulup dest-i cefâsından
Kaçıp geldim efendim dergeh-i adlinde şekvâye

Beni mesrûr-u handân eyle bir dem iltifâtınla
Ki çok ağlattı mihnet ey hıdîv-i âsman-pâye

Mekâriin-perverâ çünkim remed def' oldu aynından
Nola Târih-i Aynî ile gelsem bâb-ı vâlâye

Budur Hak'tan ümîdim çünki sürdüm hâk-i pâye yüz
Şifâ'-yı mahzdır lûtfun Nedîm-i zâr-iî şeydâye

IV

Şevk-âbâd hakkında

Fâilâtin mefâilîn feilât (fa'lün)

Habbezâ cilve-gâh-ı nev-bünyâd
Habbezâ habbezâ mübârek bâd

Her hıyâbânı müft-i ayş-u tarab
Her biin-i nahli nakd-i vakt-i murâd

Reşk-i feyz-i nesîm-i sâfından
Ferruh-âbâd-ı Isfahan ber-bâd

Cûy-ı Şîr ile âbı hem-şîre
Hâki hâk-i behişt ile hem-zâd

Himmet-i âsaf-ı kerem-ver ile
Oldu hakkaa bu cây Şevk-âbâd

V

Mef'ûlû fâilâtü mefâilü fâilât

Laht-i ciğer mi kaldı dil-i hun-giriftede
Zahm-âşinâ-yi hancer-i ser-tizin olmadık
Nittikse eyledik senin ey çerh-i dun senin
Minnet gedâ-yi sâgar-ı nâ-çizin olmadık
Bir kez şu arsa-gehte dırıyg ey levend şûh
Pâ-mâl-i eblak-ı haşer-engîzin olmadık

VI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Ne câre almış ezel mekteb-i sebâta dili
Veren bu hâssa-i hüsnü dil-sitânımıza
Ne derd ise çekelim kavs-ı ebruvânını liyk
Cefâ-yı nâvek-i müjgânı geçti cânımıza

VII

Nişün bu gûne muhâlif cevâb söylersin
Sana kerem sorarım sen itâb söylersin
Nedir lebinde bu terlik bu tatlılık gûyâ
Şeker tebessüm edersin gül-âb söylersin

VIII

Biz ol harâb-ı elestiz ki hemçü tevbe-i rind
Şikestelik yaraşır destde sefâlimize
Tefe'ül etmiş idik şeb hayâl-i hattınla
Sevâd-ı âyet-i Vel-leyl geldi fâlimize

IX

Hamâme veş harem-i kûyunu tavâfta dil
Dirıyg bizden o âhû-nigeh remide henûz
Gunûde çeşmi yine bîm-i gamze sabr-şiken
Cihan kırılmada şemşîr nâ-keşide henûz

X

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lîn)

Ey gönül sahn-ı çemende leb-i deryâ faslın
Bir sanemle edeğör kâm alasın dünyâdan
Yoksa bir dişleri dür kaameti serv olmayıcak
Ne biter sahn-ı çemenden ne çıkar deryâdan

XI

Ey gönül duht-ı rezi almak ise maksûdun
Hele bir kerre de var hâne-i hammârda gör
Tâze şâh üzre açılmış gülü seyrettin ise
Bir de gel câmı hele dest-i kadeh-kârda gör

XII

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Zulmetti hayf tıfl-ı dile dâye-i felek
Ol bed-mihirden almadılar dâdımız bizim
Çıkma hayâli dideden ol mest-i işvenin
Minâda neş'e buldu peri-zâdımız bizim

XIII

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün

Dil fikr-i lebin canda nihân eylemek ister
Cânım darılıp âh-u figaan eylemek ister
Işk ~~olur~~ yakıp sinede bir şem'-i fûrûzan
Esrâr-ı dili halka iyân eylemek ister

XIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Dâg-ı reşk etti beni gayre nigâh-ı hışm âdip
Bül-aceb sihr etti çeşmin şive-i âzârda
Mihrin eyler pençesin pejmürde her müjgânımız
Sîr-çeşm olsak temâşâ-yi cemâl-i yârda

XV

Tıfl iken dahi fûrûg-ı hüsnü şeh-r-âşûb olup
Yaktı kundaktan o âfet âlemi âteşlere
Şîr-mest-i ıška olmaz vâye sad rıtl-ı girân
Neylesin bir cür'a-i nâ-çiz deryâ-keşlere

XVI

Şâh-ı gül teşbîh ederdim sana ısbât eyledin
Nev-behâr ardınca geldin sâgar-ı sahbâ tutup
Gördüm ol âhû-nigâh ardınca ser-gerdan gönül
Gird-bâd âsâ giderdi dâmen-i sahrâ tutup

XVII

Nerm-ten dilberlerin âzârı da şîrîn olur
Lezzetin telh eylemez çîn-i cebin pâlûdenin
Gör leb-i la'l-ü dür-i dendânın olmaz mı aceb
Jâle-hiz olmak derûnu gonce-i negşûdenin
Olmasın gaafil zükâmında dımâg-ı nahveti
Sâye-perverd-i gül-i bâlîn olan âsûdenin

XVIII

Mâil oldum bir siyeh-çerde cüvân-ı şeb-reve
Tâk-ı ebrûsun görenler benzetir mâh-ı neve
İltifât-ı yâra magrûr olma dil verme Nedim
Gör ne kanlar yutturur ol meh hele bir kez seve

XIX

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Doğılmış kasdı hancer çekmek ol ser-mest-i tannâzın
Heinan âğuş açıp zerrin kemer göstermek istermiş
Tebessümle nigâhından hayâl ettim senin zâlim
Bize la'l-i şeker-bârın güher göstermek istermiş

XX

Sarây-ı şehriyârî bir aceb bâg-ı meserrettir
Kurulmuştur esâsı izz-ü câh-ı iftihâr üzre
O bâğın her dırahtı meyve-dâr-ı izz-ü devlettir
Atarlar tâşı elbette dıraht-ı meyve-dâr üzre

XXI

Mef'ûlû mefâilün feûlün

Sâkıy duracak zaman değildir
Fevt etmiyelim dem-i şebâbı
Bir hâlete koy beni ki olsun
Dûşumdaki sof dahi şarâbî

XXII

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Sürîn üstündedir dikkik gibi şimdi kemerler hep
Miyân-ı dilberanda bir yeni çıktı kıyâfet var
Cihânı bend eder sana o perçem gayri neylersin
Yürü ey serv-i âzâdım yürü başında devlet var
Unutturdu bana serv-i revânı dün gülistanda
Efendim bir uzun boylu yeşil atlaslı âfet var
Henûz on ikiden on üç gün eksik yaşı ammâ kim
Ayın on dördünü yâd ettirir bir mâh-tal'at var

Târihler

I

Sabihâ Çelebi'ya sakal tarihi

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feâilün

Beyt-ül gazel-i işve Sabihâ Çelebî kim
Her cünbişi hem-hâlet-i eş'âr-ı sabiha

Baktıkça olur tûti-i eşkeste-zaban lâl
Ol la'l-i nemek-rîze o güftâr-ı meliha

Gül-berk-i izârında biten sebze-i hattın
Târihini cûyende iken kilc-ü kariha

Bu mısra'-ı garrâyı Nedîmâ'dan işittik:
Nûr âyetini yazdılar o vech-i sabiha

1122

II

İbrahim Paşa'nın Kaim-makam oluşuna

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Bi hamdillâh yine bir gerdişinden sâki-i dehrin
Hilâl-i câm-ı âmâl-i cihan bedr-i tamâm oldu

**Bi haındillâh yine bir cünbişinden kilk-i takdîrin
Dehân-ı dâl-i devlet gonce veş pür ibtisâm oldu**

**Neşât-u şâdmâniden cihânın kâse-i nûnu
Misâl-i câm-ı mey leb-ber leb-i sahbâ-yı kâm oldu**

**Dil-i sengîni çerh-i geç-nihâd-ü kîne-mu'tâdın
Bu dem seng-i fesân-ı hancer-i mîm-i nızâm oldu**

**Olup âmâde-i ıslâh kâr-ı derhem-i âlem
Umûr-ı dîn-ü devlet müstaid-i intizâm oldu**

**Nola şimdi salah ümmîdin etsem kâr-ı âlemden
Ki bir dergâh-ı âli-şan melâz-ı hâs-u ânı oldu**

**Nola âsan desem azmeylemek ser-menzil-i kâma
Ki bir zât-ı kerîme eblak-ı ecrâm râm oldu**

**Cihan-sadr-ı muallâ-kadr İbrâhîm Pâşâ kim
Süreyyâ edhem-i ıkbâline zerrin ligâm oldu**

**Vezîr-i muhteşem kim enderûn-ı hâsına hurşid
Mezerkeş câmeli altın küilehli bir gulâm oldu**

**Tırâz-ı sadr-ı haşmet zîver-i divân-ı devlet kim
Leb-i ıkbâl dergâhında vakf-ı iltisâm oldu**

**Hıdîv-i âsmân-pâye cihan-bân-ı müeyyed kim
Rikâbî âftâb-ı burc-ı izz-i ihtisâm oldu**

**Şehenşâh-ı cihanın mîr iken ıstabl-ı hâsında
Rikâbından çıkıp üç tuğ ile kaaım-makaam oldu**

**Zihî ıkbâl-i şâhî iltifât-i pâdşâhî kim
Zuhûrundan serâ-ser halk-ı âlem şâd-kâm oldu**

**Nice şâd olmasınlar kim bu ıkbâl-i dil-ârânın
Misâl-i ebr-i nisan lûtfu şâmil feyzi âm oldu**

Ki böyle bir tabîb-i hâzıkın te'sîr-i tedbîri
Nice zahm-ı derûna kâr-sâz-ı iltiyâm oldu

Cihanda böyle bir iyd olmadı çok sâl-ü meh geçti
Felekte böyle bir gün doğmadı çok subh-u şâm oldu

Budur ümmîdimiz kim düşmenin bünyân-ı sâmanı
Bu günden sonra bî şek rahne-yâb-ı inhizâm oldu

Budur me'mûlümüz kim ba'd ezin mahtûba-i nusrat
Edip te'hîri terk âmâde-i keşf-i lisânı oldu

Refıyk etsin Hudâ tevfiykını hemvâre hakkaa kim
Duâ-yı devleti farz-ı berâyâ-yı enâm oldu

Şeh-i âlem-penâhın da ola ıkbâlî rûz-efzun
Ki ol sadr-ı güzîne mâye-bahş-ı ihtirâm oldu

Bu beyti gûş kıldım bir kemîne çâkerinden kim
Bu nash-ı dîl-keşe her mısraı târîh-i tâm oldu:

Verip meydânın İbrâhîm Pâşâ edhem-i azmin
Rikâba yümn-i câh-u şân ile kaaım-makaam oldu

1128 [1]

III

İsmail Efendi'nin Müftü oluşuna

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Rûkn-i bâlâ-hâne-i devlet imâd-i saltanat
Dest-gâh-i milk-ü millet kuvvet-i bâzû-yi dîn

Vâzi'-ul asl-ı kerem sadr-us-sudûr-ı muhterem
Mesned-ârâ-yi himem pirâye-i dîn-i müibîn

[1] İlk mısra' 1129, ikincisi 1103 ü gösteriyor.

Nakd-i vakt-i ilm-ü irfan kâr-bin-ü kâr-dan
Hîrz-ı cân-ı fazl-u itkan kurret-ül-ayn-i yakıyn
Ya'ni Bû-İshak İsmâil Efendi kim eder
Sâha-i dergâhına İbn-üz-Zekâ vaz'-ı cebin
Hazret-i Mevle-l mevâli kim ulüvv-i şân ile
Oldu zâl-i çerhe mâlik liyk bâ mülk-i yemîn
Mihr-i gerdûn-ı celâlet kim sezâ gerdûnunun
Olsa her bir çerhi reşkin-sâz-ı çerh-i çârûmin
Zû-fünûn-ı asr kim mecmûa-i ahlâkının
Görmedi mislin halâyık belki görmez ba'd-ezîn
Müctemi'zâtında haysiyyât-ı eslâf-ı kirâm
Münderic tab'ında mâhiyyât-ı ahlâk-ı güzîn
Ziver-i milk-i cihan belki cihân-ı izz-ü şân
Müfti-i devr-i zaman allâme-i rûy-ı zemîn
Cevv-i idrâkinde kemter zerredir Şems-i Serahs
İbn-i Hâcib dergeh-i fazlında der-bân-ı kemîn
Nutkunun her lafzı fer'-i şer'e bir asl-ı asil
Lafzının her harfi ilm-ü dine bir metn-i metin
Zıdd-ı kâmil hâtır-ı derrâkine¹ fikr-i sahif
Lâzım-ı beyyin nihâd-ı pâkine re'y-i rezin
Lûtfu etse sahra-i sammâya ger ithâf-i rûh
Zihni olsa hakla-i hamkaaya ger feyz-âferin
Ol kılar cezr-i asammin şübhesin mahz-ı vuzûh
Bu eder kutr-ı muhitin nisbetin ayn-ı yakıyn
Mesned-i fetvâya ziver- bahş olup ıkbâl ile
Bang-i el-hamd etti gûş-ı çerhe irâs-ı tanin

1) idrâkine

Hak budur kim öyle bir kavvâl-bil-hak dâvere
Haylinden muhtâc idi ol mesned-i vâlâ-terîn

Hamdû lillâh kim hele tevfiyk-ı Hak yârî kılıp
Şimdi buldu sâhibin hakkaa ki ol sadr-ı güzîn

Rûz-u şeb budur duâmız kim heman her hâlde
Hayra tevfiyk eyleye zâtın İlâh-ul âlemîn

Masdar-ı birr eyleye hemvâre kalb-i pâkini
Eyleye zât-ı kerem-kârın hatâlardan emîn

Böyle tahrîr etti târihin Nedîm-i bendesi
Oldu İsmâîl Efendi müjde kim müftî-i dîn

1128

IV

Kapudan Mustafa Paşa Çeşmesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâh-ı hümayuñ-pâye Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki şâmildir cihâna lûtfu ebr-i nev-bahâr âsâ

Muazzam şehriyâr-i ma'delet-perver ki fahreyler
Feridun bâb-ı iclâlinde olmağla cebin-fersâ

O hâkaan-ı cihânın sıhr-ı hâs-ı mekrümet-kârı
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi Felâtun-râ

Şeref-âbâdı kıldıkta o şâhenşâh için bünyâd
Ana bir cûybarı menbaından eyledi icrâ

Firâvân olmağla âb-ı lûtf-i şehriyârîden
Ricâl-i devlet etti Üsküdâr'ı sû-be sû irvâ

Kapûdân-ı mükerrerin sıhr-ı efham kim semâhatte
Kef-i cûdundan alır feyz-i cûşu lücce-i deryâ
Vezîr-i bî muâdil sadr-ı kâmil kim fazâilde
Değil hem-ser ana İbn-ül-Amîd-ü Bû-Alî Sînâ
Melek-haslet muallâ-ınenzilet destûr-ı pür himmet
Ki zât-ı pâkidir kân-ı cihanda gevher-i yektâ
Şehenşeh devletinde ol vezîr-i âsman-mesned
Yapıp bu çeşme-i pâki güzel hayr eyledi hakkaa
Hemîşe şehriyâr-ı âlem-ii sadr-ı cihan-bânî
Hem ol destûr-ı zî-şânı müeyyed eylesin Mevlâ
Nedimâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Bu dil-cû çeşmeyi yaptı kapûdan Mustafâ Pâşâ

1129

V

İzzet Ali Bey'in defterdarlığına

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Mübeccel âyet-ı nûr-ı kiyâset mîr İzzet Bey
Berâberdir kitâba nüsha-i âdâbının harfi
Emîr-i kişver-i endîşe kim hall-i maânide
Eğer bir nokta koysa hâmesi bircis der yekfî
Ser-i mûdan dahi bârîk olursa nûkte vü ma'nî
Şikâf eyler anı bir nice def'a gûşe-i tarfı
Cüvan-merd-ü mekârim-pîşe zât-ı bî muâdil kim
Değildir mümkün el-hak hâme-i Vassâf ile vasfı

Ana mevrûs idi bu mansıb-ı vâlâ-yi istîfâ
Yahud kim zât-i âlî-kadrine meşrûta-i vakfî¹

Bu câh-u menzilet kim olmuş idi bir zaman mu' tel
Bi hamdillâh gelip kilkinden oldu şimdi müsteşfi

Meserretle serâ-ser vaktimiz nev-rûz-ü iyd oldu
Hudâya hamd kim bahtın görüldü böyle bir lûtfu

Kılıp mahfûz Bârî gevher-i zât-ı kerem-kârın
Murassa' efser-i ıkbâlin olsun mâye-i rasfı

Nedimâ dedi fart-ı sıdk-u ihlâs ile târîhin:
Âlî Bey oldu müjde mecd ile bil-fi'l müstevfi
1130 [1]

VI

İbrahim Paşa sebîline

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Zihî dil-keş sebîl-i bî bedel kim lezzet-i âbı
Heman ancak ola dâr-ı cinânın selsebîlinde

Eder rûha vekâlet tende olur mâye-i sihhat
Komaz âsâr-ı illet hastenin cism-i abîlinde

Ki yaptı anı İbrâhîm Pâşâ-yı felek-mesned
Bu şehr-i bî nazîrin böyle cây-i bî adîlinde

O sadr-ârâ ki bir eşkeste tuhm-ı penbedir kalmış
Kamer şem'-i harîm-i cûdunun çîn-i fetîlinde

Olup günden güne ıkbâli ber-ter hem bu hayr-i pâk
Ola ser-levha-pîra defter-i hayr-i cezîlinde

1) meşrût bir vakfı

[1] Bizdeki yazmada 1140

Dedi târih-i itmâmın Nedîmâ hâtif-i gaybî:
Zülâl-i nûr iç İbrâhîm Pâşânın sebîlinde

1132

VII

İbrahim Paşa'nın bir çeşmeyi yenilemesi

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bârekâllâh bârekâllâh bî bedel zibâ eser
Kim anı sadr-ı mekârim-pîşe teşyîd eyledi

Sadr-ı gerdun-pâye kim bir tek rikâbın âsmân
Maşrık-ı izz-ü celâle gurre-i iyd eyledi

Ya'ni İbrâhîm Paşa kim fezâ-yi âlemi
Mâtem-âbâd olmuş iken bezm-i Cemşîd eyledi

Bî garezdır merhamet-perverdir anınçün anı
Hazret-i Allâh her kârında te'yîd eyledi

Dehre oldu maye-i râhat zamân-ı devleti
Lûtf ile halk-ı cihânın her günün iyd eyledi

Dûst dursun düşmenin dahi ukubet yerine
Afv ile ihsân ile ta'zîr-ü tehdîd eyledi

Lûtf-u cûd-u himmeti âlemde çok bî kesleri
Zerre-i güm-nâm iken hem-nâm-ı hurşîd eyledi

Cümleden biri bu zibâ çeşmeyi çerh-i denî
Nice dem gözden misâl-i eşk teb'îd eyledi

Her vezîre arzedip derdin lisân-i hâl ile
Âb-ı rûyun sarfedip ihsânın ümmîd eyledi

**Her birine derdi kim ey âsafan lâıyk mıdır
Baht-ı dun böyle beni me'yûs-u nevmid eyledi**

**Ben ocâğın âb-ı rûy-ı merdüm-i çeşmi iken
Hayf kim gerdun beni tahrîb-ü tebdîd eyledi**

**Her gelen düşmen edip bu yerleri bir kerre seyr
Bana baktıkta esâs-ı ta'nı te'kid eyledi**

**Dest-i düşmen hem kulağım burmada ta'yib ile
Şerm-ü hacletse zebânım bend-ü ta'kıyd eyledi**

**Cümle etrâfım olup ma'mûr ben kaldım harâb
Aramız erbâb-ı himmetle ne teb'id eyledi**

**Bunca demler ağladı yaşın yaşın ammâ çi sûd
Birisi ne iltifât etti ne tecdîd eyledi**

**Âkıbet ol âsaf-ı zî-şan edip şefkat ana
Kâse-i deryûzesin pür nakd-i ümmid eyledi**

**Selsebil-i cennet âsâ eyleyip ta'mîr anı
Ziyb-ü ziverle misâl-i huld câvid eyledi**

**Şöyle pür ziyb oldu kim Rıdvan alıp resmin anın
Turra-i havrâyı ana ser-nigûn bîd eyledi**

**Buldurup şimdi suyun ıkbâl-ü devletle tamâm
Ferr-ü tâbî çeşme-i hurşîdi taklîd eyledi**

**Sakf-ı âlisin hacil-sâz-ı ruvâk-ı âsman
Kefçesin reşk-i kefi pür tâb-ı hurşîd eyledi**

**Şemse-i zer-dûz-ı sakfın çerhe sordum bilmeyip
Mihrdîr yahud kamerdir deyü terdîd eyledi**

**Vasf-ı pâkinde Nedîm anın bu beyti söyledi
İki mısra'dan iki târîh tevlîd eyledi:**

**Pür himem Dâmâd İbrâhîm Pâşâ-yi vezîr
Bu dil-ârâ çeşme-i dil-cûyu tecdîd eyledi**

VIII

Muhammed Kethudâ Paşa yalısına

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Muhammed Kethudâ Pâşâ o zât-ı âkıl-ü dâna
Ki olmuştu serây-i câhına perr-i hüma câ-rû

Anın her kârını te'yîd eden ıhlâs-ı niyyettir
Ne zûr-ı tiyg-u hancerdir ne kahr-ı kuvvet-i bâzû

Ne hâcet pâs-bân-ı devlet-ü ıkbâli kim bestir
Anın hısn-ı celâl-ü câhına hıfz-ı Hudâ bârû

Kemâl-i ziyb-ü ferle yaptı bu sâhil-serâyı kim
Hevâsı dil-güşâ âbı musaffâ hâki anber-bû

Anın her kasrı gûyâ nev-arûs-ı hüsn-ü behcettir
Ki olmuştur ana cûft-i müzehheb zer-feşan ebrû

Görünmez sâhasında hâr-u hâşâk-i melâl-ü gam
Görünen sûret-i zevk-u safâdır her taraf her sû

Dil-ârâlıkta ra'nâlıkta bulmaz bir nazîrin hiç
Ne denlü âlemi peyk-i nesîm eylerse cüst-ü cû

Edip zevk-u safâlar dâimâ sâhil-serâyında
Helâk olsun hasedden düşmen-i bed-tıynet-ü bed-gû

Bu mısra'la Nedîmâ bende tahrîr etti târihin:
Leb-i deryâda pek oldu bu sâhil-hâne-i dil-cû

IX

Başka bir tarih

Hıdiv-i bende-perver kâr-fermâ-yi felek-çâker
Muhammed Kethudâ Pâşâ o zât-ı âsaf-isti'dâd

Geelden devlet-ü iclâl ile ol sadr-ı vâlâya
Nihâd-ı pâki olmuştur sehâ vü himmete mu'tâd

Cenâb-ı dâver-i zî-şan ki olmuştur dil-ü desti
Kemâl-i akl ile hem-râz lûtf-ü cûd ile hem-zâd

Anın mi'mâr-ı tab'ı bir mübârek sa'd sâadette
Bu sâhil-hâne-i hâtır-güşâyı eyledi bünyâd

Yaparsa böyle yapsınlar binâyı ehl-i izz-ü câh
Olursa böyle olsun bâri tarh-ı pâk-i nev-icâd

Adilin görmemiştir belki rü'yâsında da gerdun
Nazîrin yapmamıştır malihulyâsında da üstâd

Hele ben bildiğim bu resm-i pâki seyreden âdem
Cihanda bir dâhi kasr-ı Huvarnak nâmın etmez yâd

Serâpâ pâk-ü ra'nâ bir kusûrun bulamaz hakkaa
Ne denlü ararsa her gûşenin nezzâre-i nekkaad

Mübârek eyliye Hak sâhibine izz-ü devletle
Ola erbâb-ı ihlâsa duâ-yi devleti evrâd

Bu mısra'la Nedîm ol nev binânın dedi târihin
Zihî pâkîze sâhil-hâne-i devlet mübarek bâd

X

Başka bir tarih

Vücûd-ı muhterem Pâşâ-yi ekrem dâver-i efham
Cenâb-ı Kethudâ Bey ya'ni ol zât-ı kerem-peydâ

Vücûd-ı pâkidir ârâyiş-i eyvân-ı izz-ü câh
Nihâd-ı sâfıdır âyîne-i mihr-i cihân-ârâ

Esâs-ı kasr-ı ıkbâli esâs-ı çerhden muhkem
Ferâz-ı râyet-i câhı ferâz-ı sidreden bâlâ

Binâ kıldı bu sâhil-hâneyi izz-i saâdetle
Edip resmin bu gûne dil-güşâ vü dil-keş-ü ra'nâ

Cihanda olmamıştır böyle cây-ı bî bedel bünyâd
Dahi yapılmamıştır böyle tarh-ı pâk-ü müstesnâ

Sanırsın kendisi bir nev-arûs-ı çihre-pîrâdır
Önünde gûyiyâ âyîne-i şeffâfdır deryâ

Hevâsı dil-güşâ tarhı dil-ârâ mevkı dil-keş
Nazîrin görmemiştir âlem içre dîde-i bînâ

Ferâz-ı mesnedinden kûha bakmak başka bir âlem
Dönüp revzenlerinden bahri seyretmek hayât-efzâ

Revâ zülf-i arûsân olsa sahn-ı kasrına câr-ûb
Sezâ subh-ı bahâr olsa derinde perde-i dîbâ

Hurûf-ı sâdesi bu beyt-i garrâ-yı dil-ârânın
Nedîmâ ol serây-ı dil-keşe târihdir hakkaa:

Hezâran ziyb-ü ferle sad hezâran zıyb-ü ziynetle
Bu sâhil-hâneyi yaptı Muhammed Kethudâ Pâşâ

XI

Şehzâde No'mân'ın doğumuna

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Âlemin pâdşehi bahr-ü berin sultânı

Ya'ni Hân Ahmed-i zî-şân-ı Sikender-unvân

Şehriyâr-ı azamet-güster-ü âlî-şan kim

Olamaz dergeh-i ıkbâline Dârâ der-bân

Emr-ü fermân-ı şerîfine felekler münkaad

Re'y-i pâkine feleklerde melekler hayrân

Bâğının bir gül-i neşküftesi gül-zâr-ı behişt

Lûtfunun bir şekerin handesi âb-ı hayvân

Gelmedi âleme hiç zât-ı hümayûnu gibi

Ma'rifet kadri bilir pâdşeh-i nâdire-dân

Gülşen-i devletinin bâğçe-i haşmetinin

Tâze bir lâle-i nâzendesi Sultan No'mân

Ya'ni şehzâde-i zî-şân-ı hümayun-peyker

Ki doğup kıldı güneş gibi cihânı tâbân

Güş edip müjde-i teşrîfini ta'zîmen leh

Çerh-i gerdun hamel-ü cedyini kıldı kurbân

Âleme velvele saldı yine kûs-i şâdi

Yine âvâze-i ıkbâl ile pür oldu cihân

Doldu nağmeyle felek kâse-i tunbûr gihi

~~Doldu nağmeyle felek kâse-i tunbûr gihi~~
oldu her gûşe yine şevk ile nâhid-sitan

Zevk-u şâdi satılır şimdi bedestanlarda

Şimdi hep şevk metâdır olan ziyb-i dükân

Donanıp tâze arûsan gibi şehr-ü bâzâr
Oldu âlem yine pür ziyh çü rûy-ı hûbân
Hak taâlâ edip ıkbâlini efzûn olsun
Böylece sûr-ı hitânında da âlem şâdân
Devleti dâim ola pâdşeh-i devrânın
Devletinde ola hemvâre gönüller şâdân
Dedi şevk ile Nedimâ kulu târihin anın:
Geldi izzetle bu dem âleme Sultan No'mân
1135

XII

Tiflis kelimesinin imlâsı hakkında
özür ve târih

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyârâ ben kulun Tiflis imlâsın meğer
Hak bilir yâsız da câizdir sanırdım bî gümân
Yapılan târihlerde sonra gördüm kim anı
Cümle hep yâ ile yazmışlar gürûh-ı şâiran
Ben de yazıp yâ ile nâ-câr târihin dedim
Dâd-ı Sultân Ahmedî Tiflis'e dek oldu revân
1135 [1]

XIII

Ahmed III. ün yazısı hakkında

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Şehenşâhâ sana bir kaabiliyyet etmiş ihsan Hak
Dilersen var Aristûlarla tarh-ı inüddeâ eyle

[1] 1139 tutar, «na-çâr» ta'miyesi vardır, yâni 4 çıkarsa 1135 olur.

**Bu isti'dâd-ı zâtî kim senin vardır nihâdında
Okut İskender'i evvel eliften ibtidâ eyle**

**Felâtunlar gelip bûs eylesin dâmân-i iclâlin
Edip arz-ı hüner her birini bî dest-ü pâ eyle**

**Ferîdun tâc ile fahreyler ise ger bu âlemde
Ana bir peykini gönder de sen zevk-u safâ eyle**

**Kerem kıl gösterip Dârâ'ya bir kaç bende-i hâsın
Lisânın biz-zarûre vakf-ı şâpâş-u senâ eyle**

**Eğer tîr-ü keman bahsin açarsa Rüstem-i güstâh
Kemânın al ele cânını cisminden cüdâ eyle**

**Şihâb-ı âsman boy gösterirse rezm-gâhında
Tüfengin mühresiyle kaamet-i ömrün düta eyle**

**Utârid lâf ururmuş hüsn-i hattan âsmân üzre
Kalem al deste anın nây-ı kilkin bî sadâ eyle**

**Edip azm-i sefer geldi murakka'seyrine şimdi
Dedi çerh ana kim var nûr-ı çeşmin rû-nümâ eyle**

**O vâlâ satrlar kim bir nefeste eyledin inşâ
Sezâdır her birin âvîze-i tâk-ı semâ eyle**

**Edip ızhâr anın bir şemse-i cild-i mutallâsın
Felekte mihr-ü mâhın çeşm-i cânın rûşenâ eyle**

**Eğer şehzâde Salgur sağ olsaydı ana derdim
Bunu seyreyle de var hâmeni eşkeste-pâ eyle**

**Elifler var ki lâyık her biri serv-i sehî âsâ
Dikip bâğ-ı behište mâye-i hüsn-ü bahâ eyle**

**Nezâket şive istihkâm ise ancak olur hakkaa
Efendim sen bunu ta'vîz-i bâzû-yı ulâ eyle**

Eğer bir harfini taklîde kaadir var ise gelsin
Gürûh-ı ehl-i hatta cümle hünkârım salâ eyle

Cihânın şâhısın hattın da hatlar pâdşâhıdır
Edip arz-ı hüner dâim cihâpı pür sadâ eyle

Sehâb-i adl-ü dâdın eyleyip âfâka feyz-efşan
Hemîşe gül-sitan-ı dehri pür neşv-ü nemâ eyle

Bu mısra'la Nedimâ bendene hâtif dedi târih:
Bu nâzûk hatt-ı Sultân Ahmed'e bak da duâ eyle

1136

XIV

Üç-anbarlı'nın yapılp denize
indirilmesi hakkında

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bahr-ü ber hâkaanı Sultân Ahmed-i gerdun-haşem
Yoktur ednâ bendesinin şevketi Behrâm'da

Bir solâğında olan haşmet sözün sağı budur
Olmamıştır rû-nümâ ne Zâl'de ne Sâm'da

Saltanat tahtın dahi zeynetinedi bir şehriyâr
Bu celâlette bu şevkette bu nâm-u kâmda

Şem'-i ikbâline fânûs olmadan gayri meğer
Varmıdır bir maslahat çerh-i bilûrin-fâmda

Emr-ü fermâniyle yapıldı bu üç anbarlı kim
Yoktur anın misli zir-i çerh-i nüh cerâmda

Pil-ten gûş eyleseydi ger sadâ-yı tûpunu
Haşre dek kalırdı başı illet-i sersâmda

Hamdû lillâh kim edip sa'y-i belîğ oldu tamâm
Dîv-destan-ı binâ her kârını itmâmda

Sonra fenn-i cerr-i eskaali bilen üstâdlar
Koydular ol kûhu deryâ üstüne bayrâmda

Himmetiyle ol şehensâh-ı hümâyun pâyenin
Dâimâ mansûr olsun düşmene ıkdâmda

Alıcak kilkin Nedimâ bende şevk ile ele
Oldu târih ana her mısra' bu beyt-i tâmda:

Âba üç anbarlı kıldı meymenet ile nüzûl
Şükr İlâha indi üç anbarlı sa'd eyyâmda

1135 [1]

XV

Başka bir tarih

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Şehensâh-ı cihan ya'nî ki Sultân Ahmed-i sâlis
Ki salmıştır cihâna nâm-u şân ıkbâl-ü şevketle

Ferîdunlar rikâbın bûs eder bindikçe rahş üzre
Şerefle haşmet-ü dârât ile izz-ü saâdetle

Zamân-ı devletinde çün tamâm oldu üç anbarlı
Temâşasına teşrif eyledi ıkbâl-ü haşmetle

Heman ol demde ol kûh-ı girân-ı âlem-i heycâ
Revân oldu misâl-i âb deryâyâ salâbetle

Giderken gördü kim bir başka kalyonun ferâzında
Oturmuş ol şehensâh-ı cihan şîrâne heybetle

Kemâl-i heybetinden ol hizebr-i kûh-ı temkînin
Yol üzre irkilip kaldı hezâran bîm-ü dehşetle

[1] İlk mısraı 1145, ikinci 1135 tutuyor.

Önünden geçmeğe gûyâ teeddüb eyledi durdu
Görüp ol şevket-ü dârâtı baktı kaldı hayretle

Hele sonra duâsiyle şehenşâh-ı cihan-bânın
Yürüttüler o kûh-ı kaafı zûr-u sıdk-ı himmetle

Nedîmâ bendesi dedi ana bir bî bedel târîh:
Bi hamdillâh kim indi üç anbardı selâmetle

1135

XVI

Şehzade Abdülhamîd'in doğumuna

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

Şâhenşeh-i mülk-i Arab hâkaan-ı iklim-i Acem
Kim bende-i dergâhıdır Kisrî vü Hârûn-ür-Reşîd

Her semte kim azm eyleye âlem meserretle dolar
Bir gurre olmuş rahşinin alnında gûyâ subh-ı iyd

Sultân Ahmed Hân kim dâim rikâbında yürür
Bir yana ferr-i saltanat bir yana da baht-ı saîd

Bu sâl-i ferruh-fâlde hurşîd-i zîbâ-peykerin
Burc-ı hamelde yümn ile ruhsârı oldukta bedîd

Sulbünden ol şahenşehin izz-ü celâl-iî mecd ile
Geldi cihâna nâ-gehan bir âftâb-ı nev-resîd

Fasl-ı bahâr âsâ gelip nâ-geh meşâm-ı âlemi
Kıld muattar ser-be ser ol gonce-i bâg-ı ümîd

Nev-rûz nev-rûz olalı böyle saâdet görmedi
Anınla hiç şimdengeri bahsedemez eyyâm-ı iyd

Şehzâdeden evvel meğır kılmış teeddüb gelmeğe
Bu sâl oldu lâlenin te'hîrinin sırrı bedîd

**Amnîâ ki şimden sonra hep feyz-ü neşât-u şevk ile
Tebrik için gelmektedir hil'at giyip surh-u sefid**

**Hiç bakmadan takvîme ben hükmeyledim ki bu sene
Olur saâdet nev-be nev şâdi cedid-ender cedid**

**Avn-i cenâb-ı Hakk ile düşmen olur hâr-u zelil
Feth ile şâhensâhımız mesrûr ede Rabb-i mecîd**

**Bu mısraa târîhini derceyleyip dedi Nedîm:
Dünyâyı pür nûr eyledi şehzâdemiz Abdülhamîd**

1137 [1]

XVII

İbrahim Paşa'nın tüfek atışına

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

**Cenâb-ı hazret-i sadr-ı müfehham dâver-i ekrem
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yı kerem-perdâz**

**Cihân-sadr-i hümâyun-pâye destûr-ı semâ-pâye
Cihan-pîrây-i kân-sermâye ankaa-yı felek-pervâz**

**Sımât-ı haşmetinde âsmân meşgul-ı hurd-ü bürd
İrem gülşen-serây-ı devletinde düzd-i berk-ii sâz**

**O denlü lûtf-u cûdundan cihan sîr oldu kim şimdi
Sehânın sîni doldu güldü dendân-ı debân-ı âz**

**Tüfengi mühresi eyler şikeste beyza-ı mâhî
Kapar nesr-i sipihri nâveki mânende-i şeh-bâz**

**Hatâ etmez tüfeng-i desti ger târîki-i şebde
Nişan-gâh olsa ana sîne-i mûr içre olan râz**

(1) Tarih mısraı 1136 tutuyor, ta'miyesi de yok.

Varıp tırnakcı yalısında bir gün ol hıdîv-i ahd
Celâl-ü câh ile olmuştu ziyb-i mesned-i i'zâz

Ederken suffa-i sâhil-serâdan âlemi seyrân
Leb-i deryâda nâ-geh oldu bir câya nîgeh-endâz

Ne cây ammâ baîd ol denlû kim takrîb olunmaz hiç
K'ide esb-i nezâre ana bir dizginde ~~terk~~-ü tâz
tâak

Aceb kurşun erişmek ana mümkün mi denildikte
Bakan kıldı ne mümkün deyü inkâr etmeğe âgaaz

Buyurdu sadr-ı devran kim ne var halletmeğe anı
Nişan-gâh-ı sebû hâzır tûfeng-i âhenin dem-sâz

Heman emretti ol dem mihterân-ı çâpûk-ü çâlâk
O câyı ettiler bir desti ile mu'lem-ü mümtâz

Kola alıp tûfeng-i zer-nişânın âteş ettikte
Felekten koptu sad tahsîn deyü hengâme-i âvâz

Be hey çerh-i müzevvir ben sana dâim demezmiydim
Cihâna az geldi böyle destûr-ı müeyyed az

Hudânın mahz-ı te'yîdi değildir yâ nedir söyle
Bu gûne bir hüner kim vâsıl-ı ser-menzil-i i'câz

Hudâ hemvâre tevfiyk eyleyip her kârda böyle
İsâbetle ola re'y-i rezîni dâimâ enbâz

Zamân-ı devletinde fitneyi der hâb gördükçe
Ola müjgânları a'dâya niş-i akreb-i Ehvâz

Cihanda yâd olunmağıyçün ol kâr-ı pesendide
Dikip seng-i nişan ol câyı çünkim kıldılar mümtâz

Nedîm-i bende dedi tarz-ı Nef'î üzere târihin:
Sebûyu urdu hakkâa dikti taş sadr-ı tûfeng-endâz

1136 [1]

[1] Tam olarak 1683, mühmel 644, mücevher 1039 tutu-
yor. yazmalarda 1136 yılı kayıtlı.

XVIII

Muhammed Kethudâ Paşa sarayına

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâhib-i izz-ü ulâ ya'ni Muhammed Pâşâ
Fahreder zâtı ile dâire-i devlet-ü câh

Kethudâ-yı şeref-efzâ-yi vezîr-i a'zam
Cümle hep medh-u senâsiyle lebâ-leb efvâh

Eyleyip kendiye dâmâd anı destûr-ı güzîn
Felek-i devlete oldu ikisi mihr ile mâh

Bu serâyı dahi in'âm edip ol sadr-ı kerîm
Kıldı dâmâdına ikrâm be vefk-ı dil-~~kâh~~

Ne serây erdiremez bâmına ser-pençesini
Ne kadar sa'y-i nigâh eylese bâzû-yı nigâh

Ne serâ vüs'atine dâiresi huldün teng
Ne serâ rif'atine kaddi sipihrin kûtâh

Dil-güşâdır o kadar salını ki baktıkça eder
Gûyiyâ bâsıra deryâ-yi neşât içre şinâh

Devletinde çü veliyy-ün-niam-ı zî-şânın
Etti tevsiine himmet o hıdiv-i âgâh

Şimdi bir şekle dahi girdi ki tâ cennetten
Gelip etmekte temâşâ anı Rıdvân her gâh

Dil-rübâdır o kadar tarhı ki câizdir anın
Cezbede kâh-rübâyı gil-i tâkındaki kâh

Serteser âlemi geşt eylese seyyâh-ı nesîm
Bulamaz bâğçe-i pâki gibi nüzhât-gâh

Hele hammâmını bir vech ile tavsîf edemem
Görmeden gitti cihandan anı Cemşid eyvâh

**Yek-be yek kasrları odaları suffaları
Hep nısâbında hemañ ede mübârek Allâh**

**İki mısra'-ı tamâm ile anın târihin
Söyledi böyle Nedîmâ kalem-i devlet-hâh:**

**Eyleyip yümnile tevsî' Muhammed Pâşâ
Şibhi nâ-yâb serây oldu ki mâşâallâh**

1136

XIX

Kapudan Mustafa Paşa yalısına

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Muallâ-pâye sadr-ı bî-muâdil Mustafâ Pâşâ
Ki yoktur zâtı gibi gevher-i nâ-yâb âlemde

Gelip görsün münevver peykerin seyretmemiş varsa
Nümâyân olduğun rûh-ı kiyâset şekl-i âdemde

Nesim-i hulk-ı pâki rûy-ı deryâda vezân olsa
Gül-i ra'nâ biterdi şâh-ı mercandan bün-i yemde

Kemâl-i hilmi bir gaayettedir kim nutk-ı pâkinde
Görünmez sûret-i teşdîd illâ harf-i müdgamde

Nigeh-bân olsa pâs-u hıfzı peydâ eylemek mümkün
Nihâl-i şu'leden gül âdem âb-ı bahr-ı kulzemde

Karîn oldukça fetk-ı mülke tedbiri olur zâhir
O hâlet kim nümâyandır miyân-ı zahm-ü merhemde

Mukerrem zâtına Hak üzre itlâk olmadan gayri
Ne ma'nî var dahi invân-ı destûr-i mükerrerde

Hele hakkaa ki lûtf-ı tab'-ı ınevzûn-ı kerem-kârın
Tamâm ızhâr kılmıştır bu zibâ beyt-i hurremde

Zihî beyt-i musanna' tarh-ı rengin kim değil mümkün
Edâ-yı vâsf-ı pâki nice bin beyt-i müsellemden

**Zihî cây-ı inüferrih kim hayâl-i tarh-ı dil-cûsu
Eder icâd-ı şâdi hâtır-ı mahzûn-ü pür gamde**

**Zihî cây-ı meserret-vâye kim bünyâd-ı sûr eyler
Hayâli eylese câ hâtır-ı erbâb-ı mâtemde**

**Kenâr-ı mevce-i deryâda el-hak şekl-i matbûu
Müşâbih tal'at-ı hûbâna taraf-ı zülf-ü pür hamde**

**Ne mümkündür bu gûne dil-rübâ vü dil-nişîn olmak
Tenâsübden heman bir nâm vardır fass-ı hâtemde**

**Nigâr-ü nakşî bir resm üzre kim bulmak değil mümkün
Safâsın lâle-i tasvîrinin peymâne-i Cem' de**

**Birer mensûc-ı dil-keşdir der-ü divârı kim gûyâ
Dokunmuş her biri bir dest-gâh-ı zevk-ı âlemde**

**Midâd ile ne mümkün kim yaza tasvîrini Bihzâd
Meğer hallede hüsnü hokka-i nûr-ı mücessemde**

**Olup bânisi dâim mesned-i iclâle ziynet-bahş
Görünsün tab'-ı pâkinde hezâran şevk bir demde**

**Nedimâ kıldı bu mısra' ile tahrîr târihin
Ne zihâ beyt yaptı Mustafâ Pâşâ leb-i yemde**

1138

XX

Başka bir târih

**Vezîr-ibn-i vezîr-i pür himem destûr-ı dâniş-ver
Ki zât-ı pâkidir lûtf-u mekârim lafzına ma'nâ**

**Yemîn-i saltanat bâzû-yı himmet melce'-i izzet
Emîn-i dîn-ü devlet âb-ı rûy-ı millet-i beyzâ**

**Cenâb-ı Mustafâ Pâşâ-yi âlî-şan ki fahreyler
Der-i iclâline Vassâf olsa kâtib-i inşâ**

**Zebân-ı kilk-i gevher-bârı ağaaz etse tahrîre
Kılar rûh-ı maânîden mürekkeb bir sühan peydâ**

**Lisân-ı pâki gâhî başladıkça hüsn-i ta'bire
Eder bin nükte-i ser-besteyi bir harf ile inhâ**

**Mekârim âstân-ı devletinde bende-i mevrûs
Nüvâziş bezm-i âlîsinde mukbil çâker-i ber-pâ**

**Meh-i nev kasr-ı izz-ü câhına cüft-i zer-ender-zer
Der-i iclâline subh-ı bahâran perde-i dîbâ**

**Kılıp tahmîr cism-i pâkini iksîr-i fitnattan
Nihâdın lübb-i isti'dâddan halk eylemiş Mevlâ**

**Eder sad kişverin tertîbini engüşt ile ta'yîn
Kılar sad müşkilin tedbîrini ebrû ile î mâ**

**Olur sammûr-ı nerm âsâ mülâyim kısrı bî-şübhe
Eğer bir kûhsâra lûtfu olsa terbiyet-fermâ**

**Kad-i evsâfına kûteh kabâdır câme-i tâ'bîr
Hümâ-yi medhine teng âşiyandır âlem-i ma'nâ**

**Bu sâhil-hâne-i dil-cû o sadr-ı mekrümet-giyşin
Kadîmî olmuş idi zât-ı âlî-şânına me'vâ**

**Katı çoktan tefâhur eyler idi intisâbiyle
Nişesti eylemişti mesnedin gerdûn gibi vâlâ**

**Zemîn-ü tarhı aslından da müstevfî idi liykin
Edip tecdîdine himmet o destûr-ı kerem-pîrâ**

**Yıkıp hâke berâber arsasın dahi edip tevsî'
Bu gûne sonra kadrin kıldı tâk-ı çerhten bâlâ**

**Yapıldı şimdi bir resm üzre kim bâlâ vü zîrinde
Benân-ı i'tirâza kalmadı nâhun kadar bir câ**

Bu sâhil-hâne bir menşûr-ı iclâl-ü saâdetdir
Ki olmuş pîş-gâhında bu kasr-ı dil-nişin tuğrâ
Zihî kasr-ı müsellemler habbezâ nev-mesned-i hurrem
Bahâr ammâ ki her dem gül-sitan ammâ ki pâ-ber câ
Boyanmış gûyiyâ reng-i tebessümden leb-i bâmı
Neşât-ı şevk ile dolmuş derûnu iyd-gâh âsâ
Ferah dîvârı üzre nakş olunmuş gonc-i tasvîr
Terennüm tâkına âvîze olmuş bülbül-i gûyâ
Serâpâ feyz-ü hâlet gûşe gûşe âlem-i behcet
Husûsâ bu gülîstân-ı meserret kasr-ı müstesnâ
Eğer şeklin temâşâ kılsa Uklidîs okur ahsent
Ve ger Bihzâd nakş-ı dil-pezirin görse der hakkaa
Ya bu fervâre vü bu selsebîl-i rûh-perver kim
Nisâr etmektedirler bezme kef kef gevher-i yektâ
Olaldan câm-ı sâf-ı revzeni tâbende kurtuldu
Niyâz-ı pertev-i meh-tâbdan âyîne-i deryâ
Bu sâhil-hâneye mahsûs vardır ba'zı-ı kasr-ı pâk
Ki çekmez âftâbın sıkletin şâm-u seher aslâ
Hele ancak olur böyle serây olursa âlemde
Müferrih dil-güşâ matbû'-u fâhir nâzûk-ü zîbâ
Nedimâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Muallâ yaptı bu sâhil-serâyın Mustafâ Pâşâ

1138 [1]

XXI

Başka bir târîh

Zihî beyt-i musanna' habbezâ cây-ı neşât-efzâ
Ki her baktıkça ondan zâhir olur bir güzel ma'nâ

[1] 1129 tutuyor.

**Felekte evc-i ayyuk üzre bir yer var mı derlerse
Leb-i bâmı tebessüm üzre der kim innehu hâzâ**

**Cihanda gülşen-i her dem bahâr olur mu derlerse
Eder cüfti budur ancak deyü ebrû ile imâ**

**Ferâzında eğer kim Rif'at-âbâd olmasa derdim
Ki olmaz bundan a'lâ bir müferrih mevkı-i vâlâ**

**Akıntı sanma tevkıyf eyleyen zevrakları bunda
Kalırlar bir zaman hüsnün görenler vâlih-ü şeydâ**

**Bu sâhil-hâne bir nazm-ı müsellemdir bahâriyye
Ana beyt-ül-kasîd oldu bu dil-cû tarh-ı müştêsâ**

**Zihî beyt-ül-kasîd-i bî-bedel kim hüsnü âfâka
Eder sadr-ı güzînin lûtf-ı tab'-ı pâkini inhâ**

**Kapûdân-ı mâkerrem Mustafâ Pâşâ-yi zî-şan kim
Verir lûtfiyle saykal gevher-i sîr-âbına deryâ**

**Vezîr-i muhterem destûr-ı dâna-yi mühezzeb kim
Edeb ser-meclis-i hâsında mukbil câker-i ber-pâ**

**Asâlet pertevi ruhsâre-i devlet-sirişinde
Cebîn-i subh-ı nûrânideki hurşid veş peydâ**

**Nigâh-ı re'fetinde şöyle feyz-i terbiyet var kim
Olur mir'ât-ı jeng-âlûda baksa sebz-gün dibâ**

**Bu sâhil-hâne bir cây-ı harâb iken edip rağbet
Bu güne eyledi her gûşesin hem-hâlet-i me'vâ**

**Dil-ârâ kasrlarla zîr-ü bâlâsı bulup revnak
Ferah-zâ dil-güşâ matbû'-u zîbâ oldu ser-tâ pâ**

**Kemâl-i hüsnü bu beyt ile dahi müstezâd oldu
Söz olmaz hiç heman hemvâre mes'ûd eylesin Mevlâ**

Nedimâ söyledi şâpâş edip târîh-i itmâmın:
Be câ yaptı bu vâlâ beyti hakkâa Mustafâ Pâşâ

1138 [1]

XXII

Kapudan Mustafa Paşa
hanına

Vezîr-i pür himem destûr-ı ekrem âsaf-ı efham
Kapûdân-ı muazzam sıhr-ı hâs-ı âsaf-ı dâna

Rıbât-ı köhne-i dünyâyı kıldı lûtf ile tecdid
Olup re'y-i rezini kâr-sâz-ı millet-i beyzâ

Fürûg-ı ma'delet re'yinden oldu dehre güsterde
Esâs-ı dîn-ü devlet himmetiyle buldu isti'lâ

Emel gül-zârını hem-hâlet-i dîbâ-yi Çin etti
Olup zîrinde dest-i cûdu ebr-i nev-bahâr âsâ

Gerektir kim süveydâ-yı dil-i Rastû midâd olsun
Ederken hâme vasf-ı dâniş-ü temyîzini imlâ

Felâtûn'un zamânından beri hiç kimde cem' oldu
Bu gûne hûş-i vâfir fehmi-kâmil akl-i mütevfâ (müstevfâ)

O destûr-ı mekârim-pîşe kim ecdâd-ı zî-şânı
Çü ecrâm-ı felek biri birinden eşref-ü a'lâ

Husûsâ cedd-i âlî-şânı İbrâhîm Pâşâ kim
Tamâm etmişti asrında mekârim resmini icrâ

Cihni eylemişti ni'met-ü ihsâna müstagrak
Anın ahdında nâm-ı Bermekî olmuştu nâ-peydâ

[1] 1143 tutuyor.

**Şecâatla şehâmetle keremle cûd ile meşhûr
Vezîr-i bî-nazîr-i müştêrî-tedbir idi hakkaa**

**Cihânı gûşe gûşe eyleyip ma'mûr-u âbâdân
Bu şehîr-i pâki dahi eylemişti lûtf ile ihyâ**

**Hazâin sarf edip sular getirtip suk-u bâzârın
Dekâkin-ü bedestân ile tezyîn etti ser-tâ pâ**

**Kazâ-yi âsmânî sonra bir âteş düşüp nâ-geh
Bedestan yandı mânend-i derûn-ı âşık-ı şeydâ**

**Bu söz meşhûrdur kim bir-binâ tâ olmaya vîran
Olup ma'mûr bulmaz cüft-ü tâkı rütbe-i ulyâ**

**Pes ol sadr-ı kerîmin lûtf-u cûdu görmedi lâıyk
Kala âsâr-ı cedd-i pâki böyle pest-ü nâ-ber câ**

**Buyurdu tâ ki ebnâ-i sebîli kılmağa terfih
Bedestânın yerine ola bir hân-ı bülend inşâ**

**Hakıykat reh-güzâr üzre olan büldân-ı etrâfa
Bedestandan ziyâde han yapılmak elyak-u ahrâ**

**Husûsâ böyle hân-ı bî-bedel kim dil-güşâlıkta
Anın her suffası gûyâ ki bir nev kasr-ı müstesnâ**

**Esâs-ı pür şükûhu sedd-i Zül-karneyn'den muhkem
Ferâz-ı âstânı çerh-i vâlâ-taktan bâlâ**

**Cihanda böyle bir hâtır-güşâ câ-yi lâtif olmaz
Yolundan alıkor ibn-i sebîli neyleyim ammâ**

**Ki böyle me'men-i pâkîzeye vâsıl olan âdem
Ne mümkündür ki bir kaç günde kâmin ede istifâ**

**Hele pek mevkiinde hayr-i pâk oldu mübârek bâd
Hudâ bânîsinin iclâlin etsin her zaman a'lâ**

**Nedîmâ ana târîh oldu menkutu bu mîsrân:
Bu âli hânı muhkem yaptı bunda Mustafâ Pâşâ**

XXIII

Eski saray teber-darlarının kışlasına ve kasra

Mekârim-pîşe adl-endîşe Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki şâhenşâh ta'bîrinden ancak zâtıdır maksûd
Ferîdûn-ü Sikender fahrederlerdi cihân içre
Eğer kim olsalardı bendegânından anın ma'dûd
Zamân-ı devleti iyd-i neşât-u şâdmânîdir
Meserrettir nümâyan her tarattan rûy-ı gam nâbûd
Hilâfet burcunun hurşîdidir zât-ı hümayûnu
Ki şark-u garba feyz-i pertevi olmaktadır memdûd
Vezîr-i a'zam-u dâmâdı ol hâkaan-ı zî-şânın
Ki kenîter çâker-i dergâhıdır ihsân-ii lûtf-u cûd
Cihan-sadr-ii mullâ-pâye İbrâhîm Pâşâ kim
Kemâl-i re'fetinden olmada bâ-yü gedâ hoşnûd
Semâhatte keremde hilmde cûd-ü mürüvvette
Nazîr-i zât-ı âlî-şânı el-hak dehrde mefkuud
Zamânında teber-dâran yeri sûzân olup oldu
Bu hâlet sûretâ ana ziyan ma'nîde ammâ sûd
Ki zirâ emredip ol sadr-ı ekrem kendi mâlinden
Yapıldı şöyle kim ziynetle oldu gülşene mahsûd
Bu mevkı'de bu kasrı dahi biinyâd etti kim gâhî
Ede teşrîf-i hâkaan ile kesb-i izz-i nâ-mahdûd
Zihî kasr-ı muallâ habbezâ nev-mesned-i vâlâ
Zihî matbû'-u nâzûk resm-i dil-cû tarh-ı hüsn-âlûd

Gezilse sâhasında her taraf rûy-ı safâ zâhir
Nigâh olunsa her bir gûşesinde bin ferah mevcûd

Saâdetle şerefle yümn ile ma'mûr olup dâim
Der-i vâlâsını Hak kılmaya tâ haşre dek mesdûd

O şâhenşâh-ı zî-şân ile destûr-ı cihan-bânı
Hemişe kıla makrûn-ı saâdet Hazret-i Ma'bûd

Bu mısra'la Nedîmâ eyledi tahrîr târihin:
Bu vâlâ kasr-ı nev-tarh ola Sultân Ahmed'e mes'ûd

1139

XXIV

Başka bir tarih

Şehenşâh-ı cihan şevketlü Sultân Ahmed-i Gaazi
Hemişe taht-ı âli üzre iclâli mezîd olsun

Cenâb-ı fâtih-i İran ki dâim reh-güzârında
Beşâret peyk-i pûyan müjde-i nusrat bürîd olsun

Cihânın mâliki hâkaan-ı âli-şân ki lâyıktır
Feridûn-ü Sikender bâb-ı lûtfunda abîd olsun

Salıp pertev rikâbı âleme dâim hilâl âsâ
Zamanında cihânın her günü bir rûz-ı îyd olsun

Dolup şevk-u tarabla ser-be ser dünyâ gam-u endûh
Adem-âbâd mülkünden de sad menzil baîd olsun

Edip sır-i niain halkı sımât-ı lûtf-u ihsânı
Misâl-i kehkeşan âfâka heinvâre medîd olsun

Olup hurşîd menşûr-ı celâl-ü câhına tuğrâ
Verâsında hilâl-i âsman nakş-ı resîd olsun

**Hıdiv-i mülk-perver kim sezâdır andan İskender
Nizâm-ı saltanat ta'limin alsın müstefid olsun**

**Ne mümkindir edâ-yi vâf-ı pâkin eylemek tekmîl
Gerekse şâirin her beyti bir beyt-ül-kasîd olsun**

**Ne kaabil vâfına şâyeste ma'nî bulmak isterse
Sühan-sencân-ı asrın her biri reşk-i Lebîd olsun**

**Şehenşâh-ı cihânın vâfı dursun hâme kaaildir
Medîh-i sadr-ı âlî-şânına lâyıkh neşîd olsun**

**O sadr-ı mekrûmet-güster ki evsâfında âcizdir
Gerekse İbn-i Abbâd-ü gerek İbn-ül-Amîd olsun**

**Veziir-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi cihân-ârâ
Her işte re'y-i pâki reşk-i Hârûn-ür-Reşîd olsun**

**Benân-ı hâme-i müşkil-güşâsından olur meftûh
Gerekse devletin her müşkili kufl-i hadîd olsun**

**Zamânında teber-dâran mekânı yanıp emretti
Ki istihkâm ile bünyâd olup sedd-i sedîd olsun**

**O esnâda buyurdu tâ ki şâhenşâh için dahi
Bu zîbâ mevkî-i dil-cûda bir kasr-ı cedîd olsun**

**Yapılsın şöyle kim feyz-i safâda dil-güşâlıkta
Meserrette ferahta rûy-ı âlemde vahîd olsun**

**Anın dîvârı üzre nakş olan nâzûk nihâlânın
Bahârı reng-ü şâdî meyvesi sîb-i ümîd olsun**

**Olup şâyeste-i şân-ı hilâfet tarh-ı vâlâsı
Anın her revzeninden haşmet-ü şevket bedîd olsun**

**Sezâ gül-gonce-i şâdî ile bâd-ı sabâ-yi feyz
Birisi dergehinde kufl-ü birisi kelîd olsun**

**Tamâm oldukça dedi seyredenler tarh-ı dil-cûsun
Hudâyâ devlet-i bânisi dâim ber-mezîd olsun**

Şehenşâh-ı cihânın feyz-i mihr-i iltifâtından
Cebîn-i necm-i bahtı subh-ı îyd âsâ sefid olsun

Duâ edip Nedîmâ söyledi bu mısraı ol dem:
Bu kasr-ı pâk Sultân Ahmed'e yâ Rab saîd olsun

1139

XXV

İbrahim Paşa medresesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Pür himem Damâd İbrâhîm Pâşâ-yı kerîm
Lâyıkınca lûtf-u ihsân eylemekte herkese

Cûd-u ihsânında vardır şöyle feyz-i terbiyet
Gül biter dokusuna dâmânı eğer hâr-u hasel

Yaptı neşr-i ilm için böyle mahall-i bî-bedel
Kim fezâsı döndü ziynetle bahâr-ı nev-rese

Habbezâ nev-bık'a-i nâzûk binâ kim ferşine
Perr-i tâvûs-ı cinandan olsa lâyük miknese

Dedi itmâmına tahsin birle târihin Nedim:
Tarh-ı İbrâhîm Pâşâ pâk-ü zibâ medrese

1139

XXVI

«Nasrun minellâhi ve fetḥun karîb»
âyetinden iktibas yollu yeni yıl târihi

Ey şehenşâh-ı hümayun-pâye vü Dârâ-haşem
Eyliye mansûr dâim ceşşini Rabb-i mecîd

Mülk-i İran'da ne denlü şehr vâir ise anın
Câmiin tezyîn ede elkaab-ı pâkinle hatîb
Dâimâ kılmak tefe'ül hayr ile mesnûndur
Vâkıâ bu bâbda gördük nice emr-i acib
Avn-i Hak'la sâl-i âtîde olur nice fûtûh
Oldu zâhir bendene zîrâ ki bir sırr-ı garîb
Hâme-i mu'ciz-rakamla eyledim bir bir hisâb:
Geldi bin yüz kır lafz-ı «nasr» ile «feth-i karîb»

1140

XXVII

Paşakapısı yakınlarında
Fâtıma Sultan câmine târih

Şehenşâh-ı hümâyun-pâye Sultan Ahmed-i Gaazî
Fürûg-ı şem'-i mihrâb-ı hilâfet sâye-i yezdan
İmâm-ı milket-ü millet hatîb-i minber-i şevket
Muîn-i dîn-ü devlet muktedâ-yi cümle-i şâhan
Aceb mî mültecâ-yi pâdşâhân-ı cihân olsa
Nigeh-dârende-i beyt-i Hudâdır himmeti her an
Duâ-yı hayrî halka beş vakitte farz-ı zimmettir
Ki oldu devletinde şeş cihet ma'mûr-u âbâdan
O hâkaan-ı kerîmin duhter-i pâkîze-ahlâkı
Semiyy-i Hazret-i Zehrâ cenâb-ı Fâtıma Sultan
O sultân-ı muallâ-şan ki olmuştur onun zâtı
Gül-i evvel-zuhûr-ı bâg-ı sulb-i husrev-i devran

Nezâhet sâha-i ismet-serây-ı hâsına câ-rûb
Saâdet hacle-gâh-ı devlet-ü iclâline der-bam
Geçerken devlet-ü izzetle bir gün gördü kim olinuş
Serâya muttasıl mescid mürûr-ı dehr ile vîran
Karîn-i izdivâcî âsaf İbrâhîm Pâşâ'ya
Buyurdu kasdım etmektir bunu bir câmi'-i zî-şan
Bu sıdk-ı niyyetinden sadr-ı âlî-şân olup memnun
Edip tergiyb-u teşviyk eyledi gaayetle istihsan
O sâat emredip bu nîa'bed-i zîbâyı yaptırdı
Ki olur tarh-ı matbûun temâşâ eyliyen hayran
Taâlallâh zihî vâlâ ibâdet-gâh-ı rûşen kim
İçinden berkurur envâr-ı rahmet pertev-i î mân
Îlâhî olalar iclâl-ü izz-ü câh ile dâim
Şehensâh-ı cihan sultân-ı zî-şan âsaf-ı devran
Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın:
Ne a'lâ câmi' ihyâ etti el-hak Fâtîma Sultan

1140

XXVIII

Dâmâd İbrahim Paşa çeşmesine

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Zihî ser-çeşme-i dil-cûy-ı pâk-i rûh-perver kim
Anın reşkiyle âteşdir derûnu âb-ı hayvânın
Zihî mâ-ül-hayât-i can-fezâ kim aktığı yerde
İçinde gül çıkar âteş yerine seng-i hârânın

Bu âb-ü tâbını gördükçe anın derd-i hasretle
Gözünden âb akar ser-çeşme-i mihr-i dırahşânın
Nedendir anda böyle feyz-i cûd-ü mekrümet bilsem
Meğer bânisi sadr-ı pür keremdir var ise anın
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ kim dil-ü desti
Verir sermâyesin kân-ı Bedahş'ın Bahr-i Ummân'ın
İşi lûtf-u mürüvvet pîşesi bî-keslere şefkat
Vücûd-ı pâki mahz-ı lûtfudur dünyâya Mevlâ'nın
Olup hemvâre sadr-ı devlet-ü ıkbâlde dâim
Ola hıfzında dâim zât-i pâki Hak taâlânın
Nedim-i bende anın dedi tahsin birle târihin:
Gel âb iç çeşme-i pâkinde İbrâhîm Pâşânın

1140 [1]

XXIX

Nevşehir'de İbrahim Paşa câmiine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sadr-ı a'zam âsaf-ı âlî-cenâb-ı muhterem
Ya'ni İbrâhîm Pâşâ ma'den-i cûd-ü atâ
Ol vezîr-i bende-perver kim zamânında anın
Buldu âlem feyz-i eltâfiyle nev hüsn-ü bahâ
Hazret-i Dâmâd-ı ekrem kim kemâl-i re'feti
Kılmada her gün nice muhtâcî makrûn-ı gınâ
Bâ husûs işte bu nevşehir-i muallânın dahi
Etti her bir gûşesin âsârı hûb-ü dil-güşâ

[1] 1131 tutuyor

Bu münevver câmi'-i âliyi bünyâd eyleyip
Buldu bu şehir-i lâtifin kadri hakkaa i'tilâ
Habbezâ cây-i mukaddes sâha kim şâm-ü seher
Kudsiyan gelmektedir kasd-ı ziyâretle ana
Habbezâ nev câmi'-i enver ki her bir revzeni
Nûr-ı tevfiyk-ı hidâyet ile olmuş rûşenâ
Her müezzîn kim menârı üzre olur nağme-sâz
Şâh-ı gülde bülbül-i gûyâya benzer gûyiya
Bu muazzam câmi' oldukça makaam-ı kudsiyan
Eyleye mahfûz bânisin cenâb-ı kibriyâ
Dedi bu mısra' ile târih-i itmâmın Nedim:
Kıldı İbrâhîm Pâşâ câmi'-i enver binâ

1140 [1]

XXX

Nevşehir'de İbrahim Paşa
imâretine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi kerem-güster
Getirmez bir dahi misl-ü nazîrin gerdiş-i eflâk
İmâret yaptırıp bunda kemâl-i cûd-ü re'fetle
Gürûh-ı ehl-i cû'-u fakre vakfetti nice emlâk
Olup sadr-ı saâdetle mukıym ol sadr-ı âlî-şan
Hasedle dilleri a'dânın olsun dâimâ sad çâk
Nedimâ harf-i menkuut ile târihin hisâb ettim:
İmâret yaptı sâhib-devlet İbrâhîm Pâşâ pâk
1140

[1] Yazmalarda 1140, fakat 1141 çıkıyor.

XXXI

Nevşehir'de kervansaraya

Muallâ-pâye İbrâhîm Pâşâ kim odur şimdi
Şehenşâh-ı cihân-bâna vezîr-i a'zam-u dâmâd
Geleñen sadr-ı a'lâya kemâl-i cûd-ü re'fetle
Cihânı eyleyip ma'mûr halkı eyledi dil-şâd
O destûr-i güzînin mevlid-i vâlâsı olmağla
Bu Nevşehir'i dahi kıldı kemâl-i lûtf ile âbâd
Anın sükkânına lâzım olan eşyâyı bil-cümle
Edip cûdu kemâl-i ziynet ile bî-kusûr i'dâd
Müsâfir zümresin de etmek için lûtf ile terfih
Bu hân-ı pâki dahi kıldı bunda himmeti bünyâd
Kemâl-i ziynet ile oldu gûyâ bir serây-i pâk
Ki her bir suffası maksûre-i dil-cûy-ı ayş-âbâd
Ne âlî vü bülend olmuş binâ-yi dil-keşi el-hak
Ne istihkâm ile vaz' eylemiş bünyâdını üstâd
Dedi menkuut ile târih-i itmâmın Nedîm anın:
Bu hân-ı pâki İbrâhîm Pâşâ kıldı nev bünyâd
1140

XXXII

Nevşehir'deki hamama

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyâr-i bahr-ü ber sâhib-kırân-ı şark-u garb
Husrev-i Cem-pâye Sultân Ahmed-i âli-cenâb

**Ol şehenşâh-ı hü mâyun-kadr vâlâ-rûtbe kim
Fahreder dergâhına İskender etse intisâb**

**Zât-ı âli-şânıdır hurşîd-i evc-i ma'delet
Ana nisbet gayri şehirler zerre veş olmaz hisâb**

**Şöyle kuvvet buldu devlet ahd-i iclâlinde kim
Avdet etti güiyâ bir pîre eyyâm-ı şebâb**

**Ol şehin dâmâd-ı âli-şânı sadre-ı a'zamı
Ya'ni İbrâhîm Pâşâ-yi kerîm-ü kâm-yâb**

**Ol vezîr-i muhterem kim dest-i cûd-ü re'feti
Günde bin dervîş-ü muhtâcı eder mâlik-nisâb**

**Ol müşîr-i pür himem kim himmet-i merdânesi
Perverişle beççe-i pervâneyi eyler ukaab**

**Âlemi leb-rîz kıldı cûdunun âvâzesi
Belki çıktı çerhe mânend-i duâ-yi müstecâb**

**Hidmetinde bir zaman izz-ü şeref kesbeyleyen
Bir dahi görmez cihanda ihtiyâc-ı iktisâb**

**Lûtf-u ihsâniyle yapıldı nice vîran gönül
Devletinde oldu âbâdan nice cây-i harâb**

**Çoktur ihyâ-kerdesi ez-cümle Nevşehir-i lâtif
Oldu eltâfiyle bir ma'mûre-i devlet-meâb**

**Nice ma'mûr olmasın kim çün sadef andan felek
Eyledi ol güne bir dürr-i giran-kadr intihâb**

**Maskat-ı re'si olup ya'ni o sadr-ı ekremin
Doğdu ol burc-ı şereften zâtı hemçün âftâb**

**Himmetin tahrîk edip hubb-ül-vatan kıldı anı
Lûtf-u ihsânından el-hak lâyıkınca hisse-yâb**

**Her ne lâzım ise tertîb etti ber vech-i kemâl
Hiç hatâ yok birinin tarhında hep ayn-i savâb**

Çarşû vü câmi'-ü hân-ü imâret medrese
Çeşme-sâr-ı pâk cümle bî-bedel hayr-u sevâb

Bâ husûsâ böyle hammâm-ı münevver kim anın
Rûşenâ her mermer-i sâfı misâl-i mâh-tâb

Kubbesi eyler ferâz-ı çerhe arz-ı irtifâ'
Mevc-i âbî âb-ı hayvâna satar çîn-i itâb

Rûz-ü şeb bânisinin engüşt-i dest-i cûdu veş
Olmada rîzan anın her lûlesinden sîm-i nâb

Girse bir dil-haste bir demde bulur bür'-i tamâm
Etmiş olsa cismini âzürde sad renc-ü azâb

Ol kadar berrak-u rûşendir anın her câmı kim
Ferr-ü tâbından eder hurşîd-i nûrânî hicâb

Tarh-ı hûbu ol kadar matbû'-u dil-cû oldu kim
Her taraftan seyrine şevk-u tarab eyler şitâb

Sâhibin Hak eyleyip sadr-ı saâdette mekîn
Eylesin böyle nice âsâr-ı hayr-i müstetâb

Eyledim çün vakt-i itmâmın Nedîmâ'dan suâl
Böyle iki nusra'-i târîh ile verdi cevâb

Cûd-ı İbrâhîm Pâşâ germ edip bâzârını
Buldu bu hammâm ile bu şehri-zîbâ âb-ü tâb

1140

XXXIII

Dâr-üs-saâde ağasının çeşmesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Şehenşâh-ı hümayun-pâye Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki şâmildir cihâna re'feti ebr-i bahâr âsâ

O hâkaan-ı kerîm-üş-şan ki dest-i lûtf-u ihsânı
Misâl-i çeşme-i hurşîd mülkü etmede ihyâ

O İskender-haşem kim eyledi teshîr Îrân'ı
Cüyûş-ı satveti cûş eyleyip mânende-i deryâ

Eder çün Ka'bet-ullâhı harâset ol şeh-i âlem
Anınçün dâimâ te'yîd eder her kârını Mevlâ

Hulûs ile eder çünkim tevâzu' hırka-i pâke
Kılar rûh-ı Rasûl-ullâh feyziyle anı i'lâ

O hâkaan-ı cihânın mazhar-ı eltâf-u ihsânı
Beşîr Ağa o zat-ı bî-adîl-i mekrûmet-pîrâ

Ki olup bir zaman Şeyh-ul-harem izz-ü saâdetle
O dergâh-ı refiîn hidmetiyle buldu isti'lâ

Mücerreb olmağıla her cihetten sıdk-u ihlâsı
Anı kurbiyle ihyâ eyledi hâkaan-ı milk-ârâ

Edip Dâr-üs-saâde mansıb-ı âlisini ihsan
Nice demdir eder zâtîyle fahr ol mesned-i vâlâ

Melek-haslet muallâ-menzilet Âğa-yı âlî-şan
Kemâl-i hüsn-i hulkıyle nihâd-ı pâki müstesnâ

Reşîd-ü kâr-dân-ü hûş-merd-ü sâhib-i temkîn
Fezâil-perver-iî kâmil-pesend-ü âkıl-ü dânnâ

Duâ-yi hayr celb etmek içün hâkaan-ı devrâna
Edip hayrâta meyl ol zât-ı vâlâ-şân-ı bî-hemtâ

Bu dil-cû çeşme-i pâkize tarhı eyledi bünyâd
Ne zîbâ eyledi cûd-ü himem kaanununu icrâ

Bu mevkı' çârsû vü mecma'-ı nâs olmağın bunda
Kemâl-i mertebe muhtâc idi bir çeşme-i zîbâ

Bu âb-ı pâki icrâ eyleyip atşâna lûtfetti
Aceb tevfiyka mazhar oldu ol sâhib-himem hakkaa

Aceb matbû'-u vâlâ oldu el-hak tarh-ı dil-cûsu
Görenler ez dil-ü cân ettiler tahsîn-i müstevfâ

Kılıp bânîsinin ömrün füzun izz-ü saâdetle
Kabul ede bu hayrâtın cenâb-ı hâlık-ul-eşyâ

Beyân etti Nedîmâ gayr-ı menkut ile târîhin:
Bu ra'nâ çeşme-i pür nûru yaptırdı Beşîr Âgâ

1140

XXXIV

Vefa bağçesinde kapudan
Mustafa Paşa'nın kasrına

Şehenşâh-ı cihan Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
Der-i devlet-meâbı mültecâ-yi Husrev-ü Dârâ

Hudâvend-i F'erîdun-şevket-ü İskender-ârâyış
Sezâ olsa salâtîn âstânında cebin-fersâ

Varip tâ dûs dûş-ü rû-be rû olmuş dü-peykerle
Çıkıp ser-mehçe-i râyâtı taak-ı çerhten bâlâ

Fürûg-ı re'yi âfak-ı cihâna saldı bir pertev
O pertevdir o kim subhun cebîninden olur peydâ

Şehâb-ı keffi kim bir feyz bahşetmişti deryâya
Anın âsârıdır ceyb-i sadeft e gevh er-i yektâ

Olurdu mu'terif taksîrine şerm-ü hacâletle
Edeydi hidmet-i bâb-ı refiîn hâce-i dâ nâ

Müsahhar emrine emlâk-i şâhân-ı Arab cümle
Hem iklim-i güzîn-i Rûm-ü hem miülk-i Acem hâlâ

Kemâl-i rüşdüne erkânı mümtâz oldu ğu şâhid
Husûsâ kim vezîr-i a'zamı destûr-ı mülk-ârâ

**Cenâb-ı Hazret-i Dâmâd İbrâhîm Pâşâ kim
Vücûdiyle yeniden buldu revnak devlet-i ulyâ**

**Gülistan gibi mülkü eyledi hâşâkten tathîr
Edip ebr-i bahâr-ı re'feti seylin cihan-peymâ**

**Nice bî-keslere her lâhza lûtfu olmada yâver
Nice dil-mürde-i nâ-kâmı cûdu kılmada ihyâ**

**Mekârim hidmet-i tab'ında dâmen der miyan bende
Edeb ser-meclis-i hâsında mukbil çâker-i ber-pâ**

**Ederse ittikâ devletle dîbâ-kerde bâline
Nesîm-i hulkunun feyzinden olur gülleri bûyâ**

**Ne mümkün lâyıkınca medh zât-ı âlem-ârâyı
Tutalım kim anı vasfeyliyen Vassâf imiş farzâ**

**Sadâret mesnedin teşrîf edelden yümn-ü devletle
Cihanda eyledi hakkaa vezâret şânını i'lâ**

**Şehenşâh-ı cihan kim âftâb-ı burc-ı devlettir
Şuâıdır o şemsin ol vezîr-i mekrûmet-pîrâ**

**Ki feyzi eylemiştir ol şuânı gevher-i kân veş
Cenâb-i sıhr-ı zî-şânın kemâl-i terbiyet hakkaa**

**Kapudan Mustafâ Pâşâ-yı deryâ-dil ki olmuştur
Kemâl-ü fazl ile zât-ı hü mâ-pervâzı müstesnâ**

**Melek-haslet muallâ-menzilet destûr-ı pür himmet
Kamer-tal'at Arîstû-menkabet sadr-ı Felâtun-râ**

**Hıtâb-ı müstetâbından ibâret nükte vü ma'nî
Nigâh-ı mû-şikâfından kinâyet gûşe vü î mâ**

**Letâfet lehccesinde şöyledir kim nern-ü nâzûktür
İtâb-ı telhi de mânende-i hâr-ı gül-i zîbâ¹**

1) dîbâ

Olurdu zât-ı vâlâ-kadrine teşbîh şâyeste
 Kabûl etse eğer akl-ı mücerred peyker-ü simâ
 Vefâ bâğ-ı o sadra maskat-ı re's olup olmuştı
 Kadimî dürr-i zât-ı pâkine hemçün sadef me'vâ
 Edip dîrine hubbun hüsn-i mevkî'dem-be dem te'yîd
 Nice dil-keş binâlarda anı zeynetti ser-tâ pâ
 O bâğ ancak şeh-i zî-şân-ü sadr-ı a'zama lâyık
 Hemar-ı bir kasr-ı vâlâ-mesnede muhtâc idi gûyâ
 Ki teşrif eyledikce izz-ü devletle geh-ü 'bî-gâh
 Ola tarh-ı nevi tab'-ı hümâyûna neşât-efzâ
 Hemandem ol mühimmin eyleyip itmâmına dikkat
 Yapıldı yümn-ü iclâl ile bu nev kasr-ı müstevfâ
 Zihî nev-mesned-i şâhâne vü tarh-ı vezirâne
 Ki câ-rûb olsa lâyık hâki üzre şeh-per-i ankaa
 Zihî himmet ki koymuş nev-behârı sûret-i kasra
 Zihî san'at şebâb eyyâmın etmiş âb veş icrâ
 Döşenmiş ferşine kalîçe âsâ pertev-i meh-tâb
 Çekilmiş farkına çün sakf-ı bâlâ sâye-i tûbâ
 Sürûr-ü inbisât-u şevk-ı etti kendüye teshîr
 Olup gûyâ müselles vefk ol üç suffa-i vâlâ
 Ya bu fevvâre-i dil-cû ki sakfı olmasa âbı
 Çıkar tâ âsmânın tâkına medd-i nigâh âsâ
 Ya bu havz-ı musaffâ karşısında kasr-ı zîbânın
 Tutar âyine bir mahbûb-ı ra'nâ pîşine gûyâ
 Anın dahi verâsında o nâzûk kasr-ı nev-bünyâd
 Ki tarh-ı pâk-i dil-cûsuna dil meftun hîred şeydâ
 Husûsâ kim o fâhir selsebîl-i rûh-perver kim
 Safâsı gerdem-i hoy-kerde-i hûban gibi ra'nâ

Serâpâ feyz-i hâlet zîr-ü bâlâ bâg-ı pür behcet
Ki olmuş zîri bâlâsına hayran zîrine bâlâ
Mühârek eyleyip Bârî taâlâ yümn-ü devletle
Hemîşe sâhası şevk-u tarabdan kalmasın tenhâ
O şâhenşâh-ı vâlâ kadri hem dâmâd-ı zî-şânı
Anın da sıhr-ı hâsın dâimâ inahfûz ede Mevlâ
Nedimâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Vefâ'da yaptı bir nev kasr-ı vâlâ¹ Mustafâ Pâşâ

1140 [1]

XXXV

Maksem târihi

Şeh-i Dârâ-haşem şevketlü Sultan Ahmed-i Gaazî
Ki dest-i cûdu hemçün ebr-i nisan feyz-bahşâdır
Cihan-bân-ı muzaffer şehriyâr-ı ma'delet-güster
Ki dâim himmeti masrûf-ı terfih-i berâyâdır
Kılan ol şehriyârın devlet-ü ikbâlini te'yîd
Vezîr-i a'zam-u Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'dır
Kemâl-i cûd-ü ihsânına ol sadr-i kerem-kârın
Delîl-i rûşen-i makbûl bu âb-ı musaffâdır
Şeref-âbâd içindir aslı ammâ kim bu maksemden
Bu şehir-i Üsküdâr'a dahi külli hisse peydâdır
Hele hakkaa şehenşâh-ı cihân-ü sadr-ı zî-şâna
Bu cârî hayr-i pâk-i bî bedel tevfiyk-ı Mevlâdır
Hudâ ikisinin de ömr-ü ikbâlin kıla eîzun
Ki dest-i re'fet-ü ihsanları eltâfa mecrâdır

1) zibâ

[1] Her iki tarzda da 1342 ve 1324 çıkıyor. Noktalı ve noktasız harflerle de 1140 çıkmamakta

**Nedimâ âb-ı cârısın görünce söyledi târih:
Bu makam vâye-mend-i cûd-ı İbrâhîm Pâşâ'dır**

1141 [1]

XXXVI

**Dâr-üs-saâde ağas
Beşir Ağa sebiline**

**İçinde ta'miyeyle dedi târihin Nedim anın
Beşir Ağa sebîli yaptı andan aktı «hep kevser»**

1140 [2]

XXXVII

Yeni yıl tarihi

Mef'ûlû mefâilü mefâilü feûlün

**Hâkaan-ı zaman Hazret-i Hân Ahmed-i devran
Oldur şeh-i şâhân-ı cihan şimdi bilâ şek**

**Sultân-ı felek-pâye ki ger bulsa ederdî
İskender anın nakşını tâc-ı ser-ii târek**

**Kâşâne-i iclâli için micîner olurdu
Sîmin küre-i mâh eğer olsa müşebbek**

**Ser-levha-i âfâka emin lâfzını yazdı
Âşûb-u fiten nâmını şemşîri edip hak**

[1] 1144 çıkıyor

[2] «Hep kevser» çıkınca 1142 tutuyor, halbuki XXXIII
üçü tarih aynı sebiledir ve 1140 tutmadadır.

**Bâtıl görünür ehl-i basîret nazarından
Bed-hâhının endîşesi çün mezheb-i Mezdek**

**Şiraz beğine Sa'di nice nazm yapardı
Der-banlığını bulsa Ebû-Bekr-i Atâbek**

**Ahbâr nakil etse idi râya berehmen
Bahşeyler idi müjdesine bir nice bin lek**

**Dergâhına Dârâ olamaz çâker-i kemter
Pişinde Ferîdun olamaz bende-i kûçek**

**Hakk üzre yürür tab'-ı hümâyûnu hemîşe
Te'yîd-i Hudâdır işi ne hîle vü ne dek**

**Fart-ı azametle görüp ıkbâl-ü celâlin
Pür zahm-i haseddir ten-i şâhandaki her rek**

**Atvârı pesendîde vîi erkânı güzîde
Hem kâmil-iî ferzâne vü hem âkıl-ü zeyrek**

**Bünyâd edicek dest-i kader devlet-i kasrın
İkbâl ile iclâlden etmiş gîl-ü âhek**

**Menşûr-ı celâlin yazıcak kil-k-i utârid
Bircîse sunup dedi ki tuğrâsını sen çek**

**Taht üzre cülûs eyliyeli fikrini bir dem
Tanzîm-i umûr eylemeden etmedi münfek**

**Bir dahi Acem tahtına etmezdi tenezzül
Cârûb-keş olsaydı eğer bâbına Bâbek**

**Behrâmı biçer dest-i celâlindeki şemşir
Sîmurgu kapar dest-i celâlindeki nâvek**

**Bir bendesin ıtmâ' edemez hâsıl-i Keşmîr
Bir hasteye tîmâr olamaz milket-i Özbek**

**İsterse eder âlemi tedbir ile teşhîr
Bî tîg-ı gîran-satvet-ü bî tîr-i belâ-rek**

Kim oldu hezâr-ü sad-u çil sâl-i cihan çün
Şâirler ararken ana târîh yekâ-yek

Buldu o şehin hâmesi bir beyt-i hümayûn
Bir dürre müşâbih ki sadef içre ola tek

Bir gevher-i şeffâf ki âlemde nazîrin
Görmüş var ise dahi katı nâdir-ü seyrek

Hakkaa ki zihî beyt-i giran-kadr-i cihan-gîr
Bin beyt ola mümkün olamaz vafânı etmek

Evsâfını dil her ne kadar eylese şâyan
Medhinde kalem her ne kadar söylese gerçek

Bir pâdşehin hâmesine olmadı meskûk
Vâdi-i sühande bu bihin menhec-ü meslek

Şâyeste ki âvîze ola târem-i çerhe
İclâl ile ol beyt-i şerîf-i müteberrek

Teng olmağıla kafiyesi semt-i duâya
Nâ-çâr kalem atf-ı inân eyledi tezcek

Ömrün o şehin ede o târihe muvâfık
İclâl ile Allâhu taalâ ve tebârek

Gerdun ki ana rehn kodu izz-ü celâli
Hiç olmaya ol rehne dem-i haşre değin fek

İşte budur ol beyt ki âvâz-ı bülendin
Ey gurre sipihr üzre işit sen de kulak çek

Târîhi çıkıp Ahmed-i sâlis kaleminden:
Hân Ahmed'e bu sâl-i cedid ola mübârek

1140 [1]

[1] 19 uncu beyte göre 1140 olması lâzımken 1134 çıkıyor.

XXXVIII

Şehzade câmiine yakın İbrahim Paşa
çarşına

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Şeriat sâлки Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
Hemişe kârı te'yîd-i esâs-ı şer'-i garrâdır

Cihânın mâliki hâkaan-ı emced kim heman gûyâ
Vücûd-ı pâki menşûr-ı hilâfet üzre tuğrâdır

Vezîr-i a'zam-u dâmâdı ol hâkaan-ı zî-şânın
Ki fenn-i himmet-ü cûd-ü sehâda hayret-efzâdır

Veliyy-ün-nî'metine sıdk ile ihlâsdır kârı
Anınçün yâveri anın hemîşe lûtf-ı Mevlâdır

Gâlelden devlet-ü iclâl ile ol sadr-ı vâlâya
Şeb-ü rûz ihtimâmı nazm-ı ahvâl-i berâyâdır

Cihanda ârzûsu dil-harâb olmuşları ta' mîr
Hemişe pîşesi hayrât ile dünyâyı ihyâdır

Sitanbul içre vü etrâfta âsârı pek çaktır
Birisi dahi işte bu müzeyyen sûk-ı vâlâdır

Kemâl-i ziynet ile oldu gûyâ bir serây-i pâk
Ki her dükkânı bir maksûre-i dil-cûy-ı ra'nâdır

**Zihî nev çârsû-yı pâk-i İbrâhîm Pâşâ kim
Kemâl-i sûd ile hân-ı Halil'e gıpta-fermâdır**

**Bu sûk-ı bî-bedel durdukça dâim ola bânisi
Ki anınla nızâm-ı dîn-ü devlet pâ-y-ber câdır**

**Nedimâ böyle tahrîr eyledi târîh-i itmâmın:
Yapan bu cârsûyu cûd-ı İbrâhîm Pâşâ'dır**

1141

XXXIX

Sultan Ahmed Çeşmesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âlemin hâkaanı Sultân Ahîned-i âli-himem
Kim sadâ-yî şevket-ü şâniyle pürdür şeş cihât

Görmemiştir dide-i tâc-ü serîr-i saltanat
Böyle sultân-ı melek-hû husrev-i kudsî-sıfât

Hakk'a hamdolsun ki hep âsâyiş-ü râhattadır
Sâye-i insâf-u adl-ü re'fetinde kâinât

Rûh ol hâkaan-ı kâ mildir cihan mânend-i ten
Hâfız ol şâh-ı âdildir raiyyet hemçü şât

Eyledi irfâzdan İrân'ı ârî ser-teser
Kılınır câmi'leri içre cemâatla salât

Ol hizebr-i nâm-ver kim savlet-i şîrânesi
Eylemiştir zümre-i A'câmı darben fil-i mât

Ol şeh-i âlem binâ kıldı bu âli çeşmeyi
Kim zülâl-i sâfının evsâfıdır azb-i furât

Habbezâ ser-çeşme-i dil-cû ki bahşetmektedir
Lûlesi leb-teşnegâna şerbet-i kand-i nebât

Habbezâ ayn-i hayât-i pâk kim şâyestedir
Kılsalar İskender'i ana su yolcu bâ berât

**Kefçesi mânende-i dest-i kerîman pür atâ
Lûlesi heinçün zebân-ı ehl-i dil şîrin-nikât**

**Medhini takrîre âciz meknet-i nutk-u zebân
Vasfını tahrîre kaasır kudret-i kilik-ü devât**

**Hıfzedip dâim o şâhenşâhı hayy-i lâ-yezâl
Devlet-ü ıkbâli rûz-ı haşre dek bulsun sebât**

**Söyledi târîh-i itmâmın bu mısra'la Nedim
Çeşme-i vâlâsı Sultân Ahmed'in mâ-i hayât**

1141

XL

İran sulhuna tarih

Pâdşâh-ı heft kişver şehriyâr-ı bahr-ü ber
Ya'ni Sultân Ahmed-i sâlis o İskender-siyer
Avn-i rabbânî ile oldukta şark iklimine
Mehçe-i râyâtı mihr-i âlem-efrûz-ı zafer
Cümle a'dâ ser-fürû etti herâs-ı cân ile
Berk-ı tîg-ı can-küdâzı her taraftan cilve-ger
Nola tûfan-hîz olup kesse urûk-ı Şiayı
Âb-ı şemşiri rızâ-cûy-ı Ebû-Bekr-ü Ömer
İnkıyâd etse becâ hâver-zemînin ser-keşi
Âftâb-ı âlem-ârâdır cihâna ser-teser
Düşmen-i bed-hâhının sâkıt hemîşe kevkebi
Etti Dûlâb-ı felek tâlî'lerin zir-ü zeber
Rûzgârın dest-bürdünden emîn etsin Hudâ
Sidre âsâ şark-u garba dâim olsun sâye-ver
Eylyen tedbirin ârâm-u salâh-ı âlemin
Sadr-ı âlî-kadr İbrâhîm Pâşâ'dır meğer
Tîr-i re'y-i sâibi etti güzer sad merhale
Urdu âmâc-ı merâmı yine gösterdi hüner
Kâr-ı zârın etti encâmın nızâm-ı âştî
Âkıbet verdi nihâl-i ârzû şîrin semer
Akd-i sulhu gûş edip hâtif dedi târîhinî:
Oldu İrân ehli Sultân Ahmed'e fermân-ber

XLI

Başkadın'ın çeşmesine

Hazret-i Sultân Ahmed Hân-ı gerdun-pâye kim
Âlemi eltâf-u ihsâniyle ihyâ eyledi

Fâtih-i İran şeh-i devran ki cûd-ü re'feti
Üsküdâr'ı âb-ı Şîrin ile ıgnâ eyledi

Suyu başından edip icrâ o hâkaan-ı kerim
Ehl-i devlet ol sudan çok çeşme peydâ eyledi

Bu mahalle âb-ı sâfiye katı muhtâc idi
Hakk'a şükrolsun bu mâ atşanı ırvâ eyledi

Başkadın hazretleri dâhi bu zîbâ çeşmeyi
Kendi mâliyle yapıp bir hayr-i vâlâ eyledi

Nûr veş cârî olup bu âb-ı sâf-ı dil-pezir
Teşnegânın dillerin eşvâka me'vâ eyledi

Pek muallâ çeşme-sâr-ı bi-adil oldu hele
Tahrını üstâd hakkaa kim dil-ârâ eyledi

Hak taâlâ ol şehin ıkbâlini efzûn ede
Kim der-i lûtfun cihan halkına me'vâ eyledi

Çeşmenin bânisinin dahi kıla ömrün füzun
Kim hulûs-ı kalb ile bu hayrı inşâ eyledi

Söyledi târih-i itmâmın anın kil-k-i Nedim:
Başkadın bu çeşme-i vâlâyı icrâ eyledi

XLII

İbrahim Paşa oğlu Muhammed
Paşa'nın vezir ve dâmâd oluşuna

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bi hamdillâh yine feyz-i nesîm-i şevk-u şâdiden
Hezâran gonçe-i ümmîd handân oldu bir günde

Sehâb-ı şâdmânî öyle sır-âb etti dünyâyı
Ki diller sineler yekser gülistân oldu bir günde

Yine peyk-i ferah mahmîz urup Şeb-diz-i akdâma
Ferâz-ı çerhe varınca şitâbân oldu bir günde

Bahâra dahi doksan gün var ammâ kim bi hamdillâh
Meserret gülşeni fasl-ı bahârân oldu bir günde

Yeter bu sâle bu sermâye-i ıkbâl kim anda
Hilâl-i izz-ü devlet bedr-i tâbân bir günde

Ki ya'ni necl-i âli-şânı İbrâhîm Pâşâ'nın
Vezâret burcuna mihr-i dırâşân oldu bir günde

Vezâretle olup dâmâd mir'ât-i saâdetten
İki ruhsâre-i şâdî nümâyân oldu bir günde

Debîr-i âsmânın nice yıllar yazdığı inşâ
Anın menşûr-ı ıkbâline invân oldu bir günde

**Vezîr-ibn-i vezîr ol gevher-i kân-ı asâlet kim
İki şem'-i emel bezminde sûzân oldu bir günde**

**Düşüp at boynuna hurşîd tâ çerh-i çihârümden
Erişti geldi dergâhında der-bân oldu bir günde**

**Bütün efvâh-ı erbâb-ı celâl-ü câh şükrâne
O zât-ı pâke vakf-ı bûs-ı dâmân oldu bir günde**

**O rûşen gevher-i âlem-behâ-yi devlet-ü ıkbâl
Müzeyyen-sâz-ı tâc-ı devlet-i şân oldu bir günde**

**Hudâ sadrında dâim kılsın İbrâhîm Pâşâ'yı
Ki lûtfundan cihânın halkı şâdân oldu bir günde**

**O nahl-i tâzeyi bâd-ı elemnden saklasın Allâh
Ki âlem sâyesinde şâd-ü handân oldu bir günde**

**Nedîmâ bendesi bu mısra' ile dedi târîhin:
Muhammed Bik vezîr-ü sıhr-ı sultân oldu bir günde**

XLIII

Mustafa Paşa'nın yaptırdığı

Ferah bağıyle yeni yaliya

**Cenâb-ı Hazret-i sadr-üs-sudûr-ı mesned-i haşmet
Vekîl-i saltanat dâmâd-ı Sultân Ahmed-i dâna**

**Şifâ-yi sadr-ı devlet kuvvet-i bâzû-yi emniyyet
Esâs-ı ma'delet rûkn-i rekîn-i devlet-i uzma**

**Vezîr-i pür himem sadr-ı muazzam âsaf-ı ekrem
Veliyy-i ni'met-i âlem hıdîv-i mekrûmet-fermâ**

**Seniyy-i cedd-i pâk-i Fahr-i âlem zübde-i âdem
Vezîr-i a'zân İbrâhîm Pâşâ-yı Felâtun-râ**

**O dâmâd-ı şehenşâh-ı cihan-dâr-ı kerem-kârın
Huçeste sıhr-ı zî-şânı Kapûdan Mustafâ Pâşâ**

**Vezîr-ihn-i vezîr-i muhterem kim zât-ı âlisin
Kemâl-ı fazl-ü hüsn-i hulk ile halk eylemiş Mevlâ**

**Kereın-güster cihan-dâr-ı güzîn-i ehl-perver kim
Derinde olsa lâyıktır utârid kâtib-i inşâ**

**Ulâda mehçe-i râyâtı hurşîd ile hem-pehlû
Şerefte şîr-i şâdirvânı şîr-i çerh ile hempo**

**Cenâb-ı Hazret-i Feyyâz-ı mutlak nahl-i ikbâlin
Edelden yümn-ü devletle tırâz-ı gülşen-i dünyâ**

Nice âsâr-ı uzmâyı nice cây-ı dil-ârâyı
Vüfûr-ı himmet-i tab'-ı bülendi eyledi ihyâ

Husûsâ böyle bir sâhil-serâyı sadr-ı devrânın
Ümîd-i makdem-i feyz-âveriyle eyledi inşâ

Bu kasr-ı pâk bir beyt-i dil-ârâ-yi ferahtır kim
Vezir-i a'zamın teşrifidir ancak ana ma'nâ

Bu vâlâ mevzii ni' mel bedel edince istishâb
Saâdetle şeref-bahş oldu bir gün sadr-ı mülk-ârâ

Gelip tab'-ı ferah-peymâsına âb-ü hevâsı hoş
Pesend ettikte tarz-u resmine ol âsaf-ı yektâ

Buyurdu nâmına Bâg-ı Ferah denmek münâsibdir
Çü kalmaz mevkî'-ı pâkin gören dillerde gam aslâ

Nice Bâg-ı Ferah denmez nice evsâfı söylenmez
Cihan-ziyb oldu çünkim böyle nüzhet-gâh-ı gam-ferâ

Sudûr ede husûsâ kim lisân-ı Sadr-ı a'zamdan
Tefe'ül güne bu nâm-ı tarab-bahş-ü meserret-zâ

O bahr-i re'fet-ü ihsan için bu kasr-ı dil-cûnun
Bi hamdillâh muvaffak oldu tarh-ı pâkine hakkaa

Girelden dest-i nakkaaş-ı hayâle hâme-i efkâr
Nümû-dâr olmamıştır böyle dil-keş peyker-i zibâ

Vezîri kıt'a bir mecmûdır fenn-i letâfette
Nazar kıldıkca sad ma'nâ-yi hüsn-ü an olur peydâ

Hıyâban-zârına doğru nigâh eden kıyâs eyler
Sehi-kadler kabâ-yı sebz ile saf bağlamış gûyâ

Gören bu suffateynin imtidâdın iki cânibde
Sanır kim perr-ü bâlin eylemiş güsterde bir ankaa

Fezâsı kârbân-ı nev-bahâra mesken-i vâsi'
Fenâ-yi revzeni bâd-ı sabâ seyyâhına me'vâ

**Temâşâ kıl şu havzın vüs'atin bak kim bu kasr-ı nev
Muhât olmuştur iki cânibinden bahr ile gûyâ**

**Biri deryâ-yı şûr-u birisi deryâçe-i şîrîn
Bu kasr ol iki bahrin arasında gevher-i yektâ**

**Egerçi nâmı havz ammâ yapıp deryâçe-i zibâ
Ruhâm-ı sâfını mir'ât-i endâm etti ser-tâ pâ**

**Yeridir cilve-gâh-ı şâhidan-ı zevk-u şevk olsa
Şitâba teşnedir her rûz-ü şeb hurşîd-ü meh zîrâ**

**Şu dil-cû selsebîli gör kim anda semt-i eşvâka
Eder her bir şiken bir gûşe-i ebrû ile îmâ**

**Beyân-i inbisât-u zevk için her lâhzada anın
Leb-i fevvâresi sad ma'ni-i bârîk eder peydâ**

**Değil tavsîfine kaadir ne yapsın nişlesin şâir
Ne ta'bîr ile kılsın andelîb-i hâmesin gûyâ**

**Kılıp ol sadr-ı zî-şânın celâl-ü devletin efzun
Bu sâhil-hânesin hemvâre mes'ûd eylesin Mevla**

**Bu mısra'la Nedîmâ söyledi itmâmına târîh:
Bu nev-sâhil-serâyı kıldı ihyâ Mustafâ Pâşâ**

1141

XLIV

Dâr-üs-saâde ağası Beşir Ağa
Sarayına tarih

Zihî vâlâ serây-i dil-güşâ kim tarh-ı matbûu
Serâpâ bî-nazîr-ü dil-keş-ü rûh-âşinâ oldu

Zihî nev-âşiyân-ı şâh-bâz-ı izz-ü devlet kim
Ferâz-ı bâmının hem-sâyesi bâl-i hü mâ oldu

Zihî bâlâ ruvak-u tak-ı pür ziyb-ü tekellûf kim
Der-i âlisi ıkbâl-ü sürûra mültecâ oldu

Münakkaş kasrlar kâşânelerle zeyn olup gûyâ
Anın her gûşesi bir gülşen-i hüsn-ü bahâ oldu

O rütbe kasrının işrâkı var kim zanneder âdem
Ki her bir câ mı bir âyîne-i âlem-nümâ oldu

Anın her beyt-i dil-cû tarh-ı nev-bünyâdı hakkaa kim
Edâ-yi ına'ni-i yümn-ü meserrette resâ oldu

Harâb olmuş iken âsâr-ı himmetle olup âbâd
Binâ-yi dil-keşi bu sâhile ziyet-fezâ oldu

Temâşâsı derûnu hurrem eyler şübhe yoktur kim
Esâsı bir mübârek sa'd sâadette binâ oldu

Hudâ sâhiblerinin devlet-ü câhın kıla efzun
Aceb makbûl-ü pâk-ü dil-güşâ devlet-serâ oldu

İçinde sâhibi âsâyiş ettikte saâdetle
Temâşâ eyliyenler deye kim el-hak be-câ oldu

Anın bânisi bir zât-ı kerem-verdir ki âlemde
Nice bî-keslere sermâye-i izz-ü ulâ oldu

Vüfûr-ı himmet ile nâmı âlemde olup meşhûr
Der-i vâlâsı dâim melce'-i ehl-i recâ oldu

Aceb mi bu serâyın tarh-ı hûbu dil-pesend olsa
Ki öyle zât-ı âlî-kadr ana himmet-nümâ oldu

Bi hamdillâh tamâm olup kemâl-i ziyb-ü ziynetle
Fezâ-yi pâki âsâyiş-geh-i sûr-ı safâ oldu

Bu mısra'la Nedimâ söyledi itmâmına târîh:
Söz olmaz tarhına bâlâ serây-ı dil-güşâ oldu

1141

XLV

Üsküdar çeşmesine

Semiyy-i Fahr-i mevcûdât Sultân Ahîned-i Gaazî
Şeh-i sâhib-meâsir zıll-i pâk-i Hazret-i Vehhâb

Emîn-i Yesrib-ü Bathâ muin-i millet-i beyzâ
Eben an ced şeh-i dâna hıdiv-i tâhir-iül-ensâb

O hâkaan-ı kerem-kârın bu arz-ı cennet-âsâda
Olup gufrân ile ümm-i Safiyye-hasleti der hâb

Anın rûh-ı şerîfin hayr ile yâd eylemek kasdın
Derûn-ı pâkine ilhâm edince Hâlık-ul-esbâb

Vezîr-i a'zam-u Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'nın
Gül-i kâmin hitâb-ı müstetâbiyle kılıp şâdâb

Şeref-âbâd'ı bünyâd eyledikten sonra emriyle
Bu ayn-ı Zemzem'in çün kıldı icrâsın ana işrâb

Türâb-i kabrine merhûmenin ikrâm için yaptı
Reh-i Hak'ta diyâr-i Üsküdâr'a çeşme-i pür âb

O hâkaan-ı cihânı dâimâ Hak eyleyip te'yîd
Ne kâra azmederse hükm-i takdîr etsin istisvâb

Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın
Bu şehri mâ ile Sultân Ahmed eyledi sır-âb

XLVI

Yeni yıl tarihi

Hudâvend-i cihan şevketlü Sultân Ahmed-i Gaazî
Ki gaalibdir Ferîdûn'a sunûf-ı izz-ü haşmetle

Muallâ - menzilet Behrâm-savlet Kahraman-heybet
Ki şehirler fahreder dergâh-ı âlisinde hidmetle

Tutup âfâkı ser-tâ ser fûrûgu âftâb âsâ
Cihânı kıldı pür sıyt-ü sadâ-yı kûs-ı şevketle

Şehenşâh-ı cihan hâkaan-ı devran fâtih-i İran
Eder medhûş-ü hayran Rüstem'i fart-ı mehâbetle

O hâkaan-ı güzînin gûş edenler nazm-ı dil-cûsun
Sanır kim Şeh Selim eş'ârıdır tarz-ı belâgatle

Husûsâ tab'-ı pâki mısra'-i târîh bulmakta
Eder dem-beste şâir kulların şerm-ü hacâletle

Müzehheb levhada nazm-ı hümayûn-ı dil-ârâsı
Mezerkeş câmeli mahbûba benzer hüsn-ü behcetle

Nola altın ile yazılsa nazmı sikke-i zer veş
Ki şi'r ikliminin de şehriyâridir fasâhatle

Hele şevketlü hünkârım bu sözde hiç riâ yoktur
Ki zâtın şehirlerin mümtâzıdır her gûne hâletle

**Hüner sende mekârim sende lûtf-u merhamet sende
Müzeyyen bâg-ı câh-u haşmetin sad ziyb-ü ziynetle**

**Efendiler o bâga her biri bir gonce-i zibâ
Vezîrin servidir anın kemâl-i istikaametle**

**Cenâb-ı Hak bu ziyb-ü ziyneti her dem kılıp efzun
Ede ıkbâlini dâim müeyyed feth-u nusratle**

**Yeni sâli edip mes'ûd sana Hazret-i Feyyâz
Dahi sad sâle de eriştire zevk-u meserretle**

**Cedid oldukta iclâl-ü şerefle sâl-i hurrem-fâl
Ana şâyeste bir târih ararken hâme dikkatle**

**Nedimâ bende tebrik eyleyip anı dedi târih:
Mübârek ola Sultân Ahmed'e bu yıl saâdetle**

1141

XLVII

İzzet Ali Bey'in defterdarlığına

Utârid-menkabet bircîs-fıtnat Bu-Alî-tıynet
Cenâb-ı Mîr İzzet ya'ni mektûbî-i bül-himmet

Hünerde ma'rifette hüsn-i ahlak-u tabîatte
Değildir misli mektûb-ı debîr-i defter-i fıtnat

Meğer kim darb-u taksîm-i rakam der kâr ola yoksa
Ne inümkindir lisânen cümle-i evsâfına tâkat

O merdüm-zâde-i sulb-i asâlet emr-i şâhiyle
Vekâlet eyledi sıdk üzre defter-dâra bir müddet

Görüp hâkaan-ı âlem ba'd-ezan ehliyyetin bizzât
Anı ol mansıb-ı vâlâya îsâl etti bî minnet

Eğer makrûn-ı ihlas olsa hidmet böyledir işte
Sadâkattir muhassal âdeme sermâye-i devlet

Dedim târihini sadr-ı güzine harf-i mu'cemle:
Ali Beğ'le efendim buldu defter-dârılık İzzet

1141 [1]

[1] V no. lu tarih 1130 tutmada, aynı tarih, bizdeki yaz-
mada 1140 rakamını taşımakta

XLVIII

**Ayasofya câmiinin hünkâr
mahfilini genişletmeye**

**Mutî'-i emr-i Hak Sultân Ahmed Hân-ı Gaazî kim
İmâm-ı milk-ü millet muktedâ-yi halk-ı dünyâdır**

**Hatîb-i minber-i feth-u zafer kim tiygının şimdi
Niyâmı cism-i hasm-âvîze gâhî arş-i a'lâdır**

**Salâdır söylesin varsa nazîrin gördüğü âfak
Ki hem zıll-i Hudâ hem tâbî'-i fermân-ı Mevlâdır**

**Edelden ol imâm-ül-müslimîne ıktidâ âlem
Nizâm-ı dîn-ü erkân-i saâdet pâ-y-ber câdır**

**Bu mahfil ma'bed-i pür nûr-ı hâs-ül hâs olmağla
Murâd etti binâsın hak bu kim şâyân-ı ihyâdır**

**Biraz teng idi evvel şimdi tevsîin edip fermân
Müvekkil kıldı destûrun ki sadr-ı kâr-fermâdır**

**O gûne verdi ziynet tarh-ı pâki buldu behcet kim
Ziyâret eden erbâb-ı ukuule hayret-efzâdır**

**Bu mahfil câmi'-i-pâk-i Ayasofiyyede gûyâ
Harîm-i ravza-i cennette bir kasr-ı muallâdır**

**Zer-ender zer ya bir ser-levha-i dîvân-ı şevkettir
Yahud kudretle dîvân-ı saâdet üzre tuğrâdır**

**Nola mihr-ü kamer şem' olsa tâk-ı pür safâsında
Ki rûz-u şeb matâf-ı sâkinân-ı arş-ı a'lâdır**

**Gören şâhâne tarz-ı tarh-u resm-i cennet âsâsın
Duâ-yi ömr-i hâkaan-ı cihan-bân ile gûyâdır**

**Hudâ tâ haşre dek cârî kıla ömr-i hümayûnun
Çü dâim kasdı şer'-i Ahmed-i Muhtâr'ı icrâdır**

**Edip arz-ı ubûdiyyet Nedîmâ dedi târîhin;
Kılan bu mahfili âbâd İbrâhîm Pâşâ'dır**

1141

XLIX

Damâdzâde'nin Sütölçe'deki çeşmesine

Cenâb-ı Hazret-i Dâmâdzâde yümn-ü devletle
Hemişe ziynet-i sadr-ı büilend-i izz-ü şân olsun

Ser-engüşt-i kerem-kârındaki kilik-i himem-perdâz
Zülâl-i sâf-ı tahkîyka hemîşe nâvdân olsun

Meded-kârî-i ebr-i himmet-ü cûdiyle hemvâre
Dil-i erbâb-i isti'dâd-ü dâniş gül-sitân olsun

Zebân-ı pâki dâim çeşme-i âb-ı hayât âsâ
Fezâ-yi mekrûmette rûh-bahş-ı teşnegân olsun

Bu zîbâ çeşme-sârı eyledi ihyâ ki şâyandır
Denirse âbı cism-i teşneye rûh-ı revân olsun

Aceb muhtâc idi âb-ı revâna bu mahal hakkaa
Hayât-ı tâze verdi halka lûtfu câvidân olsun

Muvaffak oldu çünkim böyle vâlâ hayr-ı câriye
Sezâdır kim duâsı cümleye vird-i zebân olsun

Dahi böyle nice hayrâta tevfiyk eylesin Bârî
Ki her birisi mezkûr-ül-lisân-ı ins-ü cân olsun

Heman zât-ı kerîmi dâimâ izz-ü saâdetle
Makaam-ı câh-ü ıkbâl üzre şâd-ü kâm-rân olsun

**Nedimâ söyledi târîh-i itmâmın bu mısra'la:
İçin bu çeşme-i pâkîzeden mâ nûş-ı cân olsun**

1142 [1]

L

Çeşme tarihi

**Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi kerem-ver kim
Anılmaz ana nisbet nâm-ı Ca'fer mülk-i dünyâda**

**Cenâb-ı Hazret-i Hân Ahmed'in dâmâd-ı zî-şânı
Ki yoktur görmemiş ihsânını a'lâ vü ednâda**

**Pes ol destûr-ı zî-şan eyledi on çeşme-sâr icrâ
Ki her birinin âbı sîme benzer hüsn-i sîmâda**

**Nedîm-i bende ol âsâr-ı pâkin dedi târîhin
Su iç gel çeşme-i dil-cûy-ı İbrâhîm Pâşâ'da**

1142

LI

Üsküdar'da Sultan

Bâyezîd çeşmesine

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

**Şehriyâr-ı yem-himem sultân Ahmed kim anın
Hidmet-i dergâhına şâyeste Hârûn-ür-Reşîd**

[1] 1094 tutuyor.

Üsküdâr'ı eyledi iğnâ sehâb-ı re'feti
Eyleyip icrâ anın her sûyuna cûy-ı cedîd
Hak taalâ cümle evlâdiyle ol şâhenşehin
Eyleye günden güne ıkbâl-ü iclâlin mezîd
Böyle tahrîr eyledi târîhini anın Nedîm
Pâk rûşen çeşme-i zîbâ-yi Sultan Bâyezîd

1142

LII

Üsküdar'da Fener bağçesine

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Şehenşâh-ı muallâ-pâye Sultan Ahmed-i Gaazi
Ki oldu sâye-i adlinde âbâdan bütün dünyâ
Lebâ-lebdir cihan ahdinde envâ'-ı meserretle
Heman her bir günü bir iyd-i nevdîr âlemin gûyâ
Şeh-i a'zam veliyy-ün-ni'met-i âlem ki olmuştur
Sımât-ı cûdu âfâka keşîde kehkeşân âsâ
Hulûs-ı kalb ile Hakk'a tazarru'dur işi dâim
Fûtûhât ile anınçîn anı te'yîd eder Mevlâ
O sultân-ı cihan-bandır ki İbrâhîm Pâşâ'yı
Vezîr-i a'zam edip verdi revnak dehre ser-tâ pâ
Cihân-ı köhneyi lûtf-u keremle eyledi ta'mîr
Sipihri kıldı sa'y-ü ihtimâmı pîr iken bernâ
Sitanbûl'un hele her cânibin reşk-i behîşt etti
Bu da'vâya delîl olur mu Sa'd-âbâd'dan a'lâ

Çıbıklı Göksu sâir gûşe gûşe menziletler hep
Zamân-ı devletnide her biri oldu cihan-pîrâ

Eğer seyretmedinse her birinin tarh-ı dil-cûsun
Bu cây-ı dil-güşayı gör de anla anları nev'â

Ki evvel olmuş idi hüsn-ü ânı işvesi mestûr
Kabâ-yı köhnede bir dil-rübâ-yı mâh-rû âsâ

Pes ol destûr-ı zî-şan nâib-i hoş-tab'-ı dânâya
Buyurdu tâ ki tarh-ı dil-firîbin ede müstesnâ

O mi'mâr-ı hüner de eyleyip sad şevk ile hidmet
Güzel pâkîze ma'nâ ihtirâ' etti hele hakkaa

Zihî pâkîze nüzhet-gâh kim şâh-ı nihâlinde
Konup murg-ı çemen erbâb-ı tab'a böyle der gûyâ

Şu havz-ı pâke bak da sine-i yârı getir yâda
Şu nahli gör de bârî niydiğün bil kaamet-i bâlâ

Bunu seyretmeden gitti cihandan neyleyim Örfi
Ki Keşmîriyyesin bârî edeydi âteşe ilkaa

Dırığaa Hâfız-ı Şîrâzi dahi kılmadan gitti
Musallâ nâmını yâd etmeğe tövbeyle isti'fâ

Ya Sâib görmüş olsa Çâr-bâg-ı Isfahan vasfın
Ne gûne rahne-i divâra eylerdi nihan âyâ

Hele Hak dâim etsin Hazret-i Sadr-ı cihan-dârı
Müeyyed eylesin ıkbâl-ü câhın Hâlik-ı yektâ

Muvaffaktır her işte Hak budur kim re'y-ü tedbîri
Görür her müşkili bir gûne külfet çekmeden aslâ

Bu rütbe akl-ü rüşde mâlik olmak nice mümkündür
Bir âdem Bu-Alî yâhud Arîstû olsa da farzâ

**Bu âb-ı dil-güşâ oldukça cârî havz-ı dil-cûya
Cihan içinde kılın emrini fermânını icrâ**

**Bu mısra'la Nedûnâ dedi tahsin birle târîhin:
Bu nûzhet-gâhı İbrâhîm Pâşâ eyledi ihyâ**

1140 [1]

[1] İki yazmada 1140, fakat mısra' 1144 tutuyor

LIII

Hadice Sultan çeşmesine

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilât (fa'lün)

Âsman-mertebe Sultân Ahmed

Heft iklimde oldur hâkan

Üsküdâr'ı edip ihyâ lûtfu

Âb-ı Şîrîn ile kıldı reyyan

Kırk çeşme gibi bu şehri hele

Eyledi çeşmeleri âbâdan

Ol şehin duhter-i vâlâ-güheri

Kıldı bu ayn-i dil-ârâyı revan

Eyleye Hazret-i Bârî müzdâd

Ol şehin şevket-ü şânın her an

Bî bedel dedi bu târihi Nedîm:

Çeşme-i pâk-i Hadice Sultân

1143

LIV

Gülşenî tekkesine

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Zihî kâşâne-i nev-mehbat-i esrâr-ı rûhânî

Verir sâhib-dilân-ı ışka feyzi kasr-ı irfânı

Hoşâ ferhunde cây-i feyz-bahşâ-yi dil-i âşık
Derûnunda olur tahsîl-i isti'dâd-ı rabbânî

Gıdâ-yı rûh ederler bunda bûy-i gonce-i zikri
Cenâb-ı Gülşenî'nin andelîbân-ı gülistânı

Derûn-ı ehl-i şevkî rûşen eyler Hazret-i Pîrî'in
Tecellî etmede zikr-i celîden sırr-ı pinhânı

Çerâğ-ı kurb-ı akdes şem'-i fânûş-ı hayâ olmaz
Müberrâdır ziyâdan ehl-i tevhîdin dil-ü cânı

Recâ-yi feyz ile ben de Nedîmâ intisâb ettim
Görünce mecm'a-ı ehl-i maârif çün bu eyvânı

Sudûr etti lisân-ı mürşid-i ilhâmdan târih:
Bu cây-i pâkde kırklar makaamı buldu invânı

1114 [1]

LV

Tersanede Dîvan-hâneye

Feilâtûn (fâilâtûn) mefâilûn feilât (fa'lûn)

Şehriyâr-ı zamâne zıll-i Hudâ
Halled-Allâhu mülkehu ebedâ

Ya'ni Sultân Ahmed-i sâlis
Tâc-bahş-ı Sikender-ü Dârâ

Zîr-i destindedir yedi iklim
Taht-i hükmündedir yedi deryâ

Pâdşah-ı cihan ki asrında
Oldu ma'mûre ser-be ser dünyâ

[1] Hisâba göre bu târih çıkıyor.

**Pâs-bân-ı serâyı mecd-ü şeref
Perde-dârân-ı kasrı izz-ü ulâ**

**Pîşesi dîn-i Ahmed'e nusrat
Kârı şer'-i Muhammed'i icrâ**

**Çâker-i dergeh-i saâdetidir
Sad hezâran Sikender-ü Dârâ**

**Husrev-i pür himem ki subh-ı bahâr
Der-i kasrında perde-i dîbâ**

**Kevkeb-i tâli'-i saâdetinin
Pîş-gâhında âftâb sühâ**

**Lemeân-ı rikâb-ı ıkbâli
Mâha sermâye mihre izz-ü ulâ**

**Mehçe-i râyet-i hümâyûnu
Âftâb-ı münîre çihre-güşâ**

**Ol şehensâh-ı âlem-ârâyı
Nice hayre muvaffak ede Hudâ**

**Bâ husûs ana eyleye destûr
Sadr-ı zî-şânı Hazret-i Mevlâ**

**Ya'ni hem-nâm-ı pâk-i İbrâhîm
Sıhr-ı rûşen-dil-ü Felâtun-râ**

**Sıhr-ı zî-şân-ı pâdşâh-ı güzîn
Felek-i câh âftâb-ı zekâ**

**Ziyy-i dîbâce-i kitâb-ı himem
Vâzı'-ül-asl-i fenn-i cûd-ü sehâ**

**Bir gün ol şehriyâr-ı âlî-şan
Oldu tersâneye şeref-bahşâ**

**Sadr-ı a'zam dahi saâdet ile
Sâye veş hem-reh olmuş idi ana**

Anda bir kûh - pâre kalyona
..... ne olmuşlar idi sa'y-nümâ [1]

Seyredip pâdşâh-ı âlî-câh
Eylediler esâsını inşâ

Şenlik oldu kesildi kurbanlar
Olunup devlete duâ vü senâ

Kıldı dîvân-hâneyi teşrîf
Ba'dehu ol hıdîv-ı mülk-ârâ

Gördü kim olmuş idi erkânı
..... [2]

Olmuş iken o cây - gâh-ı şeref
Melce'-i dûst mazhar - i a'dâ

Nâ-sezâ idi kim kala vîrân
Öyle dîvân-hâne-i vâlâ

Hâtır-ı eşref-i hümayûnu
Gördü tecdid olunmasını revâ

..... [3]
Kıldı ferman ki oluna ihyâ

Pes cenâb-ı vezîr-i pâk-nihâd
Sadr-ı Cem-câh Mustafâ Pâşâ

Halef-i dûdmân-ı mecd-ü şeref
Vâris-i câh-u mesned-i âbâ

Feylesûf-ı dakıyka-dân-ı hikem
Mû-şikâf-ı hakaayık-ı eşyâ

[1] Halil Nihad basmasında bu mısra' yoktur. İst. Ü. Türkçe yazmalar arasında 2829 No. daki nüshada yazdığımız gibidir.

[2, 3] Bu mısra'lar da yok. Ü. Y. da da böyle

Sıhr-ı âlî-nijad-ı sadr-ı güzîn
Ced be ced' âsaf-ı cihan-pîrâ
Kapudân olmağıla devletle
Oldu meşhûr o âsaf-ı dânâ
Pes edip himmet âna hasb-el emr
Kıldı bu tarhı böyle müstesnâ
Habbezâ tarh-ı dil-pesend-ü lâtif
Habbezâ resm-i dil-keş-ü zîbâ
Bârek-Allâh zihî huceste eser
Bârek-Allâh zihî bülend binâ
Sakfı sakf-ı sipihr ile hem-dûş
Temeli gâv-ı arz ile hem-pâ
Sahnının pâsbânı fasl-ı bahâr
Kasrının perde-dârı dest-i sabâ
Reng-ü tâbı muhassal-ı evhâm
Hüsni-i tarhı netîce-i hulyâ
Secde-gâh eyler idi mihr anı
Sâye-bân olmasaydı perr-i hü mâ
Anda kışlardı mevsim-i nev-rûz
İzz-ü devlet verildi ana be câ
Dâimâ izz ile olup âbâd
Sâhibine mübârek ede Hudâ
Sâl-i târihini bu pâk eserin
Etti bu beyt ile Nedîm imlâ:
Cûd-ı Sultân Ahmed-i Gaazî
Yaptı divân-hâneyi hâlâ
[1]

[1] Birinci mısra' 1234, ikincisi 814 tutmada.

LVI

Mustafa Paşa yalısına

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Hıdîv-i pür himem dâmâd-i ekrem âsaf-ı efham
Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi Felâtun-râ

Keremde ma'delette merhamette cûd-ü re'fette
Nazîrin görmemiştir bâz olaldan dîde-i dünyâ

Dırahş-i şemse-i eyvânı rûy-ı şemsten lâmi'
Ferâz-ı târem-i iclâli tâk-ı arştan bâlâ

Edip dreyâ-yi sürh İran-zemîni hûn-i düşmenden
Kızılbaş gariyk-ı lücce-i hûn etti ser-tâ pâ

Gelip bir gün o nûr-ı bîniş-i devlet saâdetle
Dü çeşin-i sıhr-ı hâsın kıldı eltâfiyle nûr-efzâ

Temâşâ ederek sâhil-serây-ı nüzheth-âbâdın
Bu mevkî' oldu inanzûr-ı nigâh-ı âsaf-ı dânâ

Buyurdu sıhr-ı âlî-şânına ol dâver-i âlem
Revâ mı olmamak bu müntezehte kasr-ı müstesnâ

Hevâsı bî bedel mevkî' güzel âbı hayât-âver
Heman ancak kusûru bir muallâ kasr-ı bahr-ârâ

Çü ta'yin kıldı resin-ü mevkiin tab'-ı kerem-kârı
Olundu müceb-i fermânı üzre ser-be ser inşâ

Nice artırmazın bu kasr-ı vâlâ âdemin ömrün
Ki bâistir anın bünyâdına ol nutk-ı rûh-efzâ

Nice inatbû'-u dil-cû olmasın tarh-ı dil-ârâsı
Ki kıldı ihtirâ' anı o tab'-ı mekrümet-pîrâ

**Taâlallâh zihî kasr-ı bülend-ü âsman-mesned
Ki lâyük subh-ı îyd olsa derinde perde-i dîbâ**

**Sanırsın tâk-ı Kisrî kasr-ı Şirin'dir peder mâder
Ki anlardan tevellüd eylemiş bu tıfl-ı nev-peydâ**

**İki cânibden almışlar o tıfl-ı şevkî âğuşa
Ana gûyâ ki deryâ dâye olmuş kûh ise lâlâ**

**Kafâsında güneşten sakınıp lâlâsı endâmın
Tutar pîşinde dâim dâyesi âyîne-i zîbâ**

**Bülend-ü pâk-ü nazûk ol kadar kim ana âlemde
Nazîr olmaz meğer kim tab'-ı destûr-ı cihân-ârâ**

**Kapûdan Mustafâ Pâşâ-yi gerdun - kadr-ı âlî-câh
Müşîr-i muhterem destûr-ı âlî-şân-ı bî hemtâ**

**Kitâb-ı medhinin bir lafzını takrîr müşkildir
Bütün erbâb-ı nazma hâs olunsa milket-i ma'nâ**

**Ola makrûn-ı envâ'-ı inâyât-ı Hudâ zâtı
Hemişê hânedân-ı devletin ma'mûr ede Mevlâ**

**Bu mısra'la Nedîmâ söyledi târîh-i itmâmın
Leb-i yemde bu nâzûk kasrı yaptı Mustafâ Pâşâ**

[1]

LVII

**İbrahim Paşa'nın beytini tazmin
yollu sulh tarihi**

Fâilâtün fâilâtün fâilât

**Şâh-ı âlem dâver-i âlî-güher
Ziyb-bahş-i mesned-i tâc-ü kemer**

[1] 1127 tutuyor, 1138 olması lâzım.

Yan'î Ahmed Hân-ı Gaazî kim odur
Dâver-i encüm-sipâh-ı bahr-ü ber
Kam'-ı ehl-i bid'at-ü tuğyân için
Eyledi iklim-i Îrân'a sefer
Sebk-ı istilâ ile Efgaaniyan
Buldulardı nice büldâna zafer
Yedlerinden cümlesin nez'eylemek
Pâdşâh-ı dîne âsan bî keder
Liyk anlar cümle Sünnî-i'tikaad
Her taraftan keşte islâma zarar
Afv-ü ibkaa ile ihsân eyledi
Sulhu tecvîz eyleyip ol nik-eser
Âsaf-ı Cem-sadrı sıhr-ı ekremi
Verdi bu beyt ile halka müjdeler

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Lûtf-u ihsân ile ol şâh-ı cihân
Eyledi âfâkı cümle şâdmân
Pâdşehlerde nazîrin görmedi
Sad hezâran dîde ile âsman
Dâd-güster ehl-perver pür hüner
Pûr-ı Destân-ı diyâr-ı izz-ü şan
Afvi ile her taraf râhat bulup
Verdi halk-ı âleme emn-ü aman
Şimdi rezmi bezme tebdîl ettiler
Çâr-pâre oldu mecliste sinân
Hak taâlâ ede ömr-ü devletin
Berter-i a'dâd-ı ânât-ı zamân
Sâye-i lûtfunda her şehzâdesi
Ola ber-hurdâr-ı ömr-i câvidân
Ma'ni-i «es-sulhu hayrun» aslını
Halka tefhîm etti sadr-ı nükte-dân

**Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh**

**Dâimâ şâh-ı cihân mesrûr ola
Meyl-i kahr ile adûsu kûr ola
Zûr-ı bâzû-yı celâl-ü satveti
Kayravan tâ Kayravan meşhûr ola
Rây-u Kisrî rîze-çîn-i ni'meti
Kase-lisi Husrev-ü Fağfûr ola
Etmeyen şehirler sipihre ser-fürû
Bende-i dergâhı zûrâ-zûr ola
Her günü îyd-i sürûr-ü ibtihâc
Her şebi kadr-ü berât-u¹ sûr ola
Çevresinde serv-veş şehzâdeler
Her biri magbût-ı nahl-i Tûr ola
Sadr-ı Cem-câhı lisânından müdâm
Böyle rûh-efzâ sühan mezkûr ola**

**Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh**

**Habbezâ destûr-ı âsaf-menkabet
Levhaşallâh sadr-ı âli-menzilet
Bermekiyy-i asr-ı ihsân-ü kerem
Hâtem-ı iklim-i lûtf-u merhamet
Ehl-i islâmı sıyânet eyleyip
Şefkat etti gördü sulhu maslahat
Hak budur kim hüsn-i tedbîri ile
Buldu ser-cümle halâyık tesliyet
Hak tınâb-ı hayme-i ikbâlini
Eyleye merbût-ı yevm-i âhiret
Bâğ-u râğ-ı devlet-ü iclâlîne
Esmesin bâd-ı hazân-ı ma'zelet**

1) -i

Böyle gevher-pâşi-i tebşîr eder
Tab'-ı pâkinden o bahr-i âtîfet
Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Hak vezîr-i a'zamı dil-şâd ede
Himmetiyle âlemi âbâd ede
Devlet-ü ıkbâl ile tâ rûz-ı haşr
Mesned-ârâyî-i adl-ü dâd ede
Her nefes yüz bin esîr-i mihneti
Kayd-ı derd-ü gussadan âzâd ede
Sarsar-ı kahr-ı Hudâ bed-hâhının
Dûde-i menkûsunu ber-bâd ede
Sadr-ı devlet kâh-ı izzette müdam
Himmeti düşmüşlere imdâd ede
Ola eyyâmında âlem müsterih
Bir ahad ne âh-u ne feryâd ede
Hak taalâ sadr-ı devlette anın
Kâinatı lûtfuna mu'tâd ede
Sarf-ı gûş-ı hûş eden ehl-i hîred
Bu makaaliyle kemâlin yâd ede

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

Ey muazzam husrev-i âli-ınakaam
Devletin Allâh kılsın ber-devâm
Dergeh-i vâlâna rû-mâl eyleyip
Dâimâ kılsın adûlar iltiyâm
Böyle nice feth-i âlî-şân olup
Edesin iclâl ile tahsîl-i kâm
Devletinde askeri tanzîm edip
Alırız bir bir adûdan intikam
Bizden Eşref memleket ister iken
Ol hize verdi nice şehri-i benâm

Eyledim şevketlü hünkârım hisâh
«Gaalibâne oldu» târîh-i tamâm

Bundan a'lâ ola mı fevz-ü felâh
Gaalibâne oluna sulh-u salâh

1140 [1]

LVIII

Nevşehir'de çeşmeye [1]

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âsaf-ı gerdun-haşem destûr-ı İskender-alem
Ya'ni İbrahim Pâşâ ol vezîr-i bî-misâl

Hazret-i Hân Ahmed'in dâmâd-ı âlî-şânıdır
Görmemiştir mislini bu mesned-i câh-u celâl

Cûdu icrâ eyleyip bu çeşme-i pâkîzeyi
Eyledi leb-teşnegâna feyz-i sad birr-ii nevâl

Habbezâ ser-çeşme-i pür ferr-ii tâb-ii bî-nazîr
Kim temâşası gönüllerde komaz gird-i melâl

Tarh-ı pâki ol kadar hâtır-firîb-ii dil-güşâ
Seyredenler anı talısın etmemek emr-i muhâl

Vasfını etmek murâd üzre ne mümkündür anın
Kim görenler tarh-ı hûbun oldular hayretle lâl

[1] Terkiplere alınması lâzımsa da târîh olduğundan ve «Gaalibâne oldu», 1140 yılını gösterdiğinden tarihler arasında kaydediyoruz

[1] Bu ve bundan sonraki târihi Ahmed Refîk merhum'un makalesinden aldık (Millî mecmua, sene. IV. No: 75, c. VII, Nedim'in gayr-i matbû' bir kitâbesi, s. 1215).

Hak ede bânisinin ıkbâl-ü iclâlin füzun
Âftâb-ı devletine ermeye hergiz zevâl

Yazdı bu mısra'-ı pâkîzeyle târihin Nedîm:
Oldu birun ayn-ı İbrâhîm Pâşâ'dan zülâl

1133

LIX

Nevşehir'de hamama

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Vezîr-i a'zam İbrâhîm Pâşâ-yi kerem-mu'tâd
Ki yoktur hinînet-ü cûd-ü mekârimde ana hemtâ

Cenâb-ı Hazret-i Han Ahmed'in dâmâd-ı zî-şânı
Duâ-yi devletin eyler gerek a'lâ gerek ednâ

Vezîr-i âkıl-ü kâmil müşîr-i bî-muâdildir
Zamân-ı devletinde oldu âsûde bütün dünyâ

Cihânı eyledi cûd-ü sehâsı şöyle âbâdan
Ki reşk eyler zemîne şimdi ehl-i cennet-ül-me'vâ

Husûsâ Muşkara şehrin edip ma'mûr-ü âbâdan
Bu hammam-ı lâtif ol şehre verdi ziyb-ü fer hakkaa

O denlû pâk-ü rûşendir letâfetle nezâfetle
Ki câmu dide-i hurşide olmuştur ziyâ-bahşâ

Ana bir haste âdem girse derdinden bulur sihat
Değil hammâm bu dâr-üş-şifâ-yi feyzdir gûyâ

Gelip bir şevk vafından Nedîm'e dedi târihin:
Bu nev hammâmı İbrâhîm Pâşâ eyledi inşâ

1134

LX

Annesinin ölümüne

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

**Olıcak emr-i Hudâyile Nedîm-i zârın
Mâder-i müşfikası âzim-i şeh râh-ı bakaa
Gelip iki gözüne yâş dedim târîhin:
Sâlîha kadına cây ede behîşti Mevlâ**

1124 [1]

[1] Mezar taşında ikinci mısra', yanlış olarak ilk mısra yerine kazılmıştır. Mezar taşından yazdık.

**Terkipler
ve
Mesnevîler**

I

İbrahim Paşa'nın Kapudan Paşa evine gelişi dolayısıyla musammat

Mef'ûlü mefâilün feûlün

Hoş geldin eyâ hıdîv-i ekrem
Lûtfunla gönüller oldu hurrem
Şâd oldu mekâriminle âlem
Her gûne meâsirin demâ-dem

Ârâyış-i arsa-i cihandır

Ey sadr-ı güzîn-i pür celâlet
Vaktinde cihan misâl-i cennet
Bir çâker-i mukbilin semâhat
Çün bende derinde izz-ü devlet

Perverde-i hâk-i âstandır

Re'yinle eder zemîni teshîr
Gerdûn-ı kühen dedikleri pîr
Kim sendeki pâk re'y-ü tedbîr
Çerhin eline keşîde şemşîr

Bâzûsuna âhenin kemandır

Ey âsaf-ı pür şükûh-ü dâna
Zâl-i zer-ü Rüstem-i tüvânâ
Teşbih olunur mu sana zîrâ
Âlemde eserlerin hüveydâ

Anlarsa bir iki dâstandır

**Buldu bu cihân-ı köhne yekser
Cûd-ü kereminle ziyb-ü zîver
Tahkîykını ehl-i fehm anlar
Bir köhne hikâyedir ki derler**

Ca'fer kerem ehlidir filandır

**Bâb-ı keremin cihâna me'vâ
Fahretmede hidmetinle dünyâ
Ey sadr-ı güzîn-i âlem-ârâ
Teşrîfin ile bu sadr-ı vâlâ**

Magbût-ı ferâz-ı âsmandır

**Dâmâdına lûtf edip firâvân
Kıldın anı makdeminle şâdân
Çün oldu bu lûtf-ı hâsa şâyân
Şimden geri necm-i bahtı her ân**

Hurşîd-i sipihre hem-inandır

**Şâyeste önünce çerh-i gerdân
Hurşîdi çü micmer ede sûzân
Bircîs tuta yanınca dâmân
Hem kaldıra perde mâh-ı tâbân**

Kim perde-güşâlık ana şandır

**Bunlar edicek edâ-yi hidmet
Pîr-i feleğin değil mi növbet
Kim eyleyip ol dahi cesâret
Bir tâze zemîn-i nev-ibâret**

Arz eyler ise heman zamandır

Geldi yine zühre-i şeker-hand
Destine kemânın eyledi bend
Bir turfa nevâya urdu peyvend
Âgaazesi gerçi kim Nihâvend

Aminâ ki karârı Isfahandır

Pâyende ola bu bezm-ü vâdî
Hidmette dura sürûr-ü şâdî
İkbâl-ü hubûr-ü ber-mürâdî
Her lâhzası bin neşâta bâdî

Allâh'a şükür ki râyegândır

Âhır kalemim olup mürahhas
Kıldı bu hitâbı bana muhtas
Ayrılma bu bâbdan ayak bas
Ancak bu cihanda sana mahlas

Bâb-ı himem-i hudâyegândır

II

Sultan Ahmed'in matlânını
tazmin

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Şehriyâr-ı tâç-ver sâhib-kırân-ı bahr-ü ber
Kıldı bu sâhil-serây-i hâsına bir gün güzer
Gam olup ol dem herâsan deyicek eynel mefer
İzz-ü devletle buyurdu ol şeh-i sâhib-hüner

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Oldu çün ahdinde âlem ser-be ser sûr-ı sürûr
Ettiler her kanda vardiyse gam-ı nâ-kâmı dûr
Pes ana bir yer bulup hâkaan-ı İskender-zuhûr
Kıldı bu vech üzre fermân-ı hümâyûnu sudûr

Biz safâ ile Neşât - âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Âlemi kıldı tefahhus ol şeh-i âlî-tebâr
Gördü kim adliyle hep ma'mûrdur dâr-ü diyâr
Şunda hâlî vü harâb ancak adem-âbâd var
Dedi ta'mîrin murâd edip anın da şehriyâr

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Olmağıla pîşesi nazım-ı umûr-ı milk-ü din
Fikret-i nazma muvâfıktır o tab'-ı nükte-bîn
İktizâ eylerse bu da'vâya burhân-ı mübîn
İşte bestir bes bu âlî matla'-ı pâk-ü metîn

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Ferr-ü şevketle gelip ol husrev-i vâlâ-cenâb
Eyledi bu kasr-ı pâkinde safâlar iktisâb
Tab'-ı pâkinde maânî eyleyip ref'-i hicâb
Kıldı bu matla' tulû' ol dem misâl-i âftâb

Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer

Saltanat bâğında oldu bir gül-i ra'nâ iyân
Yâ ki bir ahter nisâr etti zemîne âsman

**Yâ ki geldi pîş-gâha hâsıl-ı deryâ vü kân
Yâ buyurdu izz-ü devletle şeh-i vâlâ-mekân:**

**Biz safâ ile Neşât-âbâd'ı ettik çün makar
Sana da ey gam adem-âbâda lâzımdır sefer**

III

Râzî'yi tahmîs

**Dehrin âb-ı rûyusun bu hâk-dan durdukça dur
Âlem içre mushaf-ı mu'cizⁿⁱnişan durdukça dur
Sidre-vü Cibrîl-ü Tûbâ vü cinan durdukça dur**

**Ey sehî serv-i kerem bâg-ı cihan durdukça dur
Gülşen-i pür ziynet-i kevn-ü mekân durdukça dur**

**Çerhe ferr-ü tâb salsın râyet-i meh-peykerin
Mihir-ü mehten bâc-hâh olsun nigînin hancerin
Fevz-ü nusrat hem-inânın baht-yârî yâverin**

**Dâim olsun tûg-ı tevfiyk-ü inâyet reh-berin
Ol revân oldukça sen de ol revan durdukça dur**

**Târem-i iclâline pervâze vâlâ-yi şafak
Hayme-i câhınla gerdûn-ı çihârüm yek-nesak
Mihri mencuk-ı otâğ etmiş sana Rabb-ül felak**

**Zâtını kılmış sûtûn-i hayme-i ıkbâl Hak
Bârigâh-ı nüh-kıybâb-ı âsman durdukça dur**

**Zemzem âsâ âb-ı lûtfun herkese icrâdesin
Âleme hân-ı Halil-ullâh gibi âmâdesin
Ka'be veş dîn-i mübînin kadrini i'lâdesin**

**Rûz-ü şeb kesb-i rızâ-ullâh için istâdesin
Mescid-i nüh-târem-i nüh-âsman durdukça dur**

**Pertev-i re'yin cihânı döndürüp bezm-i Cem'e
Lem'a-pâş olmaktadır şem'-i vücûdun âleme
Ukdeden dönmüştü diller kâkül-i ham-der hame**

**Hoş güşâyış verdi tedbirin bu kâr-ı derheme
Meclis-i gerdûn-ü şem'-i ahteran durdukça dur**

**Dâim ol ıkbâl-i Sultan Ahmed-î Gaazî gibi
Çerhe hem-dûş ol anın tûğ-ı ser-efrâzı gibi
Tâ Nedîm'in kumri-i kilik-i sühan-sâzı gibi**

**Sây-e-i cûdunda âlem diyeler Râzî gibi
Ey sehî serv-i kerem bâğ-ı cihan durdukça dur**

IV

**İzzet Ali Bey'in
gazelini taşır**

**«Ey hoş ol şeb kim bana arz-ı cemâl eylerdi yâr»
Mâha kendin çerhe âğuşun misâl eylerdi yâr
Tarh için ağyârı bin ganc-ü delâl eylerdi yâr
İllecî taglitte sihr-i halâl eylerdi yâr
«Bî mecâl idim ben ibrâm-i visâl eylerdi yâr»**

**«Şehid-i maksûd âğuşumda ben mahrûm-ı kâm»
Hiç görünmez bu iki zıdd arasında iltiyâm**

**Var ise taglît için söylenmiş ola bu kelâm
Fil hakıyka maslahat ger kalmış olsa nâ-tamâm
«Subha dek teklîf-i vuslatta cidâl eylerdi yâr»**

**«Piç-ü tâbımdan giriz etmek murâd ettikçe ben»
Gûşe-i ıkbâle ıkbâli ziyâd ettikçe ben
Ehl-i bezmin ta'nasın ol şûh yâd ettikçe ben
Cümlesi bî-hûştur derdim inâd ettikçe ben
«Halka-i zülfün kemend-i mekr-ü âl eylerdi yâr»**

**«Nâr-i gayretle arak-rîz-i hicâb oldukça ben»
Za'fımı fehmeyleyip derdi o şûh-ı pür fiten
Bunlara ben eyleyim mekri temâşâ eyle sen
Sonra câdûlar gibi ızhâr edip efsûn-i fen
«Didesin mecrâ-yi eşk-i infîâl eylerdi yâr»**

**«Gâh harf-endâz-ı ta'n oldukça yarân-ı safâ»
Her birin bir tarz ile iskât edip ol pür cefâ
Âşıkına âkıbet pinhân olup hâcet-revâ
Kâm-rân olduğuna dâl olmağışın gûyiyâ
«Kaametın sûret-nümâ-yi şekl-i dâl eylerdi yâr»**

**«Gayri der-kâr-ı safâ gördükçe reşkinden heman»
İşk-ı piçan gibi olup âşıkâ bend-i miyan
Rûy-ı piçide olunca çihre-i sâki iyan
Râzını bîgânelerden eylemek için nihan
«Kelle-pûşun perde-i ruhsâr-ı âl eylerdi yâr»**

**«Hâsılı İzzet Nedîm-i bezm-i hâs-ül hâsını»
Eylemiş lûtfiyle memnûn anlayıp ihlâsını
Bulmuş ol gavvâs dürrün dür dahi gavvâsını
Söyledip erbâb-ı nazmın hâme-i kassâsını
«Tâ seher efsâne-hân-ı kıyl-ü kaal eyledi yâr»**

V

Neşâtî'yi tahmîs

Feilâtün (failâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Çerhe peyveste edip âh ile efgaanı bile
Firkatin bâşa getirdi gam-ü hicrânı bile
Bend-i zülfünde getirdin dil-i nâlânı bile

«Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile»

Gözüme kasr-ı safâ beyt-i hazen veş görünür
Bu heyûlâ-yi tasavvur da müşevveş görünür
Şu'le-i âh dil-i sûz ile ser-keş görünür

«Bâğa sensiz varamam çeşmime âteş görünür
Gül-i handânı değil serv-i hırâmânı bile»

Rûz-ı keyfiyyet-i firkat ne musîbet günsün
Gird-i âlâm-ü gamım sâha-i arşa konsun
Şem'-i meh-tâb dem-i tâb-ı dilimden sönsün

«Sîneden derd ile bir âh edeyim kim dönsün
Aksine devr-i felek mihr-i dirahşânı bile»

Mey-i şâdi keder-âlûd-i anâdır sensiz
Tarab-ı bezm-i safâ dahi hevâdır sensiz
Seyl-i eşkim dahi tûfân-ı belâdır sensiz

«Devr-i meclis bana gird-âb-ı belâdır sensiz
Mey-i rahşânı değil sâgar-ı gerdânı bile»

Hasret-i hancer ile cism-i felâket-zâ hayf
Oldu sad pâre meğer gitti o bî pervâ hayf
Haşre dek vird-i zebân ola Nedîmâ bâ hayf

«Hâr-ı firkatle Neşâtî-i hazînin vâ hayf
Dâmen-i ülfeti çâk oldu girîbânı bile»

VI

Tıflî'yi tahmîs

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Hem subh eder kesb-i sefidî bedenimden
Hem zulmeti şeb perçem-i müşk-i Hutanimden
Germiyyeti hurşîd rûh-ı berk-zenimden

«Meh pertev alır tâbiş-i vech-i hasenimden
Cem'iyyeti öğrendi nücûm encümenimden»

Şol mertebe kim gamzelerim sihr bilürler
Yek nazrada her âfeti teshîr kılurlar
Mir'âtta benden dahi aks-i dil alurlar

«Erbâb-ı füsûn-ü sahare âciz olurlar
Çeşm-i siyeh-i câdu-yı Hârût-fenimden»

Konsa nola nahl-i kad-i dil-cûyuma tûtî
Âvîhtedir kâkûl-i hud-rûyuma tûtî
İmrense aceb mi leb-i hoş-gûyuma tûtî

«Baktıkça benim âyine-i rûyuma tûtî
Meşk-ı sühan eyler leb-i şekker-şikenimden»

Gör bâd-ı nesîmi yine bîhûde gezer mi
Bir şûh-ı sitem-kâr hevâsiyle yeler mi
Nahl-i kadime mâil olan serve bakar mı

«Hûbân-ı cihân bârını âlemde çeker mi
Bir kerre alan bûsemi sîb-i zekanimden»

Cân ile Nedîmâ ruhunun mültehebidir
Kâfer hatı beyt-i dilimin bûm-i şebîdir
Tahmîse sebeb ol sanemin şevk-ı lebîdir

«Tıflî bu gazel ol güzelin müntehabîdir
Mecmûa-i eş'âr-ı selîs-i sühanimden»

VII

Nedîm-i Kadîm'i taştîr

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

«Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın»
Bîmâr eden bu gûne seni râhat olmasın
Bizden tesettür etme abes külfet olmasın
Bî câ tabîbe varmağa hiç hâcet olmasın
«Sad el-hazer ki sevdiğin ol âfet olmasın»

«Geh hancer-i tegaafül-ü geh nîze-i itâb»
Tarf-ı küleh şikeste vü ebrûda pîç-ü itâb
Baksan eğerçi elde değil sâgar-ı şerâb
Ammâ henûz gamze ser-efken nîgeh harâb
«Ol mest-i nâz mest-i mey-i nahvet olmasın»

«Dünyâyâ oldu velvele-endâz-ı resthîz»
Kad çekti servâler gibi âh-ı şerâre-rîz

**Gül-nahle oldu nahveti sermâye-i sitiz
Devşirdi dâmenin yine şimşâd-ı tünd-ü tîz
«Gül-zâra azmeden o sehî-kaamet olmasın»**

**«Bigâne-meşrebâ bize tâ key tegaafülün
Ey nahl-i nâz yok mu bu yana temâyülün
Açılmaz ise nâhun-ı âhımla kâkülün
Yoğise bir kelâma bizimle tahammülüün
«Bir âşinâ nigâha da mı fırsat olmasın»**

**«Ey andelib nâle-i âteş-feşânı ko»
Tâ böyle hiffet eyleme âh-u figaanı ko
Terkeyle bî-edebliğî eşk-i revânı ko
Şeb-nem misâl sen dahi bâr-ı girânı ko
«Terdir mizâc-ı nâzûk-i gül sıklet olmasın»**

**«Gelmez o şûh meclise agyâr gelmese»
Memnûn idik bu kendüye de bâr gelmese
Bir pâre havf-ı serdi-i bâzâr gelmese
Lûtfeylemek değil hat-ı ruhsâr gelmese
«İster ki arz-ı hâle bile ruhsat olmasın»**

**«Merhem-pezîr olmadı zahmım benim Mesih»
Teng oldu cism-ü câna bu nüh kubbe-i fesih
Vermezse ger şifâ şefe-i dilber-i melih
Bihbûd olur mu değme nemekten dil-i cerih
«Etme ilâc bihude gel zahmet olmasın»**

**«Şâyed eser ede nefes-i âteşini hayf»
Olmaz enîn-i âşıka zîrâ metâ vü keyf
Hem-mahlasım ki nazm ile etmişti sell-i seyf
Bu mısraı benimçin okurmuş şitâ vü sayf
«Söylen Nedîm-i zâr ile germ-ülfet olmasın»**

VIII

Müseddes

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

**Gam-ı hâlinle genc-i ışk miskiyy-ül hitâm olsun
Nigîn-i la'lini yâd etmeyim âlemde nâm olsun
Dile câm-ı emel endûh-u mihnetsiz harâm olsun
Gamın eksilmesin peymâne-i ömrüm tamâm olsun
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun**

**Be câdır serde dâim olsa sevdâ-yi hevâ-dârî
Habâb âsâ şikest eylerse de câm-ı dil-i zârî
Tırâz-ı mecyliş-i ahhâb ise ben istemem yârî
Humâr-ı gam benim dîrîne kârımdır heman bârî
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun**

**Bana cevri-ü sitem eksikmidir baht-i siyâhımdan
Ne hâcet imtinân ol gırra mest-i geç-külâhımdan
Dem-i mestîde bârî sakınıp şemşîr-i âhımdan
Edip câm-ı lebin âsûde zehr-âb-ı nigâhımdan
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun**

**Tarıyk-ı ışkda pâdâşî-i mihnet saâdetdir
O bezm-i hâsda hamyâze-rîz olmak da ıřrettir
Neşât-ı tâze-i hûn-ı ciğer bir özge hâlettir
Humâr-ı ye's ile hud hem-ser olmak câna minnettir
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun**

**Çerâğî kimsenin âhımla bî-nûr olmasın yâ Rab
Benimçün subh-ı vuslat şâm-ı deycûr olmasın yâ Rab**

Alan cânım bu işret-hâneden dûr olmasın yâ Rab
Çekenler sâgarım hemvâre mahmûr olmasın yâ Rab
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

Bu gün gördüm Nedîm-i can-küdâz-ı derd-perverdi
Kiyâh-ı kûh-ı mihnet-gâha dönmüş çihre-i zerdi
Zeban çektikçe kânûn-ı ciğerden şu'le-i derdi
Demâdem âh edip bu matla'-ı dil-sûzu söylerdi
Beni mahrûm-ı bezm-i vasl eden mest-i müdâm olsun
Dil-i mecrûhumun kaanın içenler şâd-kâm olsun

IX

Sultan Ahmed'in iyileşmesi
dolayısıyla terkib-i bend

Bi hamdillâh ki âlem yine mesrûr-ül cenân oldu
Açıldı gül gibi mahzun gönüller şâdmân oldu
Efendimiz bulup sihhat pür etti âlemi behcet
Safâ vu zevk-u sohbet âlem içre râyegân oldu
Olup her gecemiz kıadr oldu her bir rûzumuz bayrâm
Ruh-ı zîst-i keder âyîne-i dilden nihân oldu
Küsûf-ı illet olup ber taraf cism-i şerîfinden
Yine çün mihr-i enver âleme pertev-feşân oldu
Aman şevketlü hünkârım bu gamla biz neler çektik
Gece gündüz işimiz nâle-vü âh-u figaan oldu
Efendim cum'alarda görmeyip vech-i hümâyûnun
Gözümüz kanlu yaş akıtmada çün ergavân oldu
O günlerde koyup yüz yerlere dergâh-ı Bârî'de
Der idik kim ilâhî hâlimiz gaayet yemân oldu
Veliyy-ün-nî'metimiz pâdşâhımız efendimiz
Misâl-i nûr-ı nezzâre gözümüzden nihân oldu

**Der-i Ha'da bi hamdillâh duâmız müstecâb oldu
Hele cism-i şerîfin sihhat ile kâm-yâb oldu**

**Gidip el-hamdü lillâh cism-i pâkinden bu illetler
Zuhûr etti saâdetlerle sihhatler selâmetler
Bi hamdillâh kederler geçti gayri vaktidir olsun
Binişlerde safâlar zevkler dil-cûy sohbetler
Sefûf-u hab yeter vakt oldu gayri neylesin içsin
Mürebbâlar muanber kahveler pâkîze şerbetler
Adûnun bağı şemşîr-i hasedle çâk çâk olsun
Cihanda gösterip şevketlü hünkârım salâbetler
Otursun pâdşâhım haşmet-ü devletle taht üzre
Gelip kılsın derinde Husrev-ü Cemşîd hizmetler
Keder eyyâmı gam evkaatı geçti ba'd-ezin yâ Rab
Ziyâd olsun safâlar dâim olsun izz-ü devletler
Îlâhî sana hamdolsun yine bu günleri gördük
Nice günden beri derd ile tak'olmuştu tâkatler
Olup derd-ü gam ile halk-ı âlem bî-dil-ü bî-can
Cihânı bî-suûr etmişti mihnetler kesâfetler**

**Yerine geldi cânı hamdü lillâh rub'-ı meskûnun
Efendim buldu sihhat çok şükiir cism-i hümayûnun**

**Cihâna gelmedi bir sen gibi sultân-ı âlî-câh
Hatâdan saklasın zât-ı şerîfin dâimâ Allâh
Senin nâm-ı şerîfindir tırâz-ı sikke vü minber
Senin zât-ı hümayûnunla fahreyler bu izz-ü câh
Bu kudret ile sen ankaa-menişsin düşmenin usfûr
Bu heybet ile sen şîr-i jiyansın düşmenin rûbâh
Senin hâk-i derindir Isfahânî sürme âlemde
Kör olsun işidip derd-i hasedle Isfahan'da şâh
O altın tâs ile meh peykin olmuştur rikâbında
Anınçün dâimâ gitmez yüzünden böyle gird-i râh
Bakıp tûg-ı hümayûnundaki zerrine mencûka
Felek etmektedir hurşîd ruhsârından istikrâh**

Fezâ-yı câhın içre muhtasar bir haymedir gerdun
İki altûndan toptur anın üstünde mihr-ü mâh
Senin vakt-i şerîfinde geleydi dehre Keyhusrev
Gelip cârû-keş olurdu der-i ikbâlîne nâ-hâh

Bu ma'nî cümlelerin ma'lûmudur cümle cihân içre
Ki mislin gelmedi dünyâya bu devr-i zamân içre

Efendim sen cihanda pâdşâh-ı bende- perversin
Hudâ eksikliğin göstermesin hurşîd-i enversin
Nızâm-ı dîn-ü devlettir senin zât-ı hümayûnun
Bu tâc-ü tahta ârâyış bu mülke ziyb-ü ziversin
Şehenşâh-ı muzaffer şîr-i ner sultân-ı sa'd-ahter
Hıdiv-i bahr-ü ber ferman-revâ-yi heft kişversin
Olur pür hiyre çeşm-i fart-ı ferr-ü tâbından
Firâz-ı tâc-ı ikbâl üzre bir yek-dâne gevhersin
Seni gördükçe bu haşmetle der İskender'e gerdûn
Efendindir senin bu sen anın bâbında çâkersin
Derim ol demde ammâ ben kulun da ana bî-pervâ
Behey mecnun felek sen haddini bilmezsin ebtersin
Sikender kim ki anın dergehinde ede çâkerlik
Durursun da bu gûne her zaman yâbâne söylersin
O bir sultân-ı a'zamdır ki sen her şeb gelirsin de
Cebî-i mâh ile anın derinde secde eylersin

Şehenşâh-ibn-i şâhenşâh sultân-ibn-i sultandır
Eben an ced hudâvend-i cihan hâkaan-ı devrandır

İlâhî sen bilirsin kalbini ol şâh-ı zî-şânın
Ki dâim i'timâd-ü i'tikaadî sanadır anın
Tevekkül eyleyip sıdk ile lûtf-u cûduna dâim
Recâ eyler hulûs-ı kalb ile ifdâl-ü ihsânın
Pes imdi ey Hudâ-yı lem-yezel izz-ü celâlinçün
Vücûd-ı pâkini hıfzet hatâlardan o sultânın

Cemâlin dâimâ yâvuz nazardan sakla yârabbî
Gözün hemçün çerâğ-ı mürde bî-nûr eyle a'dânın
Îlâhî dâimâ bil-cümle evlâd-ı kirâmının
Husûsâ kim büyük şeh-zâdesi Sultan Süleymân'ın
Kılıp zât-ı şeref-pîrâların âfâtan mahfûz
Ziyâd eyle safâsın anların sûriyle dünyânın
Vekîl-i mutlakı Dâmâd İbrâhîm Pâşâ'yı
Karîn et dâimâ lûtfuna ol sultân-ı zî-şânın
Kulûb-ı nâsı celbetmektedir çünkim şehenşâha
Ziyâd et dâimâ ıkbâlin ol sadr-ı cihan-bânın
Hatâdan eyle yâ Rab pâdşâh-ı âlemi te'mîn
Nedîmâ bendesi kılsın duâ biz deyelim âmîn

X

— Mesnevî —

Kapudan Mustafa Pâşâ'yı
medih ve Vefâ bâğını öğüş

Feûlün feûlün feûlün feûl

Kanî sâki ol câm-ı firûze-reng
Değildir değildir zamân-ı direng

Eğer ömrüm isên de eyle şitâb
Ki fursat görürsün ki pâ-der rikâb

Ne sabr-u tahammül ne tâb-ü tüvan
Hemân oldu hâlim amân el-amân

O mest-i tegaafül o hûnî nigâh *mihr*
O mahmûr nanzar o çeşm-i siyâh

Beni kıldı tâ şöyle mest-ü harâb
Ki mest olur işitse bûyum şerâb

Seni kim görüp olmadı mübtelâ
Belâsın a zâlim belâsın belâ

Heman-dem ki dûş oldu sana gözüm
Ne desem gerekti unuttum sözüm

Biraz dur efendim ki fikreyleyim
Hele câmı sun da işit söyleyim

Behey bî-mürüvvet behey bî-vefâ
Benim gibi âşık bulunmaz sana

Kılıp hâk-i pâyine ben ferş yüzüm
Fedâ eyleyim hem yoluna özüm

Sirişkim mi eksik figaanım mı yok
Niyâza münâsib zebânım mı yok

Ne var bir dem ey âftâb-ı emel
Beni gark-ı nûr eyle rûyunla gel

Gel ey izz-ü nâzın ciğer pâresi
Gel ey derdi dâg-ı derun çâresi

Beri gel ki bir lâhza ey şûh-u şeng
Hem-âheng olalım çü tunbûr-ü çeng

Sana bir aceb dâstan söyleyim
Kulak tut ki sihr-i beyan söyleyim

Bu gün bir gülistâna düştü yolum
Ki oldu şuûrum tahayyürle güm

Ne gördüm ki bulmuş cihan ziyb-ü fer
Değil bu cihan bir cihân-ı diğer

Neşib-ü ferâz-ü yemîn-ü şimâl
Bütün izz-ü ıkbâl-ü câh-u celâl¹

1) Bütün izz-ü câh-u celâl-ü cemâl

Serâ-ser gül-ü sünbül-ü yâsemen
Çemen der çemendir çemen der çemen

Beni aldı hayret bu gülşen nedir
Bu ziybende ma'suk-ı pür fen nedir

Kim etti bu gül-zârı reşk-i behişt
Kimin hâsılıdır bu kâr-ü bu kışt

Nedir nâmı kimdir tırâzendesi
Kime açılır rûy-ı nâzendesi

Olurken bu fikretle her sû devan
Bu ebyâtı gördüm yazılmış ayân

«Hoşa nüzhet-âbâd-ı cennet-sirişt
Ki hâkinde müdgam mizâc-ı behişt»¹

Cinan mı² bu yâhud gülistanmıdır
Dükân-ı tebessüm-fürûşanmıdır

Hevâsı Mesihâ-yı tab'-ı nizâr
Temâşâsı tıryâk-ı hâb-ı humâr

Musaffâdır âbı çü çeşm-i harûs
Gül-i âli dil-keş çü şerm-i arûs

O serv-i bülend o fezâ-yı cemîl
Çü ayş-ı ariz-ü çü ömr-i tavîl

Eder câmı lâle nemâsı anın
Kebâbı gül eyler hevâsı anın

Zemîninde güsterde dibâc-ı nûr
Fezâsında câ-rûb giysû-yi hûr

Güneş hâke üftâde bir jâlesi
Mehin hâlesi bir kızıl lâlesi

1) Nef'i'nindir

2) Çemen mi

**Bahâr öyle etmiş fezâsında cûş
Sanırsın ki gerdûna ermiş hurûş**

**Dizilmiş nihâlân-ı gül sû-be sû
Katâr ile gelmiş meğer reng-ü bû**

**Biri birin etmiş çü hûban kinâr
Gülistân-ü büstân-ü bâg-u behâr**

**Leb-i havzı mâh-ı nevin pâresi
Süreyyâ-feşan âb-ı fevvâresi**

**Ruhâmında ol denlü var ferr-ü tâb
Ki yanında çün şem'-i rûz âftâb**

**Olur âb-ı ber-ceseste çerhe memâs
Ki üstünde gerdun asılmış çü tâs**

**Eder tab'ı fevvâresi der kemend
Urur mevci ömrün ayağına bend**

**Gülistâna fevvâre cedvel çeker
Yahud haddelerden gümüş tel çeker**

**Hoşâ dil-güşâ havz-ı berrâk-u sâf
Cüvânanda var mı bu safvette nâf**

**Ya ol selsebîl-ı safâ dest-gâh
Ki her mevci bir târ-ı nûr-ı nigâh**

**Şikenler yakışmış ana bî-kusûr
Çü çîn-i cebîn-i büt-i pür gurûr**

**O târem felekten de berter gibi
Meh üstünde konmuş kebûter gibi**

**Gülün handesi şöyle pür velvele
Ne mümkün ki bûlbûl şeker-hâb ola**

**Takınmış fezâsında serv-i sehî
Çü sergûş başında mihr-ü mehi**

Hezâr anda gördü gülü der kafes
Eder mi dahi âşiyânın heves

Gül-ü lâle bir birine işve-sâz
Hezâr ile kumrî hem-âvâz-ı râz

Göründü çıkıp târeme yâsemen
Tulû' etti sandım süheyl-i Yemen

Dıraşsan neden sünbülün turrasi
Meğer şâne urmuş mehin gurresi

Derûnunda var bir tırâzende kasr
Ki vermiş der-ü bâmı eflâke asr

Oturmuş o kasr içre sadr-ı güzîn
Hıdiv-i hüner-perver-i kâr-bîñ

Cihan-sadr-ı zî-şân-ı gerdun-şükûh
Muzaffer sipeh-dâr-ı encüm-gürûh

Eben an ced ârâyiş-i câh-ü kadr
Peder ber peder nûr-ü destûr-ü sadr

Hıdiv-i hıred-mend Arîstû-gulâm
Hudâvend-i dârât-ü nâmûs-u nâm

Cebînde nûr-ı asâlet mübîn
Nigînde ferr-ü celâlet rehîn

Kapûdân-ı deryâ sipihr-i ulâ
Semiyy-i Nebiyy-i güzin Mustafâ

Harîminde nesr-i felek hiç kes
Nigâhında sîmurg perî-i meges

Kerem bezm-i hâsında hînâ-geri¹
Himem evde doğmuş kemîn çâkeri

1) hidmet-geri, hidmet eri

Bu gül-zârı kıldı o sadr-ı dilîr
Cihân içre zâtı gibi bî-nazîr

Gülü iltifâtı edip hande-rûy
Bahârâna ahlâkı bahşetti bûy

Olup perçem-i rahşî sünbül-feşan
Alem-dârlık etti serv-i revan

Bu gül-zâr-ı nev kîlk-i inşâsıdır
Benefşe o inşânın imzâsıdır

Zemîne edip lûtf-ı tab'ı eser
Bu kaddi nihâl-i gül andan çıkar

Îlâhî be-hakk-ı behîşt-i berîn
Bu gül-zârı eyle hazandan emîn

Kılıp sâhibin dâimâ ber-karâr
Gülistânın eyle hemîşe bahâr

Dil-i düşmen olsun hasedle dü nîm
Edip vasf-ı zâtın hemîşe Nedîm

XI

Mahmud Paşa Mahkemesi naibliğinden
azli dolayısıyla şikâyet
lugaz¹

Feilâtün (fâilâtün) mefâilün feilât (fa'lün)

Nedir ol çârsû-yi ~~çür-enver~~ ^{bi ziver}
Anda râyic metâ'-ı fazl-u hüner
Ele girmez metâi gavgaasız
Akçe etmez kumâşî tamgaasız

1) Bu lugaz mahkemeyi anlatıyor

2) bî-ziver

**Ne hıtâyî var anda ne hâre
Söz satarlar varan hırîdâre**

**Bir soğuk yerdir ol bakılsa eğer
Liyk hammâm vşe giren terler**

**Kimi ana varıp olur handân
Kimisi çağırır aman aman**

**Himmet-i âsafa olan mazhar
Olur ol şârsûya şeh-bender**

**Bunu bir kimse edemez münhal
Meğer ol sadr-ı erşef-ü a'kal**

**Melce-i bî-kesan melâz-ı cihan
Kâm-bahşâ-yi cümle âlemiyân**

**Kârı halk-ı cihâna şefkattir
Pîşesi lûtfdur mürüvvettir**

**Bendesin lûtfuna edip makrûn
Komaz elbette hâtırın mahzûn**

**Dâverâ bendene himâyet kıl
Pek yamân oldu hâli re'fet kıl**

**Bunca demdir ki derd-nâk-ü melûl
Kaldı bî-kâr-ü bî-kes-ü ma'zûl**

**Cümle akrânı mükrem-ü mansûb
Kaldı ancak cihanda ol menkûb**

**Lûtfun olmazsa ey huceste-hısâl
Öldürür bendeni bu derd-ü melâl**

**Böyle sıklet mi eyler idi eğer
Benden olmasa dâverâ muztar**

**Kıla Hak devletin ziyâd senin
Ola âlem gününde şâd senin**

XIII

— Mesnevî —
Lâden hakkında lugaz

**Nedir ol tîre-rû vü zîşt-beden
Anı vâr eylemiş Hudâ yoktan**

**Sûretâ gerçi bir heyûlâdır
Liyk her sûreti pezîrâdır**

**Bulup ekser bir iki vech-i vecîh
Rûh-ı insâna eyledim teşbih**

**İbtidâsı lâtif-ü ulvîdir
Sonu ammâ kesîf-ü süflîdir**

**Nâkıs olmaz anınla şânı yine
Halk elinden bırakmaz anı yine**

**Rûm'a geldikçe hep o tîre-likaa
Hemçü Hindû giyer sefid kabâ**

**Geceler eyler azm-i nahlistân
Vâsıl olur ana seher-hizân**

**İsterim sana nâmını diyeyim
Liyk yok evveli ki söyleyeyim**

**Bilemezsin bu remzi fikr ile sen
Meğer imdâd erişe Mevlâ'den**

Gazeller

Gazeller

— A —

I

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Bîgâne gamzen âşîka nâdâne âşînâ
Tâ key tegaafül ey büt-i bîgâne-âşînâ
Zülfün hayâli cây edeli çeşmim olmadı
Giysû-yi hâb şâne-i müjgâne âşînâ
Ser-der hevâ-yi ışkî idi diller olmadan
Bâd-ı sabâya kâkül-i cânâne âşînâ
Ey nüsha-i kemâl idi manzûme-i vücûd
Lafz-ı dil olsa ma'ni-i irfâne âşînâ
Kırdı geçirdi tîg-ı nigâhiyle âlemi
Çeşmi ne yâd baktı Nedîmâ ne âşînâ

II

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Haddeden geçmiş nezâket yâl-ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş şişeden ruhsâr-i âl olmuş sana

Sihir efsûniyle

3. mısra

Büy-ı gül taktır olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Biri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

~~Sihir ü efsûn ile~~¹ dolmuştur derûnun ey kalem
Zülfü Hârût'un demek mümkün ki nâl olmuş sana

Şöyle gerd olmuş Firengistan birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana

Ol büt-i tersâ sana mey nûş eder misin demiş
El-aman ey dil ne müşkilter suâl olmuş sana

Sen ne câmın mestisin âyâ kimin hayrânısın
Kendin aldıldın gönül noldun ne hâl olmuş sana

Leblerin mecrûh olur dendân-ı sin-i bûseden
La'lin öptürmek bu hâletle muhâl olmuş sana

Yok bu şehir içre senin vâsfettiğin dilber Nedim
Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

III

Mef'ûlû fâilâtü mefâilü fâilât

Gör kadd-i yâri serv-i çeman söylerim sana
Bak ol dehâna râz-ı nihân söylerim sana

Sorma peyâm-ı la'lini peymâne duymasın
Ey dil tehâlûk etme aman söylerim sana

Ben şâirim o kaamet-i mevzûnu² doğrusu
Sevmem desem de belki yalan söylerim sana

Vardır huzûra söyleyecek bir sözüm anı
A'dâ kaçan uyur o zaman söylerim sana

1) Sihir efsûniyle

2) bâlâyı,

seyri hısrımız

Söylenmez ol peri ile ~~seyrim~~ hisârsız¹
Zannetme ey dil anı hemân söylerim sana

Hamdır dü zülfü zülfe veş anınla bil heman
Ey bâd-ı subh işte nişan söylerim sana

Eylerse bana dahi nazar ol hıdîv-i ahd
Hemçün Nedîm sihr-~~â~~² beyan söylerim sana

Seyreyledikçe dâiresin der sipihre mihr
İzz-ü vekaar-ü haşmet-ü şan söylerim sana

Feyz-i nesîm-i lûtfu ile gül-sitanda gül
G ~~Gûyâ~~ deyip durur ki heman söylerim sana

Tâ cebhen üzre nakşederim vasfın âkıbet
Ey âftâb işte iyan söylerim sana

Mirrih heybetini görüp der pesend ile
~~Gûyâ deyip durur ki heman~~ söylerim sana
Sekt-i melekke şîr-i jîyan
Ey meh rikâbı ol da gör ikbâli ben bunu
Her vakt-ü her zamân-u her an söylerim sana

Hiç bir nişâne yok o miyân-ü dehândan
Âgâh olursam ey dil-ü can söylerim sana

IV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Çünkü bülbülsün gönül bir gül-sitan lâzım sana
Çünkü dil koymuşlar adın dil-sitan lâzım sana

Nev-cüvanlık âlemin tâ kim getirsin yâdına
Dahi pek pîr olmadan bir nev-cüvan lâzım sana

1) seyr-i hısrımız

2) -i

Çünkü şâirsin hayâl-i tâzedir senden murâd
Pes yeni bir dil-rübâ-yi mû-miyan lâzım sana

Bir güzel sev duymasın ammâ sakın zâl-i felek
Genc ola ammâ nihân-ender nihân lâzım sana

Çünkü ta'mîr etti tâlî' hâne-i vîrânını
Gayri zâhir bir münâsib mîhman lâzım sana

Âhuvân-ı ma'ni-i nve saydına hep cümleden
Şimdi bir giysû-kemend ebrû-keman lâzım sana

Çünkü tîr-i hecr ile oldun zahım-nâk ey gönül
Çek çevir kendin ki bir kaşı keman lâzım sana

Vasf-ı la'l-i dilber ise kasdın ey kîlk-i beyan
Tercemân olmaklığa şîrin-zeban lâzım sana

Kıl metâ'-ı nazmını ârâyiş-i sûk-ı kemâl
Ey Nedîm-i pür hüner ziyb-i dükân lâzım sana

V

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Ne aceb eylese esrâr-ı derûnun ifşâ
Gonceden söz getirir bülbül-i şeydâya sabâ

Yelerek Çîn-i seherden geliyor bâd-ı nesîm
Gaalıbâ zülfü elinden edecektir şekvâ

Oldu murgaan ile ezhâr-ı çemen hem-sohbet
Sahn-ı gülşende zuhûr etse nola vâ-veylâ

Isınıp cümle kulûb âb-ı bürûdet gitti
Cilve-rîz olsa aceb mi dönerek arz-u semâ

Nev-bahâr olsa da bi-çâre Nedîmâ nâ-şâd
Rûz-ı mahşerde meğer şâd ola bâ lutf-ı Hudâ

VI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Dile mahabbet-i giysû-yı yâr olur peydâ
Garîbe hâhiş-i dâr-ü diyâr olur peydâ

Nedir bu germi-i bâzâr-ı nev-bahâr-ı arûs
Açılsa bir gül-i ter bin hezâr olur peydâ

Hat-âver olmaya mâdâm o hüsn-i pertev-sûz
Yanınca çok iyi gün dostu yâr olur peydâ

Güm etse şevket-i hüsnü şükûh-ı nev-hatlar
Siyeh haberde belî iştiâh olur peydâ

Düşürme kendini girdâb-ı inkılâba Nedîm
Zamân olur sana da bir kenâr olur peydâ

— B —

VII

Mef'ûlü fâilâtü mefâliü fâilün

Hemvâre humle hoş başı câm ile leb-be leb
Ümm-ül habâis olsa nola duhter-i ineb

Sen kim gözümde nûrsun ey şeb-çerâğ-ı nâz
Meh gayri gamla¹ âyine-i germ olur bu şeb

Kaddin ki ceyş-i işveye şâhım alem çeker
Mushaf komak ferâzına hattın değil aceb

Defter-keş-i maâyib-i nâs olma merd isen
Kıl zâtını nazarlara mecmûa-i edeb

Seyret Nedîm o kaameti kim eylemiş murâd
Bir mısra'-ı resâda mezâmîn-i nâzı hep

1) gamla gayri

VIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

İşka düştüm cân-ü dil müft-i cüvânân oldu hep
Sabr-u tâkat masraf-ı çâk-i giribân oldu hep

Açmış oldum sînesin bir kerre ârâm-ü sükûn
Sineden bilmem ne hâlettir girizân oldu hep

Hâl kâfir zülf kâfir çeşm kâfir el-aman
Ser-beser iklim-i hüsnün kâfiristân oldu hep

Olmadı tenhâca bir işret çemende yâr ile
Üstüme göz dikti nerkisler nigh-bân oldu hep

Gerdeninden sînesinden bûseler etmişti va'd
Cümlesinden neyleyim kâfir peşimân oldu hep

Bir nezâketle açıp ^{zîr-i fesinden} ~~fer-i fesinden~~ perçemin
Şöyle göstermiş ki kim gördüyse hayrân oldu hep

Şive-i güftârı hemşiren mi öğretti sana
Her sözün şîrin-zebânım cânıma cân oldu hep

Sen demişsin kim kimin derdiyle giryandır Nedîm
Hep mürüvvetsiz senin derdinle giryân oldu hep

IX

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Olunca dide-i mestin lebâ-leb-i âşûb
Düşer vücûd-ı dile lerze-i teb-i âşûb

1) zîr-i fesinden

Be dest-i gamze nüvâziş-gehidir ol çeşmin
Kenâr-ı rûy-ı fezâ taraf-ı gabgab-ı âşûb

Aceb münâsib-ü çeşpândır ey büt-i tannâz
Nigâh-ı mestine vâdî-i mezheb-i âşûb

Değil saf-ı müje gaaret-gerî-i câna gelir
Gürûh-ı pâ-be rikâbân-ı eşheb-i âşûb

Nedîm-i zâr gibi der herâs olur âlem
Olunca dîde-i mestin lebâ-leb-i âşûb

X

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Barıb kûyinga yığlamak teledim bir sadâ tartıp
Yöğürdi min sarı ol gamze tığ-ı sürme-sâ tartıp

Alup tığingı elke saçı zırhın salmış arhaya
Mining kasdımga kılmiş üç toluk câm-ı safâ tartıp

O şol âhû közin kılmağ üçün kıymac üze kıymac
Salar dñnbâle nahvet sürmesin ol pür cefâ tartıp

Ser-i kûyinga barmaq ihtiyârım parlatır sanman
Gönülnü iltürüp ^{7 iktür} kuvvet bile zülf-i dütâ tartıp

Nevâyî rûhu kilkindin Nedîmâ küp tapar lezzet
Terennüm eylekecni yanglıp ün salıp nevâ tartıp

— T —

XI

Mef'ülü mefâilü mefâilü feülün

Güldür çemen-i sînede dâğ-ı gam-ı hasret
Şeb tâ-be seher eşk-i terim şeb-nem-i hasret

1) İltürüp, iktürür

Şundan bir iki çekdirigörsün bize sâki
Bî zevrak-ı sahbâ geçilir mi yem-i hasret
Dîvâne-sıfat hasret olur hâb-ı huzûra
Dil olsa hayâlinle eğer hem-dem-i hasret
Uşşak usûliyle nühüft etti nevâsın
Gördü ki çıkış vermedi zîr-ü bem-i hasret
Gam nuklû melâmet tarabı girye Nedîm'i
Hûnâbe-i dildir mey-i nâb-ı dem-i hasret

XII

Cây edeli sînem büt-i dîlcûy-ı mahabbet
Dil oldu perî-hâne-i câdû-yı mahabbet
Hattın nazar-ı âşîka elbette girandır
Kıldan ağar ey şûh terâzû-yı mahabbet
Ser-mest yatur künc-i dimâğımda safâdan
Mecnûnu serâsîme eden bûy-ı mahabbet
Bir hâb-ı perîşâne müjem olmadı mahrem
Küncide değil şâneye giysû-yı mahabbet
Eyler kad-i ham-keştemi gerdide çü dülâb
Kühsâr-ı serimden dokülen cûy-ı mahabbet
Düşmekte ciğer-pâreleri dâmına çün gird
Der-kâr gibi sînede cârû-yı mahabbet
Işk ehli alıp eylese şâyeste Nedîmâ
Eş'ârımı ta'vîz be-bâzû-yı mahabbet

— R —

XIII

Mef'ûlû fâilâtü mefâilû fâilât

Sâk-u sürîn-ü gabgab-ü leb meşrebimcedir
Ser tâ be-pây hâsılı hep meşrebimcedir

Bir câm bir de la'l-i lebin sundu muğ-beçe
Pîr-i mugaan olası aceb meşrebimcedir

Bedr-i tamâmıma nazarın değmesin felek
Meclisde ayş-ü nûş bu şeb meşrebimcedir

Sâgar gibi behâne-i nûş-ı şerâb ile
Bûs-i dehân-ı yârı taleb meşrebimcedir

Bezm-i şerâbdan geçemem doğrusu Nedîm
İşret tabîatımca tarab meşrebimcedir

XIV

Zannetme duhter-i 'rezi rind ile gizlidir
Anınla şeyh efendi de babalı kızlıdır

Bint-ül'ineb de muğ-beçenin tıpkıdır heman
Bir meşrebi güşâdece kızdır Sakızlıdır

Zâhid Sakız şerâbını pınhan çekip demiş
Bîgâne içmesin bu sudan kim sakızlıdır

Bülbül ağırlık etse nola nakd-i şeb-nemi
Ebkâr-i gonce² hayli çemenli çeyizlidir

Geçmez yolundan öpmeyicek nakş-i pâyini
Üftâden ey nihâl-i çemen yollu izlidir

Etti sefid dide-i uşşâkı bahr-i eşk
Ol kış levendi şûh meğer Akdenizlidir

Hâkister olsa ten yine esrâr-ı kâkülün
Mânend-i cevher âyine-i dilde gizlidir

Bu heşt beyt ile yine hakkaa ki ey Nedîm
İmzâlı-ı belâgate kilkin sekizlidir

1) Duht-i

2) ma'ni

XV

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

**Murâdın anlarınız ol gamzenin iz'ânımız vardır
Belî söz bilmeyiz³⁾ ammâ biraz irfânımız vardır**

**O şûhun sunduğu peymâneyi reddetmeyiz elbet
Anınla böylece ahdetmişiz peymânımız vardır**

**Münâsibdir sana ey tıfl-ı nâzım hucdetin al gel
Beşıktâşa yakın bir hâne-i virânımız vardır**

**Elin koy sine-i billûra rahmet âşıkâ zîra
Beyâz üzre bizim de pençe bir fermânımız vardır**

**Güzel sevmekte zâhid müşkilin vâr ise bizden sor
Bizim ol fende çok tahkıkımız itkaanımız vardır**

**Koçup her şeb miyânın cânına can katmada ağyâr
Behey zâlim sen insâf et bizim de cânımız vardır**

**Sıkılma bezme gel bigâne yok da'vetlimiz ancak
Nedimâ bendeniz var bir dahi sultânımız vardır**

XVI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

**Sabâ ki dest ura ol zülfe müşk-i nâb kokar
Açarsa ukde-i pîrâhenin gül-âb kokar**

**Ne berk-i güldür o leb çiğnesem şeker sanırım
Ne goncedir o dehen koklasam şerâb kokar**

3) bilmeziz

Aceb ne bezmde şeb-zinde-dâr-i sohbet idin
Henûz nerkis-i mestinde bûy-ı hâb kokar

Nikaab ile göremezken biz anı vâ hayfâ
Rakıyb o gerden-i sîmîni bî-nikaab kokar

O ten ki hâk ola ıskın kûdâz-ı sûzundan
Biten kiyâhı dem-i haşre dek kebâb kokar

Seni meğer ki gül-efsûn-ı nâz terletmiş
Ki sîb-i gabgabın ey gonce-leb gül-âb kokar

Nedim sen yine ma'nî-şikâflıkta mısın
Ki nevk-i tıyg-ı kalem hûn-ı intihâb kokar

XVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)

Gelişin âşık-ı güstâhını âzâremidir
Yoksa pürsiden-i hâl-i dil-i bîmâremidir

Böyle âteşle gelip âb gibi geçmekten
Kasdın âzâre mi tatyîb-i dil-i zâremidir

Bir geliş geldi ki farkedemedim hayretten
Haber-i feth mi burc-ı dile humbâremidir

Ser-fürû gâhi gehî sahtlik eyler bilmem
Bezmde şîşe-i mînâ-yi dile hâremidir¹

Bül-aceb hâleti var bilmedik ol şûhu Nedim
Vahşi şâhin mi yahud kumri-i âvâremidir

1) Bezmde şîşe mi mînây-ı dile hâremidir

XVIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Zerre veş dil pençe-i inih-r-i dırahşânındadır
Cân-ü ten çün mevc dest-i kahr-i ummânındadır

Çâk Çâk olmazsa destinde giribân-ı seher
Rûz-i haşr ey âh iki destim giribânındadır

Yârin ey âşüfte dil hüsnün nihan tutmaz velî
Var ise billâh tekâsül çeşm-i irfânındadır

Va'd-i ferdâ tâ be key ey hesti-i nâkıs tüken
Çünkü feyz-i vuslat-i câvîd pâyânındadır

Dûr olur mu hiç ey pîr-i mugan dâim senin
Bûy-ı sahbâ veş dil-i hun-keşte dâmânındadır

Sen bat-ı sahbâ değil tâvûs-ı kudsîsin Nedîm
Kim zuhûr-ı hâletin mecliste cevânındadır

XIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hande-i gonce temâşâ-yi nihâlinde ~~Nâdir~~
Tabîş-i şu'le gül-i berk-ı cemâlindendir

♪ ~~Nâ~~âlenin reşk ile hûn olduğu ser-tâ be kadem
O miyâne sarılan kırmızı şâlindendir

Deyr-i dil böyle sanem-hâne-i Ferhâr olmak
Hep senin ey büt-i ~~hâ~~âzende hayâlindendir

Döndüğü kaaleb-i fersûdeye cism-i zârın
Yine ey rûh-ı revan fikr-i visâlinde dir

Var ise yine Nedîmâ sana bu feyz-i sühan
Tûti-i nâtîka-i şûh-mekaalindendir

XX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Müstezâd-i işve ol hatt-ı nevin icâdıdır
Zülfünün terkîb-i bend-i fitne hâtır-zâdıdır

Hârîşinden el-amân kaabil mî ki ol âfetin
Girye mevc-efzâ-yi âh-ı hancer-i bîdâdıdır

Dil mi koydu âh kim hun-keşte-i cevri etmedik
Gamze-i dil-dûzun el-hak kârının cellâdıdır

Bi-sütun Ferhâd'a hem-âheng ise Kays'in dahi
Nâle-i zencîr usûl-i nağme-i feryâdıdır

Resin-i ebrûsun görüp Mânî nola reşk eylese
Bu Nedîmâ nakş-ı nevk-i hâme-i Bihzâdıdır

XXI

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

^m
Serî²nde yine bir dâg-ı heves bağrımda bâşım var
Cebîni mâha dest-i redd urur bir ser-tırâşım var
Bi hamdilillâh ki sıtl-i dil-keşinden nem kalır hâlî
O zülfün bend-i zencîrindeyim çeşmimde yâşım var

Ne havf eylersin ey dil sırr-ı ışıkm inkişâfından
Benim ol gamze gibi mu'temed bir râz-dâşım var

Keser dâmânımı her bir bakışta tîr-i müjgânı
Aceb kim dürre-i gamla helâk oldum telâşım var

Nedîmâ nâmını mümkün mi nakş ey nevk-i tîg-ı âh
Dil-i yâr adlı bir elmâsdan kıymetli tâşım var

XXII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Nigeh ki sâki-i ter-dest bezm-dîdesidir
Füsûn-ü fitne iki câm-ı der-keşîdesidir

Bahâr kim güle bir câm-ı lâle-gûn sundu
Nihâl-i kaddin anın neş'e-i resîdesidir

O fitne kmi anı Hârût uyardı Bâbü'l'de
Siyâh gözlerinin hâb-ı âremîdesidir

Lebin ki nâz ile bir hande eylemişti henûz
Anın çemende giribân-ı gül derîdesidir

Hilâl sandığın ey gurre-meset Cemşid'in
Tehî cihanda kalan sagar-ı keşîdesidir

Nedim reng-i bahâran o lâle-ruhsârın
Zamân-ı şermde bir katre-i çekîdesidir

XXIII

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Biri biriyle müjgân safları gavgaaya girmiştir
Nigâh-i gamze gûyâ sulh için araya girmiştir

İşittim dür sadef pîrâhenin çâk eyleyip çıkmış
Meğer ol dilber-i simin-beden deryâya girmiştir

Dediler şehri nâz-âbâd içinde işve sükunda
O tâcir-beççe bir dükkân-i istîgnâyâ girmiştir

Temâşâ eyleyip âyine içre aks-i ruhsârın
Kıyâs ettim peridir sihr ile minâyâ girmiştir

Fürûgu kûhsâr-ı âheni âb eylemek mümkün
Ol âteş kim hayâlinle dil-i şeydâyâ girmiştir

Bu gün pek ser-ferâz-ü şâdman gördüm Nedîmâ'yı
Meğer kim meclis-i mahdûm-ı bî-hemtâya girmiştir

XXIV

Mef'ûlû fâilâtü mefâilü fâilât

Her turrasında bin şiken-i dil-rübâsı var
Her bir şikenc-i turrada bin mübtelâsı var

Bir pür nemek kırışmesi bir tatlu handesi
Bir şekkerin tekellümü bir hoş edâsı var

Seyret beyâz feste o zülf-i muanberi
Şeb-bûyu gör ki berk-i semenden kabâsı var

Kim vafını ne ben diyeyim hud ne sen işit
Ammâ biraz vefâcığı nâkıs şurâsı var

Bir çeşmi var ki bir nice yüz bin lisan bilir
Bin hem-zebânı¹ hem-demi bin âşinâsı var

Bilsen beğim ederdi seni eşk² bî-karâr
Şimdi Nedîm'in öylece bir mâcerâsı var

XXV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Kad-i bülend mi ömr-i hezâr-sâlmidir
O la'l-i nâb mı ser-çeşme-i zülâlmidir

Şafak mı şebde ya hattında rûy-ı âlmidir
Subuh sitâresi mi gerdeninde hâlmidir

Dehen mi nüsha-i hüsnündeki meâlmidir
Miyan mı mısra'-ı kaddindeki hayâlmidir

1) hem-zebân-ü

2) reşk

İzâr-ü çeşmine sorsan henûz bilmezler
Ki reng-i vesme siyeh-rûy gaaze âlmidir

Tamâm hüsnüne söz yok o âfetin ammâ
Aceb serîre-şinâs-i lisân-i hâlmidir

Ya bir nigâha dahi tâb yok mu çeşminde
O nâz hastesi tâ böyle bî-mecâlmidir

Heman murâdı tegaafüldür ol bütün yoksa
Zebânı beste-i nâz ise çeşmi lâlmidir

Kemâl-i hüsnünü derk eyledikte dil-dârın
Önünde mahv-i vücûd etmemek kemâlmidir

Fürûg-ı gaaze mi billâh söyle rûyunda
Bu reng-ü tâb Hudâ verdiği cemâlmidir

Leb-ü miyandan idi bahsiniz Nedîm ile hep
Dahi miyânede ey dil o kıyl-ü kaalmidir

XXVI

Mef'ûlû fâilâtü mefâilü fâilât

Bu imtidâd-ı cevre ki bahtın şitâbı var
Mihnet - medâr olan feleğe intisâbı var

Mihrin nihân eyledi devran şafak değil
Benzer ki âteş-i sitemin iltihâbı var

Ser-germi-i niyâz ile dil girye-nâk olur
Yine hadîka-i emelin âb-u tâbı var

Eyler nesîm-i lûtfu bize gird-bâd-ı gam
Bu rûzgâr-ı bî-mededin inkılâbı var

Harf - âşinâ-yi hâl-i dil olmaz leb-i emel
Bir âh-ı derd-nâk ile şâfi cevâbı var

Ber-çide dâmen-i sitem olmuş şitâb ile
Serv-i revânımın yine benzer itâbı var
Varmağa çok niyâz gerek kûy-ı dil-bere
Ey dil vusûl-ı bâğ-ı behiştin hisâbı var
Yoktur Nedîm-i zârda esbâb-ı ârzû
Ancak cihanda bir dil-i fırkat-meâbı var

XXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Gamzeler ıkbâl-i şevka günde bin efsûn okur
Nekbet-i endûha hattın Tebbet-i vârun okur
Kaametın kûteh sanırlar ayb-bînân-ı heves
Nâ-sühan-ver mısra'-ı mevzûnu nâ-mevzûn okur
Piş-i ebrûsunda gûyâ kim o gûyâ çeşm-i şûh¹
Bir Hicâzî tıfl ki² dil-keş-edâdır nûn okur
Bilmez âyîn-i şifâ-yi derd-i âşık niydüğün
Bî-haber durmuş tabîb Ünmûztec-ü Kaanûn okur
Vâiz-i çeşm-i gürisne pîç-ü tâb-ı cû' ile
Mevsim-i iftârda Vettîni vez-zeytûn okur
İki üç harf ile peydâdır Nedîmâ râz-ı ışk
Kim anı nâkıs-nazar gâhî³ çirâ geh cûn okur

XXVIII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Cefâ-yi tâlî'-i nâ-sâz-kârı benden sor
Aman aman sitem-i rûzgârı benden sor

-
- 1) gûş
 - 2) tıflek-i, gûdek-i
 - 3) nazarlar geh

Düşüp ümîde neler çektiğimi ben bilirim
Belâ-yi keşmekeş-i intizârı benden sor

Bir iki gün ki ne gaddârlıkların gördüm
Felek dedikleri nâ-pây-dârı benden sor

Zamân-ı va'd-i tahassürde başkadır âlem
O telh şerbet-i şîrin-güvârı benden sor

Henûz ne'esini görmeden humâr çeker
Nedim-i dil-şüde-i bî-karârı benden sor

XXIX

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Mutrıb ki harf-i râzımı gûş-ı rebâbe kor
Târ-ı kemânı nâle-i dil pîç-ü tâbe kor

Âşık ki nakşeder dil-i pür cûşa la'lini
Gûyâ kirâs tânesidir kim şerâbe kor

Reşk-i fûrûg-ı ârızı bir dâg-ı derddir
Kim anı çerh tâ ciğer-i âftâbe kor

Attâr şûhu gerden-i pür hâlin eğdirip
Bir kabza habb-ı fûlfülü kâfûr-ı nâbe kor [1]

XXX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâkıyâ hûşum alan zemzeme-i çengmidir
Yoksa destindeki peymâne-i gül-rengmidir

[1] Noksan bir gazeldir

**Nağmene tîr-i nîgeh pîş-rev olmakta meğer
Mutrib ebrûda kemânınla hem-âhengmidir**

**La'l-i handan mı yahud kûçe-i verd-i terde
Dest-i târâc-ı sabâdan çözülen dengmidir**

**Perde-i şermi giderdin ruh-ı pür-tâbından
Kasd o gül - çihreye ey duht-i ineb rengmidir**

**Bir nihânîce tebessüm de mi sığmaz cânâ
Söyle billâh dehenin tâ o kadar tengmidir**

**Lezzetinden nice âb olmadın ol la'l-i terin
Meded ey sâgar-ı yâkut dilin sengmidir**

**Ne bu nev nakş-ı tırâzende Nedîmâ söyle
Üstâd-ı kalemin hâme-i Erjengmidir**

XXX

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

**Lebin bûsun zamân-ı hatt-ı anber-fâm için saklar
Aceb nâzüklük eyler bâdesin akşam için saklar**

**Hudâ olsun nîgeh-dârı derûn-ı sînede âşık
Gönül âyînesin bir mâh-ı sîm-endâm için saklar**

**Hezârı sanmanız hâbîde zîr-i bâle minkaarın
Hayâl-i gonce-i sîr-âbın istişmâm için saklar**

**Senindir âkıbet ey dîde-i ter dildeki hûn-âb
Ki humlar bâdeyi pinhan da etse câm için saklar**

**Edip îcâd-ı harf-ü savt mevc-i hande-i gülden
Anı zîr-i lebinde âşıkâ düşnâm için saklar**

**Lebin vafında bir mazmun demiştım reng-ü bû sanma
Anı ceybinde güller bûlbûlün ikrâm için saklar**

Dil-i bîmârıma hiç hisse vermez subh gûyâ kim
Şeker-hâbın heman ol gözleri bâdâm için saklar
Hem-âguuşî-i fincân-ı araktan kaçmaz ammâ kim
Nigîn-i la'lin ol bâziçeyi akşâm için saklar
Nedimâ bu kumâş-ı heft-reng-i âlem-ârâyı
Tırâz-ı mesned-i vâlâ-yi heft ecrâm için saklar
Nice mesned ki vâlâ-yi şafakta mihr anı dâim
Edip pûşide ol sadr-ı muallâ - nâm için saklar

XXX

Tahammül mülkünü yıktın Hülâgû Hanmısın kâfir
Aman dünyâyı yaktın âteş-i sûzanmısın kâfir
Kız oğlan nâzı nâzın şeh-levend âvâzı âvâzın
Belâsın ben de bilmem kızmısın oğlanmısın kâfir
Ne ma'nî gösterir düşündeki ol âteşin atlas
Ki ya'nî şu'le-i can-sûz-ı hüsn-ü anmasın kâfir
Nedir bu gizli gizli âhlar çâk-i girîbanlar
Aceb bir şûha sen de âşık-ı nâlân mısın kâfir
Sana kimisi cânım kimi cânânım deyü söyler
Nesin sen doğru söyle canmısın cânanmısın kâfir
Şerâb-ı âteşinin keyfi rûyun şu'lelendirmiş
Bu hâletle çerâğ-ı meclis-i mestanmısın kâfir
Niçin sık sık bakarsın böyle mir'ât-ı mücellâya
Meğer sen dahi kendi hüsnüne hayranmısın kâfir
Nedim-i zârı bir kâfir esîr etmiş işitmiştim
Sen ol cellâd-ı dîn ol düşmen-i îmanmısın kâfir

XXXIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Zehr-âb çeşme-sârı mı bu çeşm-i ter midir
Bir sine sûz-ı şu'le mi lâht-i ciğer midir

Çeksem kinâra yârı bakanlar gümân eder
Bâzû-yi zer midir görünen zer kemer midir

Hurşid pençesin mi takınmış cebînine
Ol zülf-i zerdden dökülen târler midir

Âşûb düştü bezme tutuldu o âftâb
Devr-i piyâle fitne-i devr-i kamer midir

Türki nazımda böyle ^{Güseyis} ~~keşâkeş~~ nedir Nedîm
Tab'ın senin mühibb-i nesim-i seher midir

XXXIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Bir cebinin bir dahi zülf-i siyeh-fâmın bilir
Dil ne subhun farkedir billâh ne akşâmın bilir

Günde bir kez tevbe etsem i'timâd etmez yine
Şeh-levendim kuvvet-i bâzû-yi ibrâmın bilir

Değme bir yanmağla meyletmez dile ol gamzeler
Mesttir ammâ kebâbın puhtesin hâmın bilir

Bildiğim hun-riz ise çeşmi o çerkes-zâdenin
Sırf kâfirdir ne îmânın ne islâmın bilir

Bûsesinden gayri bir lezzet var öpmekte lebin
Âşıka sorsan sebep ol zevka düşnâmın bilir

Hadd-i zâtında duyan âşıktır anın lezzetin
Lebleri düşnâm-ı şîrinin heman nâmın bilir

Bezm-i meyde nukle el sunmaz heman ancak Nedîm
Dilberin unnâb-ı la'l-ü¹ çeşm-i bâdâmın bilir

XXXV

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Hattın ki reşk-i fasl-ı bahârân olup gelir
Sermâye-bahş-ı sünbül-i reyhân olup gelir

Yâd-ı hatınla neş'e-i hayret derûnuma
Çün seyl-i nev-bahâr hurûşân olup gelir

Gördüm o serv-kaametinin ardınca rûz-ı vasl
Ömr-i fûrû-güzeşte şitâbân olup gelir

Dûşîne mülk-i hüsne giden kârbân-ı hûş
Gördüm seher ceres gibi nâlân olup gelir

Ma'nî-i tâze kûçe-i dilden zebânına ~~ma~~
Yâd-ı lebinle mest-i hırâmân olup gelir

Dil hâciyân-ı kûyu miyânında şevk ile
Hemçü çerâğ-ı kaafîle sûzân olup gelir

Cânâ gözüne hasret-i la'linle âşıkın
Keyfiyyet-i şerâb kıvılcık kaan olup gelir

Çıkılmış henûz hâne-i âyineden o mâh
Esrâr-ı hüsn-ü ânına hayrân olup gelir

Uykûya vardı gözleri dahi o gamzeler
Gaaret-ger-i metâ'-ı dil-ü cân olup gelir

Pâ-bûsuna takaddüm için yine bâd-ı subh
Berk-i gül ile dest-ü girîbân olup gelir

Vasfında müjde sana ki bir kârbân sühan
Kilk-i Nedîm-i şûhunu cûyân olup gelir

1) la'lin

XXXVI

Ol hoş-hırâm-ı işve aceb kangı sûdadır
Seyl-i sirişk-i dîdem anı cüst-ü cûdadır
Görmez hayâl-i hâbda da rûy-ı matlabım
Tâ rûz-ı haşr merdüm-i çeşmim gunûdedir
Bakmaz fûrûğ-ı mihr-i cihan-tâba zerrece
Şâm-i gam içre kaldı dil ol mâh-rûdadır
Dâim visâl-i dil-beri yâd etmede gönül
Mecnûn kendü kendü ile güft-ü gûdadır
Ser-pençe-i gamında helâk olsa çâre yok
Şeh-bâz-ı çeşm-i yâra Nedîmâ rübûdedir

XXXVII

İyd oldu rûze-i gama iftâr vaktidir
Devr-i piyâle geşt-i çemen-zâr vaktidir
Doğdu sepîde-i seher-i iyd ba'd-ezin
Bang-i harûs-ı tâli'-i bîdâr vaktidir
Germet fûrûğ-u tâbını ey âftâb-ı nâz
Çeşm-i niyâza bahşış-i envâr vaktidir
Versin dehân-u rûy-ü lebin bâğ-ı hüsne ziyb
Gül faslı lâle mevsimi gülnâr vaktidir
Câm-ı tehî nevâna kulak tuttu sâkıyâ
Kul-kul terennümâtını tekrâr vaktidir
Koy pîş-i ehl-i tab'a bu şeş beyti ey Nedîm
Best-ü güşâd-ı şeş-der-i eş'âr vaktidir

XXXVIII

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün, Mef'ûlü feûlün

Ey şûh-ı kerem-pîşe dil-i zâr senindir
Yok minnetin aslâ

Ey¹ kân-ı güher anda ne kim vâr senindir
Pinhân-ii hüveydâ

Sen kim gelesin meclise bir yer mi bulunmaz
Baş üzre yerin var

Gül goncesisin gûşe-i destâr senindir
Gel ey gül-i ra'nâ

Neylersen edip bir iki gün yâr cefâya
Sabreyle de sonra

Peymâne senin hâne senin yâr senindir
Ey dil tek-ü tenhâ

Bir bûse-i can-bahşına ver nakd-i hayâtı
Ger kaail olursa

Senden yanadır söz yine bâzâr senindir
Ey âşık-ı şeydâ

Çeşmânı siyeh-mest-i sitem kâkülü pür ham
Ebrûları pür çîn

Benzer ki bu dil-dâr-ı cefâ-kâr senindir
Bî-çâre Nedîmâ

XXXIX

Takdîr ki mebnâ-yi safâ vü gamımızdır
Bu bahsde erbâb-ı hikem mülzemimizdir

1) Vey

Baş eğmede ancak işimiz tîg-ı kazâya
Teslîm-ı rızâ yâremize merhemimizdir

Hep anın ile söyleşiriz râz-ı derûnu
Meclisde bizim duhter-i rez mahremimizdir

Çıkmadı dehânından anın va'de-i vuslet
El-an o muammâ-yı vefâ mübhemimizdir

Tarh-efken olan şimdi Nedîmâ bu zemîne
Mahdûm-ı felek-mertebe-i efhamimizdir

XL

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Hatt-ı leb divân-ı hüsne mısra'-ı ber-cestedir
Anda gûyâ kim dehânın ma'ni-i ser-bestedir

Zâhir olmaz hiç baht-i tîrede sîmâ-yi za'f
Rûyu zengînin şikest-i zengden vârestedir

Âşîyan-sâz olmak ister murg-ı dil bir bâğa kim
Sâhasında nahl-i tûbâ sebze-i nev-restedir

Rahne-i âyîne olsun mu pezîrâ-yi kenâd
Alma ey âfet ele bîhûde dil eşkestedir

Şimdi âlemde kef-i efsûsa hâcet yok Nedîm
Dest-i red dest-i taleb dâim be-hem peyvestedir

XLI

Haste-i hecrim ben efgaan-ı hazînim tâzedir
Nev-be nevdir nâlişim her dem enînim tâzedir

Dâğ ber dâğ-ı cefâ-yi dehr-i dûnum ben müdâm
Nâle vü feryâd-ü âh-ı âteşînim tâzedir

Kasdım etmektir harâb âh ile bünyâdın benim
Her sitem gördükçe zirâ çerhe kınım tâzedir

Gaafil-i feyz-i hayât-i ülfet-i uşşaktır
Dahi ol nev-reste tıfl-ı nâzenînim tâzedir

Hâlet-i şevk-ı hayâl-i zülf ile yine Nedîm
Fikr-i piçâ-piç-i tab'-ı hurde-bînim tâzedir

XLII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Fusun heman nige-h-i işve-bâza çespondır
Kirişme gamze-i âşık-nüvâza çespondır

O nâzenîn vücûd-ü o kaamet-i bâlâ
Nesîc-i işve vü eksûn-ı nâza çespondır

Olursa Kûh-ken-ü Kays'e dil nola pey-rev
Sülûk-i ışk neşib-ü ferâza çespondır

Aceb mi dil o siyeh çeşm-i şûha olsa esîr
Kebik rübûdegi-i şâh-bâza çespondır

Ne gam Nedîm o bütün nâz-ı dil-firibinden
Zebân-i tab'çü harf-i niyâza çespondır

XLIII

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

O zâlimde yine dil-dâde-küşlükten nişan vardır
Görürsün hancer-i ebrûsunun nevkinde kan vardır

Serâpâ şöyle pürdür nâz-ü îmâ vü işâretten
Sanırsın her ser-i mûyunda çeşm-ü ebruvan vardır

Dımâğım tuttu bûy-ı sünbül âğuşumda döndükçe
Meğer kim dûşunun üstünde bir sünbül-sitan vardır

Aman sabr-u karârım eyledi yağmâ o kâferde
Kırık bir ter zeban ber-ceste nutk-ı bî-aman vardır
Nigâhın ebruvânın görmeden evvel inanmazdım
Ki derler nâzdan hancer tegaafûlden keman vardır
Meğer fevvâreden âb-ı letâfet sıçramış çıkmış
O rütbe kaamet-i ber-cesten ey şûh-ı revan vardır
Aceb kim nermdir sînen a zâlim neyleyim ammâ
İçinde senge benzer bir dil-i nâ-mihriban vardır
Nedlmâ hancer-i hun-rîzine sarılmadım derse
Açıp gör kim kef-i destinde zahm-i hun-çegân vardır

XLIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Yine çü rûd çemenlerde cüst-ü cûmuz var
O servin öpmeğe ayağın ârzûmuz var
Garez humâr-şikenlik olursa besdir bes
Bizim gönül gibi eşkeste bir sebûmuz var [1]

— Z —

XLV

Mefûlü mefâilü mefâilü feûlün

Çeşmin gibi bir sâhir-i pür ganc bulunmaz
Hattın gibi bir nüsha-i nîyrec bulunmaz
Hüdhdüd gibi binâ gerek anı arayanlar
Vîrâneye bûm olmağıla genc bulunmaz
On bir yaşına girmiş o meh-pâreyi gördüm
Kim dedi ki âlemde şeş-ü penç bulunmaz

[1] Noksan bir gazel

Lîmoni Hıtâyîde o pistâna nigâh et
Hiç böyle celî-şâ'saa nârenc bulunmaz
Eyyâm-i hiremde tutalım genc bulunmuş
Âdem o zaman neyliyeim genc bulunmaz
Âsân değil ol şûhu azâimle de teshîr
Te'sirdi niyrenc de bî renc bulunmaz
Arzet güherin âsaf-ı zî-şâna Nedîmâ
Her bâr bu mesnedde sühan-senc bulunmaz

XLVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sürme-i hat nerkis-ı gûyâyı hâmûş eylemez
Sâki-i âşûb mahmûrun ferâmûş eylemez
Zevk-bahş-i hâb-ı nûşin fikr-i la'lindir senin
Gül-şekersiz kahveyi erbâb-ı dil nûş eylemez
Edemez kesb-i safâ âyîne-i endâm veş
Ol ki bir kez yâri ser-tâ pâ der âguuş eylemez
Zâhid-i rûbeh-fîrîb eyler riyâ sahbâya liyk
Ettiği bîdâdı nukl-i meclise mûş eylemez
Mürde-diller sensiz ey rûh-ı revan peymâneyi
Şîre-i cân ile leb-rîz etseler nûş eylemez
Şeh-levend-i feyz çıkmaz seyre tâ kim sâkıyan
Bâde-i gül-rengi rahş-i câme zin-pûş eylemez
Çok zamandır peyker-i tîg-ı zebânından Nedîm
Hûn-ı nazm-ı tâze deryâlar gibi cûş eylemez

XLVII

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Bir dem tegaafül etmez isek bir dem eyleriz

Izhâr-ı ıskı yâre hem etmez hem eyleriz

Sen bî-haber hayâlin ile gûşelerde biz

Tâ subh olunca her gece ayş-ü dem eyleriz

Nâhidi kasd olunsa şikâr eylemek değil

Tunbûr-ı bezme zülfünü târ-ü bem eyleriz

Zâhid ölür gider gam-ı havz-ı behiştten

Biz bir kadeh şerâb ile def'-i gam eyleriz

Sûz-ı ciğerle nevk-i hadengin müzâb edip

Gül-gonce-zâr-ı zahm-ı dile şeb-nem eyleriz

Bir mısra'-ı resâ deyicek mû miyânına

Mânend-i turre kaddi ham-ender ham eyleriz

Bârik şef' nükteleri cem' edip Nedîm

Nâzende şâhid-i sühane perçem eyleriz

XLVIII

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feülün

Açılmış o gül-gonce olup mest-i ser-endâz

Olmuş var ise duhter-i rez perde-ber-endâz

Yapsa dil-i vîrâneyi üftâde-i ıskın

Gâhî olup eyvân-i visâle kemer-endâz

Sevdâ-yi şikest ol nigehter-i zühre-şikâfe

Olmak gibidir tîr-i kazâye siper-endâz

Çâlâk gerek merd-i reh-i ısk ki vardır

Her hatvede bir hâile-i ber ciğer-endâz

Der kabza edip kilkini meydân-ı hünerde
Hakkaa ki Nedîm oldu bu gün hayli ter-endâz

XLIX

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Tamâm olmaz gönül ışk içre geşt-i kûy-ı cânansız
Kalır tahsili nâkıs tıfl-ı hud-kâmın debistansız
Rakıyb-i nâ-müselmânın da yâ Rabb olmasın hasmı
O kâfer-beççe-i islâm-düşmen gibi îmansız
Alâyık-bestelik âlemde mahz-ı resm-i mâtemdir
Değildir kaabil-i pûşış kabâ çâk-i girîbansız
Nedîmâ bî-vücûduz himmet-i mahdûma muhtâcız
Görünmez zerre-i nâ-çizler mihr-i dirahşânımız

— Ş —

L

Bu şeb uşşakdan ol meh yine rûyun nihan tutmuş
Ki kûyun ser-be ser hengâme-i şâhım aman tutmuş
Değil çeşm-i kebûd ol ebrüvânın zir-i tâkında
İki âvâre kumrîdir ki gelmiş âşîyan tutmuş
Yürüt peymâneyi canlar bağışla sen de ey sâki
Ki mutrıb râhat-ül ervâh ile devr-i revan tutmuş
Dikiş tutsun mu çâk-i gonce seyrettikte ruhsârın
Tutalım diktğin nev-nahl-i gül ey bâğ-ban tutmuş

Aceb mi el ayak tutmazsa rindân-ı kadeh-keşte
Leb-i endûh-ı hecr ol nâ-tüvânı çok zaman tutmuş
O hûn-âşâma etmiş mâcerâ-yı ışıkmı işrâb
Yine ey dil meğer bu dide-i giryânı kan tutmuş
Gelir ol şûh-ı nâzende iki desti yine kande
Bir elde sâgar-u bir elde câm-ı ergavan tutmuş
Bu gün gördüm Nedîmâ geçti bin nahvetle dil-dârın
Kirişme dâmenin destin hinâ-yi hüsn-ü an tutmuş

LI

Yazanlar peykerim destimde kâşi bir sebû yazmış
Aceb meşrebde tahrîr eylemiş el-kah nikû yazmış
Miyân-i yârı dil-cûdur demek kasdeylemiş ammâ
Yanılmış hâme-i mutlak-inan¹ dil-cûyu mû yazmış
Cüvânım bir lûgat gördüm lisân-ul ışk nâmında
Belin adın murâd² âğuşum adın ârzû yazmış
Edip hû hû deyü feryâdına telmîh uşşâkın
Celi hatla cüvân-ı nâzenînim çifte hû yazmış
Nedîm'in hak bu kim bu nazmı şevk-âmîz düştü pek³
Sanırsın kim durup bir dilber ile rû-be rû yazmış

1) Zeban

2) Belin tûl-i emel,

3) Şevk-âmîz düşünüşdür

LII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Yine bu gün acabâ kaç cihan harâb olmuş
Ki gûşe-i nigehein mahşer-i itâb olmuş

Murâdı fitnenin ancak bir intisâbındır
Ya kâkülünde şiken yâ hatında tâb olmuş

Miyan hayâl gibi ince kaameti mevzun
Aceb nişanlayacak beyt-i intisâb olmuş

Dahi geçen aya dek bir hilâl idi bârik
Bu gün sabâh ile gördüm ki âftâb olmuş

O ser kalır mı hevâsız ki mutrîb-ı ışkın
Elinde bir nice yıl kâse-i şerâb olmuş

LIII

— T —

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Hayrette koydu hâtır-ı uşşâkı zülf-ü hat
Gösterdi kâr-ı ef'i-i tiryâkı zülf-ü hat

Bir bağdır cemâli ki gül-berki rûy-i âl
Şeb-bûyu hâl sünbül-ü leylâkı zülf-ü hat

Mu'ciz ki mihr-ü hem şeb-i yeldâ vü hem behâr
Cem'oldu tutup¹ ol ruh-ı berrâkı zülf-ü hat

Can riştesi biri birisi mâh hâlesi
Tuttu netîce enfüs-ü âfâkı zülf-ü hat

Cedvel-keşide kıt'a-i yâkut'a döndürür
Akseyledikçe câmda ey sâki zülf-ü hat

1) tuttu,

Gel cüft-ü taak oynayalım bezm-i vaslda
Olsun ve liyk cüftü ile tâkı zülf-ü hat

Takıp kemend boynuna döndürdü Ka'be'den
Çekti çevirdi zâhid-i zerrâkı zülf-ü hat

Çoktan giderdi Çîn'e yahud Zengibâr'a dek
Zaptetmeseydi hâtır-ı müştâkı zülf-ü hat

Birisi şerh yazdı biri etti tahşiye
Alıp miyâna hikmet-ül işrâkı zülf-ü hat

Varmaz dil ehli zâbit-ü² kaazîye anların
Zencir-i habsi huccet-i itlâkı zülf-ü hat

Bir nısf dâireyle iki hatt ile tamâm
Gösterdi kâr-i cümle-i evfâkı zülf-ü hat

Hemçün makas dehânını hamyâze-gâh edip
Çâk etti şâne veş dil-i hallâkı zülf-ü hat

Vasfet hudâvegânı Nedimâ yeter yeter
Kıldı siyâh çihre-i evrâkı zülf-ü hat

Ebrû-yı yârı şimdilik anın rikâbına
Teşbih kıl da sonra yine bâkı zülf-ü hat

Gûş eyledikte nâminin İbrâhim olduğun
Pûşide kıldı ka'be-i uşşâkı zülf-ü hat

Âğuş-ı pençede hat-ı fermânın andırıp
Leb-riz-i hayret eyledi ahdâkı zülf-ü hat

Esbindeki ^kutâs ile kalkan gubârının
Ancak olur nümûne vü mısdâkı zülf-ü hat

Eyyâm-ı satvetinde gönül çalmasın deyü
Güm kaldı ben dedikleri allâkı zülf-ü hat

2) zâbite

**Dün tûgu perçemin alemî mushafın görüp
Berketti can-feşanlığa misâkı zülf-ü hat**

**Tutsun cihânı haşmetî tâ hüsn ile tuta
Milk-i Hıtâ' yı kişver-i Kıpçak'ı zülf-ü hat**

**Baksak ki şem'-i bezmine benzer mi rûy-ı yâr
Etse güşâde perde-i iğlâkı zülf-ü hat**

LIV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

**Rûy-ı meh-tâbın ne dem görsem gelir kalbe neşât
Tâ ezelden etmiş ey meh-rû seninle irtibât**

**Gamze-i fettânın ile eyleme hergiz nigâh
Gâh geh uşşak ile eyle mizâc-i inbisât**

**Ey süvâr-ı esb-i nâzım senden olmaz can dırıyg
Kande kaldı rahş-i râhat-bahş ile râhat-bısât**

**Da'vet ettim hâneme ol şehr-i hüsnün şâhını
Murg-ı cânı sîha sancıp öZR ile çektim sımât**

**Yârsiz gül-zâr seyri nişterdir çeşmime
Yâr ile olunca Okmeydânıdır semm-ül hıyât**

**Ol periyle ettiğim âlem gelince hâtıra
Eşk-i çeşm-i hun-feşânım cûş eder mânend-i Şât**

**İhtiyâr eyle yerin gaayet ile olsun güzel
Her melek-manzar ile kılma Nedimâ ihtilât [1]**

[1] Yalnız bir nüshada bulunduğunu Halil Nihad yazıyor.

LV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Bezm-i tahkıkde can gûş-ü gönül dide gerek
Görünen gûş-ü çeşim meclis-i taklide gerek

Sâkıyâ bâdeyi sen âşık-ı cûşendeye sun
Ehl-i dil meclisine çün mey-i cûşide gerek

Şöyle pinhan gidesin kûyuna cânanın kim
Râh ola hem-demin anmâ o da hâbide gerek

Olsa bir bezmde nezzâreye şâyeste kalil¹
Öyle bezme varanın bir gözü pûşide gerek

Der kemindir sipeh-i hat sakın ey zülf-i dirâz
Reh-zeni hâr olanın dâmeni ber-çide gerek

Sözü az söyle ağır söyle Nedîmâ ki sühan
Zer gibi sayılı gevher gibi sencide gerek

LVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Beççe-i muğ cûş-ı mey mâhiyyetin olmuş senin
Sen mey olmuşsun tarab hâsiyyetin olmuş senin

Nâzî âb etmiş de bir fevvâre resm etmiş hayâl
İşte ol sudur atılmış kaametün olmuş senin

1) Olsa bir bezmde ıgmâz edecek şey bisyâr

Tığı mirrihin nola ser-tîz olursa bunca yıl
Hidmet etmiş sana nâzın nahvetin olmuş senin
Kaddi bârîk-ü medîd o rûtbe kim sandım Nedîm
Hem-ser-i medd-i nigâh-ı hasretin olmuş senin

LVII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Nice teşbîh olunsun ergavâna rûy-ı gül-gûnun
Anın hüsnü sebük-rev rengi ammâ dâimî bunun
Ser-i jûlidesin bulmazsa bîdin ser-nigûn eyler
Komaz başın¹ esen bu rûzgâr elbette Mecnûn'un
Sipihr-î dun siyeh-dil bâde-i nahvetle sen kanzil
Humâr-ı gussadan kan ağlar ey sâki çeker² hûnun
Eder sâhib-ayâran bir birinin kadrini tekmîl
Terâzû-yı diğerdîr yine mi'yârî terâzûnun
Günâhı tevbe etmez şüst-ü şû eşk-i nedâmetsiz
Belî germiyyet-i âb iledir te'sîri sâbûnun
Kalır âlemde ehl-i işkdan bir yâd-gâr elbet
Ser-i jûlîde mûyundan nişandır bîd Mecnûn'un
Olur mefhûm her şîrinin olmak telh encâmı
Kelâm-ı Hak'da der pey gelmesinden tîn³ zeytûnun
Nedîmâ lûtf-u yârî-i musavverle olur bir gün
Büt-i âmâle bir ber - geşte müjgân baht-ı vârûnun

1) yaşın (H. N. basması. Yanlış),

2) ciğer (aynı, yanlış),

3) -ü (aynı, yanlış)

LVIII

Hele îyd oldu ol gül-gonce handân olduğun gördük
Dımağ-ı telh-kâmin şekkeristân olduğun gördük

O sîm-endâmı aldık halka-i âguuşa bir kerre
O elmâsın hele ziyb-i nigîn-dân olduğun gördük

Meh-ü mihrin senin olsun felek biz îyd-gehlerde
Hilâl ebrûların hurşîd-i tâbân olduğun gördük

O kâfer-beççe bir peymâne sahbâ sundu kim alıp
Derûn-ı lâleden âteş fûrûzân olduğun gördük

Niyâz-ü nâz-ü nûş-ü bahş-ü ibrâm-ı kinâr-ü bûs
Bu gün mecliste zevkîn böyle tûfân olduğun gördük

Yalan olmaz o şûhun görmedik mey içtiğin ammâ
Bir iki kerrecik hem-bezm-i mestân olduğun gördük

Gülistan görmedik gül kokmadık ammâ ruhun meyden
Gül-ender gül gülistan-der gülistân olduğun gördük

Bi hamdillâh yine kilik-i Nedîmâ-yi sühan-sâzın
Gazel-perdâz-ı bezm-i sadr-ı zî-şân olduğun gördük

LIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

La'l-i nâbın çâşnî-senc-i itâb etmez misin
Lûtf edip kahr ile olsun bir cevâb etmez misin

Kaametîn seyreyle insâf et o bâlâ mısraı
Zâhidâ sen şâir olsan intihâb etmez misin

Perde-pûş oldukça hat ruhsârına fikret hele
Ettiğin işlerden ey meh-rû hicâb etmez misin

Gâh engüşt-i ^mmuhannâsın gehî la'lin emip
Dâne-i ünnâb ile nûş-i şerâb etmez misin

İşte şubh oldu aman mestânesin kâfir yeter
Ba'd-ezin bir lâhza meyl-i câme-hâb etmez misin

Yok mu bir lûtfun Nedîm-i zârına îyd üstüdür
Defter-i hicrânı sultânım hisâb etmez misin

LX

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Düştü müjen hadîsi zebân-ı sinâna dek
Gitti kaşın havâdisi gûş-ı kemâna dek

Bir mutrıb olsa bana ki her harfi sînemi
Çâk eyleyip zeban komasa el-amâna dek

Bir nağme olsa kâse-i tunbûra sığmayıp
Mevc ursa kasr önündeki şâd-i revana¹ dek

Mıstarlı kâğıd üzre yazıp nazma gûyiyâ
Teşyî' eder edâyı kalem nerdübâna dek

Câm-ı lebiyle mest edip evvel edâların
Mestâne sonra gönderir âguuş-ı câna dek

Deste yine o nây-ı Irâkıyyi al Nedîm
Gitsin nevâ-yı nazm-ı nevin Isfahân'a dek

LXI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Revâc²-ı mihri şikest etti anber³-i sâfın
Amûd-ı subha hâlel verdi sâk-ı şeffâhın

1) şâz-ür revâna 2) Ruvaak 3) sine

Tutar göbek burusu gonceyi açıldıkça
Şikâf-ı pîreheninden o gül gibi nâfın

Topukların göricek mest olup safâsından
Papuş gibi açılıp kaldığı ağız haffâfın

Meğer lebin sühan-ı tâze meşk eder ki yine
Şeker-tırâşelerinden pür olmuş etrâfın

İçinde bir gümüş âyîne cilve etmeyicek
Nedir safâsı Nedîmâ kabâ-yı zer-bâfın

LXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Hasteliklerden aman görmeye çeşm-i siyehin
Mûmiyâ bulmaya âlemde şikest-i külehin

Sen ki âgaaz edesin gerdişe çün nûr-ı nigâh
Perde-i çeşm-i perî-zâda döner cilve-gehin

Hanceristân-ı müjenden güzer eyler bî bâk
Bül-aceb düzd-i ciğer-dârdır¹ el-hak nigehein

Âh ile def'eder erbâb-ı derun sûz-ı dilin
Serdolur germ hevâlarda belî ka'rı çehin

Sende ey kilik-i Nedîmâ ne bu sûz-ı takrîr
Kûçe-i hâne-i âyînemidir şâh-rehin

LXIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Fırka-i erbab-ı dilden zümre-i zühhâda dek
Hep esîrindir beğim hattâ dil-i nâ-şâda dek

1) hârdır (H. N. b. yanlış)

Şöyle mest olmuş ki açılmış girîbân-ı kabâ
Nâftan tâ bend-gâh-ı hancer-i fûlâda dek
Mâ-melek şeyhim bütün hammâra rehnolmuş gibi
Delk-ı peşminden müzehheb nüsha-i evrâda dek
Göksu bir nâ-hoş¹ hevâ şimdi Çıbıklı pek zihâm
Sevdiğim tenhâca çekdirsek mi Sa'd-âbâd'a dek
Şöyledir kaht-ı tahammül sîne-i tengimde kim
Yetmez olmuştur nefes bir âteşin feryâda dek
Kilk-i ayyârın aceb nâ-refte râh açtı Nedîm
Hâne-i endîşeden gül-zâr-ı isti'dâda dek

LXIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Ne çekmişiz hele def'-i humâr edinceye dek
Bu güne tarh-ı gam-ı rûzgâr edinceye dek
Ne denlü hidmetimiz geçti âstânesine
Fakıyre pîr-i mugan i'tibâr edinceye dek
Hısâbı var mı düşen hâke dâne-i eşkin
Felekte murg-ı safâyı şikâr edinceye dek
Huzûr-ı İzzet'e [1] yüz yerde arz-ı hâl etti
O serv-i dil-keşi dil der-kenâr edinceye dek
Neler çeker ramazân içre îyde dek göresin
Nedîm terk-i mey-i hoş-güvâr edinceye dek

LXV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Nâz olur dem-beste çeşm-i nîm-hâbından senin
Şermeder reng-i tebessüm la'l-i nâbından senin

1) nâzük [1] İzzet Ali Paşa'dır.

Açılır elbet nesîm-i nev-behâr essin hele
Bend-i dil muhkem değil bend-i nikaabından senin
Zâhidâ ma'zûr tut cildinde sıklet var biraz
Gilzetin fehmolunur hacm-ı kitâbından senin
Bezme bir dahi dönüp gelmek değildi niyyetin
Gittiğin vakt anladım ömrüm şitâbından senin
Zülf-i pür çîninle hem-düş oldu cânâ kad çekip
Sünbül-i hâb-ı tegaafül câme-hâbından senin
Çeh değil sîb-i zenah-dânında yer kalmış Nedîm
Zahm-i engüşt-i nigâh-ı irtihâbından senin

LXVI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O tıflı gör ne kıyâmet nigâr olur giderek
Hırâmı düşmen-i sabr-u karâr olur giderek
Koyun şerâb-ı mahabbetle kendüden gitsin
Zaman gelir bu gönül hûş-yâr olur giderek
Tarîk-ı ışkda pâ-mâl-i sâlikân ol kim
Bir iki nakş-ı kadem reh-güzâr olur giderek
Hayâl-i serv-i kadinle kalır giderse bu eşk
Fezâ-yi sînede bir cûy-bâr olur giderek
Geçen bu dûzah-ı endûhdan selâmetle
Behişt her kademinde düçâr olur giderek
Olursa pey-rev o çâpük-süvâr-ı nazma Nedîm
Semend-i tab'ı aceb râh-vâr olur giderek

LXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Cûş-ı mey şeydâsıdır keyfiyyet-i güftârımın
Hande-i gül mestidir peymâne-i ser-şârımın

Neşve¹-i mey dâmen-i destimde bir ser-çeşmedir
Câm-ı Cem bir lâle-i hud-rûsudur küh-sârımın

Vasf-ı kaddinle kıyâmetler kopardım şöyle kim
Mihr-i mahşer şemse-i divânıdır eş'ârımın

Bül-aceb kâşâne-i nûrum ki tâb-ı âftâb
Mevce-i deryâ-fürûg-ı² tâbıdır divârımın

Vasfeden subh-ı behârın safvet-i tab'ın Nedîm
Görmemiştir cûşîş-i feyzin dil-i bîdârımın

LXVIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sîne-i tengde bendet hele evvel nefesin
Sonra gör himmet-i vâlâsını feryâd-resin

Murg-ı âvâreyi âmâde-i pervâz edegör
Dest-i eyyâm şikest etmeden evvel kafesin

Mekteb-i sînede bir tıfl-ı hevâyîdir dil
Kim henûz anlamamış farkını ışk-u hevesin

Bunca demdir ki gülün eyledi bülbülden dûr
Dâd elinden bu şikest olası künc-ı kafesin

Himmet ey kaafîle-sâlâr-ı tarîkat tâ çend
Dûrdan gûşumu pür şûr ede bang-i ceresin

1) Neş'e 2) -u

Beni tâ şöyle harâb eyle ki sâki dilde
Neşve¹-i mey sayam endûhunu bîm-i asesin
Sıdka sarfedegör enfâsını çün subh Nedîm
Matla'-ı mihr ola tâ kim nefes-i bâz-pesin

LXIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Olsa da hâmûş la'l-i işve-perdâzın senin
Lâl eder Hârût'u çeşmân-ı sühan-sâzın senin
Mısra'-ı mevzundur ammâ nâ-resâdır serv-i bâğ
Eyleye tazmin meğr kadd-i ser-efrâzın senin
Âşıka kasdın nümâyân olmamak mümkünmidir
Ol nigâh-ı sad-zebandır çünki gammâzın senin
Bir nigâh-ı âşinâ besdir bize muğ-beççeden
Ba'd-ezin ey duhter-i rez çekmeziz nâzın senin
Bahtı bîdâr etmek âsandır hemân olsun bülend
Ey harûs-ı nâle-i şeb-gîr âvâzın senin
Güşe-i ebrû-yı dil-berden yamân oldu Nedîm
Şive-i dil-dûz-ı nevk-i kilik-i tannâzın senin

LXX

Çoktan ey sâki gelip sînemde mihmân olmadın
Derdime destindeki sâgarla dermân olmadın
Mâhsın mehden güzelsin belki ammâ neyleyim
Âh bir şeb burc-ı âguuşumda tâbân olmadın

1) Neş'e

**Geldi mülk-i hüsnüne hatt-ı siyeh mushaf-be dest
Sen daki ey kâfer-i nahvet müselmân olmadın**

**Hayli demdir kim belin koçmağa kasdettikçe ben
Nâz ile benden yine bana girizân olmadın**

**Kande buldun böyle dil-keş nazmı hayrânım Nedim
Câm-ı mey nûş etmedin hem-bezm-i cânân olmadın**

LXXI

**Düzdü fasl-ı sayf işret - hânesin bülbüllerin
Dinlesin gül na're-i mestânesin bülbüllerin**

**Bir devât-ı sürhdür tahrîr-i râz-ı firkate
Sanma hûn-ı eşk ile pür lânesin bülbüllerin**

**Jâj-hâyî zanneder her nâ-şinâs-ı ışk liyk
Âşıkân efsun bilir efsânesin bülbüllerin**

**Sanma pür şeb-nöm gülü sâki-i ebr-i nev-behâr
Etti leb-rîz-i arak peymânesin bülbüllerin**

**Nağme-kârî-i sarır-i pâ-yi kilkinle Nedim
Şevk-yâb ettin dil-i divânesin bülbüllerin**

LXXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

**Sen de bir vakt ola nûş-ı mey-i nâb eyleyesin
Gülesin açılâsın ref'-i hicâb eyleyesin**

**Dest-i cevrenden olan çâki alıp sinemden
Bir zaman zîver-i dâmân-ı nikaab eyleyesin**

**Meded ey âh-ı seher - geh sana kim dedi varıp
Böyle ol âfeti ser-germ-i itâb eyleyesin**

Deheninden ki gönül eyledi bir bûse recâ
Sana lââyık mı ki yok deyü cevâb eyleyesin

Ey sabâ lûtf edip esnâ-yı tekellümde ana
Ey Nedîm ağlatıcı deyü hitâb eyleyesin

LXXIII

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Ey turra bâğ-ı hüsnünde sünbûlmüsün nesin
Zülf-i nigâr yoksa karanfûlmüsün nesin

Ebrûlar üzre bir dahi sarkıp görünmedin
Ey kâkûl âşinâ-yı tekâsûlmüsün¹ nesin

Feryâd ey kirîşme amân ey nigâh aman
Zehr-i hıred belâ-yı tahammûlmüsün nesin

Ey hâl pâs-bânımısın sen o gerdenin
Kâfûr içinde habbe-i fûlfûlmüsün nesin

Lûtfet yetişsin ol kad-i bâlâyâ destimiz
Gel gel yetiş aman ki temâyûlmüsün² nesin

Ey reng-i çihre ben hele farkında âcizim
Gül-penbe yâ ki sürh ya gül gülmüsün nesin

Ey hat seninle hüsn-i ruh-ı leb güşâdedir
Sen şârih-i kitâb-ı gül-ü Mül'müsün nesin

Hoştur tekerrürün dile ey lehce-i Nedîm
Bilmem gülû-yı şîşede kul kulmusun nesin

1) ser-i pûlmüsün,

2) tegaafûlmüsün

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Ol perî-rû âşika râm olsa da mâni' değil
Gündüz olmazsa ~~ç~~^ç ahşâm olsa da mâni' değil
Sîne sâf olsun heman rayb-ü riyâdan zâhidâ
Elde tesbihe bedel câm olsa da mâni' değil
Hüsnünü seyreyleyim de gördüğüm yer ol gülü
Gül-sitân olmazsa hammâm olsa da mâni' değil
Bana pistanlar turunc olsun heman-dem neyleyim
Ruhları gül çeşmi bâdâm olsa da mâni' değil
Ey büt-i attâr bana hâl-i müşkînin gibi
Anber olsun da biraz hâm olsa da mâni' değil
Dil-rübânın hûnu gerın olsun heman atvârı nerm
Mübtelâ-yı câm-ı gül-fâm olsa da mâni' değil
Sen dolu üç def'acık çek câmı da sonra senin
Vuslatın muhtâc-ı ibrâm olsa da mâni' değil
Pek umar teşrîfini îydin ikinci gün Nedîm
Gündüzün olmazsa ahşâm olsa da mâni' değil

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Esdikçe bâd-ı subh perîşansın ey gönül
Benzer esîr-i turra-i cânansın ey gönül

1) gündüzün olmazsa

Gül mevsiminde tevbe-i meyden benim gibi
Zannım budur ki sen de peşmansın ey gönül

Eşkimde böyle şu'le nedendir meğer ki sen
Çün sûz-u tâb giryede pinhansın ey gönül

Ben sana bâde icme güzel sevme mi dedim
Benden niçin bu gûne girizansın ey gönül

Bigânedir muâmeleniz akl-ü hûş ile
Gûyâ derûn-ı sînede mihmansın ey gönül

Âyine oldu bir nige-h-i hayretinle âb¹
Billâh ne saht âteş-i sûzansın ey gönül

Hac yollarında meş'ale-i kârban gibi
Erbâb-ı ışk içinde nümâyansın ey gönül

Feyz âşiyânı mihr-i hüner cîlve-gâhısın
Subh-ı behâr-ı şevka girîbansın ey gönül

Peymâne-i mahabbeti sundun Nedim'e çün
Lûtfeyle câmı bâri biraz kansın ey gönül

LXXVI

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Hücûm-ı nâle-i şeb-gîrden zâlim haber-dâr ol
Beni bîmâr-ı hicrân eyledin sen dahi bîmâr ol

Gelip bir derd-mendi aldayıp mekretmedin kâfir
Dilersen âdem öldür yâre kes kaan iç ciğer-hâr ol

Çözülmüş düğmeler çâk-i girîban nâfe dek inmiş
Buna sabrolunur mu zâhidâ sen âşık-ı zâr ol

Heman ser-meclis-i rindâna gelmelidir senin matlûb
Gel ey bigâne-meşreb bâde içmezsen kadeh-kâr ol

1) hayret-i nigâh

**Olur bir gün ki sen de yok demeysin tâlib-i vasla
Heman doğrusu ömrüm hâsılı âlemde sen vâr ol**

**Ola cânâne vü peymâne de el vermeye vuslat
Nedir bu cevri-ü bîdâdî sipîhr-i dun nigun-sâr ol**

**Nedimânın budur ancak sözü ey âfet-i devran
Gözün gibi beni bîmâr kıldın sen de bîmâr ol**

LXXVII

**Heman bezm-i cihanda râz-dâr-ı dide vü gûş ol
Misâl-i şu'le ser-tâ pâ zebân olsan da hâmûş ol**

**Hud-ârâyî değildir şîve-i rûşen-dilân ey dil
Safâ-yi kalb ile âyîneye bak da nemed-pûş ol**

**Gönül ser-germi-i câm-ı mahabbet güçtür ammâ kim
Gehî âlâyîş-i bezmî temâşâ kıl da medhûş ol**

**Olur elbette meftûn-ı çelîpâ ol büt-i tersâ
Kinâr etmek dilersen ser-be ser bigşûde-âguuş ol**

**Olur bu rûzgâr elbet müsâid cevherin arza
Heman sen hemçü deryâ dâimâ âmâde-i cûş ol**

**Ne var sâyende feyz-i âlem-i bâlâyı seyretsin
Nedîme ol ser-âmed kadd ile bir kerre hem-dûş ol**

LXXVIII

**Tezerv-i hoş-hırâmım sînem olsun cilve - gâhın gel
Hümâ-veş sâye salsın başıma zülf-i siyâhın gel**

**Güşâd et düğmemi pîrâhenim aç sînemi yokla
Hele gör neylemiştir bana şemşîr-i nigâhın gel**

Benimdir suç ki vardım bezme verdim sana can nakdin
Senin yoktur efendim bunda hiç cürm-ü günâhın gel

Şeb-i meh-tâbda ey aftâb-ı burc-ı istiğnâ
Çıkıp taht-es semâda kadrini pest eyle mâhın gel

Tezerv-i şûhsun bin nâz ile reftâra âgaaz et
Gül olsun nakş-ı pâyin gülşen olsun şâh-râhın gel

— M —

LXXIX

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Ey tıfl-ı nâz bir gece mihmânım ol benim
Gir câme-hâb-ı sîneme gel cânım ol benim

Ey zülf-i ham be ham dökülüp sînem üstüne
Zencir-i pâ-yı ömr-i şitâbânım ol benim

Göstermiyor felek bize mihri bu nev-behâr
Sen ey piyâle mihr-i dırâhşânım ol benim [1]

LXXX

Gel ey esîr-i zülf-i perişânın olduğum
Bilmez misin rübûde-i çevgânın olduğum

Tâvûslar gibi çemenistâna çık yürü
Ey men fedâ-yı hâlet-i çevgânın olduğum

Gördükçe bendeni bu şeker-handeler nedir
Bildin mi tûti-i şekeristânın olduğunu

[1] Noksan gazel

Agyâr korkusundan efendim bilirmisin
Mecliste tâ be subh nige-hânın olduğum
Pek istedi efendimi iydin üçüncü gün
Lûtfeyle gel Nedim'ine kurbânın olduğum

LXXXI

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Ben¹ kimseye açılmaz idim dâmenin olsam
Kim görür idi sîneni pîrâhenin olsam
Dâim arayan bulsa cüvânım seni bende
Bir gonce gül olsan da senin gülşenin olsam
Destîde kadehte doyamam görmeğe bârî
Ey gevher-i şeffâf senin mahzenin olsam
Döğülmeğe söğülmeğe kul olmağa² billâh
Hep kaailim ammâ ki efendim senin olsam
Şem' olmaz isem bezmine bu sûz ile bârî
Dergâhına bir meş'ale-i rûşenin olsam
Çeşmânının öğrensem o kâfirce nigâhın
Bir lâhza Nedîm-i sühan-ı pür fenin olsam

LXXXII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilün (fa'lün)

Tâ ki çerb-i leb-i şîrinin ile medhûşum
Sâkıyâ câm-ı mey-i telhe değışmem nûşum
Âh ey kâfer-i nahvet ne kaçarsın bilmem
Çâk-i mihrâb mıdır yoksa benim âguuşum

- 1) Bir
- 2) koğulmağa

Beni gird-âba salıp bâde bu şeb tenhâca
Gittiler zevrak-ı sahbâ ile akl-ü hûşum

Bir dem âh etmesem âteş-kede-i derd eyler
Cûşîş-i lâht-i ciğer zîr-i leb-i hâmûşum

Neşve¹-i hûn-i ciğer gözde gözüüm sâgarde
Gamze reşketti görüp cîlve-i nûşâ-nûşum

Bir sehî² mesti ser-endâhte etmek dilerim
Bâde veş geldi Nedîmâ yine vakt-i cûşum

LXXXIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

O düzd-i gamze tuttu işte sad çâk etti dâmânım
Aman ey çeşm-i gîrâ bâri sen koyver girîbânım

Ne hâlet var o şûhun nahl-i kadd-i can-fezâsında
Ki refâtârın görüp yoldan döner ömr-i şitâbânım

Hayâl ettikçe rûyun tâ seher ol dâmen-i zülfe
Sarıldı rîşe-i reyhan gibi hâb-i perîşânım

Görüp illerle mey nûş ettiğin lâyıkmıdır zâlim
Ola sîh-i kebâb-ı lâht-i dil her nevki müjgânım

Nedîmâ şî'rimi tertîb ederdim korkarım ammâ
Yaka nazmımdaki sûz-u küdâz evrâk-ı divânım

LXXXIV

Yine bâlîn-i hâb-ı işve zîr-i sermidir bilmem
Henûz ol tıfl-ı nâzım nakş-i gül-bistermidir bilmem

1) Neş'e

2) siyeh

Perişân oldu gitti nağmeler gördükçe giysûsun
Meğer mutrıb da ol zencîre der çenbermidir bilmem

Müdâvây¹-ı dil-i mahrûra bür'-üs-sâadır el-hak
Zülâl-i la'l-i hatt-âverdi niylüfermidir bilmem

Bilinmez ölmedikçe kadri ısbat-ı vücûd etmez
Mihakk-i nakd-i âşık âhenin² hancermidir bilmem

Heman ben meclis-i meyde senin hayrânınım sâki
Hazef mi gördüğüm âyîne mi sâgarmıdır bilmem

Dımâg-ı cânı reşk-i bender-i Çîn eyledi cânâ
Şemîm-i giysuvânın Genc-i Bâd-âvermidir bilmem

Nedîm el-hak aceb şîrîn edâsın vasf-ı la'linde
Elinde hâme-i ma'nâmı ney-şekkermidir bilmem

LXXXV

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Ehl-i diliz felekte belâmız budur bizim
Tuttuk reh-i savâbı hatâmız budur bizim

Dehrin hemîşe çekmedeyiz germ-ü serdini
Ancak meâl-i sayf-u şitâmız budur bizim

Meftûn-ı habb-ı hâli vü ser-hoş-ı la'liyiz
Düşük belâ-yi keyfe gıdâmız budur bizim

Hemvâre peyk-i âh nola olsa rû-be râh
Kûy-ı nigâra nâme - resâmız budur bizim

Nazmım görüp der imiş o müşkil-pesend-i râz
Tarz-ı Nedîm-i tâze-edâmız budur bizim

1) Müdâvât

2) âhen-i

LXXXVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sen gülersin gül gibi ben bülbül-i nâlânınam
Mest-i medhûş-ı temâşâ-yı leb-i handânınam

Bana kul olsun deyü hâcet ne fermân etmeğe
Ben senin çoktan efendim bende-i fermânınam

Hâr isem de gülşen-i hüsnünde hârım ben hele
Hâk isem de bâri hâk-i râh-ı müşk-efşânınam

Olsam üftâde gubâr âsâ yine pest olmazam
Çünkü ey serv-i bülend üftâde-i dâmânınam

Lâleler sâgarların pür kılmak ister sâkıyâ
Ben dahi muhtâc-ı lûtf-u tâlib-i ihsânınam

Sen demişsin kim kimin hayrânıdır bilmem Nedîm
Nâzenînîm pek bilirsin kim senin hayrânınam

— N —

LXXXVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Âfet-i can dediler gamze-i cellâdın için
Nahl-i gül söylediler kaamet-i şimşâdın için

Yazdı çün kilik-i kazâ fitne vü âşûb emrin
Ara yerini açık koydu senin adın için

Çeşm-ü ebrûya kafâ-dârsın ey zülf-i siyâh¹
Sen de kâfirsın o kâfirlere imdâdın için

Sen ki bülbül gül için nâle edersin bî-derd
Seni gülden ayırır nâle vü feryâdın için

1) siyeh

Hey nesin sen ki duyup handeni küh-sârda kebk
Katı âvâz ile tahsîn okur üstâdın için

Çoktan ey kilk-i Nedîmâ niçin oldun hâmûş
Bizi hasrette kodun nazm-ı nev-îcâdın için

LXXXVIII

Güldü güller açılıp nerkis-i şehlâ-yi çemen
Çeşm-ü gûş oldu ümîdinle serâ-pây-i çemen

Gavta-engîz-i saf-ı seyl olup bâd-ı sabâ
Anberin mevc ile doldu yine deryâ-yi çemen

Görünür reng-i perîde rek-i yâkuut gibi
Oldu ol denlü hevâ reng-pezîrâ-yi çemen

Râst geldikçe ham eyler kadini sarsar-ı reşk
Nahl-i mevzûnun ile serv-i dil-ârâ-yi çemen

Dahi gelmez mi Nedîmâ-yi felâket-zedemiz
Geldi hengâm-ı tarab vakt-i temâşâ-yi çemen

LXXXIX

Fitne dil-gîr şüde gamze-i pür kîninden
Şûr haşyet-zede çeşm-i sitem-âyîninden

Câm tâbiş-kede aks-i ruh-ı rengîninden
Mey nümâyiş-zede feyz-i leb-i şîrîninden

Gerden-i âşîka tavk-efken olur dest-i kazâ
Halka - sâzî-i ser-i turra-i pür çîninden

Şîve-i fitne-perestîde nigâhın ber-pâ
Şekve ey nerkis-i hûnî revîş-i dîninden

Bir kez âguuş ile yek bûseye dil-beste Nedîm
Mû miyânınla heman gerden-i sîmîninden

XC

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Hayfâ küdâz-ı sîne-i hasret-keşîdeden
Âb oldu aktı dildeki peygânı dîdeden

Der-kâr olursa terbiyet-i ışk-ı nev-behâr
Güller biter ciğerdeki hâr-ı halîdeden

Peyveste ebrüvânını yâd eyleyip senin
Gîtmez tanîn gûş-ı kemân-ı keşîdeden

Temkînin i'tibârını seyret ki feyz alır
Peymâne-i şerâb hum-ı âremîdeden

Câm-ı şerâbı gör bize sen şimdilik Nedîm
Fersûdedir dimağ gazelden kasîdeden

XCI

Rûyun bezimde perde-keş-i haclet olmasın
Lûtfeyle mihre zerre kadar minnet olmasın

Göstermez oldu la'lini ol hatt-ı nev sakın
Tahrîm-i hamre nâzil olan âyet olmasın

Ben kûh kûh derd olayım iştîyak ile
Bâr-ı nigâh o şûha heman sıklet olmasın

Hûn-ı ciğerle besliyelim tek o gamzeler
Tâ böyle ser-girân-ı mey-i nahvet olmasın

Zahm urma bûy-ı gül dahi olursa âşıkın
Yelmân-ı tîg-ı nâza meded zahmet olmasın

Zinhâr bûlbûlün dahi taglît-i hüsn ile
Gûlbûn tahayyül ettiği ol kaamet olmasın

Gîrâ eden o pençe-i müjgânı hep yine
Dilden rûbûde eylediği tâkat olmasın

Aldı bu nazm-ı nev selefin nâmın ey Nedîm
Âsâyîşinde ol sana hem külfet olmasın

XCII

Sar tıfl iken o şûhu dahi nâmın almadan
Zevk ehlinin büyükleri peygaa~~am~~^{am} almadan
Nâz ile piste-i nemekin sundu lebleri
Câmı çekip elindeki bâdâmın almadan
Sanır idim ki anberi attârlar satar
Cânım şemîm-i zülf-i siyeh-fâmın almadan
Âyîne gibi sîr olamam hân-ı vuslata
Âguşa yârimin bütün endâmın almadan
Cânâ sabâh eriştiği hâtır-nişanmıdır
Senden Nedîm-i zâr dahi kâmın almadan

XCIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Açıp revzençesin gâhî ki cânan gösterir kendin
Ümid-i çâk ile sinem grîban gösterir kendin
Bilir bâzârını germ etmenin resmin ne kâfirdir
Gelir hem bezme tenhâ hem peşîman gösterir kendin
Bana ol gonce dem-serd¹ olduğundan ağlamam ammâ
Behâr eyyâmıdır fasl-ı zemistan gösterir kendin
Tutalım ebr-i zulmet almış âguşa şeb-i gamda
Nedîmâ ol meh-i ferhunde tâban gösterir kendin

XCIV

Diriğ âyîne âsâ bulmadım yüz ser-tırâşımdan
Hurûş-ı âb-ı şemşîr-i tegaafül aştı bâşımdan
Girîban çâk olup hayretle sundum destine nâ-gâh
Dil-i sad pâremi ben şâne zannettim telâşımdan
Süvâr ol ey perî gerdişler et Gül-gûn-î çeşmimle
Ki ben ebrû-yı zîn âmâde ettim ana kaaşımdan
Dahi gelmez kelâl ol üstür-i ser-tîz-i müjgâne
Felekler şîşe-i haccâma döndü kânlı yaşımıdan
Nedîmâ dahi cünbiş gelmedi ol tâk-ı ebrûya
Nigun-sâr oldu bin kûh-ı tahammül irtîâşımdan

XCV

Ne mümkün dîde giryân olmak ol ebrû-kemânımdan
Akarsa âb-ı peygân çeşm-i zahm-i hun-feşânımdan
Giderse cân-ü dil hayretle cism-i nâ-tüvânımdan
Perî-zâd-ı hayâlin çıkmaya âyîne-dânımdan
Aceb mi kebk-i şâhin-dîde veş dil pîç-ü tâb etse
Süzüp ol nerkis-i pür kârı bir kez geçti yânımdan
Gerekse nîk ger bed¹ âşıkım ol Türk-i mağrûra
Ne söyler zâhide hâsıl ne yahşı ne yamânımdan
Beni handân olur zannetme kasd-ı işret ettikçe
Eder deryûze-i hun dîde câm-ı ergavânımdan
Çekildim yâ kaşından câm-ı la'l-i yârdan geçtim
Beni âhır o şûhun ta' nı² bîzâr etti cânımdan

1) Gerek nîk-ü gerek bed,

2) Beni ta'n-ı ađû billâh

Nedîmâ nazm-ı hûnin sanma yâd-ı tîg-ı ebrûsu
Düşürdü bir ciğer pergâlesin taraf-ı zebânımdan

XCVI

Nola çâlâk olursa merdüm-efkenlikte câdûdan
O mest-i işvenin çıkmaz hayâli çeşm-i âhûndan
Değildir hâl-ü hat şeb-bûy bitmiş sihr ile gûyâ
Düşüp bir iki tuhm-ı tâze sünbül-zâr-ı giysûdan
Aceb hun-rîz Hindû-beççedir zülf-i siyeh-kârın
Ki gîtmez desti dâim kabza-i şemsîr-i ebrûdan
Olur ser-pençe-i hurşîd lerzan germ olup gâhî
Levendim âstîn-efşân-ı nâz oldukça bâzûdan
Nedîmâ hâme-i mahdûma pey-revlikmidir bilmem
Siyeh-zânû-yi kilkin kasdı bu refâtâr-ı dil-cûdan

XCVII

Siyeh-mağz-ı cünûnum hûlyâ-yi hâl-i dil-berden
Nola zencîrim olsa halka-i mık râz-ı berberden
Olup hemvâre fikr-i kâkülünle çille ber gerden
Geçer şeyh-i kalâşet-pîşe ayyârâne çenberden
Siyeh-mestân-ı sahbâ-yı fenânın bezm-gâhında
Nümâyandır sevâd-ı mûy-ı çînî hatt-ı sagarden
Olur mu muztarib deryâ-dilan mevc-i havâdisle
Zarar gelmez ruh-ı deryâya siylî-i şînâredden
Edâ pâk olsa da ma'nî yakışmaz rûşen olmazsa
Görünmez reng-i rûy-ı duhter-i rez sâgar-ı zerden

Kalır nâ-puñte zâhid düşse bin yıl âteş-ı ışka
Zuhûr eyler mi hiç hâsiyyet-i âteş semenderden

Nedimâ kendi âyîne tutarken dâimâ elde
Acebdir çerh geçmez şive-i nâdir-berâberden

XCVIII

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Gazâl-i mihr-i felek dağ-dârım oldu bu gün
Ki böyle sürmeli âhû şikârım oldu bu gün

Piyâle çekmeden evvel o çeşm-i mahmûrun
Nigâh-ı mesti ilâc-ı humârım oldu bu gün

Hırâm-ı nâz ile hoş hoş gelip o meh-pâre
Telâfi-i elem-i intizârım oldu bu gün

Sabâdan evvel açıp göğsün okşadım zülfün
Benim de bir anacak rûzgârım oldu bu gün

Göründü sebz hat-ı nev-demîde-i ruh-ı yâr
Nedim-i sebze-i bâğ-ı behârım oldu bu gün

XCIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Âkıbet gönlüm esîr ettin o giysûlarla sen
Hey ne câdûsun ki âteş bağladın mûlarla sen

Gamze-i fettânını koydun ki yıktı¹ âlemi
Bahse dalmışken çeh-i Bâbü'l'de câdûlarla sen

Böyle çâpük geldin ey hatt-ı siyeh ruhsârına
Var ise pervâza meşkettin piristûlarla sen

1) yıktı

**Ben mi sâkıy olayım bezme dururken sevdiğim
Böyle sîmin sâklar billûr bâzûlarla sen**

**Görmeden mecnunların sahrâdaki cem'iiyyetin
Sevdiğim meşk-ı nigâh eylerdin âhûlarla sen**

**Serv-i dil-cûyumdan ayrı geşt-i gülşen istemem
Var yürü istersen ey eşk-i revan cûlarla sen**

**Nâzdan hâmûşsun yoksa zebânın duymadan
İstesen bin dâstan söylersin ebrûlarla sen**

**Şûhtur tâ şöyle reftârın ki farketmez bakan
Şöyle gitsen serv-i âzâdım akan sûlarla sen**

**Bül-aceb ayyâr-ı efsun-gersin ey kilk-i Nedîm
Çok tabîat ser-hoş eylersin bu dârûlarla sen**

C

**Seyreder ders-i hırâm ol kaamet-i nâzendesin
Meşkedek kû-kûy-ı kumrî kaah kaah-ı handesin**

**Cünbiş-i nabza ne hâcet ıztırâbın fehmeder
Haste-i ışkın görenler sâid-i lerzendesin**

**Böyle ibrâm-ı pey-ender peyle ol sâkî-i şûh
Eylemiş yalı-beste âb-ı gevher-i rahşendesin**

**Dinle sahbâ kul-kulün sâgar tanînin gör Nedîm
Güş kılmam meclisin hânende vü sâzendesin**

CI

**Hatt-ı sebz olmuş bedîd ol gerden-i kâfûrdan
Ey aceb çıkmak zümür-rüd ma'den-i billûrdan**

Mey terâviş¹ eyler emdikçe turunc-ı gabgabın
Şöyle sır ol çeşm-i nâzûk² neşve-i pür zûrdan

Tâ kemer-gâhında gördüm mevc ururdu mutrının
Şöyle taşmış nağme-i ter kâse-i tunbûrdan

Dün cemende sevdiğim mestâne geçtin bakmadın
Serv reftârın görüp başın salardı dûrdan

Mû-be mû dikkatler ettim kıl kadar farketmedim
Kaşların billâh beğim dûşundaki semmûrdan

Sâidin bûs eyledim gel gel aman ey dil sana
Tâze şeftâlû kopardım ol nihâl-i nûrdan

Nâ-tüvânım şöyle kim mecrûh olur cismim Nedîm
Geçse zîr-i sâye-i müjgân-ı çeşm-i mûrdan

CII

Şöyle bî-tâb olmuş ol meh-pâre tâb-ı rûzedan
Farkolunmaz kaamet-i ham gurre-i yek-rûzedan

Turfa sihretmiş zemîn-i ârız-ı gül-fâmına
Bir çemen-zâr eylemiş peydâ rek-i firûzedan

Olma cûyâ-yı kerem keff-i liâm-ı asrdan
Neşve-hâh olmak revâ mı kâse-i deryûzedan

Menhec-i ilmin nice hasın olmasın erbâbına
Çerhi pâ-mâl etmedir kasd âsmânî mûzedan

Söyleyin sâkiye oldükde Nedîm-i zârına
Eylesin tahmîr-i hıst-ı lahd hâk-i kûzedan

1) tereşşuh,

2) mest-i nâzım

CIII

Âsafâ ıkbâlini Allâh câvid eylesin
Sâye-i lûtfunda her gün ehl-i dil îyd eylesin
Ehl-i nazmın hâmesi nakş-ı nevâ - yi midhatin
Cünbüş-âmûz-ı ser-i mıdrâb-ı nâhîd eylesin
Hâk-sârân-ı gama mi'mâr-ı cûd-u himmetin
Gurre-i şevvâli cüft-ü tâk-ı ümmîd eylesin
Sâgar-i âmâl-i ehl-i tab'ı feyz-ü re'fetin
Reşk-sâz-ı sâgar-ı zerrîn-i Cemşîd eylesin
Ni'met-i lûtfunla sîr olsun Nedîm-i telh-kâm
Sâye-i lûtfunda erbâb-ı hüner îyd eylesin

CIV

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün

Tâ çend gam-ı sebha-i sad-dâne çekilsin
Sûfî demidir işret-i peymâne çekilsin
Tîg-ı nigehe ma'reke-i fitnede besdir
Çeksen elini hanceri bir yâna çekilsin
Her gûşede meclis bezenip bezm-i çemende
Geh bâde gehî na'ra-i mestâne çekilsin
Bu nazm-ı müselleme yine âlemde Nedîmâ
Tuğrâ gibi ser-defter-i divâne cekilsin

CV

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Âşık ki gördü hatt-ı ruh-ı nev-demîdesin
Sâyide etti sürme-i hayretle dîdesin

Hat sanmanız ruhundaki yazmış debîr-i sun'
Bir âl kâğıd üstüne sünbül kasîdesin

Zâhid görünce tarz-ı şeker-hand-i la'lini
İnkâr-ı cevher eyledi bozdu akıydesin

Bâd-ı semûm-ı âhıma doymazsın el-hazer
Sen ey nihâl-i nâz dahi nev-resîdesin

Seyreyle bâğ-bân-ı galet-kârın ey gönül
Zülf-i nigâr dediği giysû perîdesin

Nîyrenge hurdedir o perîden Nedîm-i zâr
Bîçâre gamze anladı çeşm-i perîdesin

CVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Meymidir ruhsârını mihr-i dirahşân eyleyen
La'lini sâgarmıdır kân-ı Bedahşân eyleyen

Her bün-i mûyumda bin zahm-i nihan derceylemiş
Tîg-ı gamzen beyza-i çeşm içre pinhân eyleyen

Türk-tâz-ı çeşm-i bîmârınmıdır zâlim senin
Böyle mülk-i hüsnü yek-ser kâfiristân eyleyen

Şâm-ı gamda hasret-i zülfün değil mi âşıkın
Hâbını çün turra-i sünbül perîşân eyleyen

Eylemiş sad gerdiş-i gaaret-ger-i sad mülk-i hûş
Bezm-i hüsnü çeşm-i gül-gûnun kadeh-rân eyleyen

Yine hemçün gonce bir pâkîze nazm-ı tâzedir
Andelib âsâ Nedîmâ'yı gazel-hân eyleyen

CVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Gamze pür zehr çıkar çeşm-i tenek-hûsundan
Kışver-i hüsnünün ejder doğar âhûsundan

Zevklendik gece tunbûru biraz söylettik
Mutrıbn inmedi zâlim ser-i zânûsundan

Sanmanız lükneti var harf-i giran cünbiş eder
Mest olup bûy-ı şerâb-ı leb-i dil-cûsundan [1]

— V —

CVIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Nigeh-i gamze değil berk-ı cehan ancak bu
Âfet-i hırmene-i sâ mân-ı cihân ancak bu

Der görüp cünbişin ol kaddin ehâl-i-i çemen
Bâğda gördüğümüz serv-i çemân ancak bu

Va'de-i vasl değil râbıta-i şevk değil
Dil-i nâ-kâma hırâş-ü halecân ancak bu

Dil değil tende ümîd - i çemen-i kûyun ile
Bir giriftâr-ı kafes mürğ-ı tapân ancak bu

Yine ser-levha-i mecmua-i i'câza Nedîm
Tâze tarh-ı kalem-i çire-zebân ancak bu

[1] Noksan bir gazel.

CIX

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Eylemiş piçide gûy-ı kâkülün giysûlara
Bir sepet gül sanki berhem-bestedir şeb-bûlara

Kâr-zâr-ı fitnedir ol âfet-i tersâ yine
Verdi çün tîg-ı firengî piç-ü tâb ebrûlara

Ârzû-yı rahm-ı nevk-i tîg-ı gamzenle senin
Teng olur ey şûh vâdî-i harem âhûlara

Bî güman eyler temessül sûret-i ayba eğer
Fursat-ı güftâr yâ Rab değmesin bed-gûlara

Ye's ile pür jengdir âyine-i tûti-i dil
Kan oturdu sille-i efsûstan zânûlara

Bizde eyler imtihan çeşmânı hep sihrî Nedîm
Tahta-i meşk-ı füsûnuz şimdi biz câdûlara

CX

Ol benefî hat gelir evvelde la'l-i dil-bere
Kahve der-peydir bezimde âdetâ gül-şekkere

Cebhesin tâb-ı şerâb-ı nâz pür çîn eylemiş
Gelmiş ebrûlar yine mestâne hancer hancere

Seyredin ârâyış-i müjgân-ı ber-gerdidesin
Her birin bahşeylese ebrû olur bir dil-bere

Böyle zûr-ı bûseden kimler kebûd etmiş aceb
Kim leb-i gül-fâmı dönmüş gönce-i niylûfere

Sâkıyâ növbet Nedîm' indir dedi zanneylerim
Kul-kul-i minâ ne söyler dinle gûş-ı sâgare

CXI

Söz cihân içre ne gülşen ne gülistân almada
İş hemân âguuşa bir serv-i hırâmân almada
La'l-i yâr ağzında ammâ vâpesin olmuş nefes
Âşık-ı bîmârı gördüm can verip cân almada
Gamze-i cellâdın etti âşıkın kârın temâm
Ey şeh-i bîdâd hattın dahi fermân almada
Vâye-bahş-i bi-kesân olmağa el vermez hemân
Ey felek çâlâktir destin girîbân almada
Şerbet-i la'lindeki hâsiyyeti bilmem ve liyk
Nişter gamzen aceb üstâd imiş kaan almada
Arsa-i ma'nâda el-hak yekke-tâz oldun Nedîm
Esb-i tab'-ı çâpükün gittikçe meydân almada

CXII

Kaşların bâlâda seyret ruhların gör zîrde
Kıl temâşâ huldi zîr-i sâye-i şemşîrde
Hâbda görseydi ger Şîrin safâ-yi sâidin
Tatlı cânından varıp el yurdu Cûy-ı Şîr'de
La'l edip hurşîdi rizân etti andan dürr-i nâb
Ey perî sihretti çeşmin san'at-ı taktîrde
Güşe-i ebrûdan ayrılmaz dil-i hun-keştemiz
Lekke-i hundur ki kalmış dâmen-i şemşîrde
Dalmasın deryâ-yi ıška etmeyen serden cüdâ
Aklı destârından evvel sâhil-i tedbîrde
Hâne-i âyînede Leylâ'yı çoktur seyreden
Sen gönül Mecnûn'u seyret hâne-i zencîrde

**Târ-ü pûdu terk-i târ-ü pûd-ı hestîdir anın
Şâl-i dervîşi dokunmaz sevdiğim Keşmîr'de**

**Ma'ni-i ıskı sana göstermek olmaz zâhidâ
Bir perîdir ol ki gezmez kûçe-i ta'bîrde**

**Neyl-i matlab hâtır-ı âzâdeyi der kayd eder
Bestedir kârı kemendin gerden-i nahcîrde**

**Gör temâşâyı Nedîmâ sen de Nâmî Han dahi
Kûy-ü çevgân oynadırsa arsa-i tanzîrde**

CXIII

**Şöyle düşmüş tâb-ı rûyun bülbül-i dîvâneye
Şu'le-i âvâzı berk-ı hırmên olmuş lâneye**

**Eyle bezmi tahta-i meşk-ı siyeh-mestî-i nâz
Gâhi ta'lîyk et hat-ı la'lin hat-ı peymâneye**

**Kayd-i işret artırır ehl-i cünûnun vahşetin
Kul-kul-i mey nâle-i zencîrdir dîvâneye**

**Oldu âhır mâye-i hayret bu lu'bet-gâhda
San'at-ı 'mansûbe-i ıskın dil-i ferzâneye**

**Şu'le-i ıskı hevâ-yi dildir efzûn eyleyen
Bâd-zen bâl-i semenderdir bu âteş-hâneye**

**Hattının cânâ çıkarmış pertevin âyîne hayf
Mû-be mûy-i ukde-i zülfün açılmış şâneye**

**Gördük olmaz şîve-i devlet Nedîmâ biz dahi
Rağbet ettik âkıbet bu vaz'-ı dervîşâneye**

CXIV

**Su verenler nâz ile ol gülbün-i nâzendeye
Âteş etmiştir niyâzı bülbül-i şermendeye**

Düşme cânâ dillere sırr-ı dehânın fâş edip
Gonce-i la'lin sakın açılmasın gül-handeye

Hayf kim taksîm-i derd ettikte kassâm-ı kazâ
Tîr-i gamzen düştü sehm-i âşık-ı efkendeye

Âkıbet rif'at verir ışk-ı cüvân-ı dil-nüvâz
Şâhlıktır hizmet-i sultân-ı âdil bendeye

Böyle âteş lehce lâzımdır sühan tâ kim Nedîm
Germ-sâz-ı nağme-i tahsîn ola sâzendeye

CXV

Bin zeban söylersin ol çeşm-i sühan-perdâz ile
Dâstanlar şerhedersin bir nigâh-ı nâz ile

Dün gece cûş-ı safâdan oldu bir deryâ-yı nûr
Küçe-i ney mâh-tâb-ı şu'le-i âvâz ile

Kâr-ı ışka şol gönül bel bağlasın kim geçmeye
Lezzet-i encâm-ı meyden telhi-i âgaaz ile

Sen itâb-ı nâz kasedetsen dahi ol şûh çeşm
Âşıkın memnûn eder bir şîve - i mümtâz ile

Dil-keş eyler çeşm-i gûyâsın kemân-ı ebrüvan
Şühterdir nağme-i mutrıb muvâfık sâz ile

Ben gam-ı imrûzu fikretmekte ferdâlar geçer
Sen salınca va'deni ferdâya yüzbin nâz ile

Çeşmini hâbîde zanneyler gören ammâ Nedîm
Keşf-i râz etmektedir her lâhza bin gammâz ile

CXVI

Dem mi var kim zahm-ı gül derdinle hûnîn olmaya
Hasrèt-i hâlinle dâğ-ı lâle müşkîn olmaya

Çeşm-i gül-gûnun senin mümkünmidir nerkis görüp
Hûn-ı dilden çün gül-i bâdâm rengin olmaya
Neyleyim ben ol niyâz-ı vaslı kim ebrûların
Her ser-i müyunda tarh-endâz-ı sad çin olmaya
Seyredip rahş üzre ol hurşîdi hiç olsun mu kim
Mâh-ı nev pertev-nümâ-yı hâne-i zîn olmaya
Sarsar-ı gamdan rehâ düşvârdır tâ kim kadeh
Şem'-i bezm-i şevka fânûs-i bilûrin olmaya
Fasl-ı güldür gül açıl lâyıkmıdır dest-i nigâh
Gül-zemîn-i sînen üzre yâsemen-çîn olmaya
Gayr̥sâgar sunduğun sâkî görüp kaabilmidir
Lâle veş câmım ciğer kaaniyle rengin olmaya
Lahza geçmez kim beyân-ı nazm-ı şevkından Nedîm
Mülk-i isti'dâd reşk-i Deylem-ü Çîn olmaya

CXVII

Iztırâb olmaz dil-i dâna-yi sâfi-sînede
Ey gönül âsâyiş-i sîm-âba bak âyînede
Anmadın bir kerre lûtfunla bizi ey bî-vefâ
Va'de-i vaslı unuttun meclis-i dûşînede
Neş'enin feyz-i sabâh-ül hayrin idrâk eylemez
Etmeyen meşk-ı siyeh-mestî şeb-i âzînede
Kimse anmaz zâhidin âlûde-dâmân olduğun
Çokluk olmaz nem hüveydâ hırka-i peşmînede [1]

[1] Noksan bir gazel.

CXVIII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Ben olsam bir de mutrıb bir de tarf-ı cûybâr olsa
Hoş imdi bir de farzâ bir cüvân-ı şîve-kâr olsa
Yeter geçti bu gûne mâlihulyâlarla evkaatım
Aman bir gün mukaddem âh fasl-ı nev-behâr olsa
Bize geldikte inkâr eyleme ıkrârını zâlim
Demişsin yok demezdim bâde-i şîrin-güvâr olsa
Aceb pistânına benzer mi dikkat üzre bir baksam
Sen açsan sîneni bâğ içre bir kaç da enâr olsa
O şûhun hasretinden çâr-çeşm-i intizâr olduk
Bize nevbet erişse bâri ebrûsu çıhâr olsa
Senin vafında cânâ bir neşât-âver gazel gördüm
Olursa tâze eş'âr öyle pâk-ü âb-dâr olsa

CXIV

Riyâsı zâhidin der-kârdır dil-ber husûsunda
Ve liykin zâlimin ârâmı kalmaz zer husûsunda
Bu gün cânâ mevâidin hisâb ettikte uşşâka¹
Yine vâfir nizâ' oldu bizim defter husûsunda
Kuşağın düğînesin çözmekte havfım yoktur ammâ kim
Yürek titrer kemer-bendindeki hancer husûsunda
Varırsan hâne-i hammâra sâkıy lûtfet unutma²
Dil-i zârın recâ-mend olduğu sâgar husûsunda

1) uşşâkın (H. N. B. yanlısı),

2) Varırsak hâne-i hammâra lûtfeyle bize sâkıy,

Ne zibâ ülfet etmiş duhter-i rez beççe-i muğla
Muvaffak pîr-i mey hakkaa püser duhter husûsunda

Ne denlü germ ise bâzârın âhır hâk-ber sersin
Bunu ey hâce gör âteşle hâkister husûsunda

Dirîgaa olmadık bir dil-güşâ ma'şûka dil-dâde
Hele âyînemiz bî-baht rûşen-ger husûsunda

Nedîmâ sîne vü bâzûnu nerm¹ et yâr geldikçe
Müsâfir râhat ister bâliş-ü bister husûsunda

CXV

Nola hemvâre tab'-i sîne - sâfân olsa nâlende
Tanîn-endâz olur zünbûr gird-i câm-ı revzende

Hırâm-ı nâzına çün sâye âlem çünkü' efkende
Kul oldum bil efendim kaamet-i âzâdına ben de

Güzel gösterdiler âsâr-ı ışkî zîr-ü bâlâdan
İki destim giribânımda çeşmim taraf-ı dâmende

Meh-i nev resmidir destârın ey şûh-ı siyeh-çerde
Nola Keşmîr-i ruhsârında meh-tâb olsa tâbende

Göründükçe o sîm-âbî kabâdan sîne-i sâfın
Döner âyîne üzre mühre-i sîm-âba can tende

Bu ser-gerdanlığa âzâdelik elbette der-peydir
Nedîmâ seyr kıl bu nükteyi seng-i felahande

CXVI

Görüp pistanların bildim kemâlin gül-bedenlikte
Turunc ammâ ki bilmem nice bitmiş yâsemenlikte

1) germ

Hayâl ettim ki dîvân içre bir ber - ceste mısra'dır
Gezerken ol kad-i lâlâya baktım nârvenlikte

Hayâlin gelmez oldu dîde-i fersûde-müjgâne
Meğer kim pâ-yi nâzı yârelenmiş ol dikenlikte

O verd-i ter dil-i pür hûnu leb-rîz-i neşât eyler¹
Ne bilsin rûzgârın şiddetin kendi esenlikte

Şu zîbâ germesûdu sevdiğim gel al ziyân etme
Çıkar bir câme sana belki artar nîm-tenlik de

Mey-ü mahbûba çoktan tevbe-kâr oldu Nedîm-i zâr
Niçin ammâ ki bilmem yine yâran ta'na-zenlikte

CXVII

Nigâh et âşık-âzârî-i çerh-i bî-güneh-gîre
Ki çekmiş bîdi mecnun gibi taraf-ı cûda zencîre

Dili hemçün ketan fersûde etti bir siyeh-çerde
Ki ta'neyler beyâz-ı gerdeni meh-tâb-ı Keşmîr'e

Gören ebrûlar üzre pîçişin ol kâkûl-i zerdin
Sanır zer hall ile âyet yazılmış rûy-ı şemşîre

Heman âşık tehî mînâ-yı çeşmin eyler âmâde
Perî-zâd-ı hayâl-i dil-rübâ kaabil mi teshîre

Olur pes-mandegî elbet mukarrer hasr-ı matlabta
Ki bâis mübtedâyı ma'ni-i hasr oldu te'hîre

Temâşâ eyleyelden gülşen-i hüsn-i dil-ârâsın
Nedîmâ çeşm-i ter hayretle döndü cûy-ı tasvîre

1) eğler (H. N. B. yanlıs)

CXVIII

Geçip gitmekte ömrüm derd-ü mihnet gibi şeylerle
Müşerref olmadı kasr-ı emel ferhunde-peylerle

Figaan-ü nâleler etmekte her dem bağı yanıklar
Bu bezm-i mihnete revnak verilmiş sanki neylerle

Felek câm-ı neşâtın telheder Cemşid-i vakt olsa
Îlâc olmaz humâr - âlûde-i idbâra meylerle

Ferah bigâne resmin gösterirse etmem istib'âd
Gönül me'nûs-ı ahzân oldu derd-i tâ-be keylerle

Görünmez bir belâdır ısk-ı hûbân-ı cihan şimdi
Nedimâ kıl hazer germ-ülfet olma bizden eylerle

CXIX

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Tarab ne gûne olur tâlî'-u sitâre göre
Sunarsa câm-ı lebin çektiğim humâre göre

Kani sabâ gibi bir dil-nüvâz kim gâhî
Dil-i nizârımı kûy-ı nigâra vare göre

Seherden eyledi yağmâ şemîm-i giysûsun
Nesîm bir dahi uğrar mı bu diyâre göre

Hased o rinde ki hâb-ı ademden açsa gözün
Kabâ-yi sabrı çii nerkis hezâr - pâre göre

Başında hurd edeyim şöyle kim asâsını şeyh
Elinde mutrib-ı bezinin çihâr-pâre göre

Görün bu derdi ki tıryâk-ı erbaayla tabîb
Diler ki zahm-ı çihâr ebrüvâna çâre göre

Seninle terk-i riyâ denlü güçtür ey vâiz
Şerâba tevbe Nedîm-i günâh-kâra göre

CXX

O şâhın iki kolum bend edip miyânesine
Piyâde-i emelim çıktı ferz hânesine
Nesic-i fitneye nakşolmak ister ol tannâz
Aceb mi zülfünü peyveste etse şânesine
Bakıp o şûh ile nâz-ü niyâza meşkederiz
Gülün tebessümüne bülbülün terânesine
Benim cünûnuma âyâ nice behâne bulur
Bakan perî veşimin hüsn-i bî behânesine
Fezâ-yi sînede bir yavru besledim âhır
Konuştu iller ile gelmez âşiyânesine
Hemîşe ayrılamaz zülfü gird-i hâlinden
Meğer şikâr imiş ol dâm dahi dânesine
Kadeh duâsını gör de mukayyed olma Nedîm
Hikâyet-i Key-ü Cemşîd-ü Cem fesânesinde

CXXI

Gören izârını hatt-ı siyâh-tâb içre
Nühüfte berk-i gül-i ter sanır kitâb içre
Uyuttu yâr ile müjgânın eyleyip derhem
Nigâh-ı mestini semmûr-ı câme-hâb içre
Şerâb-ı sâf kadar keyf verdi ey mutrib
Hurûş-ı nağme-i ter kâse-i rebâb içre
Bulur mu hiç dil-i serd ehli rûşenî-i güher
Kalır mı kıymeti buz olsa la'l-i nâb içre
Olur mu dil-şikenan hiç haterden âsûde
Nühüftedir taabın lafzı da itâb içre

336

Çü bûy-ı gonce hezâr-âşînâlığı terket
Misâl-i reng nihân ol gül-i hıdâb içre
Nedîm çâre ne âsâyış-i dil oldu rehîn
Misâl-i gûdek-i gehvâre ıztırâb içre

CXXII

Mef'ûlû mefâilû mefâilû feûlûn

Çün mihr-ü kamer sîne vü ruhsâr güşûde
Düş etmesin ol şûhu Hudâ çeşm-i hasûde
Dil zerre-sıfat şevk ile girse nola raksa
Olduk yine bir pençe-i hurşîde rûbûde
Kahreylediler bâd-ı bürût ile cihânı
Bakmaz mı bu câh ehli aceb Âd-ü Semûd'e
Geç-perveri-i mâder-i eyyâmı görün kim
Ben her gece bîdâr-ı elem baht gunûde
Şevk ile yine gevremiş îmânı rakıybin
Çekmiş gibi kâfir o bütü şûrb-i Yahûd'e
Bûs-ı lebin olmazsa çeker kâse-i hûn-âb
Bakmaz gamın âşüfteleri bûd-ü nebûde
Kasd ol büte dinletmedir efsânemi yoksa
Değmez gül-ü bûlbûl bu kadar güft-ü şünûde
Gûyâlık ederdi gül-i tasvîr Nedîmâ
Hâmendeki feyz olsa eğer hâme-i mûde

CXXIII

Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde
Dün gıceye dâir bir işâret var içinde

Mey-hâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde
Eyvâh o üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde
Olmakta derûnunda hevâ âteş-i sûzan
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde
Ey şûh Nedîmâ ile bir seyrin işittik
Tenhâca varıp Göksu'ya işret var içinde

CXXIV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Heves-i îyd-i visâle düşüp encâmında
Oldu dil bir mehe şa'ban Ramazan nâmında
Gurre-i rûzeyi gördüm feleğin bâmında
Bir kenârî güzele benzer Oruç nâmında
Yine bir pençe-i hurşide esîr oldum ki
Eğilip ana bakar gurre felek bâmında
Seher-i îyd celî maşrık-ı ruhsârında
Leyle-i kadr hafî zülf-i siyeh-fâmında
Mu'tekif perde-i zülfünde gönül hâli gibi
Rû-be mihrâb dü ebrû seher-ü şâmında
Sunmadan sâgarı sâkıy düşerim ayağına
Hasretim bâdeden efzûn iken ibrâmında
Can-şikârım nice bend olmayım ol kâfire kim
Gerdiş-i çeşm-i perî halka olur dâmında
Bu tutumla diyemem nakd-i sevâb-ı rûze
Harc-ı yek-rûzeye vâfi ola bayrâmında

Bulamam bâğ-ı behârın gül-ü bâdâmında
Bulduğum feyzi ruh-u çeşm-i siyeh-fâmında
Ramazandan kim ederdi gile vakt olsa eğer
Azacık sohbete ol mâh ile akşâmında
Bana bağışla beğenmezsen o şûhun nesi var
Kadi kûteh mi tenâsüb mü yok endâmında
İ'timâd eyler idim tevbesine rindânın
Ramazânın meh-i îyd olmasa encâmında
Âh efendim seni gördükte Nedîm-i zârın
Şimdi bildim ki ne vardır dil-i nâ-kâmında

CXXV

Ba'zı ahbâb kemer seyrin eder tenhâde
Bâri biz de kemeri seyredelim sahrâde
Dâğda sayd-i gazâl etmeğe hasret mi çeker
Hânede gözleri âhûsun eden âmâde
Destide duhter-i rez destte duht-i merdüm
Kime el verdi felek böyle beğim dünyâde
Serv-kadlerle tekellümde lebâ-leb yâran
Biz bakıp eğlenelim serve leb-i deryâde
Zer-i efrenci gerek sayde büt-i efrencî
Kim eder anı meğer beğ ola ya beğ-zâde
Biz topuk çalmada siz zevk-u safâda her şeb
Kaldırıp ka'b-ı muhannâ gibi câm-ı bâde
Ne gedâyız biz efendim ki sen oldun üstâd
Tîşe-i ışk ile kân delmede sad' Ferhâd'e
Zevkı ahbâb edip eyvâh Nedîmâ eyvâh
Adın anılmadı bî-çâre senin arade

CXXVI

Mutrıbın feyzini gör lâ'l-i şeker-hâyinde
Ki nefes kand-i musaffâ oluyor nâyinde

Bir taraftan dahi ey muğ-beçe sen de görünüp
Bize derd olma mübârek ramazân âyinde

Bak heman cünbüş-i dñnbâline tâvûs gibi
Etme nezzâre siyeh müzelere pâyinde

Mest kendi gülüp altındaki rahş oynardı
Gördüm ol âfeti dñn bir düğün âlâyinde

Bul Nedîmâ'yı ararsan o kemân ebrûnun
Ebrûvânında yahud zûlf-i semen-sâyinde

CXXVII

Sîm çep-râstlar ol sîne-i pür nûr üzre
Bir lûgaz bağlamış âyîne-i billûr üzre

Beni öldür beni kim ş'u'lede pervâne-sıfat
Nice bir titreyeyim kabza-i sâtûr üzre

Doğdu hurşîdi yine subh-ı behâr-ı hüsnün
Düğme-i zer değil ol gerden-i kâfûr üzre

Tîrin aldıkta dehân âh ederek zahmından
Çıktı dil pâreleri sîne-i mehcûr üzre

Dil-i pür nâle-i âşıktâ hayâl-i rûyun
Nakş-ı gülşen gibidir kâse-i fağfûr üzre

Nigehin vakt ola zûlf-ü hat arasında Nedîm
Bürünüp şâl-i siyâha yata semmûr üzre

CXXVIII

Hasretinle gül-i ter şerha çeker pehlûye
Şâh-ı gül dâğ yakar şevkın ile bâzûye

Bûseden gül gül olup ârız-ı âli dönmüş
Nev-be nev sîb-i zenahdan gül-i şeftâlûye

Bir küleh bâşına fağfûr da olsan bestir
Değmez ey hâce cihan mâli bu cüs-ü cûye

Cebr ile hâtır-ı meksûrum olur peyveste
Şiken-i tarf-ı külâhın şiken-i giysûye

Sünbül âşüfte olur hâb-ı perîşânından
Nerkis-i mesti ki gülşende vara uyhûye

Ham olur hemçü keman gayret ile şâirler
Cevher-i tıyg dedikçe girih-i ebrûye

Olmaz el-kıssa pesend etmemek ahhâb Nedîm
Böyle pâkîze-edâ bir gazel-i dil-cûye

CXXIX

Tâ kemer-gâhına dek gamzesi hâb-âlûde
Tâ girîbânına dek çeşmi şerâb-âlûde

Kangı iklimi harâb eyledin ey düşmen-i dîn
Ki yine hûn ile zin-pûş-ü rikâb âlûde

Çekesin sîneye ol şûhu keşâ-keşler ile
Alasın bûsesin ammâ ki itâb-âlûde

Sen dil-i rîşini hûn-âb ile rengîn edegör
Zâhid-i hâma gerek rîş-i hidâb-âlûde

Mîr-i zî-şâna Nedîmâ meğer olmuş pey-rev
Ki siyeh-zânu-yi kilik oldu şitâb-âlûde

CXXX

Görünen nakş-ı gam âyîne-i devrâne göre
Bakalım çeşm-i sitem-dîdemiz âyâ ne göre

Sâkı-i bahtı tehi-sâgar-i ümmîd etmiş
Bu siyeh kâse değil meşreb-i rindâne göre

Heft-hân-ı gamı bî-gam güzer eyler ol kim
Bî-muhâbâ bir iki câm-ı levendâne göre

Işk ile sığmaz idi cân-ı Züleyhâ cisme
Sîne-çâk olsa nola bu gam-ı hicrâne göre

Zülf-i dilberde sabâ yokla Nedîm-i zârı
Görünür mü aceb ol nerkis-i fettâne göre

CXXXI

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Zülf-ü külâhı verdi hâlel Mağrîb-ü Fes'e
Çeşm-i kebûdu saldı akın mülk-i Çerkes'e

Gelmiş hat-ı siyeh ruhuna âh ey gönül
Semmûr hoş yakışmış o gül penbe atlese

Çâk etmsein mi câme-i sebzî görünce gül
Bak şol¹ yeşil mukaddeme ol² kırmızı fese

Ney-zen bezimde mutrıba hemvâre geç bakar
Bilmem miyanlarında nedir bu münâfese

Ebrûlar üstüne dökülüp kâkülü Nedîm
Tasvîr-i Çîn-i yazmış o tâk-ı mukarnese

1) o,

2) şol,

CXXXII

Dil sıklet-âver-i gül olur jâle olsa da
Olmaz sahin-tırâz-ı çemen lâle olsa da
Olmaz figaanı rûtbe-res-i âh-ı saht-i dil
Bülbül ne denlü na're-keş-i nâle olsa da
Aks-i fûrûgu dehre yine lem'a-tâbdır
Mâh-ı ruhun hatınla siyeh-hâle olsa da
Olmaz niyâz-mend-i nemek-rîz-i tabîb
Zahm-i derun lebâ-leb-i teb-hâle olsa da
Geçmez hevâ-yi ışk-ı cüvânândan Nedîm
Kaamet-hamîde pîr-i dü sad-sâle olsa da

CXXXIII

Lâyık mı güller açıla feyz-i behâr ile
Bülbül kafeste zâr-ü tenük hâr hâr ile
Âdem bu kaht-ı sâl-i maârifte reşkeder
Tahsîl-i nan-behâ edene kisb-ü kâr ile
Emdir leb-i hat-âverin ey sâki sun şerâb
Ol câm-ı la'l-fâm-ı zümürrüd-nigâr ile
Kâr etti nakşı ol bütün evvel derûna liyk
Âhır karârım aldı benim bir karâr ile
Mest olmadıkça çeşmi bulunmaz nızâm-ı hüsn
Bezmin gider tarâveti bir tevbe-kâr ile
Bir gün nesîm-i feyz bulup gülşen-i emel
Gül-gonce-i murâd açılır rûzgâr ile
Âyîneye yüz aklıgı sîm-âbdır Nedîm
Sâf oldu sînemizde dil-i bî-karâr ile
Şermende eyledin bizi ey tab'-ı bül-fuzûl
Tanzîr-i nazm-ı hazret-i fahr-i kibâr ile

Nıhrır-i asr Ârif Efendî ki fahreder
Râzî der-i fazâiline iftikaar ile
Kindî ederdî kendi zebânın bürîde ger
Kilkin göreydi nazm-ı belâgat-şîâr ile

CXXXIV

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

O mest-i işveyi der-hâb edip behâne ile
Hele murâdına erdin gönül fesâne ile
Çemende sâzına mıdrâb urup yine mutrıb
Semend-i şevkını cüst etti tâziyâne ile
Kirişme-sâz edip ebrûyu çeşm-i gûyâsı
Nühüfte-savt ile şeh-nâz okur kemâne ile [1]

CXXXV

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Çin-i ebrûdan heman maksûd nâziştir bize
Yoksa bilmez mi itâb etmek nüvâziştir bize
Râh-i pür çehte geçer âhestegân çâpükleri
Esb-i bahtın germi-i refâtârı nâziştir bize [2]

CXXXVI

Mef'ûlû mefâilü mefâilü feûlün

Hep kesb-i yedindir başına her ne gelirse
Resmolmuş ezel hatt-ı cebin nakş-ı kef içre

[1] Noksan gazel,

[2] Bu da öyle,

Çerh üzre dirahşan sanırım pençe-i mihri
Engüştlerin velvele ettikçe def üzre

Zulmet-kede-i ebri biraz etmeyicek câ
Lü'lü' olamaz katre-i nîsan sadef içre [3]

— Y —

CXXXVII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Gerdeni sâf-ü beyâz öyle ki kâfûr gibi
Çeşm-ü ebrûsu siyâh öyle ki semmûr gibi

Şu'le-i hüsnüne gözler kamaşır baktıkça
Gâh-ü bî-gâh gelip şöyle dura nûr gibi

Cism-i pâkin dediler hem ter imiş hem berrak
Tepeden tırnağa dek gül gibi billûr gibi

Nigehin böyle neden hastedir ey şûh senin
Gözlerin bezm-i ezelden beri mahmûr gibi

Sû-i zanneyleyemem gayrilere sultânım
Derd-i ıskınla Nedîmâ hele rencûr gibi

CXXXVIII

Bezm sensiz görünür hâne-geh-i bûm gibi
Bat-ı mey gam getirir tâir-i meş'ûm gibi

Kisb-i yeddir denilir bâşa gelen insânın
Safha-i kefte hat-ı cebhesi mersûm gibi

[3] Kıt'a olabilir.

Sensiz ey Yûsuf-ı gül-pîrehenim câme-i ten
Zahmurur cismime pîrâhen-i mesmûm gibi

Görse¹ ol bârıkâ-i hüsnü bûtân-ı Keşmîr
Tâb-ı hayretle erirlerdi büt-i mûm gibi

Bî-nemektir teb-i hecrinde bize ey sâkıy
Gerdiş-i sâgar-ı mey lerziş-i mahmûm gibi

Yine bu nazm-ı bülend ile Nedîm ümmîdin
Zîver-i silk-i emeldir dür-i manzûm gibi

CXXXIX

Bend²-i zülfünde figaan eylemek âyîn oldu
Nâle-i dil ceres-i kaafî-i Çîn oldu

Âb-ı hayvandan iki cedvel olup efsürde
Şûh-ı sîmin-tenime sâk-ı bilûrîn oldu

Ukde-i hâtırî biz halle şitâb ettikçe
O büt-i ser-keşin ebrûları pür çîn oldu

Safvet-i tab'ımız artırdı gurûr-ı hüsnün
Mest-i nâzım bakıp âyîneye hud-bîn oldu

Sûz-ı ışk olmadı derdime devâ hayf Nedîm
Baht-ı hâbîdeye dâğım gül-i bâlîn oldu

CXL

Dili raks-âver eder sabredemem mâhasalî
Yüreğim oynadı gördükte o çengî güzeli

Al eteklik olalı cûy-ı murâd üzre habâb
Ber-hevâ etti dili nağme-i der ten yeleli

1) Görüp

2) Ser

Şevk ile vâiz-i şehr attı ridâsın çerha
Böyle şâl oynuna çıkmadı dahi şeyh olalı

Bir perî eylemedi çâre dli-i nâ-çâre
Mutribın çak çak-ı çar-pâresine çarpılalı

Âsmanda bırakıp zühre elinden çengi
Def gibi kızdı yüzü dâireden çekti eli

CXLI

Mef'ûlü fâilâtü mefâilü fâilât

Gamzen füsûn ile sühan eyler nezâketi
Çeşmin nigâh şekline kor nâz-ü nahveti
Aldın hadeng-i cevrimini sînemde koymadın
Ey kaşları keman katı cevreyledin kati
Geh sürme gâh vesme vü gâhî piyâle çek
Ey serv-i nâz çekme yeter gayri firkati
Deryâ-yi ıška dün beni baştarda eyledi
Bir dâne âl fesli Cezâyir'li âfetî
Sînemde ıskını turalım etmişim nihan
Ammâ ki kande saklıyalım âh-ı hasreti
Aldım koçup miyânını bir tatlı bûsesin
Ammâ ki yaktı ağzımı sandım harâreti
Hep kullarını etti o kân-ı kerem çerâğ
Zannım budur ki geldi Nedîm'in de nevbeti
Destûr-ı Cem-sükûh kerem-kâr-ı rûzgâr
Zâtiyle buldu sadr-ı şeref ziyb-ü ziyneti
Sadr-ı bülend-rûtbe ki ben yâlnız değil
Hâk olmadır derinde sipihrin de niyyeti
Lûtfiyle sîrim öyle ki her mûyumu benim
Ettikçe cüst-ü cû bulunur nân-ü ni'meti

Hakkaa budur ki gökteki hurşid bulmadı
Ben sâyesinde bulduğum ıkbâl-ü rif'atı

Âvîze kıl duâsını tâ arş tâkma
Ey âh-ı nîm-şeb sana Allâh emâneti

CXLII

Uşşâkın olsa nola fedâ nakd-i canları
Seyretmedin mi dünkü fedâyî cüvanları

Şevk âteşine sen de tutuştun mu ey gönül
Gördün mü dün güreş tutuşan pehlevanları

Ol perçemin nazîrini hâtırda mı gönül
Görmüş idin geçen sene sünbül zamanları

Çeng-ü çegaane zevkı biraz dursun el-amân
Seyredelim bu seyre gelen dil-sitanları

Ma'lûmdur benim sühanım mahlas istemez
Farkeyler anı şehrimizin nükte-danları

CXLIII

Ey kaşı yâ yüzün beri dönmez misin dahi
Ey gurre-i ümîd görünmez misin dahi

Billâh ne saht âteş imişsin gönül meğer
Garkoldun eşk-i hûna söyünmez misin dahi

Kani o geceler o tarablar terâneler
Ey def anıp o zevkı döğünmez misin dahi

Kâfir kızı tükenmedi mi mâtem-i peder
Sâgar çekip kızılca sürünmez misin dahi

Dil-berle mâcerânı yeter sakladın Nedîm
Nakleyleyip biraz da öğünmez misin dahi

CXLIV

Bir nîm neşve say bu cihânın behârını
Bir sâgar-ı keşîdeye tut lâle-zârını
Dil gird-i gamsız olma revâ mı ki Ka'be'nin
Ey hâce yılda bir süpürürler gubârını
Peygân gibi lebinde götür anı tîr veş
Işkın cerîde tayyedegör reh-güzârını
Âhı yetiştî bülbül-i zârın ki bâğ-ban
Çûb-ı duhân edindi gülün şâhsârını
Bir dem mi var ki âh ederek anmaya gönül
Ey serv-kad seninle geçen rûzgârını
Şevk-ı müdâm-ı va'de-i ferdâyı dinlemez
Reşk ana kim cihanda bu gün buldu yârını
Düşmen ne denlü saht ise şâd ol ki ey Nedîm
Seng üzre gösterir zer-i kâmil iyârını

CXLV

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Kime fâş eylesin dil derdini feryâddan gayri
Kime yansın yakılsın âh-ı âteş-zâddan gayri
Çekerken zevrak-ı sahbâ-yı tûfan-hîzi ey sâkıy
Sadâ-yı dil-keş olmaz her çi bâd âbâddan gayri
Getirmiş havza-i teshîre tîgîstân-ı müjgânı
Gönül mü kurtulur ol gamze-i cellâddan gayri

Yürekler mi doyar hiç ey perî ol tâb-ı ruhsâre
Seni kimler görür âyîne-i pûlâddan gayri

Ne vaz'eyler Nedîmâ gevher-endûzân-ı irfâne
Felek dedikleri hârâ-ciğer bîdâddan gayri

CXLVI

Mefâilün feilâtün mefâilün feilât

Dehânı hasreti huşk etmedik dehan mı kodu
Mıyânı mihneti ham kılmadık miyan mı kodu

Metâ'-ı vaslına cânım verirdim ammâ kim
Aman o gamze-i hun-hâr bende can mı kodu

Nice nişanlayabilsin gözüm o mekkârı
Nıkabını açıcak akldan nişan mı kodu

Siyâh kaşları mı yoksa Kahramân-ı cemâl
İki kılıç kuşanıp adın ebrûvan mı kodu

O güne zâlîme arz-ı merâma kim kaadir
Nigâh-ı hışm ile lâl etmedik zeban mı kodu

Nedîm hak bu ki bender-geh-i belâgatte
Kumâş-ı nazm-ı terin gezmedik dükân mı kodu

CXLVII

Görünmese gözüme ol perî-i her-câyî
Karâr ettiremem cân-ı nâ-şekîbâyî

İzâr-ı yârı komuş yine rengden rene
Görürmüşün hele sahbâ-yı hâlet-efzâyî

Uçurma kendini ey kebk-i bül-aceb-reftâr
O serv-i nâza düşer ihtizâz-ı ra'nâyî

Sipihre başı erer en kemîne bendesinin
Matâfım olsa nola dergeh-i felek-sâyî

Hücûm-ı nâle ile dâstân-ı Kays'î okur
Garîb hâl ile gördüm Nedîm-i şeydâyî

CXLVIII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün failât

Bûs-ı la'lin şöyle sîr-âb-ı zülâl eyler beni
Kim gören âb-ı hayât içmiş hayâl eyler beni

Şâire söz bulmağa minnet ne ammâ neyleyim
Âh kim hayret seni gördükçe lâl eyler beni

Sevdiğim câm-ı meye hâcet nedir la'l-i lebin
Bir şeker-handeyle¹ mest-i bî-mecâl eyler beni

Bağda zülf-ü ruhun andıkça bu kimdir deyü
Sünbül-ü gül biri birinden suâl eyler beni

Nükhet-i zülfünle geldikçe nesîm-i nev-behâr
Turra-i sünbül-sıfat âşüfte-hâl eyler beni

Nâ-tüvânım şöyle çeşmin hasretinden kim gehî
Sâye-i müjgân-ı âhû pây-mâl eyler beni

Gerdişin gördükçe sâkî-i mülâyim-meşrebin
«Ârzû ser-geşte-i fikr-i muhâl eyler beni»

Hasretinle ben dahi² hâk-i siyâh olsam nola³
Baht âhır sürme-i çeşm-i gazâl eyler beni

1) handiyle

2) Hasret-i çeşminle ben

3) dahi

Arz-ı hâlim çok efendim hâk-i pâ-y-i devlete
Lûtfun ammâ bî-niyâz-ı arz-ı hâl eyler beni

Ben kulun lâyük değildir vaslına ammâ yine
İltifâtın ârzû-mend-i visâl eyler beni

Güldürür yâ ağlatır yâ lûtfeder yâhud itâb
Hâsılı neylerse ol ruhsâr-ı âl eyler beni

Yâridir ol kadd-ü haddin kim müdâmâ bâğda
Vâlih-i gül-gonce hayrân-ı nihâl eyler beni

Gûyiyâ bilmez efendim bende-i dîrînesin
Kim Nedîmâ bumudur deyü suâl eyler beni

CXLIX

Mest-i nâzım kim büyüttü böyle bî-pervâ seni
Kim yetiştirdi bu gûne servden bâlâ seni

Bûydan hoş rengden pâkîzedir nâzûk tenin
Beslemiş koynunda gûyâ kim gül-i ra'nâ seni

Güllü dîbâ giydin ammâ korkarım âzâr eder
Nâzenînim sâye-i hâr-ı gül-i dîbâ seni

Bir elinde gül bir elde câm geldin sâkıyâ
Kangısın alsam gülü yâhud ki câmı yâ seni

Sandım olmuş ceste bir fevvâre-i âb-ı hayât
Böyle gösterdi bana ol kadd-i müstesnâ seni

Sâf iken âyîne-i endâmdan sînem dırıyg
Almadım bir kerrecik âgûşa ser-tâ pâ seni

Ben dedikçe böyle kim kıldı Nedîm'i nâ-tüvan
Gösterir engüşt ile meclisteki minâ seni

CL

Eyledi bir iki peymâneyle ser-gerdan bizi

Âh o sahbâ satıcı akl alıcı kâfir kızı

Sînesi destindeki peymânedен berrak-u sâf

Ruhları destîdeki sahbâ-yi terden kırmızı

Germolup oğlun bize bir bûse ıkrâr eylemiş

Dün kızın da çiğnedi ey pîr-i mey ol sâkızı

Hâne tenhâ elde sahbâ kelle germ-ü yâr nerm

Âh ey sabr-ü tahammül ba'd-ezin yâhû sizi

Varmıdır bilmem Nedîmâ bir dahi anın gibi

Dîn-ti dil hasmı riyâ cellâdı takvâ hırsızı

CLI

Sînede bir lâhza ârâm eyle gel cânım gibi

Geçme ey rûh-ı revân ömr-i şîtabânım gibi

Perde-dâr anlardım el-hak gonceyi gördüm seher

Ol dahi leb-rîz-i çâk olmuş girîbânım gibi

Reşk-i Çîn olmakla fikrim gelmedi ta'bîre liyk

Vasfı ol giysûların hâb-ı perişânım gibi

Geçmem ol gülден gül-âb almazdan evvel mûyunun

Her biri inbıyk-ı zehr-âb olsa müjgânım gibi

Cüst-ü cû ettim yine cânâ Nedîmâ bendene

Bir efendi bulmadım devletlü sultânım gibi

CLII

Bahşeden câm-ı safâya sebha-i mercânını

Hîçe saymaz âlemin İskender-ü hâkaanını

Didemin gördükde zûr-ı cûşîş-i tuğyânını
Tuttu kûhun cûylar feryâd edip dâmânını

Ayşa mağrur olma kim bir iki günde goncenin
Sîne-i sad-çâk eder gerdun leb-i handânını

Sûru ba'zın ba'za mâtem-hîz olur ebrin görün
Hande-i berk eder efzun dîde-i giryânını

Nakd-i ümmîd ile pürdür ceyb-i subh ey dil hemân
Vâm-hâh-ı âhın elden koyma sen dâmânını

Seyreder eşk-i gül-âbı hande-i gül-goncede
Âkıbet-bîn eyleyenler dîde-i irfânını

Rûy-ı tâbânın seher hâb içre bir kez seyreden
Pençe-i hurşîdden gîrâ bulur müjgânını

Sînade teng olma ey dil kim seni der-bend eden
Matla'-ı kâm eyleyendir Yusuf'un zindânını

Neyledin nittin Nedîmâ tîşe-i efkâr ile
Bî-sütûn-ı feyz-i ıskın buldun âhır kânını

CLIII

Bir şeker-handeyle¹ bezm-i şevka câm ettin beni
Nîm sun peymâneyi sâkıy tamâm ettin beni

Şu'le serv âsâ çıkar hâkimden ol yerlerde kim
Pây-mâl-i tevsen-i âteş-hırâm ettin beni

Nûkhet-i giysû ile geldin bize âh ey nesîm
Turra-i sünbül-sıfat âşüfte-kâm ettin beni

Cilve-i hüsnünle her mûyum perî-hîz olmadı
Işk ile ser-tâ kadem âyîne-fâm ettin beni

1) hand ile

Böyle ser-mest-ü harâb etme Nedîm-i zârını
Nîm sun peymâneyi sâkıy tamâm ettin beni

CLIV

Aybdır kalır geri¹ destinde yüzde karesi
Derhem-ü dînâr ile aldanma cânım pâresi
Öyle bir dürr-i yetîm-i nâzı eyler perveriş
Nola ol tıflın sadeî-kârî ise gehvâresi
Gerdiş-i sâgar kadar lezzet verirdi âşıka
Tıfl iken ol mest-i nâzın nerkis-i bîmâresi
Etmesin bîhûde diller merhem-i la'lin heves
Hancer-i müşkîn-i ebrûnun onulmaz yâresi
Gösterir âyîne-i zânûda bir gird-âb-ı hun
Hasret-âmûzân-ı ıskın gerdiş-i nezzâresi
Nola gitse kendüden hayretle cân-ı nâ-sabûr
Yâ seferdir yâ tahammül çünkü ıskın çâresi
Dil yine ser-geştedir tîr-i hevâyî veş Nedîm
Bir kemân-ebrûnun olmuştur meğr âvâresi

CLV

Cûy gösterdi yine âyîne veş rûy-i gülî
Pençe-i mihr açtı hemçün şâne zûlf-i sünbülî
Şöyle gülşen pür tarab kim gûşlar farkeylemez
Kahkahâ-yı hande-i gülden nevâ-yi bülbülî
Eylemiş gûyâ ki Hak îcâd cism-i nâzûkûn
Eyleyip âmîhte bûy-ı güle reng-i mülî

1) geri kalır

Gülşen-i hüsnün görün sünbül-hevâ-yi gülşenin
Ebr-i müşkin veş dağıttıkca nesîm ol kâküli

Tâze ma'nî rû-nümâ nazm-ı selîsinde Nedîm
Cûy gösterdi yine âyîne veş rûy-ı gülî

CLVI

Sînede evvel ne muhrık ârzûlar vâr idi
Lebde ser-keş âhlar âteşli hûlar vâr idi

Böyle bî-hâlet değildi gördüğüm sahrâ-yı ışk
Anda mecnun bîdler divâne cûlar vâr idi

Ben bu gün bir nev-behâr-ı hüsn-ü an seyreyledim
Tarf-ı destârında sünbül gibi mûlar vâr idi

Sen yine bir nev-niyâz âşık mı peydâ eyledin
Kûyuna yer yer dökülmüş âb-ı rûlar vâr idi

Ey Nedîm ey bülbül-i şeydâ niçin hâmûşsun
Sende evvel çok nevâlar güft-ü gûlar vâr idi

CLVII

Müstezad [1]

Mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün, mef'ûlii feûlün

Bir görmek ile hüsnünü kıldın beni şeydâ
Ey dil-ber-i ra'nâ
Etti nîgehin aklımı hem sabrımı yağmâ
Ey gözleri şehlâ

[1] Bu şiiri pek Nedîm'e yakıştıramadık, yazmaların çoğunda da yok.

Tâ haşre deĝin Hazret-i İlsî gibi ben de
Olsam nol zinde
Hecr-i gamın öldürmüş iken eyledi ihyâ
Vaslın beni cânâ
Kurbân olayım destine kim ehl-i kalemsin
Erbâb-ı rakamsın
Yoktur hele küttâb arasında sana hemtâ
Ey ma'ni-i yektâ
Yek dâne yaratmış seni âlemde efendim
Ey şâh-ı levendim
Halkeylememiş bir dahi emsâlini hâşâ
Allâhü taâlâ
Ey şûh-ı vefâ-dâr-ı kerem-pîşe revâdır
Mir'âta sezâdır
Vessâf olalı hüsn-ü kemâlâtına dünyâ
A'lâ vü ger ednâ
Mecnun gibi gözden akıdıp eşk ile seyli
Ey turrası Leylî
Olmak görünür ıskın ile âleme rüsvâ
Aldı beni sevdâ
Hûn eyledi bağrım feleĝin cevri-ü cefâsı
Bihûde edâsı
Tâ eyleyeli sen gibi gül-ruhları peydâ
Biçâre Nedimâ

Şarkılar

I

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Oldu teşrîfin bu vâlâ mesnede ziynet-fezâ
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana
Sâye saldın yüünn-ü iclâl ile mânend-i hü mâ
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

Heft iklim içre fermân-ı hü mâyunun revan
Şimdi sensin pâdşâhım âleme sâhib-kıran
Bâb-ı kasrında neşât olsun hemîşe pâs-ban
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

Safha-i âlemde bu kasrın hele misli adım
Kadir olmaz vafına bir vech ile kîlk-i Nedîm
Tarhını hakkaa ki merguub eylemiş tab'-ı selîm
Sa'd ola kasr-ı Neşât-âbâd hünkârım sana

II

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Kimlerin çeşmine ol sîne aceb nûr oldu
Nereye gitti o her-câyi o meh-pâre aceb
Kimlerin yâresine merhem-i kâfûr oldu
Kandedir kande o zâlim o sitem-kâre aceb

Meclis-i Cem kurulaldan olagelmiş elbet
Câmdan sonra birer bûse verilmek âdet

Bâri sen ey nîgeh-i hasret edip bir cür'et
Şunu bir söyleyen olmaz mı kadeh-kâre aceb

Târ olur görmez isem çeşmime sensiz âlem
Gece tâ subha dek ağlattı beni derd-ü elem
Fikr-ü gam cânıma kâr eyledi bilmem bilmem
Âh her-câyî koçuldun mu ki âğyâre aceb

Nağme-i çenge bedel dinler iken nâle vü âh
Heç-i sâkıy yetişirken bize derd-i can-kâh
Bir taraftan dahi ey seng-dil ey baht-i siyâh
Sen mi urdun bu gece şîşemi dîvâre aceb

Varıp ol derd-şinâs-ı dil-ü cânı görsem
Hâk-i pâyine Nedîmâ yine yüzler sürsem
Gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam
Hiç bir çâre bilir mi dil-i bîmâre aceb

III

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Mâh-ı îyd âsâ gelip ey âsaf-ı âli-cenâb
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb
Kasrlar oldu neşât ile burûc-ı âftâb
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

Yüz sürüp dâmânına buldu çemenler matlabın
Yümn-i pâ-bûsun müşerref eyledi havzın lebin
Kevkeben mes'ûd-ı ıkbâl ede kasrın kevkebin
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

Germolup şâm-u seher şevk-u tarab hengâmesi
Bülbül olsun gül-sitânında Nedîm'in hâmesi

Destine her gün sunulsun bir meserret nâmesi
Pertev-i lûtfunla Şevk-âbâd'ı kıldın şevk-yâb

IV

İyd erişsin bâis-i şevk-ı cedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör
Gûşe gûşe mihrler mehler bedîd olsun da gör
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör

Anda seyret kim ne fursatlar girer cânâ ele
Gör ne dil-cûlar ne meh-rûlar ne âhûlar gele
Tıfl-ı nâzım sevdiğim bir iki gün sabret hele
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör

Gerçi kim vardır anın her demde başka ziyneti
Rûze eyyâmında da inkâr olunmaz hâleti
Şimdi anlanmaz hele bir hoşça kadr-ü kıymeti
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör

Dur zuhûr etsin hele her gûşeden bir dil-rübâ
Kimi gitsin bâğa doğru kimi sahrâdan yanâ
Bak nedir dünyâda resm-i sohbet-i zevk-u safâ
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör

Tıfl-ı nâzım cümle gördüm deyû aldatma beni
Görmedin bir hoşça sen dahi o dil-cû gülşeni
Serv-i nâzım gel Nedîm-i zâr gezdirsin seni
Seyr-i Sa'd-âbâd'ı sen bir kerre İyd olsun da gör

V

Vakt-i gül-geşt-i çemen seyr-i kenâr eyyâmıdır
Lâle faslı İyd hengâmı behâr eyyâmıdır

**İ'tidâl-ü revnak-ı leyl-ü nehâr eyyâmıdır
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır**

**Şevk ile meyletmede diller gülistan seyrine
İzz-ü nâz-ı gül niyâz-ı andelîban seyrine
Şâh-ı âlem dahi gelmez mi çerâgan seyrine
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır**

**Şehriyârâ buldu âlem devletinde i'tidâl
Lâlelerle geldi bâğa bakşa bir hüsn-ü cemâl
Rûz-ü şeb kılmakta gülşen lûtf-ı teşrîfin hayâl
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır**

**Sâye-i adlinde ey şâhenşeh-i âli-nijâd
Hamd-ü şükr olsun ki âlem ser-teser mesrûr-ü şâd
Sahn-ı gülşen dahi teşrîfinle olsun b'êr-murâd
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır**

**Zât-ı âlî-şânın el-hak rûhudur bu âlemin
Bâğı ihyâ eylesin lûtfet hümâyûn makdemin
Muntazır yüz sürmeğe dâmâna sadr-ı a'zamın
Lâle faslı îyd hengâmı behâr eyyâmıdır**

VI

**Gerçi dil almakta hüsnün hayli isti'dâdı var
Liyk o giysûnun kafâdan ana çok imdâdı var
Çâresiz uşşâkın ancak nâle vü feryâdı var
El-aman bilmez nedir bir gamze-i bîdâdı var**

**Çeşm-i şûhundur dil-i âşıkda te'sîr eyleyen
Kâkülündür âlemi der-bend-i zencîr eyleyen
Mihr-i la'lindir senin dünyâyı teshîr eyleyen
Sevdiğim mühr-i Süleymân'ın cihanda âdı var**

Bir perîdir gerçi ammâ yoktur insâniyyeti
Âftâbı zerre-i nâ-çîze saymaz tal'ati
Nahl-i tûbâyı salındırmaz nihâl-i kaameti
Gülşen-i hüsn-ü cemâlin bir boyu şımşâdı var

Meclise bigâneler geldi nice yâd olmasın
Âşıkı pek çok cefâyâ nice mu'tâd olmasın
Şive fenninde o gözler nice üstâd olmasın
Gamze-i fettan gibi yanında bir üstâdı var

Her gülün şevkıyle bülbül gibi zâr olmaz Nedîm
Değme bir zülf-i gireh-gîre şikâr olmaz Nedîm
Her gülistanda çü şeb-nem hâk-sâr olmaz Nedîm
Değme bir dil-ber beğenmez bir dil-i nekkaadı var

VII

Gel hele bir kerrecik seyret göze olmaz yasâğ
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ
Çâr-bâğ-ı İsfahân'ı eylemiştir dâğ dâğ
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Nev-behâr erişti oldu ol zemin cennet-misâl
Garsolundu kaametın gibi hezâran nev-nihâl
Bâğlarla buldu ruhsârın gibi hüsn-ü cemâl
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Andadır seyr-i nihâlistân-ü taraf-ı cûy-bâr
Andadır gül-geşt-i sahrâ andadır seyr-i kenâr
İster isen kûhu seyret ister isen bâğa var
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Anda idi dünkü gün hemşîre-i sa'd-ahterin
Sen de gel gâhîce hâlî kalmasın cânâ yerin

Suç benim olsun beni döğsün duyarsa mâderin
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Bir Nihâlistan kitâbıdır o sahrâlar meğer
Kim ana havz-ı dil-ârâ sîmden cedvel çeker
Dâğa çık da bâğlardan eyle bu sırra nazar
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

Şark-u garb-i âlemi seyrân eden peyk-i nesîm
Der ki bî-şübhe cihân içre bunun misli adîm
Vasfına bu mısra'-ı garrâ münâsibdir Nedîm
Oldu Sa'd-âbâd şimdi sevdiğim dâğ üstü bâğ

VIII

Mef'ûlü mefâîlü mefâîlü feûlün

Gül-zâra salın mevsimidir geşt-ü güzârın
Ver hükmünü ey serv-i revan¹ köhne behârın
Dök zülfünü semmûr giyinsin ko izârın
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Bülbüllerin ister seni ey gonce-dehen gel
Gül gittiğini anmıyalım gülşene sen gel
Pâmâl-i şitâ olmadan iklim-i çemen gel
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Sal hatt-ı siyeh-kârın o ruhsâre-i âle
Semmûrunu kaplat bu sene kırmızı şâle
Al deste eğer lâle bulunmazsa piyâle
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Cennet gibi âlem yine her meyve firâvân
Sen meyve-i vaslın dahi etmez misin erzân

1) nahl-i çemen

Uşşâka birer bûse edip gizlice ihsân
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

Bir mısra' işittim yine ey şûh-ı dil-ârâ
Bir hoşca da bilmem ne demek istedi ammâ
Ma'kuul dedi zannederim anı Nedîmâ
Ver hükmünü ey serv-i revan köhne behârın

IX

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Yine oldum esîri âh bir şûh-ı sitem-gârın
Ki dil-ber sevmemiş bilmez belâsın âşık-ı zârın
Ne kâfirliklerin gördüm ben ol zülf-i siyeh-kârın
O ebrûnun o zâlim gamzenin ol çeşm-i mekkârın

O tıfl-ı nâzı gördüm rûyuna hurşîd eser etmiş
Haber-dâr olmamıştım sonra bildim neylemiş nitmiş
Meğer zâlim kaçıp tenhâca Sa'd-âbâd'a dek gitmiş
Temâşâ eylemiş âlâyını şevketlü hünkârın

Gezermiş kasrın etrâfında yer yer tâze meh-rûlar
Mukahhal gözlü Şirin sözlü Leylî yüzlü âhûlar
Heman alkış sadâsın andırırmış çağlayan sûlar
Ederlermiş duâsın pâdşâh-ı ma'delet-kârın

Güzelsin bîbedelsin şûhsun âlüftesin cânâ
Söz olmaz hüsnüne gelmez nazirin âleme hakkaa
Senin her cevrine bin cân ile sabreylerim ammâ
Beni pek öldürür ey bi-vefâ illerle bâzârın

Bugün bir mahrem-i esrâr yâr-ı nükte-pîrâdan
İşittim kim sayıp uşşâkını ey şûh-ı sîmin-ten

Nedim-i zâra benzer âşıkım yoktur demişsin sen
Efendim işte vardır ben esirin ben giriftârın

X

Serâpâ hüsn-ü ansın dil-sitansın nâz-perversin
Cüvân-ı mihribansın şûhsun nâzende dil-bersin
Nazîrin yok cihanda hüsn ile mihr-i münevversin
Behâ olmaz sana cânâ aceb pâkîze gevhersin

Eyâ gül-zâr-ı hüsn-ü behcetini nahl-i ser-efrâzı
Kim üstâd etti fenn-i işvede ol çeşm-i tannâzı
Kim öğretti sana cânâ bu denlü şîve vü nâzı
Ki dâim böyle nâz ile güler nâz ile söylersin

Yeter kaldın yeter ey tıfl-ı nâzım hânede tenhâ
Yeter karışmasınlar sana gayri dâye vü lâlâ
Biraz gel bâğa bülbül dinle gül seyret açıl cânâ
Ki sen dahi henüz açılmamış bir gonc-i tersin

Hırâmın dil-pesend-ü cünbişin dil-hâhdır cânâ
Hayâlinle Nedim'in kârı âh-u vâhtır cânâ
Atan anan senin var ise mihr-ü mâhtır cânâ
Ki bir bakışta mihre bir bakışta mâha benzersin

XI

Mefâîlün mefâîlün feûlün

Aceb nâzende tıfl-ı dil-sitansın
Güzelsin tâzesin tersin cüvansın
Gözümde nûrsun sinemde cansın
Heman kalbimdeki râz-ı nihansın

Neden eşkestedir taraf-ı külâhın
Neden mestânedir çeşm-i siyâhın
Niçin kanlar döker tiyg-ı nigâhın
Niçin sen böyle âşûb-ı cihansın

Varıp bigânelerle ülfet ettin
Dil-i zârım esîr-i mihnet ettin
Beni mehcûr-ı tâb-ı tâkat ettin
Yamansın mâhasal zâlim yamansın

Söz çama Hızr ile âb-ı bakaadan
Efendim sevdiğim ben bildiğim ben
Bu şekker-hand ile bu kadd ile sen
Hayât-ı tâze ömr-i câvidansın

Gönül kim ıkd-ı benî kâkülündür
Hevâ-dâr-ı şemîm-i sünbülündür
Nedîm-i zâr kurbânın kulundur
Sen anın cismine rûh-ı revansın

XII

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

İbi hamdilillâh Revân açıldı zevk-u şevka inu'tâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol
Dil-i düşmen harâb oldu safâlarla sen âbâd ol
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Açıldı bunca muhkem kal'alar ey şûh-ı meh-pâre
Kemer-bendin senin fethetmeğe olmaz mı bir çâre
Güşâd eyle aman ol düğme-i zerrîni bir pâre
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Bu demler mevsim-i zevk-u neşât-u şâdmânîdir
Bu asrın her günü gûyâ ki eyyâm-ı cûvânîdir
Çıkıp gül-zâra handân olmanın şimdi zamânîdir
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

Sürûr ile cihan rûyun gibi ferhunde vü hurrem
Neşât-u şevk-u şâdî ile leb-rîz oldu hep âlem
Nedîm-i zâr ile bir lâhzacık olmazmısın hem-dem
Meserret vaktidir rûh-ı revânım gül açıl şâd ol

XIII

Mef'ûlû mefâîlû mefâîlû feûlûn

Yetmez mi sana bister-ü bâlîn kucağım
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım
Âteşlik eder sana bu sînemdeki dâğım
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Sen böyle soğuk yerde niçin yatar uyursun
Billâhi döğér dur hele dâyen seni görsün
Dahi küçüceksin yalnız yatma üşürsün
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Yaklaştı şitâ ebr-i siyeh tuttu cihânı
Kalmadı sabânın gezecek tâb-ü tüvânı
Kurbânın olam geçti boğaz seyri zamânı
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Bir câm çek ey gonce-dehen def'-i humâr et
Çeşmiinde hayâlin gibi gel geşt-ü güzâr et
Nakşın gibi âyîne-i sînemde karâr et
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

Der sana Nedîmâ bunu tekrâr be tekrâr
Bigâne ile etme sakın azm-i çemen-zâr
Gürgân gibi ağyâr kaparlar seni zinhâr
Serd oldu hevâ çıkma koyundan kuzucağım

XIV

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Yine tenhâ elime girdi hele cânânım
Bûs edince lebini ağzıma geldi cânım
Gece yıldız sayar iken bu dil-i nâlânım
Doğdu nâ-gâh güneş gibi meh-i tâbânım

Dün dil-i zâr ile sohbet ederek gitmişsin
Va'de-i lûtfu kasemler ile berkitmişsin
Deheninden bize bir bûse mi va'detmişsin
Bizde bir böyle ağız müjdesi var sultânım

Sen de kendin gibi bir şûha nîgeh-bân oldun
Gül iken böyle niçin bülbül-i handân oldun
Sen nice tâ bu kadar ışk ile hayrân oldun
Hele ben sana efendim kati pek hayrânım

Çık levendâne dolaş gûşelerin gül-zârın
Meded ey serv-i revan bozma meded reftârın
Pây-mâl olmadır ümmîdi Nedîm-i zârın
Ayağın sakınarak basma aman sultânım

XV

Yeniden eski mahabbetleri tecdid edelim
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Seni bir câm-ı musaffâ ile hurşid edelim
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

İşte hûn oldu dilim gamze-i ayyâşın için
İşte hançerlere düştüm senin ol kaşın için
Pek recâ ederim unutma güzel başın için
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Yeter ağılattı fırâkın bu dil-i bîmârı
Yeter ettirdi hayâlin bana âh-u zârı
Kâm-kâr et bizi bir gün de efendim bâri
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Dil senin sohbetine tâlib-ü râgıbdır pek
Şevkımız tal'at-ı pür nûruna tâlibdir pek
Hele Top-hâne günü olsa münâsibdir pek
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

Bezmimiz rûyun ile reşk-i gülistân olsun
Handelerle leb-i la'lin şeker-efşân olsun
İ'tizâr etme Nedîmâ sana kurbân olsun
Gel benim kaşı hilâlim bize bir îyd edelim

XVI

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Sevdiğim cânâ¹ yolunda hâke yeksân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim ışkında büblül gibi nâlân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Cümle yâran sana uşşak olduğun bilmez misin
Cümlelerin tâkatları taak olduğun bilmez misin

1) cânım,

Şimdi âlem sana müştâak olduğun bilmez misin
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Gâhi Feyz-âbâd'a doğru azmedip eyle safâ
Âsaf-âbâd'a gelip gâhî salın ey meh-likaa
Gel hele gör sahn-ı Sa'd-âbâd'a hiç olmaz behâ
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Kaplatıp gül-penbe şâli ferve-i şemmûruna
Ol siyeh zülfü döküp ol sine-i billûruna
İtr-ı şâhîler sürüp ol gerden-i kâfûruna
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm
Bend bend olsun ham-ı zülfün şikâr olsun Nedîm
Sen salın cânâ yolunda hâk-sâr olsun Nedîm
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

XVII

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Erişti nev-bahâr eyyâmı açıldı gül-ü gülşen
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen
Çemenler döndü rûy-ı yâre reng-i lâle vü gülden
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Açıldı dil-berin ruhsârı gibi lâleler güller
Yakıştı zülf-i hûban veş zemîne saçlı sünbüller
Nevâ-sâz olmada bin şevk ile âşüfte bülbüller
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın dîdesi rûşen

Gelir deyü cihânın şehriyârı bezm-i gül-zâre
Temâşâ etmek için yâsemenler çıktı divâre

Tebessümle dedi gül-gonce gûş-i bûlbûl-i zâre
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

Olup gülşen çerâgan ile pür şevk-u neşât-efzâ
Zemîni lâle-zârın nûrdan tâvûsdur gûyâ
Hezâran müjde kim açıldı rûy-i gonce-i zîbâ
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

Sezâdır kim cihânın pâdişâh-ı mekrûmet-kârı
Müşerref ede teşrif-i hümayûniyle gül-zârı
Nedim'in sâzlarla okuna bu tâze güftârı
Çerâgan vakti geldi lâle-zârın didesi rûşen

XVIII

Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

Yakın gel kaçma ey şûh-i cihan hüsnün iyân olsun
Bana her bir nigâhın mâye-i ârâm-ı cân olsun
Ruhu gül lebleri mül kaameti serv-i revân olsun
Olursa bâri dil-ber böyle şûh-i nûkte-dân olsun

Seni pinhan sevip ey nev-nihâl-i bâğ-ı istiğnâ
Biraz müddet seninle zevk-u sohbet edelim tenhâ
Eğer sen gelmez isen sana ben azım ederim ammâ
Sakın kendin bu râz ağyârdan dâim nihân olsun

Bu ahd-i zevk-u şâdinin gerek kadrin bile âdem
Ki diller her zaman olmaktadır bir şevk ile hurrem
Nedimâ vakt-i Cem'de olmamıştır böyle hurrem dem
Duâ-yı devlete meşguul olup dil şâdmân olsun

XIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Sâkıyâ meclise gel cismime gelsin cânım
Ahdler tevbeler ol sâgara kurbân olsun
Ayağın sakınarak basma aman sultânım
Dökülen mey kırılan şîşe-i rindân olsun

Merhabâ ettiğin illerle revâ mı göreyim
İller emsin o şeker lebleri de ben durayım
Bâri lûtfeyle a zâlim biricik yüz süreyim
Pâyin olmazsa eğer gûşe-i dâmân olsun

Şûhsun neyleyim ammâ ki yalan söylersin
Her zaman böyle Nedîmâ'yı firîb eylersin
Hamdır meyve-i valsım sana olmaz dersin
Olsun ey tâze nihâl-i çemen-i cân olsun

XX

Fâilâtün failâtün fâilâtün fâilât

Ey şeh-i hûbânım eyle ol kad-i mevzûna sen
Reng-i gülden câme bûy-i yâsemenden pîrehan
Servsin sana yeşil şâlî gerektir nîm-ten
Reng-i gülden câme bûy-i yâsemenden pîrehan
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonçe-dehen

Devr-i Sultân Ahmed-i gaazî' dir ey şûh-ı cihan
Müjde-i feth olmada her lâhzada şâdi-resan
Sana lâyıık böyle eyyâm-ı meserrette heman

Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Mû-miyânım pek güzel yakıştı büldârî sana
Hem muvafık düştü bu destâr-ı hünkârî sana
Goncesin söyle sabâya eylesin bârî sana
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Kâkülünden perde çekmişsin ruh-ı tâbânına
Aferin ey gonce-i bâğ-ı edeb irfânına
Nâz-perversin ederlerse sezâdır şânına
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

Giymiş ol rûh-ı musavver kırmızı canfes kabâ
Lâle veş gördüm seher açıldı gülşenden yana
Cism-i pâkine münâsib gelese olurdu sezâ ¹
Reng-i gülden câme bûy-ı yâsemenden pîrehen
Bâğa gel ey gül-beden açıl gül ey gonce-dehen

XXII

Hece: 6 + 5

Sevdiğim cemâlin çünkü göremem
Çıkmasın hayâlin dil-i şeydâdan
Hâk-i pâye çünkü yüzler süremem
Alayım peyâmın bâd-ı sabâdan

Kebud çeşm-i bî-rahm etti nigâhın
Aşıkların göğsü çıkardı âhın

1) Biçtirdim cism-i pâkine eğer olsa sezâ

Sordum gerdeninden zülf-i siyâhın
Bir cevap vermedi aktan karadan

Sevdiğim bendene düşerse hidmet
Kapında kul olmak canıma minnet
Göre idim sende bûy-ı mahabbet
İstedğim budur sen bî-vefâdan

Nedimâ hüsnüne olmuştur âşık
Öyle bir âşık kim kavlinde sâdık
Kereme ne kadar değilse lâyık
Aretmez efendim şehler gedâdan

XXIII

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Bir safâ bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânın yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Gülelim oynayalım kâm olalım dünyâdan
Mâ-i tesnini içelim çeşme-i nev-peydâdan
Görelim âb-ı hayât aktığın ejderhâdan
Gidelim serv-i revânım yürü Sad'-âbâd'a

Geh varıp havz kenârında hırâmân olalım
Geh gelip kasr-ı cinan seyrine hayrân olalım
Gâh şarkı okuyup gâh gazel-hân olalım
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

İzn alıp cum'a namâzına deyü mâderden
Bir gün uğrılıyalım çerh-i sitem-perverden
Dolaşıp iskeleye doğru nihan yollardan
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Bir sen-ü bir ben-ü bir mutrıb-ı pâkîze-edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayri yârânı bu günlük edip ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

XXIV

Andırır Kasr-ı Cinânı bu dil-i nâ-şâda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a
Düşürür kevseri ol havz-ı dil-ârâ yâda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

Sürmeli gözlü güzel yüzlü gazâlân anda
Zer kemerli beli hancerli cüvânân anda
Bâ husûs aradığım serv-i hırâmân anda
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

Görüp ol tarh-ı dil-ârâyı Nedîm-i şeydâ
Vasfını eyler iken levh-i sipihre imlâ
Dedi bu mısraı bir şâir-i pâkîze-edâ
Nice akmaya gönül su gibi Sa'd-âbâd'a

XXV

Mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Aceb reşkeyledi tab'ım nevâ-yi andelibâne
Olur mu bülbül olsak biz dahi bir verd-i handâne

Açıldı lâleler güller güzeller çıktı seyrâne
Açlsak biz de bir kaç gonce-leblerle gülistâne

Sana dil-dâdeyim ey şûh istersen dil-âzâr ol
Eğer yğise de uşşâka rahmin sevdiğim vâr ol
Ne çâre kaail olduk hep cefâ-cûy-i sitem-gâr ol
Ne olur sen heman lûtfeyle bizden olma bigâne

Çekip bir iki sâgar şîşe-i nâmûsu sındırsak
Dil-i serdin biraz uşşâka germetsek ısındırsak
Seni agyârdan bir iki gün alsak salındırsak
Ne var bir turfa satsak serv-i nâzım biz de yârâne

Aman pek yârelendim ol nigâh-ı şûh-ı evbâşe
Kapıldım doğrusu ol yâl-û bâle ol güzel kaşe
Geçersen semtimizden yolun uğrarsa Beşiktaş'e
Efendim gel mürüvvet kıl senindir bende vii hâne

Seni gördüm ki ol şûhun tutup tenhâca dâmânın
Meğer kim arzederdin ışk-ı müşkil râz-ı pinhânın
Şetâretlerle gâhî güldürürdün la'l-i handânın
Ne sihr eylerdin ol şûha ne söylerdin Nedîmane

XXVI

Cemâl-i bâ kemâlin buldu revnak nûr-ü behcetle
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle
Şükürler kim yine buldun kemâl icrâ-yı sünnetle
Tıraş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Değişmem müşk-i Çin'e hâk-i pâ-y-i anber-âmîzin
Bütün dünyâya vermem ben senin bir mûy-ı nâ-çîzin

Hemîşe şevklerle geçsin evkaat-ı tarab-rîzin
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Sütürre reşk kim devletlü başından bulur devlet
Hased mıkırâza kim eyler seninle leb be leb sohbet
Cebîninden gelir âyinenin ruhsârına ziynet
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

Zamânında serâpâ resmi nevdır çünkü dünyânın
Okunsun bu yeni şarkısı da bâri Nedîmâ'nın
Hemîşe ömrün efzûn ede Hak sen zât-ı zî-şânın
Tırâş oldun efendim âfiyetler izz-ü devletle

XXVII

Fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilât

Vasf-ı hüsn-ü behceti bir vech ile gelmez dile
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele
Anlaşılmaz hak bu kim ârâyîşi takrîr ile
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Her nefes âb-ü hevâsı câna canlar katmada
İtisâbınla cihâna nâz-ü nahvet satmada
Kangı gün teşrîf eder şâhım deyü cân atmada
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Anı ziynetlerle bünyâd etti sadr-ı a'zamın
Tâ ki açılsın temâşâsiyle tab'-ı ekremin
Lûtf-u ihsan kıl dıriyğ etme efendim makdemin
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

Ben kulun sordum Nedimâ'dan anın evsâfını
Vasf-ü medh etti be-gaayet tarhını eşrâfını
Rûha teşbih eyledi hattâ hevâ-yi sâfını
Gel Şeref-âbâd'ı gör şevketlü hünkârım hele

XXVIII

Sînemi deldi bu gün bir âfet-i çâr-pâreli
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli
Çifte benli sîm gerdenli güneş ruhsâreli
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Bir cüvan kaşî sarık sarmış efendim başına
Sürme çekmiş itr-ı şâhiler sürünmüş kaşına
Şimdi girmiş dahi tahmînimde on beş yaşına
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Şeh-nişinler ziyneti âguuşlar pîrâyesi
Dahi bir yıldır yanından ayrılalı dâyesi
Sevdiğim gönlüm sürûru ömrümün sermâyesi
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Şivesi nâzı edâsı han'desi pek bî-bedel
Gerdeni püskürme benli gözleri gaayet güzel
Sırma kâkül sîm gerden zülf tel tel ince bel¹
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

Ol perî-rûyun cefâ-yi çeşm-i cellâdın demem
Derd-i ışıkyile Nedim'in âh-ü efgaanın demem
Tarz-u tavrın söylesem mânî' değil âdın demem
Gül yanaklı gülgülü kerrâkeli mor hâreli

1) Sîne-i kâfûruna kakma ilik dense mahal

XXIX

Feilâtün (fâilâtün) feilâtün feilâtün feilât (fa'lün)

Yine bezm-i çemene lâle fûrûzan geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi
Bülbül âşüftelenip bezme gazel-han geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Çıkıp ıkbâl ile gül-zâra şehenşâh-ı cihan
İltifâtiyle eder gülleri şâd-ü handan
Lâle-zâra gelir elbet yine sultân-ı zaman
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Seyrolup raksı yine dil-ber-i mümtâzların
Yine eflâke çıkar nâleleri sâzların
Câna âteş bırakır şu'lesi¹ âvâzların
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Ney-ü santûr-ü rebâb-ü def-ü tunbûr ile çeng
Nâgne-i bülbül-ü kumrîye olup hem-âheng
Pür eder âlemi şevk-u tarab-ı revgâ-reng
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

Can-fezâ turra-i hûban gibi zülf-i sünbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi rushâre-i gül
Dün gülistanda işittim ki deridi bülbül
Müjdeler gülşene kim vakt-i çerâgan geldi

1) nâlesi

Rubâîler
ve
Beyitler, Müfredler

Rubâiler

I

Sâkıy nıgehin tamâm kâr etti bana
Hayretle cihan yüzünü târ etti bana
Sahbâya behâne bulma vallah billâh
Nittiyse o çeşm-i pür humâr etti bana

II

Duyduk iki yâr ahd berkitmişler
Bir manzarı hoş kenâra dek gitmişler
İhyâ edip ol şebi tarabla hakkaa
Tecdîd-i berât-ı zevk - u şevk etmişler

III

Rakkas bu hâlet senin oynundamıdır
Âşıklarının günâhı boynundamıdır
Doymam şeb-i vaslına şeb-i rûze gibi
Ey sîm-beden sabâh koynundamıdır

IV

Zâhirde eğerçi cümleden ednâyız
Erbâb-ı nazar yanında liyk a'lâyız

**Saymazsa hisâba nola ahhâb bizi
Biz zümre-i şâiranda müstesnâyız**

V

**Gam çekme sipâh-ı gamdan ey sâkı-i şeng
Bârende sanıp tekerg tutma dili teng
Gönderdi felek hisârın imdâdı için
Kantârlar ile dâne-i tûp-ü tûfeng**

VI

**Erbâb-ı dil oldu hep cüvâna meftun
Hiç kalmadı bir zen ülfetinden memnun
Ekser şuarâ-yi asr kullanmazlar
Bıkr olduğı için sühande tâze mazmun**

VII

**Zannetme ki ra'd-ü berktir etti gulû
Top şenliğidir hisârın ey sâkıy bu
Âmihte kıl tekerg ile sahbâyı
Sun rind-i mey-âşâma dolu üzre dolu**

VIII

**Âh ol yâl-ü bâl o kadd-i dil-cû
Ol kaamet o lahm-ü şahm yâ hû yâ hû
Ser tâ be kadem rek be rek-ü mûy be mû
Pistân-ü küs-ü sürîn-ü nâf-ü pehlû**

IX

Ol muğ-beçe-i ferve-fürûş-i dil-cû
Âşıklarının etmede zahmına rufû
Kakum dilesem sîne-i billûrun açar
Semmûr desem cünbişe başlar ebrû

X

Efsûs Nedîm-i zâr-ü mihnet-dide
Düşmüş vatanında gurbet-i câvîde
Sad hayf o gûne tâze-mazmûn-ı hüner
Bir beyte henûz olamamış küncide

Beyitler ve müfredler

Alem veş «Nîze-i rümmâni» oldukça çemen-pîrâ
Bula râyât-ı hâkaan-ı cihan nusratla isti'lâ

Çü ebr-i nev-behârî sâye-endâz olmada bî-şek
Gülistân-ı cemâl-i dil-rübâ sünbül-hevâdır hep

Işk bir sînede kim tarh-ı gülistân eyler
Dâğımı gül elîfin serv-i hırâmân eyler

Gayri bir yâr ile yok kârım aman hey kâfir
İ'timâd etmez isen gel yüreğim yâr da gör

Hem nigâhı hem ebruvânı urur
Beni hme târi hem kemânı urur

Bu nâzûk lâle-i zîbâ ki olmuş nâmı «Gül-ruhsâr»
Ola hünkârımın bezminde sad şevk ile hidmet-kâr

Hatt-ı reyhânın ki nesh-i nüsha-i reyhânedir
Çeşm-i mestin Nerkisî hattıyla bir mey-hânedir

Gel ey piyâle hat-ı la'l-i yârdan ne haber
Sevâd-ı kışver-i bûs-ü kinârdan ne haber

Râh-ı belâda eyliyelim cismimiz gubâr
Kûy-ı nigâra irgüre şâyed ki rûzgâr

Hemîşe bu müferrih lâle-i dil-cûy-ı hüsn-âmîz
Ola ismi gibi bezm-i şehenşâha «Ferah-engîz»

Bâde peymânesi çek sürme çekip neylersin
Öyle dünbâle ki var çeşm-i siyâhında senin

Nerm-ten dil-berlerin âzârı da şîrîn olur
Lezzetin telheylemez çîn-i cebin pâlûdenin

O şûhun la'l-i şîrini gamiyle hâk olan zârın
Nebâtın mı yedin tûtî ki mercân oldu minkaarın

Gördüğüm günden beri sad dâne hâl-i ruhların
Dilde tesbîhimdir ol fülful gibi çok benlerin

Serde fikr-i tal'atın berk urdu medhûş oldu dil
Sînede ıskın zeban depretti hâmûş oldu dil

Ettiği lûtf-u mürüvvetleri devrinde o Cem
Serçe parmağı kadar eylememiştir Hâtem

Gel ey gönül yine bir âh-ı hasret eyliyelim
Sipihri tahta-i meşk-ı felâket eyliyelim

Zât-ı pâk-i pâdşâhîdir cihân-ârâ olan
Lûtfudur sermâye-bahş-i behcet-i dünyâ olan

Rişte-i ten zeyn olaldan katre katre kaandan
Yüz çevirdim sebha-i sad-dâne-i mercândan

Kıl nigeş bâlâ-bülendânın hat-ı ruhsârına
Bak sipâh-ı işvenin râyât-ı mushaf-dârına

Gülşen-i âlemde ettikçe çerâğan mihr-ü mâh
Lûtf-ı Mevlâ ola «Şevk-efrûz»-ı tab'-ı pâdşâh

Açılmış görmedik yâri der âguuş eyliyenlerde
Anınçün çâk-i dâmen dahi olmaz pîrehenlerde

Kabâ-yı surh ile çıktı gül-i nâzım temâşâye
Yahud tûfân-ı âteş şu'le-endâz oldu dünyâye

Yakıp fûrûğ-ı ruhu tâze dâğ dâğımıza
Kul oğlu dil-beri âteş kodu ocâğımıza

Görünce sînesinde tâb-ı mihr-i rûyun âh ettim
Bana bir sim pertev-sûz ile dil-ber duhan yaktı

Ol âteşin kabâ ile görseydi dil-beri
Hurşîd ederdi da'vi-i murg-ı semenderî

Edip zuhûr-ı hat-ı sebz-fâm-ı jengârî
Dü hâbe mahmile dönmüş harîr-i ruhsârî

BİTTİ

Farsça ve Arapça Şiirler

تضمین مطلع خواصه حافظ شیرازی

برای عزت بیک گوید

دلت براتش پرتاب و تب سپند مباد همیشه خاطر پاک تو مستند مباد

بدست رکن بازوت در کند مباد سر مبارکت از خستگی بنید مباد

تنت بنار طیبیان نیاز مند مباد

وجود نازکت آزرده گزند مباد

سراپنجه سیخوری بر چهره مهر نور باد سراپنج نوش کنی در جگر گل تر باد

طبایع از چمنی طبع تو همچو چاکر باد قوازه بر فراجت حیات پرور باد

تنت بنار طیبیان نیاز مند مباد

وجود نازکت آزرده گزند مباد

غناصرت همه آمیخته چو شیر و مسکر مجاری همه انوار پاک در روشنتر

جهیدن همه شریانها بوزن و قدر براعتدال همه خلطها ز یکدگر

تنت بنار طیبیان نیاز مند مباد

وجود نازکت آزرده گزند مباد

خدا برین هیجان علل قرار دهاد نخال جسم ترا گل بجای خار دهاد

بجای ناقص حسی نشاط حار دهاد قمر خانت بکف جامه تابدار دهاد

تنت بنار طیبیان نیاز مند مباد

وجود نازکت آزرده گزند مباد

ندیم چون خبر علت از سبب شود ز دست طبع توجع قرار و صبر بود
 درین میان زمین مطلق گفت و شود چنین که بیل شیر از غنای فرمود
 منت باز طیبیان نیاز مند مباد وجود نازکت آرزو ده گزند مباد

مثنوی در وصف حوض الاراقصری هتما

خوشا حوض دیش فزنده کاخ	بگردار دست کریان فراخ
همانا در آن حوض بلور فام	ز مهتاب و از مه کجست و رخام
زد از موج برگردن عمر بند	در آورد ناهید را در بکند
کندی که شیرش فکند از گهو	کشد شیر گردون ز بالافرو
ز بهر وی ستاد روشن روان	تراشید سنگ از دل مھوشان
که شد از کران تا کران انجین	طرز زنده و دلبر و دلشین
بر ورق نشیند رومی بتان	خروشان و خندان و بازی کتان
شبانگه در اطراف آن شمعها	در خنده همچون نجوم سما
بان حوض قصری بهشتی تژاد	نشد چو طوطی بر آینه شاد
مژن بصد گوزنک و نگار	بسان گلستان بفصل بهار
تو گویی یکی نغز طاوس ز	بی فراخت گردن بگتر د پر
به پیش گلستان چو نوگر بپا	ز کوهش یکی پاسبان در قفا
ز دریاچه نور شد کامکار	ز دریا ازان رو گرفته کنار

مشابه باردی بهشت ان قدر
سرایاد لجوی و خاطر فریب
بنی چو کردی درو چشم باز
سمه طرح مطبوع و دانایند
باید که بردی بگردون محاسن
جهان صدر دانی والا شراد
وزیر خردمند و عالی تبار
هنر از کلکش ببدی و کام
زدشش بدریای سرمایه ها
بزمش سخنها همه پاک و لغز
برای ز کلکش در شا هوار
ایا صدر دیشان نیکو نهاد
دم قید فردا یکسو فن کن
بسی همچو مار بیاورد و برد
باید در آن کاخ پرنگار
چو گلها نشینم خندان بهم
نگار ساقی آن آب یاقوت فام
بکهنه بھارم هوس تازه شد
بجو شید مغرم چو خم شراب

زمینوشان میداد سر بس
بموج کمند آردش به بشیب
بخزشت دمانی و آرام و ناز
سمه آرزوی دل مو شمنه
که صدر جهانش یفکنه اساس
فلک پایه دستور ر سطو نهاد
جو غمزد و فرزانه و هوشیار
سخن از طبعش نشانت و نام
ز خلقش بگزار پیرایه ها
ندیمانش سربک سمه موش و مغز
یار دز گفتار باغ و بهار
سپهرت غلام پرستنده پاد
تو دانی که گردون فرست و فن
جهان را بیک جو بناید شمر د
بسازیم جشتی چو خرم بهار
ر یانیم دل را زانوه و غم
بیاور که کام جهان شد بکام
چو طنبورم این سر آوازه شد
رفت از دلم میل آرام و خواب

بیایا بنیم رخت شاد کام	بیایا بریزم فروز نک و نام
بجای بمن کامرانی بخش	نستی طبعم توانی بخش
که تا هیچو بر جیس گیرم قلم	بیزم بزرگان نوابی زخم
کنم وصف آصف بدان سان بلند	که در شرم ماند کمال خجند

همانا خداوند پاینده باد
جهانش بکام و فلک بند باد

۱

ای شکست بجانان رو باز آجواب اما	هم خود برو و بر خوان این نامد جواب اما
ان دم که کند جلوه ان نور بصیردیش	چشم از دو جهان بر بندنی از پی خواب اما
خط آمد و اکنون هم کافر یک چشمش	انجیل ستم خواند از روی کتاب اما
برابر بهاران هم ساقی ز توقع باب	دندان کلیدم ساز از موج سراب اما
کش و سمه بران ابرو از تو ز کمان لیکن	گلگونه بران رخ زن از رنگ شراب اما
هین بگذردان آمو باشد که می از پی	روای نگد حسرت اما بشتاب اما

بشوزیدیم ما این تازه غزل مطرب
منگوش کن از گوهر در گوش باب اما

۲

ز بس در وصف اندام توری حسن مطلعها	که از شوخی معنی می دهد چون نفس عرها
بکا پرده کنجایش پذیرد قلم آتش	سرت کردم پیش این حسن رحمی کن بر قرها
بنوش و بزم را با خنک دلمان گوهر کن	مباد دور از لعل لب جام مرصعها

ندیاگر نشیند در ته پای غزل لیکن
زند پهلوی چرخ از نخوت نام تو مقطعه‌ها

۳

که سوخت شعله گوسر ز آب در ته آب که بست بر کف مرجان خضاب در ته آب
چنین که میگذرد عمر دل به بغیر اغ ممکن چو سبزه ترسیل خواب در ته آب
پیش صاحبان ناقصان شوند آخر چو موم زیر رنگین در حجاب در ته آب
ز بس که موج صفار چمن خیزد تو که ماند غنچه تر چون تراب در ته آب
نشندیم زد دشمن حسد بنظم ترم
بنای سنگ نباشد خراب در ته آب

۴

غمزه را آن چشم کلگون قدر میداند که حیثیت تیغ را ریزنده خون قدر میداند که حیثیت
عشق را آن چشم میگون قدر میداند که حیثیت باده را مخمور افزون قدر میداند که حیثیت
قدر گوهر در رنگین دان مجسمت این شوخ مر که دید از خانه بیرون قدر میداند که حیثیت
دامش را اشک خود بهتر ز گوهر گرچه بود قیس را بسیار با مومن قدر میداند که حیثیت
دم مزنی از قد یا این مصرع بر جسته را مر که دارد طبع موزون قدر میداند که حیثیت
تقریر قلمت و آرون تا خواند خطش ان را غم نخت و آرون قدر میداند که حیثیت
مر که دارد دست نهد دامن صحرای کف دشت را تنها بختون قدر میداند که حیثیت

مست شویم کرده با این مصرع نامی ندیم
باده را در خم فلاتون قدر میداند که حیثیت

آب شده تا شخم اندر جمل خوابی گرفت لعل خون خور د از جها تا قطره آبی گرفت
 عالم آبت چنان وحشت فراشد که شراب مردم چشم تو خوی آدم آبی گرفت
 خانه مردم کجا که گشتگان آرزو سر سر مویم جدا تا بوت سهرابی گرفت
 غافل از مهر یقین بکنده غفلت را بیار همچنان طفلی که در شب کرم شنبابی گرفت
 رام نتوان کرد مش آفر بسوز دل ندیم
 گرچه با آتش تو انم آدم آبی گرفت

خسته عشقم که فرما هزارم میکشد ۶ شمع بزم توبه ام باد بهارم میکشد
 من هلاک عشقم سودا ش میگوید طبیب این جهالت زود تر از بحر ایام میکشد
 کرده با آینه رخ امتحان مردغم لیک من در بیم آن کایینه دارم میکشد
 میزند یک تیر و باز از سینه بیرون میکشد آه این کشتن که باز ختم دوبارم میکشد
 مرده سیما می باید همین آینه را زین سبب از سینه دلم بیقرارم میکشد
 زخم تیر غمزه اش را چاره مست با چه سود زلف در فراق چون مرغ شکارم میکشد
 و عدو قتم کرده است اما بمر نامی برد بارها در قید و بند انطام میکشد
 نیست محتاج کینگاه آن پرپی که همین می نماید خویش را و آشکارم میکشد
 زخم شکم آن ده در دل که در آخر ندیم
 آتشین شمشیر طبع را عذارم میکشد

نورنگاه مایی زین چشم تر میدیش
 نور نظریه یعنی کز آب تر نگردد
 در بر کشم چنانش در سینه دل نداند
 آن طور بوسه دزد لب باختر نگردد
 آنان که مایه دارند فکر سخن ندارند
 بند که خاسه هرگز از پیشکتر نگردد
 رسوائی تابا شد عاشق بگیرد آرام
 طشی که افتد از بام از راه بر نگردد
 سرچند دل شود تنک بر جاست زکوش
 آب از فشردن دست دواز گهر نگردد
 بر تخته نیا و از از گفته خویش
 طبع غمائی نامی مفتون ز زنگردد

۸
 از بزم اگران سرکش دلتنگ برون آید
 آهنگ گریان چاک از چنگ برون آید
 آن کو هکن عشقم جایی که زخم تیشه
 همراه شرر شیرین از سنک برون آید
 بهر زطر کسشم از بس که اگر فصاد
 بر کن ز ندم نشتر آهنگ برون آید
 من خاک سر شتم لیک از سینه معنی
 مانده کف از خاک گرنک برون آید
 این طالع کچر قار تارنده بود مارا
 جای گهر از دریا خرچنگ برون آید
 همچون نگه زنگی از خانه آیین
 از تنک ندیم آهم با تنک برون آید
 سوش رودان گل گریک خطوبه این دی
 از خویش گلستان صد فرسنگ برون آید

۹
 نیست قدری مژه موی میاز با خط
 ز بروزیر چاهت بچان خوانا خط
 خط روی تو هلاک قلم صنم ساخت
 که چنان کرده بران کاغذ ترا ملا خط

شید یقینم که الفبای جمال آخر شد
 صورت لام ولف کرد بهم پید خط
 از رک ریثه لب حرف نعم میکلش
 گرچه در سنده وصل نماید لا خط
 معنی شوق توان خواندن از همچون آب
 بر لب جام که نوشت چنین خوانا خط
 زلف خال و نگه چشم و لب طره ندیم
 این سمه صید ترا کرد مرا تنها خط

لعنت چو غنچه بر سر جام شراب کن
 خط دمیده سرمه چشم جباب کن
 من بوسه گاه می شمرم موبو ترا
 از لطف جای بوسه تو خود انتخاب کن
 یاد رکاب می نه و یک خطوه از قضا
 پای دو صد نگاه هوس در رکاب کن
 میسوخت دل ز گریم غم یک شکر بخند
 شیرین تبسمی نمک این کباب کن *
 ناخن بداغ سینۀ من تابکی زنی
 او را می حواله بند نقاب کن
 میخواستم ز لعل تو کستاخ بوسه بی
 من کرده ام گناه تو جاناثواب کن
 پهلوی باب دیده ده ای کمتر از کباب
 با سیل اشک خانه آتش خراب کن

اینست بس فلک ز تو مطلب ندیم را

از بندگان آصف دیشان حساب کن

باز من بدل خیال مدح ضعیف اوست
 ای روح قدس دیر بمانی شتاب کن
 یک معنی ام ز دفتر خورشید برگزین
 یک بیتم از قصیده صبح انتخاب کن
 گفتم بدل که رفعت جاوید بایست
 خود را بوسه در او کامیاب کن
 تا که شنید و بانگ زد و گفت آسمان
 کای بی ادب ز گفته خامت جباب کن

اول بیا بگرسی خورشید بر نشین و آنکه سخن از آن در و لاجنب کن
یارب همیشه آن در و لاگت ده باد
یارب دعای پیر و جوان مستجاب کن

۱۱

از سر چو سیل در گذر و براه زن در کوه سار موج بدیاشناه زن
زان مهر چون مفارقت افتاده چاره نیست خواستی بسینه خنجر خود همچو ماه زن
تا چندی دل شکستی و خون جگر خوری در کش میاله و شکنی بر کلاه زن
عشقم توان کشید ز سر مو زبانه دامن بر آتش تو همین گاه گاه زن
حیرانان عشق ز آشوب فارغند از خویش رفته را بنود پاک راه زن
مرغ رسیده ام قفسی چند بشکستم
دام مرا ندیم بصد انتباه زن

۱۲

دل صد پاره بصد داغ هم آغوش مکن ای پری و عده تشریف فراموش مکن
آفتابی و جهان منتظر دیدارند بخدا این رخ تابنده برو پوش مکن
سینه مر چندی که تلست در و جان کنج خازن تلست بگویند اگر گوش مکن
نوبت می گلزنک بر رخ گل بگشای بیل زار خود از زمره خاموش مکن
تا که قمار خود از یاد نگاهش زود چشم مستان در مرتبه مهوش مکن
یک شکر خنده و مر این قدر از زمره فراق بی سروبی دل و بی طاقت میهوش مکن

بر سر راه ندیما دل و جان خواهد باخت
ای پری و عده تشریف فراموش مکن

۱۳
بیا بجلوه چهار خراب قامت کن قد چو سرو الف سینۀ قیامت کن
بحوی نام نکو کمر از عقیق نہ گشاده جبره شود آب روحیات کن
خدنک بانگه گچ رسد بمنز لگاه ز ماه گزنگرد گچ تو استقامت کن
بی نگاه رفتی و سوختی ای دل نگفتمت که زدوش بین و راحت کن
نہ شبنمست دل غنچه آب شد بلبل ازین ترانه خویند دمی فراغت کن
ترا هنوز ندیم این قدر رخمار کست
ترا که گفت که بی یار طرح عشرت کن

۱۴
باقه موزون چه شوخ و لعل افتاده طفل مصرعی و در کوی طبع زاده
موسم طفلی گذشت و تو سرت کردم هنوز بوس را رو داده و آغوش را آماده
در چنین وقتی که گل ساغر بیاد می کشد مردم از غیرت چو ساغر زلف بر نهاده
بارگانه کز رخ پر شرم و از الطواریم بر سر یاکان گلی در بزم زندان باده
از سده عالم مرا کافیت بعد از جام محی دامن دشتی لب کشتی و روی سادہ
فیض آگاسی زمی جوید فلاحون هم ندیم
تو مگر مستی که دامن خم از کف داده

رباعیات

۱
ای خواجه ز دل کره گشودن باید وین آینه را بسی زدودن باید
خامش بنشین ز گفت و گوناید کار گفتن سہلست آزمون باید

۲
این راز کہ اہل دل ہی میگویند و اندر طلبش گریوہا می پویند
آنانکہ ز صفحہ کتابش طلبند از داغ یلنک بوی گل میجویند

۳
گفتہ بسی و گفتنی سم بسیار اما کہ هنوز بہ اند این سرکار
مالت همین بس و در نقش و فریب عشقت همین بس و در خواب و بشار

۴
گامی کہ شوم بزم ای نور بصر و ان آیتہ مرقق آید بنظر
برگیر پیالہ و آواز بد یہ چارہ ندیم زار بنگر بنگر

۵
ساقی سقا امان امان بازا باز پر کن قدحی از ان می سینہ گزار
وی مطرب شک لکھتہ بہر خدای طنبور بہل زد دست و خاطر بخوار

۶
افسوس و دروغ آدمی زاد دروغ بر عمر عزیز رفتہ بر باد دروغ
آخر جو چراغ کشتہ میخواستہ این چہرہ سرخ و قد شمشاد دروغ

یک دست کرد جام فیروزی ز یک دست دیگر بدست محبوب فرنگ
 هین بوس و کنار و هان سرود و آهنگ

در میکده نغان زمی مینوشم زین میش چه مشکلی که مردم اینجا
 فی مینچه کشید در آغوشم مشرب بخزند و من ریابغوشم

تا چند حرف جام گلزنک نیم انصاف بده زمانه انصاف بده
 ۹ نظاره بیار و گوش بر چنک نیم این دل نه ز آهنت و خود شک نیم

چون سینه نانی پر خروش آمده ام بآئند چه خوش آمد که در مجلس می
 ۱۰ همچون خم می تمام خوش آمده ام همپای صدای نوش نوش آمده ام

جمعی که ز دند تکیه بر ملک جهان اکنون بجهان نمائند از ایشان خیری
 ۱۱ خور و لبسی فریب عمر گذران جز رستم و زان و سام بهمان فلان

این بوالهوسان که لا کردند آیین اینست که از گونه سراید اعمی
 ۱۲ از راز بگویند چنانست و چنین یا آنکه زبانه حرف گوید عنین

۱۳ دیدم نشسته یار در انجمنی
ساغر بکف و ببت نه تاننه نے
گفتم که امان یساجی وار درگفتا :
خاکش بدهن یساجینک آه سنی

۱۴ آمد ز درم مست بت او باشی
باکایه چینی و سبوی کاشی
گفتا تو کنون چنانکه من خواهم باشی
چون من بروم چنانکه خولمی باشی

قطع

بخانه دوستی آید که تقویم مینوشت گذاشته بمهمی رفته بود دنیا مد
نشینی چون ناله زنجیر بحانه شاید که نهم نام تو سودای بهانه
پای تو مگر خانه تقویم نویس است تا چند بگردی تو چنین خانه سخانه
در منزل ما باری بیازنی این عذر تا با تو چراغی بغیر و زیم شبانه

مفرد

شهرستان بول در مرگوشه صد مچهاره
مال قارون باید و مهر ز آهس پاره

مطایبه

ناگهانم تبی بدست افتاد
شیوه کار انچنانکه هیچ پیرس

باد بود در میان زرم * خوشگوار اینچنانکه هیچ پیرس
 یک دوسا غر کشید کشت خوش لاله زار اینچنانکه هیچ پیرس
 سمة شب در میان من و او سرو کار اینچنانکه هیچ پیرس
 او در آغوش و من زستی گیر شرمسار اینچنانکه هیچ پیرس

صبح ناگاه رفت و من ماندم
 پر خمار اینچنانکه هیچ پیرس

عرب

کان فی مجلس انس صبی نصرانی مع امه و عیسی قد حال للصبی عطی امه

ولیه سقی الخمر النقی لآمه الح صان ولم نیف النقاء من العرض
 لنن مورواها بما عناقه فكانت سقته ما رماها الغض

اهدی الی قبودان باش فجانا فیه بقول

بعثتک فجانا هینا لک شره لیثم من فی انا ملک الغرا
 فنه الذی بالصین حن الیکم فصار فی بحر لکنی یخدم البحر

قال في مَسْرَّة على جبل الحصار تشوق إليها
سمعت من الاعراب ذكرى منازل
تبيحهم صفراً وتسبهم قفراً
فما لي لم اذكر حصاراً وخلفه
مربع شوق آباد والخوض والفطر
فان ان لم اذكر فلت بغافل
فهل قبل نسيان تكلفني ذكراً
فما ان لم ابرح احن الى اللقا
وسمعي الى داع وقولته بشرى

وله من خطه

نزلت زول الغيث بالبلد المحل
فما لك في زور الاصاغر معتب
واحييت ارضاً كنت فيها من الابل
نزلت بباطلقا واقبلت باسماً
وليس لغيث في الخدور الى سهل
وآبدت ما بدى سيمان للنمل
وكنت زرعت الحب في القلب حاليماً
فما بد للزراع من زروة الحقل
وانت حمام والحوادث جمته
فمثلك لم يستغن عن صارم مثلي
وانما الغرم ان خان الصوارم لم يخن
وقد اذامال الزمان الى الهزل
يلوذ الى قرم جيل سميع
سخرى وفي طاسر الفرع والاصل
يخبز عن فضل غرير وسود
على وجه سيماء الباحة والنبل

له خلق كافر وخص يزهو ومنطق
اذا لم يكن ظل ينوب عن الظل

يدعوه قبو دان باش وهو ارمه قال بديته ومعذرا

وانت وقا كان الله ترسل عاذا	الى ارمه شكواه منه ومن بين
وانت وايهم الله عيني ونورها	قدم غرة الاعيان واسلم من الشين
فكيف الاقنى منك شمساً منيرة	وسوف اداوى ظلمة العين بالعين

Farsça ve Arabça Şiirlerin tercemeleri

Hâfız-ı Şîrâzî'yi tazmin

Gönlün, parlak ve harâretli ateşe üzerlik olmasın, tertemiz hatırın hiç bir an ihtiyaç derdine düşmesin. Kolun, kan alıcının eliyle bağlanmasın, mübârek başın hastalıkla çatılmasın. Bedenin, doktorların nazına niyaz etmesin, nâzik vücudun zarar görüp incinmesin.

Ne yersen sinsin, yüzünü aydın güneş gibi parlatsın. Ne içersen ciğerinde tâze gül olsun, açılsın. Tabiatler senin tabiatine karşı kula dönsün, kuvvetler, mizacına can bağışlasın. Bedenin, doktorların nazına niyaz etmesin, nâzik vücudun zarar görüp incinmesin.

Unsurlar, sütle şeker gibi uzlaşıp karışsın. Yellerin geçitleri tamamıyla temiz ve aydın olsun. Bütün damarların, ölçülü bir tarzda ve lüzumu derecesinde atsin. Bütün hıltlar, birbirine karşı mutedil bir halde bulunsun. Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzik vücûdun zarar görüp incinmesin.

Tanrı, illetlerin bu coşkunluğuna bir karar versin. Fidan bedeninde tiken yerine güller açtırsın. Hummâ ateşi geçsin de yerini harâretin vereceği neşe kaplasın. Ay yüz-lüler, elleriyle sana kadeh sunsunlar. Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzik vücûdun zarar görüp incinmesin.

Nedim, hastalığını Said'den duyunca ağrıların, sancılarının eline düştü, sabrı, kararı elden gitti. Bu sıralarda dedi-

ğım ve duyduğum söz ey İzzet, ancak Şîrâz bülbülünün şu matlaından ibaret: Bedenin, doktorların nâzına niyaz etmesin, nâzık vücûdun zarar görüp incinmesin.

Gönül alan havuzlu eşsiz köşkü anlatan mesnevi

Kutlu, aydın köşkün önünde ne de hoş bir havuz. Kerem sahiplerinin elleri gibi açık, geniş. O billûr renkli havuzun kireciyle mermeri, ay ışığıyla aydan meydana gelmiş. Dalgasiyle ömrün boynuna ip salmış, bağlamış, zühre yıldızını kemende urmuş. O havuzdaki aslanın attığı kemende gökteki esed burcu baş eğmede. Gönlü aydın üstad o havuzu yaparken ay yüzlü güzellerin gönüllerini taş yerine yonup kullanmış, o yüzden bir uçtan öbür uca kadar bu derece düzgün, dilber ve alımlı olmuş. Rum ülkesinin güzelleri kayığa binip coşarak, gülüşerek, oynaşarak geçerler. Geceleyin kıyılarındaki inumlar, gökteki yıldızlar gibi parlar. O havuzun önüne cennete benzer bir köşk yapılmış. Sanki bir dudu kuşu, neşeli bir halde aynanın önüne oturmuş. Bahar zamanındaki gül bahçesi gibi yüzlerce renge bürünmüş, yüzlerce bezentilerle süslenmiş. Görsen dersin ki bir erkek tavus kuşu boynunu kaldırmış, kanat açmış. O nur gölünden murad almış, o yüzden denizden yan çizmiş. O kadar nisana benziyor ki baştan başa cenneti andırmada. Tamamiyle gönül alıcı, hatır kapıcı. Dalgalandıkça aya kemend atarak aşağı çekmede. Gözünü çıp bir baksan neşedeng huzurdan, nazdan başka bir şey göremezsin. Tamamiyle tabiate uygun, bilenlerin beğeneceği tarzda. Tamamiyle akıllı, fikirli kişilerin gönüllerinin dilediği gibi. Elbette gökyüzüne dokunacak, onun temelini dünyanın sadrı attı. onu o yaptırdı. Cihanın sadrı olan soyu yüce, akıllı, tedbirli, derecesi gök kadar yüce, özü Aristo gibi kâmil, soyu sopy üstün, akıllı, tedbirli, yiğit, cömert vezir. Hüner, onu kalemikle yüceldi, meramına erişti. Söz, onun tab'ının bi ardı ve sanı Denizlerin sarmayesi, elinden hasıl olmada. Gül bah-

çeleri, ahlâkından bezenmede. Meclisindeki sözlerin hepsi tertemiz, taptâze. Nedimlerinin her biri mücessem akıl ve tedbir. Kaleminden, padişahlara lââyık iri inciler saçılmada; sözünden bağlar, baharlar yağmada. Ey özü güzel şanlı Sad-riâ'zam, âlem, sana tapan bir kulun, bir kölen olsun. Yarının gussasını, kaydını bir yana at. Sen de bilirsin ki feleğin işi hileden, oyundan ibarettir. Bizim gibi niceleri getirdi de, götürdü de. Dünya, bir arpa tanesi kadar bile ehemmiyet vermiye değmez. O süslü, nakışlı köşkeğizde neşeli ilk bahar gibi düşün dernek kurup eğlenmeliyiz. Güller gibi beraberce gülüp oynuyarak oturalım, gönlü gamdan, gussadan kurtaralım. Sâkıy, nerde o yakut renkli kadeh? Sun, artık dünya, muradımıza râm oldu. Son baharda heveslerim tazelendi, şu baş, tanbur gibi nağmelerle doldu. Bëynim, şarap küpü gibi kaynadı, gönlümden dinlenme ve uyku isteği çıkıp gitti. Gel de neşeli ve muradıma ermiş bir halde yüzünü göreyim, adımı, sanımı, arımı, namusumu ayaklarının altına atıp saçayım. Bir kadehle beni muradıma eriştir, şu gevşek tab'ıma bir kuvvet bağışla da bircis gibi kalemi elime alıp ulular meclisine bir ün salayım, âsafı öyle bir medhedeyim ki Kemâl-i Hucendî bile aczinden utansın. Hemen o efendimiz sağ olsun, cihan, muradına uysun, felek, kendisine kul, köle kesilsin.

GAZELLER

I

Ey gözyaşı, sevgiliye git ama gene geri gel, bir cevap getir. Bizzat git, şu mektubu da ona su gibi oku.

O göz nuru, önünde cilvelendi mi iki cihana da göz yum, fakat uyku için değil!

Sakalı geldi de yine bir kâfir çocuğu olan gözü sitem İncilini okumada.

Sâkıy, bahar bulutlarına da sen kapı açabilirsin. Benim de kilitlenmiş dişlerimi aç, beni de güldür, neşelendir, fakat serab dalgalarıyle.

O kaşlara yay tozundan rastık çek. Fakat yanağına sarabın verdiği renkle allık sür.

Kendine gel, o ceylân geçiyor, belki ardından koşar, ona ulaşabilirsin. Ey hasret bakışı, yürü, fakat acele et!

Çalgıcı, Nedim'ünüzden şu taze gazeli duy, fakat rebabın kulağına da onu bir inci küpe gibi tak!

II

Nice zamandır matla'ların güzelliği, hep senin endamını öğmede, o yüzden güzelleşmede. Öylesine ki mâna şuhluğundan mısra'lar nabız gibi atmada.

Ateş denizi nerden perdeye girecek, örtülecek? İmkân mı var buna? Kurban olayım, örtülere acı da şu güzelliği örtme!

Şarab iç, meclise gülüp açılarak inciler saç. La'l dudaklarından murassâ kadehler uzaklaşmasın.

Nedim. makta'lar. gazelin ayak ucunda oturmada ama adının verdiği gururla gökyüzüne onrız urmada!

III

Suyun dibinde sudan gevher şulesini kim yaktı? Suyun dibinde mercanın elini kim kınaladı?

Ömür böylece geçip gitmede, gönlünü hoş tut. hiç bir şeye aldırma. Yeni bitmiş yeşillik gibi su altında uyumıya kalkışma!

Noksanı olan kişiler, günülleri sâf olanların huzurunda nihâyet mühür yüzüğünün altındaki mum gibi utanç içinde. su içinde kalırlar, terlere batarlar.

Yeşillik, senin gülüşünle o kadar neşe dalgaları kopardı ki yeni gonca, toprak gibi suyun dibinde kaldı.

Nedim, düşünen, terü tâze nazımına hased etse de bir şey yapamaz. Taştan yapılmış yapı, su dibinde harab olmaz.

IV

Bakışın ne değeri var? O kızarmış, güle dönmüş göz bilir. Kılıcın kadri nedir? Kan döken anlar.

Aşkın değerini o şarap renkli göz, şarabın kıymetini aşırır mahmur bilir.

İncinin değeri yüzükte anlaşılmaz. Bu şûhu evinin dışında, sokakta gören, değerini anlar.

Eteğine dökülen gözyaşları, inciden de değerlidir ama Kays'in değerini asıl gezip dolaştığı çöller, ovalar bilir.

Sevgilinin boyundan dem ırna. Bu berceste mısraın kadrini mevzun bir tab'a sahib olan bilir.

Sakalı. beni öldürmek için tersine «Tebbet» okuyunca ya dek bu böyle. Tersine dönmüş baht, benim değerini ancak o zamanı anlar.

Yalnız Mecnun değil, çölün, ovanın kadrini bilen herkes, onların eteğini elden çıkarmaz.

Nedim, Nâmî'nin şu mısra'ı beni şevkımdan sarhoş etti: Şarabın küpteki değerini Felâtun bilir.

V

Çiy tanesi, gülün koynunda uykuya dalıncaya dek su kesildi. La'l, dünyada bir katre su içinceye kadar kanlar yuttu.

İçki meclisin o derece aşkın bir vahşet âlemi haline geldi ki şaraptan gözbebeklerin deniz mâlikesinin huyıyla huylandı.

İnsanların yurdları nerde? Bu istekle ölenler yüzünden bedenimdeki her kıl ayrı bir Sührab tabutu kesildi.

Ey yakıyn güneşinden gaafil olan, geceleyin ateşböceği tutan çocuk gibi o bir zerrecik gafleti bırak, aldanma.

Nedim, ateşle deniz mâlikesini bile tutarım da onu gönül ateşiyle râm etmeme imkân yok.

VI

Aşk hastasıyım, bülbül sesi bile beni öldürmede, Töbe meclisinin mumuyum, bahar rüzgârı beni söndürmede.

Aşktan helâk oldum, hekimse hastalığıma sevda demede. Bu bilgisizlik, sevgilimin ayrılığından daha çabuk öldürecek beni.

Yüzünün aynasıyla ölüp ölmediğimi sınıadı ama ben, ayna tutan beni öldürecek diye korkmadayım.

Beni bir kere oklamada, sonra yine göğsüme sapladığı oku çekip çıkarmada. Ah bu öldürüşten, beni iki kere öldürüyor.

Bu aynaya karşı kıvranmadan, muhtarib olmadan durmak için ancak ölü cıva olmak gerek. Bu sebeple o göğüs, beni daima kararsız bir halde öldürüp durmada.

Bakışının okuyla yaralanana çare var ama ne fayda.

Saçları, beni terkiye asmış, avlanmış kuş gibi öldürmede.

Beni öldürmeyi vâdetti ama vâdinde durmuyor, beni bekletiş bağlariyle bağlıyor ve bu sûretle defalarca öldürüyor.

O periyi görmek için pusuda beklemeye hâcet yok. an-sızın görünür, ve beni apaçık öldürür.

Ey Nedîm, yanağım ateş gibi kırmızı, şâirâne tabiatın de ateşli. Seni kıskanıyorum ama gönlüm de yaralanmada, sana acıyorum. Çünkü sonunda yanağımın ateşi, ateşli tabiatini köreltecek gaaliba.

VII

Gönül, gözyaşının yardımından asla faydalanmıyor. Sokaklarda dolaşmaya alışan çocuk babasının yanında dönüp dolaşmaz.

Sen, bizim gözümüzün ışığsın, bu yaşlı gözlerden ürkmeye. Görmez misin? Göznuru, sudan ıslanmaz.

Seni öyle bir kucaklar, öylesine göğsüme basarım ki gönül bile duymaz. Senden öyle bir öpüş çalarım ki dudakların bile haberi olmaz.

Kabiliyeti olanlar, söz söylemek, şiir düzmek için düşünceye dalmazlar, sıkıntıya düşmezler. Kaleme baksana, şeker kamışından ayrılır mı hiç?

Âşık, rüsvay olmadıkça huzura ermez. Damdan düşen leğen, yoldan geriye dönmez artık.

Gönül daralsa da yüzünün rengi yerindedir. Su, elle sıkılırsa da inciden ayrılmaz, inci, sıkılmakla suyu çıkmaz.

Nedîm'in hediyesine, sözündeki gizliliğe aldırış bile etmez, Nâmî'nin zengin tab'ı, altın'a meftun olmaz.

VIII

O serkeş güzel, sıkılır, meclisten çıkarsa âhenk, yakasını yırtarak çenkten çıkar.

Ben o aşk Ferhâdîyım ki kazmamı vürduğum taştan kıvılcımla yoldaş olarak Şîrin de çıkar.

O derece nağmelerle dudağıma kadar doldum ki hacamatçı damarıma neşter ursa kan yerine âhenk çıkacak.

Yaratılışım topraktan ama gönlümdeki mâna kınalanmış el gibi gül rengine zuhur etmede.

Şu ters talih bizde varken sağ oldukça bize denizden inci yerine yengeç çıkıp duracak.

Zenci aynaya bakınca nasıl kendisinden utanırsa ey Nedîm, benim de utancımdan âhım, utangaç bir halde çıkmada.

O gül, bu neşeyle gül bahçesine doğru bir adım atarsa gül bahçesi kendisinden yüzlerce fersah geçer!

IX

Sakala nisbetle kirpiğin ve kıl gibi ince olan belin hiç bir değeri yok. Bu okunaklı yazıya üstün esre koymağa ne hâcet!

Yüzündeki sakalı, bıyığı yapan san'atlı kalem öldürdü beni. O terü tâze kâğıda öyle bir yazı yazmış ki.

İyice anladım ki güzellik elif-bâsı tamamlandı. Çünkü lâm ve elif harfleri yazıda beraber yazılmış.

Yazı, vuslat meselesinde «lâ - yok» şûretini gösteriyor ama dudaklarının damarları ile özünden «naam - evet» sözü sızmadı.

Kadehin dudağına böyle okunaklı bir yazı yazdıktan sonra ondan neşe mânasını su gibi okumak kaabil.

Nedîm, saç, ben ,göz, dudak ve önüne dökülen zülüfler... Bunların hepsi seni avladı, beniyse yalnızca sakalı!

X

La'lini gonce gibi şarap kadehine koy da yeni terlemiş bıyıklarınla şaraptaki kabarcıkların gözlerine sürme çek.

Ben kıldan kıla bütün vücudunu öpülecek yer bilmedeyim. Sen lûtfet de öpeceğim yeri seç, oranı öpeyim.

Ata bin, özengiye ayağını bas da bir adımda ardından yüzlerce heves ve iştîyak bakışını da ata bindir, yürüt!

Gönül, gam ağlayışıyla yanmada, şeker gibi bir gül de tatlı gülüşü bu kebaba tuz et!

Göğsümü ne vakte dek tırmalıyacaksın? Onu bir aneğiz de nikaabına havâle et, onu tırmala, nikaabını yırt. aç, yüzünü göster!

Küstahçasına la'linden bir kerecik öpmek istiyordum, sevgili, ben günah etmişsem sen sevaba gir, lûtfet!

Ey kebaptan aşağılık kişi, gözyaşına dayan da gözyaşı seliyle ateşin evini yık!

Felek, Nedim'in senden istediği yalnızca şu: Sen beni de şanlı âsafın kulları arasında say!

Yine gönlümde onu öğme hayâli var. Ey Rûh-ül kudüs, geç kaldın, acele et, yetiş imdâdına.

Güneş defterinden bana bir mâna seç, sabah kasîdesinden bir beyit intihap et.

Gönle dedim ki: Sana ebedî bir yücelik lâzımsa kapısını öperek meramına eriş.

Bu sözü gökyüzü işitiverdi de a edepsiz diye bağırdı, şu ham sözünden utan!

Önce gel, güneş kürsüsüne çıkıp otur da ondan sonra o eşîği yüce kapıdan bahset!

Yârabbi, o yüce kapı daima açık olsun. Yârabbi, sen ihtiyarın da duasını kabûl et, gencin de.

XI

Sel baştan aştı mı yola yüz döndür, yola koyul, dalga dağları arasında denizde yüzedur!

O güneşten ayrıldıktan sonra istersen ay gibi hançerlerle göğsünü yar. çaresi yok!

Ne vakte dek gönlün kırılıp duracak, ciğer kanını içecek-
ceksin? Çek kadehi, yık külâhını!

Aşkı her kılımdan bir alev çıkarabilir, onun için ate-
şime arada bir etek dokundur.

Aşk hayranları kargaşalığa, fitneye aldırış bile etmez-
Jer. Kendinden geçenin yol kesenden korkusu olmaz.

Ürkek, bezgin bir kuşum, niceye dek kafes kıracağım?
Ey Nedim, yüzlerce dikkatle bana tuzak kur!

XII

Yüzlerce parçaya ayrılmış, param parça olmuş gönlü-
mü yüzlerce dağla kucaklaştırma. Ey peri, teşrif vâdi-
ni unutma.

Bir güneşsin sen, dünya seni görmeyi beklemede. Tan-
rı hakkıyçin şu parlak yüzünü ondan gizleme.

Göğüs darsa da oraya can sığmada. Onun için ev dar-
dır derlerse kulak asma.

Yeniden yeniye gül renkli şarapla yüzünde güller açıl-
sın. Ağlayıp inleyen bülbülünü susturma, şakıyıp dursun.

Sarhoş gözlerini o derece medhûş etme de âşıkın, o göz-
lerin bakışını unutmasın.

Şeker gibi bir gül, beni bu kadar başsız, gönülsüz, tâ-
katsiz, akılsız bir hâle sokma.

Nedim, yolda, gönülle, canla oynayacak. Ey peri,
sen yalnız teşrif edeceğini vâdetmiştin, unutma.

XIII

Gel, cilvelen de dünyayı o boy posla harab et. Elif gibi
selvi boyunu kıyamet alanı haline getir.

İyi bir ad san ara, akıyktan aşağı değilsin ya. Alnın
açık olsun. yüzünün suyunu koru.

Ok, hedefe eğri bakışla ulaşır. Zaman eğri olsa bile sen doğrulukta bulun.

Gönül, o bakışın ardınca gittin ama yandın da. Sana uzaktan gör de rahat et demedim mi?

Bülbül, çiy tanesi değil, goncenin gönlü eridi, su kesildi; şu kanlı terâneyi bir an olsun bırak!

Nedim, sana bu kadar humar bile az. Kim dedi sana, git de sevgili yokken işret meclisi kur!

XIV

Mevzun boyunla ne de gönül alıcısın. Mısra' çocuğusun sen, tabiat köyünde doğmuşsun.

Çocukluk çağı geçti, başına döndüğüm, kurbar oldum güzel, sense hâlâ öpüşe yüz vermede, kucaklanmaya kol açmadasın,

Gülün, seni anarak şarab içtiği şu zamanda neden sen kıskançlıkla elinden kadehi bırakmışsın?

Tanrı kutlu etsin, utanıp kızaran yüzünle yumuşak tavırlarınla temiz erlerin başlarına gülsün, rindlerin meclisi-ne şarap!

Bütün dünyadan bana bir sahranın eteği, bir çayırın ıldudağı ve bir sâde yüz kâfidir.

Ey Nedim, Eflâtun bile anlayış feyzini şarapta ararken sarhoş musun ki küpün eteğini elinden bırakmışsın?

RUBÂİLER

Ey hoca, gönlün düğümünü çözmek, şu aynayı iyice silmek, cilâlamak gerek. Sus, otur. Dedikodudan bir şey çıkmaz. Söylemek kolay, sınamak lâzım.

Gönül ehlinin söyleyip durdukları, elde etmek için yarlar, beller aştıkları şu sır yok mu? Onu kitap sahifesinde arayanlar, âdetâ kaplanın alacasından gül kokusunu arayanlara, benzerler!

Çok söylediler, daha da çok söylenecek. Fakat bu iş hâlâ halledilemedi. Bu iş, ancak hâlden ibret, ötesi boya, nakış, aldanış. Ancak aşk, başkası ruya, sarhoşluk, sersemlik!

Bâzan ey gözümün nuru, meclise gelince o cilâlî aynâ gözüne görünür. Al eline kadehi de ey bî-çâre Nedîm, bak bak de!

Sâkıy, sâkıy, aman aman, gel, gene gel. Kadehi o gönüller yakan şarapla doldur. Ey şûh çalgıcı, Tanrı için olsun bir lâhzacık elinden tanburu bırak da gönlümüzü okşa!

Yazık yazık, insan oğluna yazık! Yele giden aziz ömre yazık. Sonunda sönüp bitmiş muma dönecek, şu kırmızı yüze. Şu şimşad boya yazık!

Bir elde firûze renkli kadeh, öbür elde Frenk mahbûbunun eli. Buracıkta öpme, kucaklama, oracıkta nağme, âhenk. Sabrın, tahaşşümülün yeri mi? Ad san, ar namus da nedir ki?

Ne muğların meyhanesinde şarab içiyorum, ne bir muğ-beceyi kucaklıyor, göğsüme çekebiliyorum. Bundan daha müşkil olansa şu: İnsanlar burada içki (hâl ve meşreb) alıyorlar, ben riya satıyorum.

Ne vakte dek güi renkli şaraba arkadaş, ehil olmayacak, ne zamana kadar sevgiliye bakamıyacağım, çenk dinlemeyeceğim. Ey felek, insaf et, insâf. Şu gönül, demirden değil, ben de taş değilim.

Neyin gönlü gibi coşkunluklarla dopdolu bir halde, şarap küpü gibi tamamiyle coşup köpürerek gelmişim. Tanrı hakkıyçin ne de hoş, şarap meclisine tam iç iç sesleriyle aynı zamanda gelmişim.

Cihan mülküne dayananlar geçip giden ömre bir hayli kandılar, aldandılar. Fakat şimdi dünyada onlardan Rüstem, Zâl, Sâm, filan, feşman gibi bir addan başka hiç bir şey kalmadı.

Lâfı kendilerine âdet edinen şu hevâ ve heves ehli, şu sırrı şöyledir, böyledir diye söyler dururlar ya,.. Bu, körün renkten bahsetmesine, yahut erliği olmıyanın şehvetten dem urmasına benzer!

Gördüm ki sevgili bir mecliste sarhoş bir halde oturmuş, elinde şarap kadehi, dilinde tene ta teneni nağmesi, Aman dedim, yasakçı var! Dedi ki: Ağzına toprak dolsun, yasakçının anasını!

Elinde çini bir kâseyle çini bir testi, bir güzel külhanbeyi, kapımdan çıkageldi. Dedi ki: Şimdi ben seni nasıl istiyorsam öyle ol da ben gittim mi nasıl diliyorsan o hale bürün!

Takvim tertibiyle meşgul olan ve yazılarını öylece bırakıp bir iş için giden ve henüz gelmemiş bulunan bir dostunun evine gidip onu bulamayınca şu küt'ayı yazıp bırakmıştır:

Zincirin feryâdı gibi evde oturmuyorsun. Sana sevdayı behâne adını taksam yaraşır. Ayağın, takvim yazanın kalemi mi yoksa? Böyle evden eve ne vakte dek dolaşıp duracaksın? Bari buna özür dilemek için bizim evimize de gel de geceleyin seninle bir mum yakalım, aydınlatalım.

Müfred

İstanbul, öyle bir şehir ki her köşesinde yüzlerce ay parçası güzel var. İnsana Karun maliyle demirden bir gerek!

Lâtife

Ansızın elime bir güzel düştü. Ama öylesine şiveli ki hiç sorma.

Mecliste öyle tatlı, öyle hoş bir şarap vardı ki anlatmama imkân yok.

Bir iki kadeh çekti, yüzü öyle bir lâleliğe döndü ki sorma hiç.

Bütün gece aramızda öyle bir macera oldu ki sorma.

O benim koynumda, bense öyle utangaç bir haldeydim ki hiç sorma!

Sabahleyin çıkıp gitti, ben sarhoşluktan öylesine sersem bir halde kaldım ki sorma artık!

Arapçalar

Bir üns ve ülfet meclisinde, annesile beraber bir Hırstıyan çocuğu vardı, çocuğa şarap sunuldukça annesine vermedeydi, bu münasebetle söylenmiştir:

Oğlancık, temiz ve afif annesine arı duru şarabı sunmada ve bu sunuş, temizliğine bir zarar vermeme. O, annesini salkımların suyuyla şıvırıyorsa annesi de vaktile onu terü tâze narlarının suyuyla suvarmıştı.

*Kapudan Paşaya bir fincan hediye etmişti,
bu münasebetle söylemiştir.*

Afiyetler olsun, sana, o güzelim parmaklarını öpsün diye bir fincan gönderdim. Bu fincan, tâ Çin ülkesinde size âşık olmuştu da denize (deniz gibi keremi bol, ihsanı hudsuz olan size) hizmet etmek üzere denizler aştı, size ulaştı.

Hisar dağındayken şevka gelip şu şüri söylemiştir:

Arapların, onları heyecana getiren bomboş çölleri, kendilerini teselli eden otsuz ve susuz ovaları andıklarını duydum. Peki. ben ne diye Hisar'ı ve ardındaki Şevk-âbâd konaklarını, havuzu ve köşkü anmıyorum. Fakat anmasam da bu, gafletimden değil. Farzedelim ki unuttum, fakat bundan önce beni, bu işe zorlayan var mıydı? Neden anıyordum, demek ki unutmamışım. İşte şimdicek koşa koşa gitmedeyim, oraya müştakım, anıyorum işte. Kulağım, dâvetçinin sesinde ,onun müjde demesinde.

El yazısından alınmıştır:

Suya, yağmura muhtaç olan şehre yağmur yağar gibi indin. Ahalisinden olduğun yeri dirilttin. Aşağılık ve küçük kişilerin dedikodusundan, onların yalanlarından, iftiralarından ne zarar gelir sana? Yağmur, sel halinde aşağıya doğru akarken önüne sed çekilemez ki. Tatlı bir yüzle bize geldin, gülümsemeye koyuldun. Süleyman Peygamber, karıncaya nasıl ihsanda bulunduysa o ihsanı izhar etti. Bom-

boş kalbe sevgi tohumunu ektin. Zâten ekincinin, ziraate elverişli yere ekin ekmesi gerektir. Sen, himmeti yüce bir ersin, hâdiseler de fazla. Senin gibi bir er, elbette benim gibi bir yiğitten müstağni kalamaz. Azim sahibi, erler hiyanette bulunsa da hiyanette bulunamaz; zaman, alay etse. lâtifeye meyleylese bile o, ciddî kalır. O, ulu, büyük, yüce, cömerd, vefalı, aslı nesli temiz bir ere sığınır ancak. Yüzündeki ululuk ve yücelik, onun faziletine ve büyüklüğüne delildir. O, bağa, bahçeye benzer, daima gülümser, açılır. Sözüne gelince yağmur yağmasa bile yağmura vekâlet eder de her tarafa ve herkese feyiz ve bereket bağışlar.

Kapudan Paşa, Nedim'i dâvet etmişti. Halbuki Nedim, kuru göz ağrısından muztarıptı. Bedîheten ve öziir getirerek dedi ki:

Tanrı seni korusun, kuru göz ağrısından ve ayrılıktan şikâyet eden hastaya bir adam yolladın. And olsun Tanrıya, sen gözümsün, gözümün nurusun. Daima gözlerin nuru ol, büyüklerin gözbebeği halinde kal, ayıblardan, kötülüklerden salim bulun. Sana nasıl gelebilir, seninle nasıl bulunabilirim ki sen aydın ve parlak bir güneşsin. Fakat yine de ben gözle, gözümdeki karartıyı tedavi edeceğim. ge-liyorum.

S O N

Nedîm Divanı'nda İzahı Lâzım Sözler

NEDİM DİVANI'nda İzahı

Lâzım Sözler

A

Âb-ı baka: (Bakilik suyu. Âb-ı hayat'a bakınız.

Âb-ı hayât. Dirilik suyu, eski Türkçede bengisu. Mitolojiye göre içen kişinin ölmeyeceği kaynak ve o kaynaktan akan su. İskender, İlyas ve Hızır, bu suyu aramışlar, Hızır ve İlyas bulup içmişler. Hızır, şimdi karada, İlyas da denizde böyle kalkanlara yardım ederlermiş. Bir rivayete göre Hızır, İskenderin öncüsüyümüş, bu kaynağı bulup içmiş, fakat Tanrı tarafından, İskender'e söylememesi emredilmiş; bu yüzden İskender mahrum kalmış. Kur'an'ın 18-inci sûresinin (el-Kehf) 60-65 inci âyetlerinde Musa Peygamberle arkadaşı Yûşa'nın, Hızır'la buluşmak üzere yola düşüp, kendilerine Tanrı tarafından vâdedilen iki denizin kavuştuğu yere vardıklarını, oradaki kaynaktan Yûşa'nın abdest aldığı, yanlarında bulunan kızarmış balığa, elinden su serpilince balığın dirilip denize atlayarak gittiği anlatılmakta ve bu suretle bu suya ve kaynağa işaret edilmektedir. Yine rivayete göre bu kaynak, karanlıklar diyarın-

daymış. Orta çağlarda Avrupalılar da gençlik suyu adı verilen bu suya inanırlardı. Cennetten çıkan bu su, altın ve elmaslarla dolu bir yerden akarmış. İçenler, ihtiyarsa gençleşirler ve ebedi hayata erişirlermiş. Şâirler, sevgilinin saçlarını, yahut bıyığını, karanlıklar diyarına, dudağını bu suyun kaynağına benzeterek çeşitli mazmunlar icad etmişlerdir. Eski edebiyatta sevgiliyle buluşmak da Âb-ı hayat içmektir.

Âb - ı hayvan : Âb - ı hayat. Buna, Âb - ı zindegi, Âb - ı zindegâni Âb-ı İskender, Âb-ı câvidani, Âb-ı Hızır da derler.

Âb-ı Şâr: Çağlayan, su şarılması. Sa'd-âbâd'da yapılmış olan çağlayan.

Âd: Yemen taraflarında yaşadıkları söylenen bir Arab kavmi. Hûd Peygambere inanmadıkları için kahredilmişlerdir.

Aden: Umman Denizinin batısındaki körfez. Burada inci avlandığından edebiyatta Aden, daima dür'le beraber anılır.

Ahmed-i Muhtâr: Seçilmiş Ahmed. Muhammed Peygambere verilen lâkablardan biri de bu muhtâr lâkabıdır.

Ağız miski: Eskiden, ağzın güzel kokmasını temin için bazı şeylerle karıştırılarak ağıza misk alınır ve sakız gibi çiğnenmiş. Buna «Ağız Miski» derlermiş.

Ahlât: Hilt'ın cem'i. Karışmış şeyler ve sınıflar demektir. Eskilere göre insanın bedeninde dört hilt vardır: Safra, sevdâ, kan, balgam. Bunlara ahlât, yahud ahlât-ı erbaa denirdi. Dilimizde bu kelimenin müfredi kullanılmaz. Ahlâtın birbirine nisbetle itidal üzere oluşuna «mizaç» denirdi ve bu hal, sıhhati mucip olurdu. Ahlât'tan birisi fazlalıksır veya eksilirse mizaç bozulmuş olur ve sahibi hastalanırdı.

Ahtal. Arab şâirlerindendir. Hıristiyandı. Emevîlerin ilk devirlerinde yaşamıştır. Arab şâirlerinin büyüklerinden sayılır.

Ahteri. Şemşeddin oğlu Mustafa'dır. Karahisarlıdır. 1560'da ölmüştür. Arabçadan Türkçeye meşhur bir lûgatı vardır.

Âhû-yı Harem. Mekke'de Kâbe'nin bulunduğu yerle sınırı belli olan civar mahallerde avlanmak haramdır. Oraya sığınan veya sığındığı farzedilen Âhû, yâni ceylân avlanmaz. Âhû, güzel gözlü bir hayvan olduğundan sevgili, gözlerinin güzelliği dolayısıyla âhûya benzetilir. Elde edilmesi mümkün olmayan güzele de âhû-yı harem denir.

Akl-ı âşîr. Onuncu akıl. Yunan felsefesini islâmileştiren hukemaya göre birden, ancak bir çıkar. Tanrı'dan da Akl-ı Küll

zuhur etmiştir. Akl-ı Küll, yaratıcı kudretin âdetâ aktif bir zuhurudur. Akl-ı küll, pasif bir kabiliyet olan Nefs-i Küll'i meydana getirmiştir. Bu ikisinden dokuz kat gök meydana gelmiş, bunların cirimleri olan yedi yıldızın dönüşünden dört unsur var olmuştur. Dokuz gökle dört unsur, cemad, nebat ve hayvanı izhar etmiştir. Her gökün aktif kudretine Akl, pasif kabiliyetine Nefs denir. Bu suretle Akl-ı küll'le beraber dokuz gök'ün birer akli vardır. Onuncu akl, kamerin aklıdır.

Âl-i Abbâs. Abbas oğulları. Emevîlerden sonra hilâfeti elde eden ve 750 den 1258'e kadar Bağdad'da müstakil olarak, 1261 den 1517'ye kadar da Mısır'da, oranın hükümdarlarına tâbi bulunarak halifelik süren soy, H. Muhammed'in amcası Abbâs'ın soyundan olduğundan bu adla anılmıştır.

Ali Paşa (Şehid). Ahmed III. zamanında sadriazam ve damad olan bu zat, 1716'da Varadin'de şehid olmuştur. İdarede pek sertti. Bilhassa rüşveti kaldırmaya uğraşmıştı. Bu yüzden «Ali Paşa'nın zamanında selâmdan başka bir şey verilip alınmaz» sözü, atalar sözü haline gelmişti. Zamanında Hamzavîler tarafından kutb tanınmıştı.

Âl-i Sâsân. Sâsânîler. İran'da 226 dan 652'ye kadar hükümdarlık edenler. Bunların devri, İran tarihinin en parlak devresidir.

Alişîr Nevâî. Sultan Hüseyin Bay-

karâ'nın vezirliğinde bulunan Nevayî'nin Farsça ve Türkçe gayet güzel şiirleri vardır. Çağatay lehçesile şiir yazdığından ve Türk şâirleri arasında pek meşhur bulunduğundan Çağatayca ya da Nevâî dili denmişti. Şâirleri, edibleri, âlimleri ve san'at erbabını korurdu. 1500 de ölmüştür.

Âl-i Ümeyye. Ümeyye oğulları. 661 den 750 ye kadar İslâm hilâfetini ellerinde tutan soy, Ümeyye neslinden bulunduğundan bu adla anılır. Bunlara Emevîler de denir.

Ankaa. Boynu uzun mânasına gelir. Boynu pek uzun, yüzü insana benzer, gayet yüksek uçar, bir yere konmaz bir kuşmuş. Otuz renkli olduğundan, yahut otuz kuşun alâmeti, kendisinde bulunduğundan Farsçada Sîmurg ve Si-reng de denir. Hayvanları, hattâ çocukları kapmaya başladığından, bir peygamberin duasile yıldırımla soya mahvedilmiş. Masallarımızda Zümrüdü anka diye geçer. İran kahramanı Rüstern'in dadısidir.

Argun. Cingiz'in soyundan olup Hulâgû'nun torunudur.

Aristo. Eski Yunan filozoflarından. Milâddan 384 yıl önce doğmuş, rivayete göre Eflâtun'dan okumuştur. Yunan felsefesine uyan eski İslâm felsefesinde pek meşhûr olan bu zat Aristotâlis diye de anılır. İskender'in hocası olduğu da söylenmiştir.

Ârif. Ârif Abdülbâki, her bilgide eli olan ve her fende üstad sa-

yılan bir âlim ve şâirdi. 1713 te ölmüştür.

Arş. Tavan, taht, sedir mânalarına gelir. Kur'anın bir çok âyetlerinde Tanrı'nın bir Arş'ı olduğu ve bunun üstünde oturduğu kayıdlıdır. Müslümanlar arasında bu âyetleri tevil etmeksizin kabul edenler olduğu gibi Arş'dan maksad şudur, budur diye tevil yoluna gidenler, hattâ dokuzuncu kat gökü Arş olarak kabul edenler bile vardır.

Âsaf. Süleyman Peygamberin veziridir. Bu zata ism-i a'zam'dan bir kaç harf bildirilmiş, bu yüzden, Belkiys'i, tahtile beraber, göz yumup açınca dek tâ Yemen'den Kudüs'e getirmişti. Pek tedbirli sayıldığı için vezirlere Âsaf denmesi âdet olmuştur.

Âsaf-âbâd. Beşiktaş'da yaptırılmış olan saray ve bu sarayın bulunduğu yer.

Ases. Bir mahalli koruyan, geceleri kol gezen Yeniçeri zabiti.

Atâyî. Şâir Nev'î'nin oğludur. Adı Atâullah olduğundan bu mahlası almıştır. 1634 de ölmüştür. Divânî ve hamsesi olduğu gibi Şakaayık'a yazdığı iki cilt mensûr zeyli de vardır ve bilhassa bununla meşhurdur ve cidden büyük ve değerli bir hizmette bulunmuştur.

Atlas. Karaya bakar boz renkli demektir. Dokuzuncu kat gök, bu adla anılır. İlk yedi gökte yedi yıldız vardır. Sekizinci gökte sabiteler, burclar vardır. Bu sekizinci gökü kaplayan doku-

zuncu gökte hiç bir şey yoktur.
At meydânı. Şimdiki Sultanah-med meydânı.

Ayaz (Eyaz). Meşhur Gazne'li Sultan Mahmud'un sevdiği delikanlı. Bu genç, aynı zamanda Mahmud'un kölesiydi. Ayaz kelimesi, Türkçede kuru soğuk demek olduğundan Türk şâirleri, bu sözle çok defa tecnis yaparlar.

Âyine-i İskender (Âyine-i İskenderi). Aristo'nun yaptığı bir ayna. Bu ayna, İskenderiye şehrinde yüksek bir yere konmuştu. Şehre gelmekte olan düşman, yüz milden uzak mesafedeyken bu aynada görülürdü. Bir rivayete göre de düşmana tevcih edilir ve güneş ziyasının aksile düşmanı yakardı. Bir gece bekçiler uyurken çalınmış ve denize atılmış olan bu aynayı, gûya Aristo, yine denizden çıkarmıştır. Güneş mânasına da kullanılır.

Ayn-ı Hayât. Hayat kaynağı (Âb-ı hayât'a bakınız).

Aynî. İkd-ül cüm mâh fî tarihi ehl-iz zamân adlı büyük tarihin müverrihi Bedreddin Mahmûd-ibn-i Ahmed-el-Aynî. 1451 de ölmüştür. Nedim, bu tarihi tercümeyle memur heyete dahildi.

Ayyâr. Çok eski devirlerde fütüvvet yolunu kabul edenlere ayyâr denmiştir. Abbâsoğullarının son zamanlarda ve onlardan sonraki devirlerde Bağdad'da bir asker sınıfına da bu ad verilmiştir. Sonradan hilebaz, yankesici, düzensiz mânalarına kullanılmagelmıştır. Asıl mânası

sı oynak at ve şuraya buraya kosan arslandır. Şii fedailerine de ayyâr dendiğini Naîma'dan öğreniyoruz (C. III, s. 20).

Azâim. Azimetler. Bir işi başarmak, bir şey elde etmek için okunan uydurma dualara azimet denir. Gûya bunlar okununca cinler, periler, insanın emrine girer, istenen şeyi yaparlarmış.

B

Bâbek. Sâsâniler devletini kuran Ardışîr-i Bâbekân'ın kaynatası, yahut büyük babasıdır. İran'da hüküm süren padişahlardan. Bir rivayette de bir çobandı ve Ardışîr'in babasıydı.

Ayrıca bir de Abbâsoğullarından el-Me'mûn zamanında zuhur eden ve yeni bir mezhep çıkarıp el-Mu'tasım zamanında 223 hicride (837) Bağdad'da idam edilen Bâbek vardır.

Bâbil, Babül. Eski Keldâni'lerin devlet merkezi. İlk çağlarda pek büyük ve mamur bir şehirdi. Rivayete göre surlarının üstünde iki sıra dükkân vesair yapılar olduğu halde arada dört arabaya geçecek kadar genişlik vardı. Tunç kaplı yüz yapısı vardı. Damların üstünde yetiştirilen ağaçlı asma bahçeler, dünyada yedi şaşılacak şeyden biri sayılırdı. Bugün Bâbil harabeleri, Irak'da Hille şehrine yakındır ve esasen bu şehir, eski Bâbil şehrinin bir kısmı üstüne kurulmuştur. Hârût'la Mârût'un mahpus bulundukları kuyu, bu şe-

hırdeymiş. Bu bakımdan Bâbil, büyüçüler şehri diye de tanınmış ve edebiyatta büyü münasebetile anılmıştır. Bu büyüçülükle eski Bâbil'in ma'murluğu ve medeniyette ileri gitmesi arasında bir münasebet de düşünülebilir (Bk. Mârûṭ). Doğu illerine de evvelce Bâbil dedikleri vardı. Yunancada müşteri yıldızının da adıdır.

Bâğ-ı İrem. Âd kamvi hükümdarlarından Şeddâd, Tanrılık dâvasına kalkışıp bir cennet yaptırmış. Bittiği gün giderken bu cennet yere batmış. Bu cennete İrem ve Bâğ-ı İrem denir. Kur'an'ın 89. uncu sûresinin 6-8 inci âyetlerinde bu İrem şehrinin direkleri olduğu ve şehirlerde mislinin bulunmadığı zikredilmedir. Edebiyatta mamluk, taravet, baharın âleme verdiği tazelik anlatılırken anılır.

Bâkıy. Türk Divan Edebiyatı şâirlerindendir. Kanunî'nin ölümü dolayısıyla yazdığı mersiye, en güzel eseridir. 1599 da İstanbul'da ölmüştür. Mezarı, Edirnekapısı dışında, La'lizâde çeşmesinin alt tarafında yola nâzırdır.

Bathâ. Medine'nin eski adı. Mekke'de, dağ arasındaki bir derenin de adıdır. H. Muhammed, Bathâ'ya göçtükten sonra şehir, Medinet-ün-Nebî diye anılmaya başlanmıştır.

Baykarâ. Sultan Huseyn. Timur oğullarından Ömerşeyh'in torunu Mirzâ Mansûr'un oğludur. Herat'da padişahlık etmiştir. Â-

lim ve şâirleri korurdu. Meşhur Câmî, bu zatın zamanında yaşamıştır. 1505 de ölmüştür. Kendisi de şâirdi. Musiki meclislerine düşkün olan bu pâdişahın adı, ekseriyetle müzikle beraber geçer ve musiki meclislerine «Baykarâ meclisi» adı verilir.

Bebgaa. Seyf-üd-Devle'nin sarayında bulunmuş, onun ölümünden sonra hayatını seyahatlerle geçirmiş, 1008 de bedbaht bir halde ölmüş bir Arab şâir ve edibidir.

Bu kelime, aynı zamanda papağan mânasını da ifade ettiğinden ve papağan, konuşan bir kuş olduğundan şâirler, bu sözün her iki mânasını da kasdederek cinaslar yaparlar.

Arablar, başkasının sözünü, kendi sözüymüş gibi nakleden kişinin lâflarına «kelâm-ül-Bebgaa» derler. Bizde de «papağan gibi» tâbiri vardır.

Bedahş, Bedahşan. Horasan'la Hindistan arasında bir şehir. Bu şehirdeki yakutun kıymetli bir cinsi olan la'l çıkar, yahut la'l taşları, orada perdelanır. Bu münasebetle edebiyatta da ima la'l sözile beraber anılır ve sevgilinin dudağına benzetilir.

Behmen. İran mitolojisinde İsfendiyâr adlı bir hükümdarın oğludur. Asıl adı Ardışîr'dir. Aynı zamanda Zertüş'te gelen melek'tir. Avesta'da adı Vohumena'dır. Şemsi senenin on birinci ayına ve bu aya müvekkil olan meleğe de Behmen denir.

İran hakimlerince, Akl-ı ev-vel'dir.

Behrâm. Mirrih yıldızıdır. Yunanlılarda Ares, Romalılarda Mars denen genç ve güzel bir delikanlı tanrıdır. Harp tanrısı olarak kabul edilen bu tanrı, elinde kılıç veya mızrak bulunan ve hazan bir elinde kesik bir baş tutan güzel bir genç suretinde temsil edilir. Şark nücum bilgisine göre tabiatı çok hararetli ve kuru olduğundan hayırsız ve kutsuzdur. Zuhâl'le kıran haline «Kıran-ı nahseyn —iki kutsuz yıldızın kıranı» denir (Bk. Kıran). Her ikisine nahseyn adı verilir. Sâsânîlerden olup milâdın 420 ncı yılında tahta çıkan ve yirmi yıl hüküm süren hükümdarın adı da Behrâm'dır. Gûr, yâni yaban eşiği avına müptelâ olduğundan ve bir avda, bir yaban eşiğini kovalarken bir çukura düşüp öldüğünden bu Padişaha Behrâm-ı Gûr da derler. Gûr, aynı zamanda mezar mânâsına geldiğinden şâirler, bu kelimenin iki mânâsile kelime oyunları da yaparlar. Hürmüz adlı hükümdarın başkomutanı, nın adı da Behrâm'dı. Bu komutan, pek zaif olduğundan Behrâm-ı Çûpin, yâni çöpten, çöp gibi Behrâm adile anılmıştı.

Belh. Asyanın en eski ve meşhur şehirlerinden. Şimdi Efganistandadır. Rivayete göre Keyâniyânın idare merkezleriydi. Zertüş'te dinini orada neşre başlamıştı. Bu bakımdan Mazdeizmin merkezi sayılırdı. Bu

şehirdeki Nev-behâr âteş-kedesi, en meşhur mâbedlerden olup âdeta Kâbe mesabesindeydi.

Berât. Herhangi bir imtiyaza, bir vazifeye sahip oluşa, hulâsa bir hakka malik bulunuşa delâlet etmek üzere padişah tarafından verilen buyrultu.

Berbat. Farsça kaz göğüslü demektir. Lâvutaya benzeyen bir saza bu ad verilmiştir.

Bermekiyân. Bermekiler. Abbâs-oğullarının ilk devirlerinde vezirlikte ve büyük memuriyetlerde bulunan bir soy (Ca'fer ve Fazl maddelerine bakınız).

Beyt-ül gazel. Bir gazelin en güzel beytine denir. Şah beyt ve şeh beyt de derler. Kasidenin en güzel beytine de «beyt-ül kasid» denmesi âdettir.

Beyt-ül kasid. Beyt-ül gazel'e bakınız.

Beyt-i hazen, Beyt-ül ahzân. Hüzün yurdu, hüzinler evi. Yusuf Peygamber kaybolunca Yakup, fazla ağladığından ve sesinden halk, şikâyetçi olduğundan kendisine şehir dışında bir kulübe yaptırmıştı, oraya gider, orada ağlardı. Bu kulübeye verilen adıdır.

Bezm-i Cemşid, Bezm-i Cem. Şarap meclisi (Cemşid maddesine bakınız).

Bihzâd. Ferhâd'ın babası olan meşhur ressam'ın adıdır (Ferhâd maddesine bakınız).

Birciş. Müşteri yıldızı (Müşteri maddesine bakınız).

Bisûtûn. Ferhâd'ın, sevgilisi Şirin'e kavuşmak için geldiği da-

ğın adı (Ferhad maddesine bakınız).

Buhteri. Arab şâirlerinden. 819-da doğmuş, 897 de ölmüştür. Büyüyük şâirlerden sayılır.

Bukrat. Hipocrate'in şarktaki telâffuzu budur. Tıbbın piri ve mucidi sayılır. Milâddan 460 yıl önce İstanköy'de doğmuş ve yüz yıl kadar yaşamıştır.

Burc-ı tev'emân. İkizler burcu (Ferkadân'a bakınız).

Burhân. Reddedilemeyecek delil. Burhânın çeşitleri vardır. Mantıkta burhân, yakın ifade eden kıyasdır.

Burunda helva kokması. Bâtıl bir inanışa göre burunda helva kokması, yâni helva ortada yokken ve pişirilmezken buruna helva kokusu gelmesi, yakınlarından birisinin öleceğine delâlet eder. Hattâ bu yüzden helva koktu mu, yahut akla helva geldi mi derhal pişirirler ve bu suretle ölümün önünü almaya çalışırlar (Bk. S. 74).

C - Ç

Câdû. Sihirbaz, büyücü mânasına gelir. Türkçedeki Cadı, bu kelimenin bozmasıdır.

Ca'fer (- i Bermeki). Abbâsoğullarının ilk devirlerinde vezirlikte bulunan Bermekilerdendir. 166 hicride (782) babası Yahya'nın yerine Hârûn-ür-Reşid'e vezir oldu. Hârûn, kız kardeşini de Ca'fer'e vermişti. 187 de (802) bütün Bermek hânedanile beraber genç yaşında bə-

şı kesilmek suretile idam edildi.

Câlinus. Bukrat'ın muakkıbidir. En büyük hekimlerden biri sayılır. Milâdın 131 inci yılında Bergama'da ölmüştür. Bu hekimin bir çok eserleri Arabçaya çevrilmiştir.

Câm. Kadeh. Şişe ve ayna mânasına da gelir. Ekseriyetle Cem ve Cemşid'le beraber alınır. Şarabı icad eden Cemşid (Bk.)'in bir tılsımlı kadehi varmış. Bu kadehte yedi yazı olup Cemşid, bu kadehten ilham almış.

Câmî. İran klâsik edebiyatının son şâiri sayılır. Adı, Abdürrahmân Nüreddin'dir. Herat'da 1492-3 yılında ölmüştür. XVI. ıncı yüz yıl şâir ve ediblerinden Lâmiî Çelebi, Câmî'nin hemen bütün âsarını Türkçeye çevirerek Câmî-i Rûm lâkabını kazanmıştır.

Canfes. Bir nevi kumaş.

Cedvel-i Sim. Gümüş cedvel. Sa'd-âbâd'da, yâni Kâğıdhane-de vaktile yapılan sun'î bir derece.

Cedy. Oğlak. On iki burcudan, yâni yıldız kümesinden birini adıdır ki bu küme, oğlak şekline benzetilerek bu ad verilmiştir.

Celâli. İran Selçukilerinden Melikşah (1092) zamanında büyük riyâzi ve şâir Hayyâm'ın da bulunduğu bir hey'et tarafından H. Muhammed'in hicreti mebede' ittihaz edilmek üzere meydana getirilen şemsi bir tarihtir ki kullanılan tarihlerin ilim bakımından en mazbutu ve en

doğrusudur. Melikşah'ın adı Celâleddin olduğundan bu takvime, Takvim-i Celâli derler. İran'da bu takvim kullanılmaktadır (Bk. s. 61).

Cem. Cemşid'e bakınız.

Cemşid. İran'ın mitolojik tarihinde bir hükümdar. Taht-ı Cemşid denen İstahr-ı Fars şehriini bu hükümdar kurdurmuş. Halkı, âlimler, sipahiler, ziraat ehli, san'atkârlar ve alış veriş edenler olmak üzere dörde ayırmış. Şemsi seneyi tayin edip güneşin hamel burcuna intikali gününü yılbaşı ve bayram itti haz etmiş (Bk. Nevrûz). Nebatâtın hassalarını tetkik etmiş, silâhlar ve ziynet eşyası yaptırmış, renkli ve ipekli kumaşlar dokutmuş, öd ve anber gibi güzel kokulu ağaçları ve otları bulmuş. Savaşa giderken takdığı yüzükte «Yavaşlık ve uzlaşma, adalet ve inayet, doğruluk ve acele, siyaset ve insaf» kelimeleri yazılıymış. Şarap da bu hükümdarın zamanında bulunmuştur. Gûya bu hükümdar, bir gün otağında oturup ok atanları seyrederken boynuna yılan sarılmış bir kuşun uçmakta olduğunu görmüş, okçulardan birine, kuşa dokunmamak şartile yılanı vurmasını emretmiş. Emir yerine gelince kuş uçup gitmiş. Fakat bir müddet sonra gelip Cemşid'in önüne konmuş ve ağzında, o zamana kadar kimsenin görmediği bir kaç taneyi bırakıp gitmiş. Cemşid, bunları gömdürmüş. Bir müddet sonra bir asma bitmiş, üzüm vermiş.

Cemşid'in emrile salkımları sıkıp bir kabın içine koymuşlar, ağzını kapamışlar. Biraz zaman sonra Cemşid'in aklına gelmiş, gidip kabın içindeki mâyiden biraz içmiş. Lezzeti acı ve kekremsi olduğu için zehir sanmış ve iktiza edince düşmanlarına vermek üzere bunun saklanması buyurmuş. Cemşid'in gayet güzel bir câriyesi varmış. Cârîye bir gün şiddetli bir baş ağrısına tutulmuş. Hekimlerin ilâçları fayda etmemiş. Kızcağız, intihara karar verip o mayii içmiş ve sızmış, vücudundan bir ter boşanmış ve kendisine gelince ağrıdan eser kalmadığını görmüş. Cemşid duyunca buna Şâh-dârû adını vermiş ve zevk ve ilâç için o zamandan itibaren şarap içilmeye başlanmış. Bütûn dünyaya hükmeden Cemşid, yedi yüz, yahud bin yıl hükümdarlık etmiş. Son zamanlarında Tanrılık dâvasına kalkışmış, bunun üzerine halk kendisinden yüz çevirmiş, o da Siyistan'a kaçmış. Bunun üzerine Arab kavminden Dahhâk, İran'a gelmiş, Cemşid'i yakalamak için adamlar göndermiş, Cemşid, Hindistan'a, oradan da Çin'e geçmiş ve orada yakalanmış, Dahhâk'ın yanına getirilmiş ve testere haline getirilmiş bir balık kemiğiyle vücudu ikiye bölünmüş. Asıl bakımından Cemşid de bir Hind - İran mâbudu iken İran mitolojik tarihine bir hükümdar olarak girmiştir.

Cem ve Cemşid, edebiyatımızda câm, yâni kadehle, bezm yâni

meclisle anılır. Aynayla anılırsa İskender, yüzükle anılırsa Süleyman Peygamber kasedilmiş olur.

Cengiz (Çinggiz). Meşhur Mogol hükümdarı. 1229 da ölmüştür.

Cecsr-i nev-peydâ. Kâğıdhanede vaktile dere üzerine yapılan köprülerden biri.

Cesr-i sürûr. Kâğıdhanede vaktile yapılan bir köprü.

Cevher. Eskiilere göre mevcudat iki kısma ayrılır: Cevher, Araz. Cevher, zâtile kaim olan varlığa denir. Araz'ın var olması için mutlaka cevhere ihtiyacı vardır. Meselâ hareket ve sükûn birer arazdır ve bunların vücuda gelmeleri için bedene ihtiyaç mevcuttur. Cevher, akıl, nefis, cism ve cismin iki esas unsuru olan sûret ve heyûlâ olmak üzere beşe ayrılır. Bu esas unsurlardan başka cevherin ayrıldığı kısımlar da vardır.

Cevher-i ferd. Tek cevher. Bir cismi terkip eden cüz'lerin taksim edilemeyecek kadar küçük kısmı.

Cihân-âbâd. İran'da, Hâmun gölü kıyısında bir ülke. Buradakiler, meşhur İran kahramanı Rüstem'in soyundan olduklarını iddia ederlermiş.

Cûy-i Şir. Süt ırmağı. Ferhâd'ın akıttığı ırmak (Ferhâd maddesine bakınız).

Çift-ü taak. Çift-tek. Leblebi ve fındık gibi bir kaçı bir avuca sığan şeylerle oynanan oyun. Biri si bunlardan bir avuç alıp avucunu yumarak karşısındakine tek mi çift mi der. O da tek ola

banaya gele, yahut çift ola banaya gele diye cevap verir. Avuçtakiler sayılır, dediği doğru ise onun olur, doğru çıkmazsa avuçtaki kadar karşısındakine verir. Bu çeşid bir oyundur.

Çah-ı Bâbü'l (Çeh-i Bâbü'l). (Hârûr maddesine bakınız.)

Çah-ı Bijen. Rüstem'in kız kardeşi oğlu Bijen, Tûrân Hükümdarı Efrâsyâb'ın kızı Menije'yi bir avda görüp âşık olmuştu. Kız da onu sevmişti, fakat Efrâsyâb, haber alınca Bijen'i bir kuyuya hapsetti. Bijen, o kuyuda tam yedi yıl kaldı. Rüstem haber alıp bir tâcir şeklinde gelerek Menije'nin yardımıyla Bijen'i kurtardı, ikisini de İran'a götürdü. Çah-ı Bijen, Bijen kuyusu demektir.

Çegaane. Bir nevi saz, yahud kanun denen musiki âleti. Hallâç muştasına benzer bir ağaç parçasıdır ki bir başı yarılıp oraya bir kaç pul yerleştirilmiştir. Çengiler oynarlarken ellerine alırlar ve onunla usul tutarlar. Musikide bir makamın da adıymış.

Çeng. Bir çok mânaları varsa da meşhuru Lir'e benzeyen bir sazı ifade eder.

Çengi. Çeng çalan demekse de oynayanlara bu ad verilmiştir. Eskiden çengi kolları ve kolbaşıları vardı. Dügünlere, derneklere çağırılırlar ve oynarlardı.

Çerâgaan. Mumlar, چراغlar. Kandillerle vesaireyle yapılan donanma. Ahmed III. zamanında Topkapı Sarayında, yahud Beşiktaş'da damad İbrahim Pa-

şanın sarayında, Kaptan Mustafa Paşanın Vefa'daki lâle bahçesinde, yahud da Sa'd-âbâd'da tertip edilen şenlikler. Kaplumbağaların kabuklarına mumlar dikilir, meş'aleler konur, Lâle bahçesine salıverilir, bu suretle eğlenilirdi.

Çerh. Gökyüzü. (Felek maddesine bakınız).

Çeşme-i mihr. Güneş çeşmesi. Dünyaya feyz ve bereket yağdırdığından ve nûr kaynağı olduğundan güneşe bu vasıf verilmiştir.

Çeşme-i Nev-peydâ. Sa'd-âbâd'daki çeşmelerden birinin adı.

Çeşme-i Nûr. Sa'd-âbâd'daki çeşmelerden birinin adı.

Çevgân. Topu çelen eğri uçlu bir değnek. Tûp-u çevgân, vaktile pek makbul bir oyundur.

Çhâr bağ. İsfahan'da bir mesirenin adı.

Çhâr-erbû. Farsçada dört kaşlı demektir. Yeni bıyıkları çıkan delikanlıya denir. Türkçede de dört kaşlı civan tâbiri vardır.

Çhâr erkân. Dört direk. Dünyanın dört köşesine, yâni şimal, cenub, şark ve garb cihetlerine denir (Heft iklim maddesine bakınız).

Çhâr gûşe. Dört bucak. Dünyanın dört köşesi (Heft iklim'e bakınız).

Çhâr-pâre. Dört parça demektir. Çengilerin baş ve şehadet parmaklarına taktıkları küçük zillerdir. Oynarken bunları birbirlerine vurup ses çıkartırlar. Mehter takımında büyükleri de vardır ki bunlar da birbirine

çarpılırdı. Halk, çar - pâre'yi, çalpara olarak telâffuz ederdi. **Çifte Hû.** Hû Tanrıya işaret olan bir addır. Arab alfabesile bu addı karşılıklı, yâni bir tânesini düz, öbürünü ters ve ikisini de birbirine girift yazarak süslü bir levha yapmak âdeti. Bu şekilde yazılmış yazıya «Çifte Hû» denirdi.

D

Dahhâk. (Feridûn maddesine bakınız.)

Dahme. Ölü konan sanduka ve tabut ve bu sandukanın konduğu mağara. Evvelce buraları ve bu sandukaları, tılsımlı sanırlar, dokunamazlardı.

Dârâ. Üçüncü Ardsîr'den sonra İran Hükümdarı olan ve Büyük İskender'le savaştan üçüncü Dar-yuş'dur. Azamet ve hükümdarlık timsali olarak anılır.

Dârâyî. Eskiden bir nevi değerli kumaşın adı.

Dehr. Zamanın bâtını olan ân-ı dâim'e derler. Geçmiş zaman, ancak hatıradâ kalmıştır. Gelecekse tahakkuk etmemiştir. Hal, daima mâziye akıp gitmektedir. Bu yüzden zamanın hakıy-kati, içinde bulunduğumuz ândır. Bu suretle zaman, anlerden meydana gelen bir imtidaddan ibarettir ki buna dehr denir ve ezelle ebed, yâni zamanın tasavvurda var olan evveliyle sonu, bunda birleşir.

Der'. Ansızın basan sel. Kerem ve ihsan mukabilinde kullanılır. Nedim, «deniz oğlu bulut oğlu

yağmur oğlu sel» diye Mustafa Paşayı öğmededir (S. 117, aşâğidan 6 ncı mısra').

Destân. Rüstem'in babası Zâl'in adıdır. Bu bakımdan Rüstem'e «Pûr-ı Destân» da denir. Lûgat mânası, hiyle ve düzendir. Rüstem'in babası, dünyaya gelince kaşı, kirpiği ve saçı bembeyaz olduğundan babası Sâm, bu benim oğlum değil deyip bir hiyleye baş vurarak çocuğu Elburz dağına bırakmıştı, bu yüzden Zâl'e Destân denmiştir. Nâğme mânasına da gelir. Bundan dolayı bûlbûle hezâr-destân, yâni bin nağmeli denir.

Destûr. İzn, kanun ve türe mânalarına gelen bu kelimenin en meşhur mânası, vezir ve kudret sahibidir ve en fazla bu mânaya kullanılır.

Devr-i meclis. Meclisin dönüşü. Mecliste kadehin dönüşüne derler. Eskiden, şarap veya rakı içenler yer sofrasının çevresine otururlar, meclisin en güzel ve genci sâkıylık eder ve herkes, bir kadehten içerdi. Sâkıy, önce meclisin en büyüğüne sunar, sonra sırasile herkese verirdi. Kadehi sağ eliyle sunar, şişe de sol elinde dururdu. Herkese, kaldıracağı derecede sunar ve hiç kimse kadehte bir parçacık içki bile bırakamazdı. Meclisin en büyüğünden başlayıp yine ona kadar herkese sırasile şarap veya rakı sunması, mecliste bir devir yapar, en sonra kendisi de içip kadehi doldurarak önüne koyardı ki buna «devr-i meclis» denirdi.

Dil-cû. Gönül arayan, gönül alan, cazib. Lâle adlarından.

Direfş-i Gâvyânî (Direfş-i Gâvyân). Dahhâk'e isyan eden demirci Gâve'nin meşin önlüğü. (Feridûn maddesine bakınız).

Divân-ı Süleymân. Süleyman Peygamberin devleri demektir. Div, farsçada şeytan, ifrit, cin mânasına gelir. Bizde dev tarzında kullanılan bu söz, cin tâifesinden iri yarı cüsseli farzedilenlere alem olmuştur. Kur'an'ın XXI. inci sûresinin (el-Enbiyâ) 82 nci, XXXIV üncü sûresinin (el-Sebe') 13 üncü, XXVII nci sûresinin (el-Nem!) 16 ncı, 39 uncu, II. nci sûresinin (el-Bakara) 102 nci ve XXXVIII inci sûresinin (el-Sâd) 37 nci âyetlerinde Süleyman Peygambere, cinlerin de tâbi olduğu anlatılmaktadır. Bu inanıştan çeşitli hikâyeler meydana gelmiştir.

Duhter-i rez, duhter-i ineb. Üzüm kızı. Şarap demektir.

Dürr-i yetim. Sedefde tek olarak bulunan iri ve eşsiz inci. Ekseriyetle H. Muhammed'e denir.

E

Ebü-Alî (İbn-i Sinâ). (İbn-i Sinâ'ya bakınız.)

Ebü-Alî Sinâ. (İbn-i Sinâ'ya bakınız.)

Ebü-Hanîfe. Sünnî mezheplerinin en mühimmi olan Hanefiliğin İmâm ve müctehidi No'man-ibn-i Sâbit. Hicretin 80 inci yılında (699) Kûfe'de doğ-

muş, 150 de (767) Bağdad'da ölmüştür.

Ebü-Tayyib. İslâmdan sonra yetişen Arab şâirlerinin en büyüklerinden olan Huseyn oğlu Ahmed el-Mütenebbi'dir. 915 de Kûfe'de doğdu. İyi bir tahsil gördükten sonra bir aralık Arab kabileleri arasında dolaştı ve Kur'an sûrelerine nazireler söyledi. Bu yüzden Mütenebbi, yâni yalancı peygamber lâkabı ile şöhrat buldu. Tutulunca tövbe etti. Maceralı bir hayat geçirdi. 965 de öldürüldü. Divânına bir çok şerhler yazılmıştır.

Ebü-l-feth. İstanbul'u fethetmesi dolayısıyla Osmanlılarından Mehmed II. ye verilen lâkab.

Eflâtûn (Felâtûn). Sokrat'ın talebesindendir. Aristo'nun üstadı olup milâd'dan önce 430 da doğmuş, Mısır'da tahsil etmiş, Yunanistan'a gelince Atina'da Akademiya'yı kurmuş ve Milâd'dan önce 347, yahud 348 de ölmüştür. Milâd'dan önce 324 de ölen ve yalnız bir torbası, bir çantası, bir de sopası olan Yunan filozofu Dyojen'in bir küp içinde oturduğu rivayet edilmiştir. Eskiler, Eflâtûn'la bu filozofu karıştırmışlar, bu yüzden hum-ı Eflâtûn — Eflâtûn'un küpü» diye bir şey meydana gelmiştir.

Ehvâz. İran'da bir şehirdir. Sıtması ve akrebi meşhurdur. Akrepleri pek zehirliymiş, insanı veya hayvanı sokunca derhal öldürürmüş.

Ejderhâ. Nefesile insanları, hayvanları çeken, ağzından ateşler

saçan, geçtiği yerlerde ekinleri, otları yakan, bazan yedi başı olan ve boynuzları bulunan büyük yılan. Eskilere göre yılan öldürülmedikçe ölmezmiş. Bin yıl yaşayan yıları ejderhâ olurmuş ve zararı fazlalaşınca melekler, zincirlerle onu alıp Kafdağı'nın ardına atarlarmış. Sa'd-âbâd'da yapılan Nev-pey-dâ çeşmesinin oluğu, ejderhâ şeklindeydi.

Elest. «Elestü», Arabça bir kelimedir, değil miyim? demektir. Tanrı, Âdem oğullarının ruhlarına: «Ben sizin Rabbiniz değil miyim?» demiş, onlar da «Evet» diye tasdik etmişler ve bu, Âdem yaratılınca, kendileri yaratılmadan ölmüştür. Kur'an'ın 7 nci sûresinin (el-A'râf) 171 inci âyetinde bu vak'a, hikâye edilmektedir. Elest, elest bezmi, elest demi gibi adlarla anılır ve bu sözlerle ezel, yâni zamanın, yalnız tasavvurda bulunan başlangıcı kasdedilir.

Emin-i ganem. Koyun emini; koyun sahiplerinden alınan vergiyi idare eden ve bu husustaki memurlara baş olan adam.

Emin-i Sim-keşân. Sim-keşlerin, yâni haddeden gümüş tel çeken esnafın tâbi olduğu vergi işlerine bakan ve bu işlerle meşgul olan memurların başı bulunan zat.

Enderûn. İç mânasına gelir. Fatih devrinde sarayda kurulan mektep. Seferli koğuşu, kilerli koğuşu ve hazine koğuşu adlarında üç sınıfa ayrılmıştı. Bu mektepten yetişenlere Enderûni,

yahud Türkçeleşmişî olarak En-
derûnlu denirdi.

Enverî. İran Şâirlerinin en bü-
yüklerinden. Ebiverd'de doğ-
muştur. Kasideleri pek meşhur-
dur. Sultan Sencer, bu şâiri
pek beğenirdi. 1258 de Belh'de
ölmüştür.

Erjeng. (Erteng'e bakınız).

Erteng. Mânî'nin, resimlerle be-
zenmiş mecmuasının adıdır. Bâ-
zılarınca Mânî'nin adı Erjeng-
dir, bâzılarına göreysen Erjeng,
başka bir ressamdır. Çin ülke-
sinde bir puthanenin adı da Er-
jeng'dir. Ayrıca Rüstem'le sava-
şıp nihayet onun tarafından öl-
dürülen bir kahramandır.

Eşref (Şâh). Efganlıdır. XVIII in-
ci yüzyılda İran'ı istilâ etmiştir.
1729 da öldürülmüştür. Zâlim
ve kan dökücü bir adamdı.

Etâbek. Aslı «Atâbek» dir. Sel-
çuklularda, padişahların oğul-
larını terbiye eden Türk Emir-
lere verilen bir ünvandır. Son-
radan bunlar, müstakil bir ha-
le geldiler ve beş tane Etâbek-
ler devleti vücud buldu.

Etâbek Ebû-Bekr. Fars Etâbek-
lerinin altıncısıdır. Babası Sa'-
din ölümü üzerine 1231 de tah-
ta çıkmış, 1260 da ölmüştür.
Meşhur Şeyh Sa'dî «Gülüstan»
adlı kitabını bunun adına yaz-
mıştır. Ölümüne bir çok mersi-
yeler söylenmiştir.

F

Felek, eflâk. Gökyüzü, gökler.
Eskiler arzı, âlemin merkezi sa-
yarlar, arz etrafında birbirini

kaplayan dokuz gök olduğunu
sanırlardı. Bu göklerin cirimle-
rini yıldızlar farzederlerdi. Yıl-
dızların, yer yüzündeki hâdiselerle
insanın mukadderatı üze-
rinde müessir olduğuna inanır,
herhangi bir işi yapmak için
yıldızların şerefli bir ânına,
dünyanın ve kendilerinin taliine
kutlu bir yıldızın hâkim olu-
şu zamanına dikkat ederler ve
bu âne «eşref-i saat — saatlerin
en yücesi» adını verirlerdi. Bu
saati, bu ani seçmeye de «ihtiyâr»
derlerdi. Bu inanış yüzün-
den «yıldızı parladı, yıldızı sön-
dü» gibi sözler ve herkesin bir
yıldızı olduğu, düşünce o ada-
mın öleceği gibi bâtil inanışlar
meydana gelmiş ve felekten şi-
kâyet, sözlerimizi ve edebiyatı-
mızı doldurmuştur.

Ferah-âbâd. Ahmed III. devrin-
de yapılan köşklere bir. Ça-
ğala sarayı civarında, yâni sim-
diki Çağaloğlu semtindeydi.

Ferah-engiz. Ferahlar veren, gö-
nül açan. Lâle adlarından biri.

Fağfür. Çin hükümdarlarına ve-
rilen lâkaptır.

Fahr-i âlem. Âlemin öğündüğü
zât. H. Muhammed'e verilen lâ-
kaplardandır.

Fazl (1 - Bermeki) Abbâsoğulla-
rının ilk zamanlarında vezirlikte
bulunan Bermekiler soyun-
dan ve Ca'fer'in kardeşi. Hâ-
rûn'un süt kardeşi. Bir ara-
lık vezirlikte, bir müddet de
Horasan Valiliğinde bulundu.
Bermekiler, gazaba uğrayınca
808 de Fazl da babası Yahyâ ile
Raka'da hapsedilmiş, dayak al-

tında öldürülmüştür. Pek cömerddi. Zamanının şâirleri, ke-rem ve ihsanını medhederler.

Ferhâd. Şîrin adlı kızın âşığı. Şîrin, hükümdarken erkek evladı olmadığı için ölünce babasının yerine geçen Bânû adlı bir kadın padişahın kız kardeşidir. Bânû, kız kardeşine bir köşk yaptırıyor ve bu köşkü Bihzâd adlı bir ressama süsletiyor. Bu sırada Bihzâd'ın oğlu Ferhâd, Şîrin'i görüyor. Birbirlerini seviyorlar. Fakat Şîrin'e Bânû da âşık oluyor. Bu sırada Hürmüz adlı bir hükümdar da oğlu Husrev'e Şîrin'i istiyor. Hâsılı bu karışık sevgi sonucunda Ferhâd, Şîrin için şehre su getirmek üzere bir dağı yararken Husrev'in dadısı, Ferhâd Şîrin'in öldüğünü söylemesi üzerine Ferhâd, küllüğünü başına vurarak intihar eder, Şîrin de haber alıp sevgilisinin nâşına kapanır ve belindeki hançeri kalbine saplayıp ölür.

Ferhâr. Türkistan'da Hitâ ve Kâşgar arasında bir şehir. Bu şehir halkı, güzellikleriyle meşhurdur. Aynı zamanda Ferhâr, bir puthanedir. İçinde yetmiş kadar güzel kız, putlara hizmet ederler, dinlerinden olmıyan biri gelip putlara secde ederse rahipler, ona bu kızlardan dilediğini teslim ederlermiş. Bu kelimenin Sanskritçeden bozma olduğu ve Budda dinine mensup olanların mâbedi mânasına geldiği malûmdur. Budist mâbedlerinde bir çok resimler bulunduğu cihetle büt-i Ferhâr terki-

bi, güzeller bu resimlere benzetilerek meydana gelmiştir.

Feridûn. İran'ın mitolojik tarihinde bir hükümdar olup adaletile tanınmıştır. Cemşid Tanrılık davasına kalkışınca halk, kendisinden yüz çevirmiş, Şeddâd soyundan ve Arab kavminden Dahhâk, İran'ı almıştı. Şeytan, bir gün Dahhâk'ın omuzlarını öpmüş, bunun üzerine iki omuz başında iki yılan çıkmıştı. Bu yılanlar kesildikçe biter, canlanırdı. Bunun üzerine yine Şeytan bir hekim kılığında zuhur edip bu yılanlara hergün, gençlik çağına girmemiş iki erkek çocuğun beyninin verilmemesini söylemişti. Artık İran'da bir zulüm devresi başlamıştı. Hergün iki çocuk kesilmedeydi. Halk, bu zulümden bezmişti. Tam bu sıralarda Gâve adlı bir demirci, önlüğünü örsüne asıp bayrak yaparak isyan etmiş, halk da buna uymuş, Dahhâk öldürülmüş, Cemşid'in torunu Feridûn tahta çıkarılmıştı.

Feridûn'un, esas bakımından Teriton adlı bir mâbud veya melektir. Bu melek, yeryüzünde kötülüklerde bulunan Azidaheke adlı ejderhayı öldürmüştür. Bu iki ad, Feridûn ve Dahhâk suretile birer padişah olarak İran'ın mitolojik tarihine girmiştir.

Ferkadan. Ferkad, şimal burcuna yakın olan iki parlak yıldızın adıdır. Birbirlerine yakın olan bu iki yıldız «Ferkadan» denir. Türkçede adları «İkizler» dir.

Sa'd-âbâd'da Nev-peydâ adlı köprünün üstündeki iki köşkün adı da Ferkadân'dı.

Ferverdin. İran takviminde ilk ay. Bahar ayı. Mart ve nisanın bir kısmı.

Ferez. Şatranç taşlarındandır. Vezirin şâhı makamındadır.

Feyz-âbâd. Kâğıdhanedeki köşklere denir.

Fitne-i devr-i kamer. Kamer edvinin fitnesi. Eskilerce yedi yıldızın her birinin biner yıl devri vardır. Bir rivayete göreyse her yıldızın devri, yedi bin yıldır. Bu devirler, tamamlanınca kıyamet kopar. Zuhâl devri, Âdem Peygamberin devridir. İçinde bulunduğumuz devirse, **Kamer** devridir. H. Muhammed bu devirde dünyaya gelmiştir. Bu devirde bir çok kargaşalıklar olacak, fitneler zuhur edecek ve nihayet kıyamet kopacaktır. Bu fitnelerin en büyüğü Deccâl'in çıkmasıdır.

Firdevsî. Meşhur «Şeh-nâme» sahibi İran şâiri. 1020 sularında öldüğü sanılmaktadır.

G

Gaffârî. İran şâir ve müverrihlerinden Kaadî Ahmed-ibn-i Muhammed-ibn-i Gaffâr-el-Gaffârî. Kazvin'lidir. «Nigârîstân» adlı kitabı meşhurdur. Türkçeye de tercüme edilmiştir. 1525 de ölmüştür.

Gâv. Öküz mânasına gelir. Burclardan biri, öküzü benzetilmiş ve adına «Sevr» denmiştir. Arzın sevr burcuna girmesi, dünyanın, denizdeki büyük bir ba-

lığın üstünde duran bir öküzün boynuzunun üstünde durduğu hakkındaki bâtil inanışı meydana getirmiştir. Büyük şâir Hayyâm, «Gökte bir öküz var, adı Pervin. Bir başka öküz de yer altında gizli, ibret gözünü aç da bu iki öküzün arasındaki bir avuç eşeğe bak» mealindeki rübâsiyle bu inanışa sahib olanlarla alay eder.

Gâvsâr (Gâv-ser). Meşhur Rüstem'in öküz başlı gürz'ünün adı.

Gerdün. Felek, gök (Felek maddesine bakınız).

Germesûd. Bir çeşid çiçekli kumaş.

Giv. Rüstem'in damadı.

Güy. Top (Çevgân maddesine bakınız).

Gül-gün. Gül renkli, kırmızı. Şirin'in atının adıdır. Şebdîz ve Gül-gün (Bk.) bir tayın dölüyümüştür. Bu tay, taştan yapılmış bir ağıra gider, sürünürmüş. Bu sürünme sonucunda iki kere gebe kalmış. Birinde Şebdîz'i, diğerinde de Gül-gün'ü doğurmuş.

Gülşeni. Azerbaycan'lı olup oradan Mısır'a geçmiş, Kanunî Süleyman zamanında İstanbul'a gelmiş, sonra yine Mısır'a giderek 1533 te orada ölmüş bir şeyh. Bu zat, Halvetilikten Gülşeniyye diye bir kol ayırmış ve bu kol müntesipleri tarafından pir tanınmıştır. Mevlânâ'nın «Mesnevî» si tarzında «Ma'nevî» adlı bir eseri vardır.

Gül-ü mül. Gül ve şarap demektir. Azizi adlı bir şâirin de bu adda bir kitabı vardır.

H

Habb-ı zeheb. Eski tıbda bir hap. Zeheb, altın mânasına geldiğinden Nedim, bu kelimeyle ihâm yapmaktadır.

Hâfız-ı Şîrâzi. İran'ın en lirik şâirlerinden biri. XIV üncü yüzyılda yetişen Hâfız, 792 hicride (1389-1390) Şîrâz'da ölmüş, Musallâ denilen mesireye gömülmüştür. Özlü ve bütün kayıdları kıran şiirleri pek meşhurdur. Zamanından itibaren bütün İran ve Türk edebiyatına müessir olmuştur.

Hâkan. Büyük Hükümdar. Eski Türklerde hükümdarlara hân, hükümdarların tâbi oldukları büyük hükümdara Hâkan denirdi.

Hâkaanî. İran'ın büyük şâirlerindendir. Mürettep divanı ve diğer eserleri vardır. 1186 da Tebriz'de ölmüştür. Sâsâniler devrinin hâtıralarını anan, Medayin harabelerini mevzu ittihaz eden ve âdeta eski İran medeniyetinin zevaline bir mersiye olan kasidesi, pek meşhurdur.

Hâleti. Pir Mehmed Azmi'nin oğludur. 1569 da İstanbul'da doğdu. Tahsilini bitirdikten sonra müderrisliklerde bulundu. 1630 da öldü. Divân şâirleri arasında bu zat, bir çok rübâî söylemekle şöhret kazanmışsa da rübâîleri, Hayyâm'ın rübâîleriyle mukayese edilemez.

Halife. (Hilâfet maddesine bakınız.)

Halil. İbrahim Peygamber. H. Muhammed'in cediti olan bu

peygambere Tanrı dostu mânasına gelen «Halil-ullâh» lâkabı verilir. Cömerdliğile meşhurdur.

Hamel. Koyun. On iki burcun her biri bir şeye benzetilmiştir. Bunların bir tanesi de Hamel burcudur ki koyuna benzetilerek bu ad verilmiştir. Güneş Hamel burcuna Mart ayının yirmi birinci günü veya gecesi girer ve girdiği an, ilkbahar başlar, geceyle gündüz birleşir ve Nevruz (Bk.) bayramı başlamış olur.

Hâmân. Fir'avn'ın vezirinin adı. Bu adam, göklere uçan bir taht yaparak Tanrı'ya ulaşmak ve onunla savaşmak istemiş.

Hancer. Mitolojiye göre kime baksa derhal helâk edecek derecede keskin gözlü bir hayvandır. Aristo, bir ayna icad etmiş, bu hayvan, aynada kendini görerek ölmüştür. Bu hayvan, bir tanecikmiş ve nesli yokmuş. Mâruf küçük bıçağa da hançer denir.

Hân-ı hânan. Hânlar hânı. XVI. ncı yüzyılın sonlarında şöhret kazanan bir zat olup Lâhur'da hüküm sürmüştür. Meşhur şâir Örfî, Hindistan'a seyahatinde Lâhur'a uğramış ve bu zatın iltifatını görmüştür. Hakkında kasideleri vardır.

Hân-ı Halil. İstanbul'da, Asmaaltı civarında eski bir han.

Hân-ı Halil-ullâh. Tanrı dostunun sofrası. Halil-ullâh, İbrahim Peygamberin lâkabıdır. Bu Peygamberin sofrası daima a-

çık bulunurdu ve kendisi pek cömerddi.

Hârûn - ûr - Reşid. Abbasoğullarından bir halifenin adı. 765 de doğmuş, 786 da halife olmuş, 808 de ölmüştür. Hakkında bir çok efsâneler vardır.

Hârût. Hârût ve Mârût adlı iki melek, insanoğullarının fenalıklarını görüp Tanrı'ya şikâyet etmişler. Tanrı da, ben onlara şehvet verdim. Size de serseydim onlar gibi olurdunuz demiş. Bunlar, öyle kötülüklerde bulunmıyacıklarını söylemişler. Bunun üzerine Tanrı, bunlara şehvet verip Bâbil'e inmelerini emretmiş. Melekler, Bâbil'de hâkimlik ederlerken gayet güzel bir kadın, bir gün bir iş için kendilerine baş vurmuş. Kadını görünce meleklerin akılları başlarından gitmiş, vuslâtına tâlib olmuşlar. Kadın, ya kocasını öldürmelerini, ya puta tapmalarını, yahud da şarap içmelerini, ancak bu suretle emellerine erişebileceklerini söylemiş. Şarap içmeyi, bu suçların ehveni gören melekler, şarap içmişler, sarhoş olmuşlar. Kadın, her gece ism-i a'zam (Tanrı'nın en büyük adı) okuyup göke çıkıyorsunuz. Bu adı bana da öğretin demiş. Öğretmişler, kadın gök'e çıkınca Tanrı onu bir yıldız şekline sokmuş. Zühre yıldızı, bu kadınımış. Melekleri de dünya azabile âhiret azabı arasında muhayyer barıkmış. Dünya azabı isteyen melekler, başaşağı Bâbil kuyusuna asılmışlar. Orada kıyamete kadar azap çe-

keceklermiş. Büyü yapanlar, bu kuyunun başına gidip onlardan büyü yapmak usulünü de öğrenirlermiş.

Kur'an'ın 2 nci sûresinin (el-Bakara) 12 nci âyetinde bu iki meleğin Bâbil'e indikleri, halka sihir öğrettikleri, kendilerine baş vuranlara önce: «Biz Tanrı tarafından sizi imtihan etmek üzere yollandık. Sihir öğrenip kâfir olmayın» dedikleri, kâfir olmayı kabul edenlere karı ile kocanın arasını ayırmayı ve saireyi öğrettikleri hikâye edilir. Hârût, Mârût esas itibariyle iki Ermeni mâbududur. Edebiyatta, bu iki melek, yahud bir tânesi, daima sihirle beraber anılır. Çah-ı Bâbil, yahud daha doğru telâffuzile Çâh-ı Bâbü ve onun muhaffefi olan Çeh-ı Bâbü yâni Bâbil kuyusu da böyledir.

Hîtâyî. Hîtây'a mensup demektir. Bir nevi kumaşın adıdır.

Hâtem-i Tâi (Hâtem-i Tayy). Tay kabilesine mensup, yiğitlik ve bilhassa cömertlikle meşhur bir Arab. Yollarını şaşıranlar gelip kendisine konuk olsunlar diye geceleri civardaki tepelere ateşler yaktırırdı. Aşağı yukarı hicretten 17 yıl önce (604) ölmüştür.

Hatt-ı câm. Cemşid'in kadehindeki yazılardan biri (Câm madmesine bakınız).

Hayder. Arslan demektir. H. Ali'nin lâkaplarından veya adlarındandır. Döne döne ve geri çekilip tekrar saldırarak hücum

ettüğinden kendilerine Hayder-i kerrâr denmiştir.

Hayr-âbâd. Sa'd-âbâd köşkü civarında yaptırılan tekkenin adı. **Heft ahter.** Yedi yıldız. Birbirini kaplayan ve merkezi arz olan göklerin cirimleri olan yıldızlar, arzdan itibaren şunlardır:

1) Kamer (ay), 2) Utarid (tir), 3) Zühre (nâhid), 4) Şems (güneş), 5) Mirrîh (behrâm), 6) Müştêrî (bircis), 7) Zuhâl (keyvân). Yedinci kat gökü kaplayan sekizinci kat gökte burçlar vardır ve bu göke, sâbi-teler ve burclar gökü mânasına gelen felek-üs-seâvbit ve felek-ül-burûc denir. Atlas gökünde hiçbir şey yoktur ve bu, son göktür.

Heft âmir. Yedi emirci (Heft ahter maddesine bakınız).

Heft ecrâm. Yedi cirim (Heft ahter'e bakınız).

Heft hân. İran'ın mitolojik tarihinde Kekâvûs, Mâzenderân'da mahpus iken Rüstem'in, yedi konaklık yol aşarak ve her konakta insanlarla, ordularla, devletlerle savaşarak Keykâvûs'a ulaşışını kurtarmasına derler. Yine bu mitolojik tarihe göre, İran Şâhı Guştâsb, ibadetle meşgulken Tûran Pâdişahı Ercâsb, Belh'e hücum etmiş, Lührâsb'ı öldürmüş, Guştâsb'ın kızlarını esir etmişti. İsfendiyâr, kızların mahbus bulundukları şehre en yakın olan, fakat her konakta bir tehlike bulunan yedi konaklık yolu aşmış gelmiş, Ercâsb'ı öldürüp kız kardeşlerini kurtarmıştı. Hân, sofra de-

mektir. Rüstem ve İsfendiyâr, her konaktaki tehlikeyi yendikçe orada işret sofrası kurup eğlenmişler, bu münasebetle bu iki vak'aya «Heft hân» denmiştir.

Heft iklim. Yedi iklim mânasına gelir. Eskiler, dünyada, insanların yaşadığı sanılan yerleri yedi iklime ayırmışlardı. Bu yedi iklimin tafsîlâtı eski mesalik ve memalik, yâni coğrafya kitaplarında vardır. Yine bu münasebetle dilimizde «yedi iklim, dört bucak», yahud «yedi iklim, dört köşe» sözleri, kullanıla gelmiştir.

Hıdîv. Sahib, mâlik, pâdişah, vezir ve eşsiz mânalarına gelir. Umumiyetle vezir makamında kullanılır.

Mıstar. Satır yeri. Eskiden yazma kitapların satırlarının düzgün olması için kâğıd küt'asında bir mukavvanın üstüne ince ipler gerilir ve kâğıd, bunun üstüne konup üzerinden elle tazyik edilerek kâğıda çizgiler meydana getirilirdi. Bu işe kâğıd mıstarlamak ve bu ipli kâğıda mıstar denirdi.

Hıtâ. Türkistan'da bir ülkedir ki güzelleriyle meşhurdur. Burada yapılan bir kumaşa da Hıtâyler derler.

Hızr. Peygamberlerden biri, yahud erenlerden. Musâ Peygamber, bu zatla buluşmuştu. Rivayete göre âb-ı hayât'ı bulmuş ve yine bir rivayete göre arkadaşları İlyâs Peygamberle beraber bu suyu içmiş olduğundan kıyamete dek hayattadır. Gezdiği

yerlerde, nereye ayağını basarsa orada tâze çimenler bittiğinden Hızır adile anılmıştır. Hızır, kârada acze düşenlere yardım edermiş (Âb-ı hayât maddesine bakınız).

Hikmet-ül-İşraak. Süfilerce makbul bir felsefe yolu. Gerçeğe ancak ilhamla inanışı kabul eden yol. Yunanlılarda Eflâtûn'un mezhebi ve bu mezhebi kabul eden filozofların meslekleri. İslâm'da bunların mesleğine İşrâkıyye — philosophie illuminative denir.

Hilâfet. Birinin yerine geçiş. İstilahda Peygamber vekili olup din ve dünyada hâkim olan imâma halife, makamına hilâfet derler ki Sünnilere göre ümmetin ileri gelenlerinin tayin ve kabulile, Zeydiyyede herhangi bir adalet sahibi Fâtîminin seyfle hurucu üzerine ona mutabaat lâzım gelir. İmâmiyyede hilâfet ve imâmet, H. Muhammed'den sonra Ali'nin ve evlâdı olan on bir imâm'ındır. Bunların sonuncusu yâni on ikinci İmâm, Mehdi'dir (Mehdi'ye bakınız).

Hind-i garbî. Batı Hind. Kristof Kolomb, batıdan Hind ülkesine gitmek üzere yola çıkmış, Amerika'ya varmış, fakat burayı Hindistan sanmış ve bu adı vermiştir. Bulunan yerin ayrı bir kıt'a olduğu anlaşıldıktan sonra da Amerika'ya, Hindistan'dan ayırd edilmesi için Hind-i garbi denmiştir.

Hurrem-âbâd. Kâğıthane'de, Ali-bey köyü civarında yapılmış o-

lan köşk.

Husrev. Meşhur Nüşirevân'ın adıdır (Bk.). Ayrıca İran'ın Eşkâniyân sülâlesinden üç pâdişahın adıdır.

Büyük padişah ve padişahlar padişahı mânalarını da ifade eder.

Huten. Doğu Türkistan'da bir ülkedir ki misk âhûlârele meşhurdur.

Huvarnak. Hıyre padişahlarından No'mân tarafından, bir rivayete göre de İran şahlarından Yezdecürd'ün emrile Sinemâr adlı bir mimara yaptırılan eşsiz bir köşk. Pâdişâh, bu köşk bitince, başkasına yapmasın ve tek kalsın diye mimarı öldürtmüştür. Hakkında bir çok rivayetler vardır, şiirlerde geçer.

Hüdhüd. Çavuş kuşu. Bu kuş, yer altındaki suları görürmüş. Bundan dolayı Süleyman Peygamber, bu hayvanı suların yerlerini tayine memur etmiş.

Hülâgû. Cingiz'in torunu ve Tuli'nin oğlu olup İlhanîlerin ilk hükümdarı. Abbâsoğulları devletini ortadan kaldırmıştır. 1265 tarihinde ölmüştür.

Hümâ. Boz renkli, ayaksız bir kuşmuş. Dirisi ele girmemiş Kıpçak çölünde, Hıtâ ve Hutên illerinde bulunurmuş. Saksâğana benzermiş. Hâfız'ı şerh eden Sûdî, Şam'da bir İran tâcirinçe gördüm diyor. Bu kuşun gölgesi, kimin başına düşerse padişah olurmuş. Bu yüzden «Devlet kuşu» da derler.

Hüsn-âmiz. Güzellikle yoğrulmuş, pek güzel. Lâle adı.

İbn-i Abbâd. Ebû-l-Kaasim İsmâîl. Âl-i Büveyh'ten Müeyyidü'd-devle'nin, sonra da onun kardeşi Fahr-üd-devle'nin veziriydi. Şiir ve edebiyatla diğer bilgilerde pek üstün olduğu gibi fazilet ve ilim erbabını da korurdu. Sâhib ünvanile ilk anılan vezir budur. Bir çok eserleri, muhaberat mecmuası ve tertip edilmiş divanı vardır. 937 de doğmuş 995 de Fey'de ölmüştür. Ölümüne şâirler tarafından sayısız mersiyeler yazılmıştır.

İbn-l Hâcib. Ebû-Amr Celnâled-din Osman-ibn-i Ömer. Mâliki fakıyhlerindendir. 1177 de Mısır ülkesinde bir kasabada doğdu, 1248 de İskenderiye'de öldü. Sarf ve nakve ait Şâfiyye ve Kâfiyye adlı iki meşhur kitabı, usûl-i fıkha ait el-Müntehâ adlı bir eseri ve diğer eserleri vardır.

İbn-i sebîl. Fıkıh terimidir. Lûgatta yol oğlu mânasına gelirse de ıstılah olarak parası bitip yarı yolda kalmış Müslümana denir ki bu çeşit kişilere zekât verilerek yardım edilir.

İbn-i Sînâ (Ebû-Alî). Şeyh-ür-Reis diye de anılan Ebû-Alî Huseyn-ibn-i Abdullah-ibn-i Sînâ, bütün dünyaca tanınmış bilginlerdendir. Buhara köylüklerinden birinde, 980 yılında doğmuş, çok iyi bir tahsil görmüş, Sâmanoğullarının idare merkezi olan Buhara'da yerleşmiş, bir çok yerleri gezmiş, 1014 le 1021

arasında Hemedan'da Şems-üd-devle-i Deylemî'nin vezirliğinde bulunmuş, bir yandan eserler telifiyle, bir yandan da talebe yetiştirmekle uğraşmıştır. Pek çok risaleleri ve kitapları vardır. En meşhuru Şifâ ve Kaanun adlı kitabıdır. Şiirleri de vardır. Ölümü 1036-7 de Hemedân'dadır.

İbn-ül-Amîd. Ebû-l-Fazl Muhammed-ibn-i Huseyn. Babası, Sâmanlılardan Nasr oğlu Nûh'un kâtibiydi. Bundan dolayı Horasanlıların âdetince Amîd lâkabını aldı. Âl-i Büveyh'ten Adud-üd-devle'nin babası Rükneddin'in baş veziriydi. Edebiyatta, inşa ve kitâbette vesair bilgilerde pek üstün, devlet idaresinde pek mâhirdi. Yirmi dört yıl vezirlikten sonra 970-71 de öldü.

İbn-üz-Zekâ. İbn-i Zekiyy-üddin Ebû-l-maâli Muhyiddin Muhammed. İlim ve edeble meşhur ve fesahatle tanınmış bir zat olup üçüncü Halife Osman soyundandır. 1154 te Şam'da doğmuş, Salâhaddin Eyyûbi'ye intisab etmiş, Şam ve Haleb kadılıklarında bulunmuş, Kudüs, frenklerden alınınca pek belîğ bir hutbe okumuş, 1201 de Şam'da ölmüştür.

İlhan. Cingiz'in torunlarından olup Abbâsoğullarını mahveden ve İslâm medeniyetini yok eden Hulâgû'ya, kardeşi Mengü tarafından verilen ünvan. Bunun soyundan gelen ve İran'la Irak'da hüküm süren devlete Dev-

let-i İlhâniyye ve bu soya İlhâniyân denmiştir.

İncil. İsâ Peygambere inen kitab. Hristiyanlarca İsâ'nın hayatı, İncil, yâni beşarettir. Bu bakımdan onun hayatını ve sözlerini anlatan kitablara denmiştir.

İmzâlı. Sadrazamlıktan padişâha sunulan lâyihalara verilen ad.

İrec. Feridûn'un üç oğlundan birinin adıdır. Feridûn ihtiyarlayınca ülkesini üç oğluna taksim etmişti. Tûran'ı Tûr'a, Arabistan'ı Selm'e, İran'ı da İrec'e vermişti. Tûr'la Selm, İrec'i kısıkanıp öldürmüşler, bunun üzerine Feridûn, İrec'in torunu Minûcihr'i kendisine veliahd yapmıştı. Tûr, Tûranlıların, Selm, Sâmî kavimlerin, İrec de İranlıların atasıdır. Bu hikâyeye, Tevrat'taki Nûh Peygamberin üç oğlu kıssasını andırır.

İsfendiyâr. İran'ın Keyler soyundan bir hükümdardır. Bu pâdişâha «Rûyin-ten» lâkabı verilmişti. «Şeh-nâme» deki mâceraları, bu kitabın en güzel bahislerindendir.

İskender. Meşhur Makedonya'lı hükümdar. Milâttan 356 yıl önce doğdu. Aristo'dan okudu. Yirmi yaşında hükümdar oldu. Yunanistan'ı aldıktan sonra İran'a geçti. İranlıları mağlûp etti. Anadolu'yu ve Suriye'yi aldı, Mısır ve Hindistan'ı istilâ etti. Asya'dan dönerken 33 yaşında öldü, memleketi, beyleri arasında bölüşüldü. Edebiyatta büyük hükümdarlar, bu hükümdara benzetilir. Bâzan da âyine

ve Aristo ile beraber anılır.

İzzet Ali Paşa. Vezir ve şâir. Damad Mehmed Paşanın oğludur. Defterdarlık ve Sadaret Kaymakamlığı hizmetlerinde bulunmuş, Bağdad'a gönderilen orduya memur edilmiş, 1734 te Revan'da ölmüştür. Nedim'le arası pek iyiydi. Birbirlerine nazireleri de vardır.

K

Kaanûn. İbn-i Sinâ'nın meşhur kitabı.

Kâfûr. Mısır'da, İhsidiler zamanında vezirlikte bulunan ve 966 da bu soydan tahta geçecek kimse kalmadığı için Abbâsoğulları tarafından Şam, Hicaz ve Mısır hâkimliğine tayin edilerek buralarda bir buçuk yıl müstakil olarak hüküm süren zenci köle.

Kahramân. İran mitolojisine ait bir hikâyenin kahramanıdır. Devler, bir çocuğu küçükken çalıp ülkelerine götürmüşler. Çocuk onların yanında büyüyüp on dört yaşına gelmiş, fevkalâde kuvvetliymiş. Devler, bu çocuğun kuvvet ve heybetinden ürkerlermiş. Nihayet Kahramân adındaki bir çocuk, göllerde, nehirlerde kendi aksini görüp devlere benzemediğini anlamış, günün birinde bir gergedanı iple tutup üstüne binerek insanların oturdukları ülkeye gelmiş. Kahramân-ı kaatil diye de anılır.

Kalem-i Vâsîti. Vâsîti, Kûfe'yle Basra arasında bir kasabadır.

Bu kasabanın kamışları gayet güzel olduğu için bu kamışlar, kalem olarak kullanılmış ve bu kalemlere Kalem-i Vâsıtı denmiştir.

Kalender (Kalenderi). Şii-bâtîni zümrelerden bir derviş zümresi. Bunlar, saç, sakal, kaş ve bıyıklarını usturayla tıraş ederler, başlarına on iki dilimden meydana getirilmiş keçekülâh, yâhud sivri, üstü dikişlerle süslü ve yazılı taclar giyerler, yâhud başı açık gezerler, hep beraber seyahat ederlerdi. Bu derviş zümresinin ruhi hâletleri ve zâhiri şekilleri bakımından «Kalender» kelimesi, dilimizde yoksul mânasına da kullanılmıştır.

Kamer (Mâh-Ay). Artemis (Diyana), Güneşin kardeşi ile Gecenin kızıdır. Saf ve temiz bir tanrıdır. Ormanların hâmisidir. Avı pek sever. Pınarlarda yıkanır. Sihirbazlar, onun adını anarak sihir yaparlar. Ekseriyetle belinde okluk, yanında köpek olarak tasvir edilir. Soğuk ve yaş tabiatlidir. Vezirler ve eşraf, bu yıldız mensuptur. Bizde sağ elinde bir harbe, başında tac olarak, yahut dört kişinin kaldırdığı bir öküz suretinde temsil edilir.

Kaplan Gıray. Kırım Hanlarından bu adda iki kişi vardır. Neditim'in bahsettiği, zaman itibarıyla birincisidir.

Kasr-ı Cînân. Cennetler köşkü. Kâğıdhanedeki köşklere birinin adı.

Kasr-ı Neşât. Neş'e ve meserret

köşkü. Kâğıdhanedeki köşklere birinin adı.

Kasr-ı Şîrin. Şîrin için yapılan ve Bihzâd tarafından süslenilen köşk (Ferhâd maddesine bakınız).

Kâtib-i çerh. (Utarid maddesine bakınız).

Kâvûs. Keyler soyundan bir padişah'tır. Bir rivayete göre Nûmrûd, diğer bir rivayete göre de Fir'avn'dır. Temiz ve asil kimse, ıslık ve şiddet mânalarına da gelir. Rûstem'in babası Zâl, Key adını Kubâd'a vermiş ve bundan sonra bu soydan gelen şahıslara Keyler denmiştir.

Kays. Meşhur Mecnûn'un adı (Leylâ maddesine bakınız).

Keşkûl (Keşkûl). Ekseriyetle Hindistan cevizinden, içi oyulup iki ucundan bir zincir takılarak yapılan şey. Dervişler, bunu ellerinde taşırlar. İhsan sahipleri, gönüllerinden koparı, dervişin keşkûlüne korlar. Keşkûllerin demirden, tunçtan, hattâ gümüşten, üstü oymalı, savatlı ve nakışlı, hakikaten bir san'at eseri olanları ve yazılıları da vardır. Keşkûlü, seyahate çıkan dervişler, taşırlar ve içine atılanları, konuk oldukları tekkeye bırakırlar.

Kemhâ. Havsız kadife kumaş.

Kerâmet. Tanrı'ya yakın olanların yaptıkları olağanüstü şeylere denir.

Ken'an. Filistin'in bir kısmı Sayda ve Sur cihetleri ve Suriye'nin bir kısmı. Kuyu mânasına da gelir. Ya'kub Peygamber, burada oturmuş oldu-

ğundan daima Ya'kub, Yûsuf ve gömlekle beraber anılır.
Kerrâke. Yakası kürksüz hafif cübbeye verilen ad.

Keşmir. Himalaya dağlarının doğusunda bir ülke. Buranın mehtabı gayet parlak ve güzel olurmuş. Bu yüzden mehtapla beraber anıldığı gibi esmer güzeline de Keşmiri, halk dilinde kişmiri güzel denir. Örfi'nin bir kasidesi, bu ülkeyi öğer ve Keşmiriyye diye anılır.

Keyvân. Zuhâl yıldızı (Zuhâl maddesine bakınız).

Köy göçtü. Esir almaca gibi bir oyun.

Kıran. İki yıldızın, aynı burcda ve aynı derecesinde bulunuşuna denir. İki kutlu yıldız olan müşteri ile güneşin kıranına «Kırân-ı sa'deyn» denir. Bir padişah zamanında böyle bir kıran olursa o padişaha «Sâhib-kıran» adını verirlerdi. «Sâhib-kıran, dört kılıç takardı.

Kırklar. Süfilere göre erenlerden kırk kişi vardır ki bunlar, yer-yüzündeki bazı işleri, mâneni idare ederler. Bir kaç yerde, bir anda görünebilecekleri ve bu suretle muhtelif mahallerde kendilerine bedeller izhar edebilecekleri için, yahud da içlerinden biri ölünce yerine, derece bakımından onlardan aşağı mertebede bulunanlardan biri alındığı için bunlara «Abdâl» de derler. Bazılarına göre abdâl, yedi kişidir ve kırklar, mertebe bakımından bunlardan aşağıdır.

Kindi. Ebû Yûsuf Ya'kub-ibn-i İshak. İslâm âlimleri arasında «el-Feylesüf» diye tanınmış olup bir çok kitapları vardır. Avrupaca da tanınmış olan bu filozof IX. yüzyılda yaşamıştır.

Kisrâ. Padişahlar padişahı, büyük padişah mânalarına gelen husrev kelimesinin Arabçalaşmış şekli olup Nûşirevân'ın lâkabıdır. Sonradan bütün İran şahlarına Kisrâ denmesi âdet olmuştur.

Kıyâs. Bir şeyi, diğer bir şeyle mukayese ederek hükmü istidlâl etmeye derler. Bu suretle kıyas, iki kaziyeden meydana gelir ve bir neticeye bağlanır. İnsan fânidir, Ahmed de insandır, binaenaleyh fânidir gibi. Kıyasın bir çok çeşitleri vardır.

Kûhl-i İsfahân. Kûhl sürme demektir. İsfahân'da çok güzel sürme yapıldığından hemen daime böyle anılır.

Kûhl-ı Sıfahân (Kûhl - i İsfahâna bakınız).

Kûh-ken. Dağ kazan. Ferhâd'ın lâkabıdır (Ferhâd maddesine bakınız).

Küllîyyet-i kübrâ. Bir nevi veya cinsten dahil olanlar nazarı itibara alınmaksızın nevi ve cins, yahud varlığın esası olan mevâlîd, yâni maden, nebat ve hayvan, bunların varlığına sebep olan dokuz gökle dört unsur ve nihayet, Akl-ı küll'e Nefs-i küll külliyattır. Bunlara «Küllîyyat-ı vücud» da derler.

Lâle. Bildiğimiz çiçek. Ahmed III. devrinde büyükler ve zenginler, lâleye pek düşmüşler, yüzlerce lâle bulunmuş, her birine adlar verilmiş, her lâleye şâirler, medhiyeler yazmışlar, hattâ tarihler düşürmüşlerdir. Lâle sözü, eski Arab alfabesinde l, a, l, h harbleriyle yazıldığından ve bu harfler, ayrı bir terkiple «Allah» adını meydana getireceğinden ve her iki ad da ebced hesabında 66 tuttuğundan şâirler, bu bakımdan da çeşitli mazmunlar bulmuşlardır.

Lebîd. Sehabeden ve Arab şâirlerinden olup yedi askıdan biri, bunundur. 140 yaşında Kûfe'de ölmüştür. Arabçada «Lebîd'den daha şâir» sözü, darbimeseldir.

Levend. Bu Farsça kelime, tenbel, işsiz, içkiye düşkün, bir iş ustası, şakirt, hizmetçi, zina eden, cinsî zevkde pasif rol sahibi delikanlı ve kötü kadının mânalarına gelir. Ferahlı haber ve meyhane dalkavuşu mânalarını da ifade eder, aynı zamanda bir asker sınıfına da denir. Halk dilinde boylu, poslu, şen ve şûh delkianlı demektir.

Leylâ (Leyli). Mecnun'un sevgilisinin adı. Kays-ı Âmirî, daha çocukken mektepte bu kızı, kız da onu sevmiş, büyüyünce kızın babası, evlenmelerine mâni olunca Kays, dağlara düşüp vahşi hayvanlarla gezmeye başlamış ve Mecnûn adile tanın-

mıştır. Leylâ'nın ölümünden sonra Mecnûn da, onun mezarının üstünde can vermiştir. İran şâiri Nizâmî, bu hikâyeyi güzel bir surette nazmen yazmıştır.

M

Mâh-ı Sıyâm. Oruç ayı. Arabî aylardan dokuzuncusu olan ramazan ayıdır ki bu ayda, yolculukta olmıyan ve hasta bulunmıyan Müslümanların oruç tutmaları farzdır.

Ma'n. Ma'n-ibn-i Zâidet-iş-Şeybânî. Cömertlikle meşhur bir adam. Emeviler devrinde Emîrlerden olan bu zat, Abbâsoğulları zamanında gizlenmeye mecbur olmuş, nihayet el-Mansûr zamanında halifeye isyan eden Emevîlerle savaşmış ve büyük bir yararlık gösterdiğinden affedilmiş, yine bazı valiliklerde bulunup 768 de Hâricîler tarafından öldürülmüştür. Şiirleri de vardır.

Mârût. (Hârût maddesine bakınız).

Matla'. Kasied ve gazelde, iki mısraı kafiyeli olan beyte doğuş yeri mânasına gelen «matla» denir. Matla' pek güzel olursa «hüsni matla» adile anılır.

Mecnûn. (Leylâ'ya bakınız).

Mehdî. Müslümanlıkta kıyamete yakın, Peygamber soyundan birisi zuhur edecek ve dünyaya adaleti yayacaktır. Buna Mehdî denir. İmâmîyye'ye ve Sûfilerin mühim bir kısmına göre Mehdî, on ikinci imamdır ve

871 de doğmuş, dört yaşında, babası İmâm Hasan-ül-Askerînin yerine İmâm olmuştur. 73 yaşına kadar emriyle birbirini istihlâf eden dört kişi, kendisinden aldıkları emirleri Şia'ya ulaştırıyorlardı. 73 yaşında son sefirin ölümünden sonra tamamiyle kaybolmuştur. Tanrı emriyle kıyamete yakın zuhur edecektir.

Mehmed (Muhammed) Paşa. Kethüda. Damad İbrahim Paşanın damadıdır. 1730 da ölmüştür.

Mehmed (Muhammed) Paşa. Genç. Damad İbrahim Paşanın oğludur. Bu da dânad olmuştur. 1768 de öldü, babasının yanında gömülüdür.

Melikşah. İran Selçuklularından ve bu soyun üçüncü padişahı. Bilgi erbabına hürmeti, yoksullara merhameti vardı. 1092 de Bağdad'da öldü.

Mesânî. İki telli tanburalar.

Mesih, Mesîha. İsâ Peygambere verilen lâkap. Çok gezen, yüce ve şerefli, yahut vaftiz eden mânalarına geldiğini söyleyenler vardır.

Metâ. Zaman ifade eden bir kelimedir. Eskiilere göre cevher'le kaim olan âraz'ın vasfı, keyfiyeti, mekânı, zamanı... gibi dokuz veya on kısmı vardır. Mekân bildiren metâ, bunlardan biridir. Bunlara «Mekulât» derler.

Mevâlî. Din âlimlerine el-mevlâderlerdi. Cem'i mevâlî'dir.

Mezdek. Sâsânilerden Kubâd zamanında İran'da çıkan bir mez-

hebin mucidi. Nüşîrevân, bu adamı öldürmüştür.

Mîhr (Şems, Yoh, Güneş). Yunanlılarda Apollon, Romalılarda Febüs adile anılan bu Tanrı, Müşteri ile Gecenin oğludur. Doğar doğmaz koşu arabasına binip harekete geçmiş, karşısına geçen ejderhayı öldürmüştür ki öldürdüğü yere Delfi mâbedi kurulmuştur. Bazan oklaıyla insanları öldürür, bazan bütün hastalıkları iyi eder, ruha da şifa verir, feyz ve hayat kaynağıdır. Gayet güzel kıtar çalar. Delfi Kâhinesi, bu tanrı adına söz söylerdi. Saçları kıvrıkcık ve karışık, elinde gâh bir lir, gâh bir yay tutan güzel ve mütenasip vücutlu bir delikanlı şeklinde temsil edilir. Bizde tabiatı sıcak ve kurudur. Hararetinde kuruluk olduğundan kutul olmakla beraber sa'd-i ekber değildir. Şiddet, kudret, haya, yücelik, akıl, zekâ, şöhret sıfatlarıyla padişahlar, büyükler, kadılar güneşe mensuptur. Şark minyatürlerinde elinde asa, yanında dört öküzle iki domuz bulunduğu hâde bir öküz yavrusuna binmiş genç bir delikanlı, yahut da yere bağdaş kurmuş büyücek yüzü bir genç suretinde temsil edilir. İran minyatürlerinde bir baştan ibaret olup etrafına şuleler saçan genç bir kız şeklinde tasvir edilmiştir.

Millet-i beyzâ. Bembeyaz, tertemiz şeriat demektir ki İslâm mânasına gelir.

Minûçîhr. Feridûn'un torunu ve

en küçük oğlu İrec'in oğlu.
Mirrih. (Behrâm'a bakınız).
Mir Sadr. Cevahir-nâme sahibi
 Mir Sadreddin-i Şîrâzi.
Mirzâ Can. İran âlim ve şâirle-
 rindendir. Şîrâzlıdır. Bazı ki-
 tapları da şerhetmiştir.
Mizân. Teraziye benzetilen bir
 burc.
Muğ. Zertüşî dinine mensup ra-
 hiplere verilen addır. Bunların
 reisine pir-i mugan, bunlara
 hizmet eden ve mesleğe yeni
 girmiş bulunan genç delikanlı-
 lara muğ-beçe, yâni çocuk
 muğ denir. Şarap ateşe, mey-
 hane de âteş-kedeye benzetil-
 miş ve bu yüzden meyhaneciyे
 Pîr-i mugan, meyhanede hiz-
 met eden genç sâkiye mug-be-
 çe denmiştir.
Mûbid. Zertüşî dininin bilgini
 ve ruhânisi.
Muhâsib-i çerh. Gökyüzü muha-
 sibi (Utarid maddesine bakı-
 nız).
Muhtesib. Zaptiye memuru. Ya-
 sakları tatbik eden ve bunlara
 aykırı hareket edenleri ceza-
 landıran memur. Sırasına göre
 bu memur, bugünkü belediye
 polislerinin vazifelerini görür
 ve esnafı murakabe ederdi.
Mûmyâ. Kırığı derhal iyileştiren
 bir maden. Gûya bir gün Feri-
 dûn, ava çıkıyor, maiyetindeki
 askerlerden biri, bir ceylân vu-
 ruyor. Ceylân, topallıya topallı-
 ya bir mağaraya doğru kaçıp
 içeri giriyor. Arkasından giden-
 ler, ceylânın, mağaranın içinde-
 ki sudan içtiğini ve yarasını o
 suya sürdüğünü ve derhal iyi

olduğunu görüyorlar. Bunun ü-
 zerine ceylânı tutup Feridûn'a
 götürerek hali haber veriyor-
 lar. Feridûn, bir horozun aya-
 ğını kırdırıp sonra o sudan içir-
 tiyor ve kırık ayağına sürdür-
 tüyor. Ayağı eskisi gibi iyileş-
 iyor. İşte mûmyâ bu suretle bu-
 lunuyor. Yine eskilere göre kır-
 mızıya çalar sarı saçlı bir ço-
 cuğu otuz yaşına kadar besleyip
 otuz yaşına girince içi susam
 yağı ve balla dolu bir büyük
 taş dibeye koyarlar, ağzını ka-
 patırlar, yüz yirmi yıl bırakır-
 larmış ve bu suretle mumya ya-
 parlarmış.

Murakka'. Parçalardan meydana
 gelen şey ve yamalı mânalarını
 ifade eden bu kelime, derviş hır-
 kalarile üst ve altında celi sülüs,
 ortasında nesih yazılar bulu-
 nan küçük levhalara denir. Her-
 halde bu levhalara murakka'
 denmesi, bir kaç türlü yazıdan
 meydana geldiğindendir.

Musallâ. Namaz kılınan yer de-
 mektir. Yolcuların namaz kıl-
 maları için yollarda, daima
 çeşmesi ve gölge veren bir ve-
 ya birkaç ağacı bulunan ve
 yerden biraz yüksek olarak
 tesviye edilip yapılan yerlere
 «musallâ» ve yine aynı mânaya
 gelen «Namaz-gâh» denir. Na-
 mazgâhlarda kıbleye karşı di-
 kilen bir taş, kıbleyi gösterir.
 Buraları, ağaçlı, sulu ve gölge-
 lik yerler olduğundan halk, bu
 yerleri mesire ittihaz etmişler-
 dir. Şîrâz'ın «Musallâ» sı, İran'-
 ın büyük lirik şâiri Hâfız'ın

çok sevdiği bir yerdir. Ölünce de oraya gömülmüştür.

Müselles. Üçlemek, üç köşeli şey. Şarap kaynatılır ve üçte ikisi gider, biri kalırsa bu şarabı «müselles» derler. Hanefilerde üçte ikisi, kaynatılarak giden şarap, helâldir.

Mustafa Paşa. Ahmed III. zamanında Kaptan Paşalıkta bulunmuş, 1730 da Patrona vak'asında öldürülmüştür.

Müferrih. Ferah veren. Lâle adı.

Müşteri. Yunanlıların Zevs, Romalıların Jupiter dedikleri bu tanrıların tanrısı, Olimp dağının tepesinde oturur. Tahtının önünde hayır ve şer fıçısı vardır. Bunlardan, hayır ve şerri çıkarır. Babası Zuhâl, dünyaya gelen çocuklarını dişleriyle parçalayıp yerdî. Anası, Jupiteri doğurunca onun yerine babasına, kundakladığı bir taşı verdi ve oğlunu sakladı. Jupiter büyüyünce babasını tanrılıktan indirdi. Yıldız bilgisince ilim, din, haya, kerem, akıl, belâgat ve tevazu, ona mensuptur. Rengi tunç mavisidir. Orta derecede hararetlî ve kuru bir mizaca maliktir. En kutlu yıldız olduğundan sa'd-i ekber'dir. Kaadî-i felek ve Hatib-i felek diye de anılır.

N

Nizam-ül-Mülk. Hâce Kıvâmüddin Ebû-Aliyy Hasan-ibn-i Aliyy. İran Selçuklularından Melikşâh'ın veziridir. 1017 de doğmuş, iyi bir tahsil görmüş, yirmi yıl vezirlikte bulunmuş, za-

manındaki âlim ve şairleri himaye etmiş, Bağdad'da «Medrese-i Nizâmîyye»'yi kurmuş, Isfahan'da da o adda mir medrese yaptırmıştı. 1092 de, rivayete göre bâtinî fedailerî tarafından öldürülmüştür. Şiirleri ve «Siyâsetnâme» adlı mensur bir kitabı vardır.

Nergis. Eski Yunan mitolojisinin de bir periyle bir nehrin oğlu olan Narsis'tir. Bu delikanlı, çok güzel olduğundan bütün periler ve kızlar, ona âşık olmuşlardı. Fakat genç, âştan anlamıyordu. Kızlar, onun uğruna ölüp gidiyorlardı. Ses adlı bir peri de bu yüzden ölmüş, yalnız sesi kalmıştı. Nihayet delikanlıyı mâbutlara şikâyet ettiler. Mâbutların verdikleri ceza, şöyle yerine geldi: Narsis, bir gün bir nehir kıyısından geçerken suda kendi aksini görüp âşık oldu. Aksini, başka biri sanarak kucaklamak isterken suya düştü, boğuldu. Cesedi çürüdü ve bir çiçek haline geldi. Bir tek gözden ibaret olan bu çiçek, ebedî olarak güzellere hayran hayran bakıp duracaktır. Bu hikâyeye yüzünden şark edebiyatında nergis, daima göze benzetilir.

Nesr. Akbaba denen gerges kuşu. Bakışı gayet keskin olup herhangi bir leşi dört yüz fersahlık yoldan görmüş. Bu bakımdan bakışı keskin olanlara «Nesr'den daha iyi ve keskin görüyor» denir.

Şimal kutbunda, akbabaya benzeyen iki yıldız kümesi. Biri, yere iner vaziyette olduğun-

dan «Nesr-i vâkı'», öbürü havada uçar vaziyette bulunduğundan «Nesr-i tâir »adlariyle anılmışlardır.

Neşât-âbâd. Ahmet III. zamanında Defterdar burnunda yaptırılan köşk.

Neşâti. Türk divan edebiyatının üstat şairlerinden Edirneli Neşat'i Ahmet Dede. 1669 da Edirne Mevlevihanesine şeyh olup 1674 te vefat eden bu zat, birçok şairler yetiştirmiştir. Aynı zamanda Melâmet mesleğine müntesipti. Edirne Mevlevihanesi mezarlığında metfundur.

Nevrûz. Yeni gün demektir. İran takviminin ilk ayı olan ferverdin'in ilk günüdür. Güneş, o gün veya gece, hamel (koyun) burcuna girer. İran mitolojisine göre Tanrı, kâinatı o gün yaratmış, yıldızlar, şeref noktalarında bulunmuş, güneş de hamel burcundaymış. Aslen bir Hint mâbudiyken İran mitolojik tarihinde bir hükümdar olan Cemşid (Cem), dünyayı gezip dolaşırken Azerbaycan'a gelmiş, orasını çok beğenmiş. Bir tahtı gün doğusuna karşı koydurup türlü mücevherlerle süsletmiş ve üstüne oturmuş. Güneş doğunca taht, parıl parıl parlamaya başlamış. Halk, bundan pek memnun olmuş. O güne nevrûz adını vermişler ve bayram yapmışlar. Bayram, tam altı gün sürmüştür. Şiiler, nevrûzu İslâmileştirmişler, H. Muhammed'in son hacının nevrûza, yahut nevrûza yakın bir güne rastlayışı buna

sebeb olmuştur. Nevrûz, çeşitli törenlerle kutlanır.

Neyzen bakışı. Neyzen, ney üflerken başını yana eğmek mecburiyetinde olduğundan o sırada karşısındakine bakarsa, ancak göz uciyle ve şaşı gibi bakmak zaruretindedir. Bu bakışa eğri bakış mânasına gej nigâh, gej nazar denir. Türkçede de neyzen bakışı tâbiri vardır. Maddeten şaşılık hakkında değil, herhangi bir şeyi iyi görmeyen, yani bir şeyi olduğu gibi görmeyip aykırı gören ve ters anlayan kişiler hakkında kullanılır (Bk. s. 172).

Nigârîstan. Hristiyanlıkla Zertüşti dinini birleştirip yeni bir din kuran Mani'nin resim mecmuasına verilen ad. Milâdın 240 ıncı yılında doğan ve Sâsânilerden Behram zamanında derisi yüzölüp içine saman doldurulan Mani'nin dinine mensup olanlar, dini kitaplarını güzel minyatürlerle süslerlerdi. Mani'nin ressam sayılması belki bu yüzündendir.

Nihâvend. İranda bir şehir ve şark musikisinde bir makamın adı.

Nisân-sadef. Eskiden nisan yağmurunun büyük bir feyiz ve bereket kaynağı olduğuna inanılırdı. Yine bu eski inanışa göre nisan ayında yağmur yağarken bütün mahlûkat ona karşı durur, bu cümleden olarak denizde sadefler, ağızlarını açarlar. Sadefin içine düşen yağmur katresi, sadefin kapanması üzerine ihci haline gelir, yılanın ağzına dü-

şen katre ise zehir olur. Nisan yağmurundaki feyiz dolayısıyla yağmur toplanır ve Kur'anın bazı sureleri muayyen sayıda okunup bu suya üflenir. Hastalık zamanında bu sudan içirilenlerin iyi olacakları, hasta olmadığı halde bu sudan bir miktar içenlerin o yıl hastalığa tutulmayacakları kanaati de vardı. Bu yüzden bilhassa tekkelerde nakışlı ve gümüşten nisan tasları bulunurdu.

Nişâbü'r. Horasan'da bir şehir. Firuze bu şehirden çıkar. Aynı zamanda bu şehirde deprem çok olmuştur.

Nize-i rümmâni. Bir lâleye verilen ad.

Nüh. Peygamberlerden biri. Ümmeti, kendisini dinlemediği için Tanrı, tufan vermiş, yani yerden sular fışkırarak, gökten yağmur yağarak herkes helâk olmuş, ancak onunla beraber gemiye girenler kurtulmuştur.

Nüşîrevân (Nüşîn-revân). Sâsânîlerin yirminci padişahıdır. Araplar, Kistrâ derler. Adaletiyle tanınmıştır. Kırk sekiz yıl hükümdar olup 579 da ölmüştür. Büzüremihr, yahut Büzürghi adlı, dirayet ve adalet sahibi bir veziri vardı. H. Muhammed'in, «Ben, âdil bir padişah zamanında doğdum» dediği de rivayet edilmiştir ki buradaki âdil padişaktan maksat, bu şahıstır.

Nûr âyeti. Kur'anın XXIV üncü suresine «Nûr sûresi», bu sûrenin 35 inci âyetine de «Nûr âyeti» denir.

Nüh felek. Dokuz kök.

Nüh ecrâm. Dokuz cirim - dokuz kat gök. Heft ahter maddesine bakınız.

Nâfe. Hitâ ve Hutun ülkelerinde bulunan ve göbeğinden misk çıkan misk keçisi ve misk.

Nahs-sa'd. Suûd maddesine bakınız.

Nâhîd. Zühre yıldızı. Eskilere göre üçüncü kat göktedir. Yunanlılar, bu yıldızı bir kadın mâbuû olarak kabul etmişler ve **Afrodit** adını vermişlerdi. Romalılarda **Afrodit**, **Venüs**'tü. Mitolojide **Afrodit**, **Gökle Gündüzün kızıdır**. Bir rivayete göre de **Jüpiter**'in kızıdır. Başka bir rivayette **Zühal**, babasını öldürdüğü zaman birkaç damla kan, denizde bir köpüğün üstüne damlamış, **Afrodit**, bu kanla köpükten doğmuştur. Bir başka rivayete göre de denize gökten bir alev inmiş, **Afrodit**, bundan meydana gelmiştir. Güzellik ve aşk tanrısıdır. Zevk, safa, iştet, ferah ve müzik, bu tanrıya aittir. **Zührenin arabasını bir çift güvercin, yahut kuğu çeker**. Şark nücum bilgisine göre soğuk ve yaş tabiatlidir. Kutlu bir yıldızdır, fakat şer ve kutsuz da olabilir. Edebiyatta daima aşkla ve bilhassa müzikle anılır.

Nakz-u ibram. Bozup yapmak. İşin icabına göre müstakillen hükmetmek mânasını ifade eder.

Nâmî. Ahmet III. zamanında İstanbul'da İran elçisi olan **Murtazâ Kulu Han**'dır. Türkçe güzelleri de vardır.

Nây-ı Irâkıy. Irak kamışı. **Ney**, bilindiği gibi kamıştan yapılır.

Kamışın iyiliği, neyin sesinin güzelliğiyle mütenasiptir. Irak kamışının iyiliği ve güzel ses vermesi dolayısıyla makbul olduğu anlaşılmaktadır.

Naziri. XVII nci yüzyıl başlarında vefat etmiştir. Asıl adı Muhammed Huseyn'dir. Nişâburdan yetişen İran şairlerindendir. 1612 de ölmüştür.

Necm - i giysû-dâr. Saçlı yıldız, kuyruklu yıldız. Arada bir görünen bu yıldızlar, eskilerce büyük ve âlem-şümûl hâdiselere ve bilhassa harbe delâlet eder.

Nedim-i kadim. Nedim'in ölümünden hayli önce vefat eden müderris Muhammed Nedim, Türk divan edebiyatının üstat şairlerindendir. Küçücük divançesini, rahmetli Halil Nihat, Nedim Divanı'nın «lûgatçe» kısmında, Nedim maddesinde bastırmıştır (s. 331-346).

Nerimân. Rüstem'in atası Sâm'in babasının adı.

Nefi. Türk divan edebiyatının bilhassa kasidede meşhur bir simasıdır. Erzurum'da, Hasankale'de doğmuş, Ahmet I. devrinde İstanbul'a gelmiştir. Hecve düşkün bir şairdi ve 1634 tarihinde yine hecv yüzünden padişahın müsaadesiyle boğdurularak öldürülmüştür.

O - Ö

Oklidis (İklidis). Eski Yunanın riyaziyecilerinden Euclide'dir. Milâttan 320 yıl önce İskenderiye'de tahsil görmüştü. Eserlerinin hepsi arapçaya çevrilmiştir.

Yunanca olan metinleri ilk olarak 1703 te Okford'da bastırıldı. **Öktâ (Oktay, Ökedey).** Cengiz'in üçüncü oğludur. 1227 de babasının tahtına geçti, 1241 de, fazla içkiden öldü.

Örfi. İran şairlerinin büyüklerinden ve Türk divan edebiyatına en fazla tesir edenlerinden biridir. Şirâz'lıdır. 1950 de Lahur'da ölmüş, sonradan kemikleri Neccef-i eşref'e nakledilmiştir.

Özbek. Kıpçak Hanlarından olup 1305-1342 de hüküm sürmüştür. İslâmiyetin neşrine çok hizmet etmiştir.

P

Pençe buyrultusu. Eski şark hükümdarlarının, imza yerine kâğıtlara ellerini mûrekkepleyip bastıkları rivayet edilir ve hattâ, yanlış bir zan sonucunda tuğranın bile pençeden meydana geldiği söylenir. Aynı zamanda imza, elle olacağına göre pençe buyrultusu, padişah veya vezirin imzasını havi kâğıda da denebilir.

Pervin. Yedi yıldızdan meydana gelen yıldız kümesi. Ülker, Süreyya.

Perviz. Üstün ve balık mânalarına gelir. Nûşîrevân oğlu Hürmüz'ün oğlu Husrev'in lâkabıdır. Balığı çok sevdiğinden bu lakapla anılırdı. Perviz-i felek, yani gökyüzü pervizi sözüyle güneş kastedilir.

Peşen. Tûs şehri civarında bir yerdur. Rüstemin damadı Giv'le Efrâsyâb'ın komutanlarından

Pirân Viyşe arasında orada bir savaş olmuş.

Peyk. Çavuş, haberci.

Pil-ten. Fil bedenli. Rüstemin lâkaplarından (Rüstem maddesi: ne bakınız).

Pirâhen-i mesmûm. Farsçadır ve zehirli gömlek demektir. Eskiden öldürüleceklere zehirli gömlek giydirelirmiş; gömlekteki zehir, vücuduna tesir ederek adamı öldürürmüş.

Pûr-ı Zâl-i zer. Zâl-i zer'in oğlu. Rüstem maddesine bakınız.

R

Râhat-ül ervâh. Ruhların sükûn ve istirahatı. Şark müziğinde bir makam adıdır.

Râsih. Adı Ahmet'tir. Balıkesir'lidir. Değerli şairlerden sayılır. 1706 da Tekirdağ'ında ölmüştür.

Ray. Hindistan padişahlarına verilen lâkaptır.

Râzî. Meşhur Tefsir sahibi Ebû-Abdullah Muhammed Fahr-i Râzî'dir. 1149 da Rey'de doğmuş, 1209 da Herat'ta ölmüştür.

Rıdvân. Cennetin kapıcısı olan melek.

Rıyâzi. Şair ve Rıyâz-üş-şuarfî adlı tezkirenin sahibi. 1644 te ölmüştür.

Rûm (iklimi, diyârı). Eskiden Anadolu'ya verilen addır.

Ruvak. Kemer, kubbe, çardak. Ruvâkıyyûn, Yunanlıların felsefe ayrı bir yol kabul edenleridir. Bunların üstadı, Atina'da, şehir kapılarının birinin kemeri altında ders verir ve otururdu. Bu yüzden, bu adı aldılar.

Rûyin-ten. İsfendiyâr'ın lâkabı. Bu maddeye bakınız.

Rûknâ. İran'lı bir şairdir. 1718 de İstanbul'a İran sefiri olarak gelen Muhammed Bâkır, bu şairin şiirlerini de getirmiştir. Nef'i, bu şairi beğenmezse de Nedim pek beğenmedir.

Rûmmânî. Bir lâle cinsinin adı.

Rüstem. Meşhur İran kahramanı. Nerimân oğlu Sâ'm'ın oğlu Zâl'in oğludur. İran-Turan savaşlarında büyük kahramanlıkları görülmüştür. Baştan başa nûbalağalarla dolu olan maceraları, Şeh'nâme'nin en parlak parçalarıdır. Esas itibariyle Rüstem, bir Hint mâbudiyen mitolojik İran tarihine bir kahraman olarak girmiştir.

S

Sa'd-âbâd. Ahmet III. zamanında Kâğıthaneye verilen ad ve orada yaptırılan köşk. Sadrazam Nevşehir'li Damad İbrahim Paşa. Kâğıthane deresinin mecrasını değiştirtmiş, iki tarafı mermer rıhtımlı bir mecra kazdırmış, dereyi oraya çevirtmiş, derenin kıyısına otuz sütun üstünde duran bir köşk kurdurmuş, köşkün önüne büyük bir havuzla çaylayanlar, ağzından su akan ejderhalar, mermer havuzlar ve fıskiyeler yaptırmış, lâle bahçeleri tanzim ettirmiş, yine o civara bir hamam yaptırmış, bütün bu inşaat, iki ay içinde bitirilmiştir.

Sâde. Bir nevi kumaş.

Sa'dî. Şîrâz'lı bir İran şairidir.

Divanı, risaleleri, Gülistân ve Bûstan adlı iki eseri vardır. İran şairleri içinde hikmetle meşhurdur. Mensur bir eser olan ve yer yer manzumelerle bezenmiş bulunan Gülistân'ı, sehl-i mümteni'e bir nümune olup yüzyıllarca okunmuş ve okutulmuştur. Birçok nazireler yazıldığı halde kitap, yine eşsiz kalmıştır. Sa'dî, 1291 de ölmüş, Şiraz'da Dil-güşâ bahçesine gömülmüştür.

Safâyî. Şuarâ tezkiresi sahibidir. Ahmet III. zamanında yaşamıştır.

Sahbân. Arap şairlerinden. Harun-ür-Reşid zamanında yaşamıştır. Fesahat ve belâgatte örnek sayılmıştır.

Sâhib-kıran. Kıran maddesine bakınız.

Sâlb. İsfahanlıdır. İran şairlerinin büyüklerinden ve Türk divan edebiyatına tesir edenlerindendir. 1601 de doğmuş, tahsilden sonra Hindistan'a gitmiş, bir müddet Kâbül'de oturmuş, tekrar İran'a gelmiştir. İsfahan'da doğduğu halde babası Tebriz'li olduğundan Tebrizi diye tanınmıştır. 1655 te öldü.

Sâm. Meşhur İran kahramanı Rüstem'in dedesi.

Sâsâniler. Âl-i Sâsân'a bakınız

Seâlibî. 961 de Nîşâbur'da doğan ve 1037 de ölen âlim ve edib. Asrındaki şairlere ait olarak yazdığı «Yetimet-üd-dehr fî mahâsini ehl-il-asr» adlı büyük eser, kitaplarının en meşhurdur.

Sebâ. Yemen'de San'ân'ın doğusunda bir ülke. Süleyman Peygamberle bu ülkede hâkim olan

Belkıs adlı kadının macerası meşhurdur.

Sebha-i sad dâne. Sünnilerde tesbih, imamesi ve durakalrı müstesna, doksan dokuz habbeden meydana gelir ve bu çeşit tesbihlere doksan dokuzlu denir. Bu tesbihle namazlardan sonra her biri otuz üçer olmak üzere sırasıyle «Sübânallâh, Elhamdü lillâh, Allahu ekber» sözleri çekilir. Şia'da tesbih, duraklar da dâhil olmak üzere yüz tanelidir. Tesbih, her iki başta otuz üçer habbeden sonra bir durak gelmek ve ortadaki taneler otuz iki olmak üzere dizilir ve namazlardan sonra otuz dört Allahu ekber, otuz üç Elhamdü lillâh, otuz üç Sübânallah zikredilir. Bu çeşit tesbihlere «Sebha-i sad dâne - yüz taneli tesbih» denir. Bu söz, sünniler tarafından da kullanılmıştır.

Semender. Gûya ateş içinde meydana gelen ve ateşte yaşayan bir hayvan.

Semûd. Hicaz'la Şam arasında yaşayan bir kavim. Taştan yapılar yapmışlar, kayaları oyup meskenler vücuda getirmişlerdi. Bunlara gönderilen Salih Peygamberi dinlemediklerinden ve mucize olarak taştan çıkan devesiyle onun doğurduğu yağruyu öldürdüklerinden Tanrı tarafından mahvedilmişlerdir. Kur'an'ın birçok âyetlerinde bu kavimden bahsedilmektedir.

Sencer. Sultan. İran Selçuklularının altıncısı. 1087 de doğmuş, 1157 de ölmüştür. Meşhur şair

Enveri, bu padişahın zamanında yaşamış ve onu övmüştür.

Sıhr-i halâl. Beyt arasında geçen sözü tamamlamakla beraber, kendisinden sonra gelecek sözün de başlangıcı olan bir söz veya terkip kullanmaya dendiği gibi doğrudan doğruya pek güzel söz de denir.

Sikender. İskender'e bakınız.

Simâk. İki parlak yıldız.

Simurg. Ankaa maddesine bakınız.

Sipâhi. Atlı asker. Osmanogullarında Yeniçeri ocağından başka bir de Sipahi ocağı vardı.

Siyâvûş. Keykâvus'un oğludur. Üvey anası, bu çocuğa âşık oluyor, fakat Siyâvûş onun isteğine râm olmayıp Türk Hakanı Efrâsyâb'a kaçıyor ve onun kızını alıyor. Efrâsyâb, düşmanlarının sözüne kanarak Siyâvûş'u öldürtüyor.

Solak. Padişahın maiyyet askeri. Padişah bir yere gideceği vakit solak kethüdası ve odabaşları, padişahın üzensisr'in yanında yürürler, savaşta da padişahın atının dizginini tutarlardı.

Sunkur. Fars etâbeklerinin ilki ve bu hükûmeti kuran.

Suûd. Sa'd, yani kutlu, yomlu yıldızlar. Bunlar, müşteri ve güneştir. Müşteri, sa'd-i ekber, güneş, sa'd-i asgar'dır. Zühâ, nahs-i ekber, yani en yomsuz yıldız, mirrih, nahs-i asgar, yani küçük yomsuz yıldızdır. Diğer yıldızlar, sırasına göre ve diğer yıldızlarla bulundukları yere nazaran sa'd veya nahs olurlar.

Suyolcu. Eskiden su yollarını tamir eden ve aydan aya mahallelerden para alan kişi. Bunlar, bu hizmeti, iltizam yoluyla alırlar ve mahallelerden aldıkları parayla yolları tamir ederler, müddetleri bitinciye kadar da kâr etmeye çalışırlardı.

Süheyl. Bilhassa Yemen'den pek parlak olarak görülen bir yıldızın adıdır. Hattâ bu yüzden bu yıldız Süheyl-i Yemânî de denir. Akıyk taşı, eskilere göre bu yıldızın tesiriyle renk bağlar. Bu yüzden akıyk, hemen daima süheyl'le beraber anılır.

Sührâb. Rüstem'in oğlu. Rüstem savaşta bilmiyerek bu çok güçlü kuvvetli delikanlıyla karşılaşmış ve birhayli dövüştükten sonra öldürmüştür. Sührâb, ölüerken, babam Rüstem elbette bu kanı alır, deyince Rüstem, oğlunu tanımış ve feryada başlamıştır. Rüstem'in acıklanması ve Sührâb'ın anasının ağıtları, Şeh-nâme'nin en parlak ve içli yerleridir.

Süreyyâ. Yedi yıldızdan meydana gelen bir burçtur ki Pervin de denir. Türkçesi Ülker'dir.

Süveydâ. Eskilerce kalbin ortasındaki siyah noktadır ki nef's-i nâtika'nın merkezidir.

Ş

Şah Ekber. Hindistan'ın en büyük hükümdarlarından ve Timûrun soyundan Bâbur'un torunu, Hümâyûn Şâh'ın oğludur. 1542 de doğmuş, on dört yaşında tah-

ta geçmiştir. İlim ve edebiyata düškün bir padişah'tı. Hristiyanlarla Hinduların ve Mecusilerin din kitaplarını Farsçaya çevirtmiştir. 1605 te ölmüştür. Meşhur şair Örfî'nin, bu padişah hakkında kasideleri vardır.

Şâh-ı mârân. Yılanların padişahı. Başı insan, gövdesi yılan şeklindeymiş. Bir mağaranın altında ve yer dibinde yaşarmış. Burada gayet güzel bir bahçesi ve eşsiz bir sarayı varmış. İnsan gibi konuşmuş.

Şeh-nâme. Büyük İran şairi Ferdvî-i Tûsî'nin, büyük bir kısmı, İran'ın mitolojik tarihine ait olan ve dünya edebiyatında büyük bir mevkii bulunan manzum eseri.

Şâm-ı garibân. Garipler gecesi. Birisinin gömüldüğü akşama denir. O gece hayrat yapılarak, Kur'an okunarak ve Fâtîha meclisleri kurularak ruhunun şâd olmasına dualar edilir. Muharrem'in onuncu günü İmâm Husseyn şehit edildikten sonra Ehl-i beyt esir olmuştur ki tahsisen Muharrem'in on birinci gecesine «şâm-ı garibân» derler.

Şâyegân. Bol, çok, fazla, sonsuz. Husrev-i Perviz'in hazinesinin adı.

Şeb-çerâğ. Denizde bulunan ve geceleri etrafı parlatan bir mücevhermiş. Deniz öküzü, otlamak için geceleyin karaya çıkarken bu taşı da çıkarır, yere koyar, onun ziyasıyla otlarmış. Türkçe'de, halk dilinde buna şımşırak taşı derler.

Şebdiz. Husrev-i Perviz'in atı-

nın adı. Diz, yağız mânasına geldiğinden bu kelime, kara yağız demektir. Bu at, diğer atlardan dört karış kadar yüksekmiş. Rûm ülkesinden getirmişler. A-yaklarına mihla nal çakılmış. Husrev'in yediği yemektan yemiş. Ölünce kefenleyip gömdürmüş ve resmini bir taşla yaptırmış.

Şekl-i evvel. Şekil, cismin husulünde vücuda gelen heyete denir. Şekl-i evvel. küredir, yani yuvarlak olustur.

Şemse. Eski İran ve Türk meşin ciltlerinde cildin ortasına yapılan kabartma süs. Bu süs, güneşe benzetilerek «şemse» adıyla anılmıştır. İç şemseler, gayet ince tahtadan yapılma ve yapıştırılmıştır.

Şems-i Serahs. Hanefî fakihlerinden Şems'ül-eimme Ebû-Bekr Muhammed-ibn-i Ahmed-ibn-i Ebi-Sehl-i Serahsî. XI inci asır âlimlerindendir. 1096-1097 de ölen bu zâtın birçok eserleri vardır.

Şerbet-i dinâr. Eski tıpta bir şerbet. Dinâr, para, gümüş akçe mânasına geldiğinden bu kelimayle ihâm yapılmıştır.

Şeref-âbâd. Ahmet III. devrinde Üsküdar'da, Salacak'ta yaptırılmış olan köşk.

Şeş cihet. Cisimlerdeki alt, üst, ön, art, sağ ve sol cihetler.

Şeyh. Meşhur hattat Hamdullahın mahlâsı. Amasya'lıdır. Okçulukta ve yüzücülükte de mahareti vardı. Üsküdar'dan yüzerek Topkapı sarayına geçtiği rivayet edilir. 1520 de ölmüştür.

Şia. H. Muhammed'den sonra Ali'yi ve evlâdını imam tanıyan ve onlardan rivayet edilen hadislerle amel eden İslâm mezhebi. Ali'yi ve on bir evlâdını, yani on iki imamı, H. Muhammed'le H. Fâtıma'yı masum sayan, inanış ve amelde bunların sözlerini esas tutan kısma imameti kabul edenler ve on ikiler fırkası mânalarına gelen İsnâ-i aşeriyye. İmâmiyye dendiği gibi bu mezhebin, esas hadisleri, altıncı imam Ca'fer-üs-Sâdık'tan rivayet edildiği ve diğer mezheplerin bir kısmı da onun zamanında çıktığı için Ca'feriyye de denir ki Şia'nın ferd-i kâmilî bu mezheptir. Bundan başka Zeydiyye ve İsmâiliyye de Şia mezhebinin fırkalarındandır. Şia mezhebinin kabul edenlere Şii denir.

Şûrb-i Yehûd. Yahudi içişi. Yahudiler, şarabı gizli içermiş. Bu münasebetle gizli içmeye bu ad verilmiştir.

T

Tabâyi-i çhâr. Dört tabiat. Soğukluk, sıcaklık, yaşlılık, kuruluk. Bu dört tabiat; hava, ateş su ve toprağı meydana getirir ki bu dört unsura da çhâr unsur, yahut anâsır-ı erbaa derler.

Tahmîs. Bir gazelin her beytine üç mısra eklenerek meydana getirilen terkip. Matla' beytinde, yani ilk beytinde eklenen mısralar kafiyeli olur, sonraki beytlerde yalnız beytin ilk mısraıyla kafiyeli bulunur. Gazelin her

beytine ikişer mısra eklenirse «terbi'», dörder mısra eklenirse «tesdis» denir. Ancak şart, bir şairin, başka bir şairin beğendiği bir gazeline mısralar eklemesidir. Yoksa bu tarzda şairin kendisi tarafından yazılan şiir-lere «murabba', muhammes, müseddes» denir.

Tâir-i meş'ûm. Baykuş. Baykuş, Romalılar devrinden beri meş'ûm sayılagelmiştir. Baykuşun ötmesi, ölüm alâmetidir. Halk, bu şeâmeti giderebilmek için baykuşun gülmesini iyiye yorumuşlar, ona kahkaha kuşu, devlet kuşu gibi adlar takmışlardır.

Tâk-ı kısırâ. Medayin civarındaki Sâsânî'ler devrinden kalma harabelere bu ad verilmiştir.

Taştır. Lûgatte devenin iki memesini sarmak, diğer ikisini bırakmak ve bir şeyi yarıyından ikiye bölmeye denir. Herhangi bir şairin, diğer bir şairin beğendiği bir gazelin, her beytin iki mısraı arasına iki, üç, yahut dört mısra ekliyerek bir terkip meydana getirmesine denir. İlk eklenen mısralar, matla' beytiyle, diğerleri, yalnız ilk mısralarla kafiyelidir. İki, üç ve dört mısra eklendiğine göre «taştır-i murabba', taştır-i muhammes, taştır-i müseddes» adlarını alır.

Ta'vîz. Korumak, sığındırmak demektir. Göz değmesin, nazar isabet etmesin diye yazılan ve ekseriya muşambalanıp kola bağlanan muska.

Tazmîn. Şairin, şiir arasında bir başka şairin bir veya birkaç beytini, yahut bir mısraını al-

masıdır. Bazan aldığı şairin adını anar, bazan da şöhretine binaen anmaz. Tazmin, nesirde de olur.

Tebbet-i vârun. Tersine Tebbet mânasına gelen bir terkip. Kur'anın 111 inci suresi «Tebbet» kelimesiyle başlar. Âyetleri bozmamak şartıyla bu sureyi tersinden, yani sonundan başına doğru okumak, meclise ağırlık veren kişinin kalkıp gitmesini mucip olmuştur.

Tehem-ten. Zâl oğlu Rüstem'in lâkabı. Rüstem maddesine bakınız.

Terci'. Âdeta parçaparça gazetelerden meydana gelir. Her parça, ya aynen gazel gibi matla., yani ilk beyti kafiyeli olur, öbür beytlerde ikinci mısralar, mutlak kafiyeli bulunur, yahut her parçanın bütün mısraları kafiyedardır. Mısra sayısı çift olan bu parça bitince ayrı bir matla gelir. Bu beyt, her parçada tekrarlanırsa «terci'», ayrı olursa «terkip» denirse de eski İran şairlerinin divanlarında bu kısımların ikisine de «terci'» deniyor. Her kısma «terkip-hane», aralarındaki beytlere «bend» veya «vasita» adı verilir.

Teslis. Nücum istilâhılarından. Üçleme mânasına gelen bu kelime, güneş, ay, yahut diğer bir yıldızla herhangi bir yıldızın, yahut da güneşle ayın arasında 120 derece bulunduğu zamanı ifade eder.

Tesnim. Lûgat mânası, yerden iki üç karış yukarı kaldırmaktır. Kur'anın LXXVI ncı suresinin

(el-Dehr) 18 inci âyetinde bildirildiğine göre cennette bir nehrin adıdır.

Tevkiy'. Padişah emirlerindeki tuğra ve padişahın imzası.

Tıflî. XVII nci yüzyıl Türk divan edebiyatı şairlerinden Trabzonlu Tıflî Ahmed Çelebi. Daha çok denecek bir çağdayken şiir söylemeye başlamış ve bundan dolayı Tıflî mahlâsını almıştır. 1660 ta ölmüş ve Silivri kapı dışında, müntesip olduğu Hamza-viyye tarikatının piri sayılan Hamza Balı'nın civarına defnedilmiştir.

Tılsım. Evvelce yere gömülen paraları kimse almasın diye bazı dualar okurlar, bu suretle tılsım yaparlardı. Her definenin bir tılsımı bulunduğu, o tılsım elde edilmedikçe oraya yaklaşanlara yılan vesaire gibi korkunç şeylerin görünüp kaçıracağına inanırlardı. Padişah mezarlarına ve şehirlere de tılsım yaparlardı.

Tırnakçı yalısı. Boğaziçinde Kuruçeşmede Kaptan Mustafa Paşanın yalısı. Bu yalının üst tarafında Damat İbrahim Paşanın yaptırdığı ve «Kasr-ı Süreyyâ» adını taktığı bir köşk vardı.

Tir. Ok mânasına geldiği gibi Utarid'in de adıdır.

Terâvih. Ramazan ayında sünnet olarak geceleyin kılınan yirmi rikât namaz. Her selâmdan sonra biraz dinlenildiğinden biraz oturup dinlenmek mânasına gelen terviha kelmesinin cem'i olan terâvih adıyla anılmıştır.

Toli. Cengiz'in oğullarındandır.

Babasının ölümünden sonra Horasan ve Fars ülkelerinde hüküm sürmüş, XIII üncü yüzyıl başlarında ölmüştür. Meşhur Hülâgû, bunun oğludur.

Tûr. Feridûn'un üç oğlundan biridir ki kendisine Tûrân ülkesi verilmişti (İrec maddesine bakınız).

Tûti-ayna. Dudu kuşu, önüne konulan bir aynanın arkasından kendisine söz söylenerek konuşturulur. Kuş, aynada kendi aksini görüp söz söyleyenin, kendi cinsinden bir kuş olduğunu sanarak onu taklide başlar ve bu suretle bu sözleri öğrenmiş olur. Bu bakımdan eski edebiyatta tûti, daima aineyle beraber zikredilir.

Türk. Maruf millet. İran edebiyatında ve onun bir kopyası olan Türk divan edebiyatında türk, güzel mânâsıdır. Lûgatler, mânên âşıkların kanını dökükleri, onlara cevr ve cefada bulundukları, sabır ve kararlara yağmaladıkları için güzelere «Türk» denmiştir diye izahatta bulunurlar. İranlılar, Moğollara, tamim yollu Türk demişler ve bu yukarıdaki tevcih de bundan dolayı meydana gelmiştir. Aynı zamanda «Türk ve Rûm», «Hint, Habeş ve Zengibâr» karşılığı olarak kullanılır ve aydın, açık, parlak, gün. gündüz ve yüz mânalarını ifade eder. Nitekim Hint, Habeş ve Zengibâr, hattâ Zenci de kapalı, müphem, karanlık, gece, sabah ve ben mânalarını müfittir. Bû-

tün bu tevcihlerde, Türklerin, beyaz ve güzel oluşlarının da tesiri olduğu meydandadır.

U - O

Uluğ Mirzâ. Timur'un torunu ve Şâhruh'un oğludur. Bilgilerde ve bilhassa hey'et bilgisinde pek ileriydi. Semerkantte büyük bir rasathane yaptırmıştı. 1411 de Semerkantte hükümdar olmuş, 1446 da babasının tahtına geçmiş, oğlu Abdüllâtîf'le uğraşmış, birkaç kere onu mağlûp edip affetmiş, nihayet 1449 da oğluna mağlûp olmuş ve onun emriyle öldürülmüştür. Âlimlere pek hürmet ederdi.

Utârid. Yunanlıların Hermes, Romalıların Mercurius dedikleri bu tanrı, rüzgârı temsil eder. Büyük tanrı Zevs, yani müstehriyle Atlas kızının oğludur. Elinde yılanlı bir sopa ayaklarında kanatlı sandallarla güzel bir delikanlı şeklinde temsil edilir. Hilekârlığın, ticaretin, nâtika ve belâgatin, inşa ve kitabetin timsalidir. Edebiyatta daima defter ve kalemle, akıl ve inşa ile anılır, debîr-i felek, kâtib-ül-eflâk gibi.

Utbi. Basrada yetişen ve IX uncu yüzyılda yaşamış olan bir Arap şair ve edibidir.

Ünmûzec. Örnek mânâsına gelir. Birçok İslâm bilginlerinin bu adda ve çeşitli bilgilere dair kıtaları vardır.

Vâfaka şenn. Bir Arap darbu meselidir. Hikâyesi şudur: Şenn aî-

lı bir Arap, aklına uygun bir kadın bulup eğlenmek üzere seyahate çıkar. Yolda birisini görür. Gidecekleri yol bir olduğundan arkadaş olurlar. Şenn, yolda, her ikisi de atlı oldukları halde arkadaşına, ya sen beni sırtına al, ya ben seni alayım der. Adam, ikimiz de atlıyız, bu sözün ne münasebeti var? deyince Şenn, doğru doğru deyip susar. Biraz sonra biçilmiş, yığılmış bir ekin çeçi görürler. Şenn, acaba der, bu ekin yenmiş mi? Arkadaşı, sen pek akılsızsın, der, görmüyor musun? Daha yeni biçilmiş. Biraz daha yol alırlar. Yolda bir cenazeye rastlarlar. Yine Şenn, acaba der, bu ölü, diri mi? Arkadaşı, sen hakikaten akılsız mışsın, görmüyor musun? Ölü işte, der. Varacakları şehre ulaştıkları zaman adam, Şenn'i evine görür. Kızına da hikâyeyi anlatır. Kızı, baba der, o adam çok akıllı. Ya sen beni yüklen, ya ben seni yükleyim demesinden maksadı, ya sen bir hikâye söyle, ya ben söyleyeyim de yolun uzunluğunu duymıyalım demektir. Ekinin yenip yenmediğini sormaktan maksadı, sahibinin satıp parasını alarak harcedip etmediğini anlamaktır. Ölü'nün diri veya ölü olduğunu sorması da dünyada kendisini andıracak bir hayır ve hasenatı, yahut hayırlı evlâdı olup olmadığını bilmek istemesinden ileri gelmiştir. Adam, bu sözleri duyunca Şenn'in yanına gidip bunları anlatır.

Şenn de bu kızla evlenir. Bunun üzerine kendi diyarına dönünce duyanlar, «Şenn'le Tabaka, tam birbirlerine uydular» derler ve bu söz, uygun ve yerinde işler hakkında kullanılmaya başlar.

Vâlâ. İnce ipekten dokunma bir cins kumas.

Vilâyet. Sevmek, yakınlık, bir şeye tasarruf etmek gibi çeşitli mânaları olan bu kelimenin ıstılâhî mânası, kulun, Tanrıya ulaşması, crenlerden olmasıdır.

Vassâf. İnşada meşhur bir müverrih. XIV üncü yüzyılda yaşamıştır. Tarih-i Vassâf adıyla tanınan Farsça tarihi, fesahat ve belâgat bakımından makbuldür. Bir vakitler, devlet dairelerine intisap edenleri, bu tarihi okutarak imtihan ederlermiş. Tasannu'da örnek olacak kadar ağır bir lisanı vardır. Bağdadın Moğollar tarafından zaptından 728 yılı (1327) vakayine kadar olan devrenin tarihidir.

Vefk. Tanrı adlarından bir adı veya Kur'andan bir âyeti, Ebed hesabıyla tutarı olan haritelerle yazarak meydana getirilen şekil. Rakamlar, çaprazvârî ve birbiri altına gelir. Yukarıdan aşağı ve soldan sağa dörder haneli olur, yani kenarları çizilince on altı murabba meydana gelirse, yahut yan yana ve alt alta dört murabbadan vücut bulursa bu şekle «vefk-ı murabba»

derler. Şairler, bunu, bıyıkları yeni terlemiş dört kahlı civana benzetmişlerdir. Evfâk, vefk kelimesinin cem'idir.

Y

Yahyâ. Şeyh-ül-İslâm ve şair. 1553 yılında İstanbul'da doğmuş, 1643 te vefat etmiştir. Gazelde üstat sayılan divan şairlerinden-dir.

Yâ Hû. Bu sözü söylemek, bir işin, bir şeyin sona geldiğine delâlet eder. Dervişler, zıkr ve mukabele bitince mürettep bir dua okuyup sonunda «Hû», yahut «Yâ Hû» derler. Bundan kalmış olsa gerektir. Şeyh Galib de «Süzülüp o çeşm-i âhû dedi zevk-ı vasla Yâ Hû» mısraında vuslat zevkinin sona erdiğini anlatmıştır.

Yedi iklim. Heft iklim'e bakınız.

Yesrib. Medine'nin asıl adı.

Yûsuf. Ya'kub Peygamberin oğludur. Kardeşleri, pek güzel olan Yûsuf'u kıskanmışlar, battal bir kuyuya atmışlar, geçen bir kervan, Yûsuf'u kuyudan çıkarıp Mısır'a götürerek satmış. Mısır Azizi almış, fakat karısı, Yûsuf'a iftira ederek yedi yıl zindanda kalmasına sebep olmuş, zindandan, bir rüyayı tâbir etmesi üzerine çıkarılıp Mısır maliyesine memur edilmiş. Nihayet Mısır'a Aziz olmuştur. Babası Ya'kub ve kardeşleriyle anası ve soyu sopu, Yûsuf'un

daveti üzerine Mısır'a gelip yerleşmişler, bu suretle İsrailoğulları, Mısra girmiştir. Kur'an'ın XII nci sûresi, bu peygamberin macerasını anlatmadır. Edebiyatta güzellikle vasfedilir ve Ya'kub ve Zeliha ile, yahut kuyu mânasına da gelen Ken'an veya zindanla anılır. Yine bu yüzden hapishaneye «makam-ı Yûsuf» demişlerdir.

Z

Zahir. Zahir-i Fâryâbi, Belh'ın Fâryâb kasabasında doğmuştur. 1193 te Tebriz'de ölmüş, şâirler mezarlığına gömülmüştür.

Zâl. İhtiyar ve ak sakallı mânalarına gelir. Meşhur İran kahramanı Rüstem'in babasının adıdır. Doğduğu zaman saç, kaş ve kirkikleri bembeyazmış, bundan dolayı bu adı almış.

Zelihâ. Farsçada Züleyhâ tarzında da kullanılan bu söz, Mısır Azizinin karısının adıdır ki Yûsuf Peygambere âşık olmuş ve bir iftira ile onun yedi yıl zindanda kalmasına sebep olmuştur. Yûsuf, zindandan kurtulduktan sonra Mısır Maliye işlerine memur edilmiş, nihayet Aziz de ölünce bu kadını almıştır.

Zemzem. Çok su mânasına gelir. İstilahta Kâbe civarında olan ve İsmail Peygamberin, ayağını tepmesiyle zuhur eden kuyunun suyuna derler.

Zencire. Tezhipte, kenar cetvel-

lere yapılan birbirine geçme ekiller.

Zengibâr. Afrikanın doğu tarafında bir ada ve bu adadaki şehir ve lke. Edebiyatta karanlık, çirkinlik, saç ve ben gibi şeyler, bu ülkeye teşbih edilir.

Zer-efşan. Üstüne altın serpilmiş kâğıda verilen ad.

Zer-hal. Ezilmiş altın varak. Bununla tezhip yaparlar.

Zerkaa-i Yemâme. Yemâme'li gözü keskin bir kadın. Gûya üç günlük yerden görür ve gördüğünü tanır, seçermiş.

Zic. Yıldızların seyir ve deverenı bilgisidir ki takvim, bu bilgiye dayanılarak tertip edilir.

Zü-cesedeyn. İki vücutlu. Bir burcun adı.

Zuhal. Yunan mitolojisinde bu yıldız, gökle yerin oğludur ve zaman tanrısı olup ziraati korur. Rengi, karaya bakar boz yeşildir. Yunanlılar, bu yıldızı, yarı beline kadar göğsü açık, yalnız arkasıyla başının ön tarafı kapalı bir ihtiyar şeklinde tasvir ederlerdi. Elinde bir üzüm bıçağı, yahut orak bulunurdu. Şarkta, sağ elinde bir insan başı tutmuş, sol elini bir insanın avucuna vermiş bir şekilde resmedilirdi. Eli kılıçlı ve beyaz bir ata binmiş şekilde de tasvir edildiği vardır. Mizacı soğuk ve kurusayılr, bu yüzden, naıhs-ı ekber, yani en kutsuz ve şom yıldız sanılırdı.

Zülfıe. Sülüs yazıda eliflerin uçlarındaki engele verilen ad.

